

Demografický, sociální a ekonomický vývoj kraje Vysočina v letech 2000 až 2004

Zpracoval: ČSÚ, Krajská reprezentace Jihlava
Ředitel: Ing. Jitka Číhalová

Kontaktní osoba: Ing. Vlastislav Valda
Telefon: 567109062
E-mail: valda@czso.cz

Zajímají Vás nejnovější údaje o inflaci, HDP, obyvatelstvu, průměrných mzdách a mnohé další? Najdete je na stránkách ČSÚ na Internetu:

WWW.CZSO.CZ

ISBN 80-250-1170-4

© **Český statistický úřad, Krajská reprezentace Jihlava, 2005**

Reprodukce výňatků z této publikace lze pořizovat, pokud je uveden jejich zdroj s výjimkou reprodukce pro komerční účely. Citace mohou být zveřejněny jen s uvedením zdroje – „Demografický, sociální a ekonomický vývoj kraje Vysočina“ a původu statistických dat v publikaci otištěných.

Ležatá čárka (-) v tabulce na místě čísla značí, že se jev nevyskytoval.

Tečka (.) na místě čísla značí, že údaj není k dispozici nebo je nespolehlivý.

Ležatý křížek (x) značí, že zápis není možný z logických důvodů.

Nula (0) se v tabulce používá pro označení číselných údajů menších než polovina zvolené měřicí jednotky.

Zkratka „i.d.“ v tabulce nahrazuje individuální údaj, který nelze zveřejnit.

Výpočty v tabulkách jsou prováděny z nezaokrouhlených údajů (včetně součtů).

OBSAH

Základní tendence vývoje kraje	9
1. Úvod	10
1.1 Cíle analýzy	10
1.2 Základní tendence ekonomického a sociálního vývoje České republiky 2000-2004	10
2. Základní charakteristika území, sídelní a správní struktura	15
2.1 Charakteristika území	15
2.2 Sídelní struktura	16
2.3 Územně správní vývoj	18
3. Demografický vývoj	20
3.1 Počet obyvatel	20
3.2 Obyvatelstvo podle věku, rodinného stavu a vzdělání	21
3.3 Narození, zemřelí, sňatky, rozvody	25
3.4 Stěhování	30
4. Sociální vývoj	32
4.1 Domácnosti, příjmová situace domácností	32
4.2 Bydlení	35
4.3 Ekonomická aktivita	39
4.4 Školství	50
4.5 Zdravotnictví	52
4.6 Sociální péče	54
4.7 Kriminalita	57
5. Ekonomický vývoj	59
5.1 Makroekonomický rámec	59
5.2 Organizační struktura národního hospodářství	61
5.3 Zemědělství a lesnictví	63
5.4 Průmysl	67
5.5 Stavebnictví	69
5.6 Doprava	72
5.7 Technická infrastruktura	74
5.8 Cestovní ruch	77
5.9 Věda, výzkum, informační technologie	80
6. Životní prostředí	82
6.1 Ovzduší	82
6.2 Voda	83
6.3 Půda	84
6.4 Odpady	85
6.5 Investice na ochranu životního prostředí	85
6.6 Chráněná území	87
7. Regionální spolupráce	88
8. Mezikrajské srovnání	90
9. Závěr	104
Tabulková příloha	105
Tab. 1. Postavení kraje v České republice ve vybraných ukazatelích	106
Tab. 2. Vývoj kraje v letech 2000-2004	108
Tab. 3. Vybrané ukazatele podle krajů v roce 2004	112
Tab. 4. Vybrané ukazatele podle okresů v roce 2004	120
Tab. 5. Vybrané údaje o správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2004	126
Tab. 6. Bydlení a bytová výstavba podle správních obvodů obcí s rozšířenou působností	126
Tab. 7. Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2004	127
Tab. 8. Nezaměstnanost podle správních obvodů obcí s rozšířenou působností k 31. 12. 2004	128

Seznam grafů:

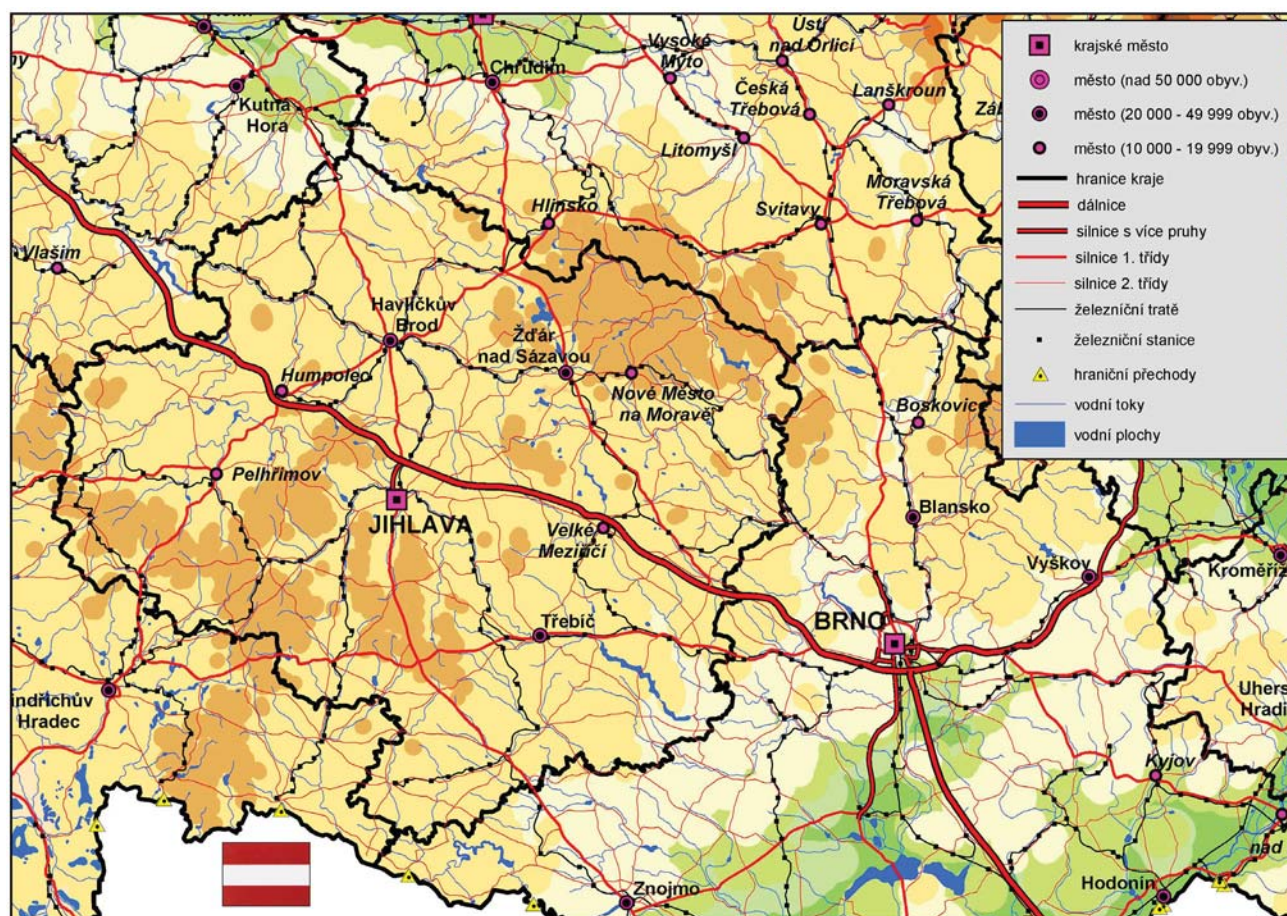
1. Věkové složení obyvatelstva	22
2. Obyvatelstvo podle vzdělání (VŠPS)	25
3. Sňatečnost a rozvodovost	28
4. Pohyb obyvatelstva v kraji	29
5. Domácnosti podle vztahu příjmů k životnímu minimu v r. 2002	34

6.	Bytová výstavba.....	38
7.	Dokončené byty ve stavbách pro bydlení.....	38
8.	Míra ekonomické aktivity obyvatelstva ve věku 15 a více let podle vzdělání (VŠPS).....	40
9.	Obyvatelstvo ve věku 15 a více let podle ekonomické aktivity (VŠPS).....	42
10.	Struktura zaměstnanosti podle hlavních sektorů.....	43
11.	Průměrná hrubá měsíční mzda podle okresů (fyzické osoby)	44
12.	Uchazeči o zaměstnání a volná pracovní místa.....	49
13.	Studenti středních a vysokých škol	52
14.	Struktura hrubé přidané hodnoty podle OKEČ v roce 2000 a 2004.....	60
15.	Osevní plochy obilovin (stav k 31. 5.).....	64
16.	Hektarové výnosy zemědělských plodin	66
17.	Stavební práce v tuzemsku podle místa stavby	72
18.	Lůžka v hromadných ubytovacích zařízeních k 31. 12. 2004.....	77
19.	Změna počtu zahraničních hostů v hromadných ubytovacích zařízeních.....	78
20.	Investice na ochranu životního prostředí podle okresů.....	86
21.	Postavení kraje – demografický vývoj.....	94
22.	Postavení kraje – sociální vývoj	95
23.	Postavení kraje – ekonomický vývoj.....	96
24.	Postavení kraje – životní prostředí	97
25.	Vazba mezi postavením krajů v ekonomické a sociální oblasti	98
26.	Vazba mezi ekonomickým a sociálním vývojem krajů v letech 2000 - 2004.....	98

Seznam kartogramů:

1.	Geografická mapa Vysočiny.....	7
2.	Administrativní mapa Vysočiny.....	8
3.	Změna počtu obyvatel mezi roky 2000 a 2004.....	129
4.	Změna počtu obyvatel v obcích od SLDB 2001 do 31. 12. 2004	129
5.	Index stáří a průměrný věk obyvatel.....	130
6.	Průměrný věk obyvatel obcí k 31. 12. 2004	130
7.	Úhrnná plodnost a podíl dětí narozených mimo manželství v roce 2004.....	131
8.	Průměrný roční migrační přírůstek (úbytek) obyvatel na 1 000 obyvatel v období 2000 - 2004.....	131
9.	Příjmy domácností v roce 2002	132
10.	Dokončené byty na 1 000 obyvatel v letech 2000 - 2004.....	132
11.	Míra registrované nezaměstnanosti k 31. 12. 2004 (nová metodika)	133
12.	Změna míry registrované nezaměstnanosti mezi roky 2000 a 2004 (stav k 31. 12.).....	133
13.	Míra nezaměstnanosti v obcích k 31. 12. 2004	134
14.	Změna míry nezaměstnanosti v obcích mezi roky 2000 a 2004	134
15.	Lůžka v nemocnicích na 1 000 obyvatel v roce 2004.....	135
16.	Průměrné procento pracovní neschopnosti v roce 2004.....	135
17.	Příjemci starobních důchodů na 1 000 obyvatel v roce 2004	136
18.	Hrubý domácí produkt a hrubá přidaná hodnota v roce 2004.....	136
19.	Vývoj hrubého domácího produktu v letech 2000 - 2004	137
20.	Průměrná hrubá měsíční mzda (fyzické osoby) v roce 2004	137
21.	Podíl obhospodařované zemědělské půdy na celkové výměře v roce 2004	138
22.	Stavební práce podle dodavatelských smluv a místa stavby na 1 obyvatele v roce 2004	138
23.	Hosté v hromadných ubytovacích zařízeních v roce 2004.....	139
24.	Zahraniční hosté v hromadných ubytovacích zařízeních v roce 2004	139
25.	Dotace z vyšších rozpočtů obcí v roce 2004	140
26.	Investiční nákupy z veřejných rozpočtů v roce 2004.....	140
27.	Měrné emise oxidu siřičitého v roce 2003	141
28.	Specifická potřeba vody na 1 obyvatele a podíl domácností napojených na kanalizaci s ČOV v roce 2001	141
29.	Podíl lesní půdy na celkové výměře v roce 2004	142
30.	Pořízené investice na ochranu životního prostředí na 1 000 obyvatel v roce 2003.....	142

Geografická mapa Vysočiny

Administrativní mapa Vysočiny

Základní tendence vývoje kraje

Publikace „Demografický, sociální a ekonomický vývoj kraje v letech 2000 až 2004“ by měla napomoci hlubšímu poznání vývoje kraje Vysočina v uplynulých pěti letech.

Značně členitá a rozdrobená sídelní struktura výrazně ovlivňuje demografický, sociální i hospodářský vývoj kraje.

Pro Vysočinu byl v uplynulých letech charakteristický přirozený i migrační úbytek obyvatelstva. Snižoval se podíl dětské složky obyvatelstva. Migrací kraj ztrácel převážně vzdělanější a mladší obyvatele.

V sociální oblasti se Vysočina vyznačovala pomalejším zvyšováním starobních důchodů, značným růstem nezaměstnanosti a jen pomalým snižováním zaměstnanosti v primárním sektoru.

V hospodářství kraje stále hraje dominantní roli primární a sekundární sektor. Jejich podíl na tvorbě hrubé přidané hodnoty se ve sledovaných letech snižoval jen pomalu ve prospěch terciárního sektoru, zejména obchodu. Zvláště příznivý byl v hospodářské oblasti na Vysočině výrazný růst průměrných mezd a výdajů na výzkum a vývoj.

Vývoj v oblasti životního prostředí byl na Vysočině ve sledovaných letech poměrně příznivý. Výrazně se zvyšoval podíl obyvatel žijících v domech napojených na veřejnou kanalizaci i objem pořízených investic na ochranu životního prostředí, pomaleji postupovalo snižování emisí oxidu uhelnatého, vzrostlo zatížení tuhými emisemi. Nejcitelnější však byl pomalý růst podílu čištěných odpadních vod.

1. Úvod

1.1 Cíle analýzy

Předkládaná publikace „Demografický, sociální a ekonomický vývoj kraje v letech 2000 až 2004“ má za cíl pokusit se odpovědět na otázku: „Jak probíhal vývoj hodnocených sfér v kraji v letech 2000 – 2004, jaké byly hlavní tendence?“ Odpověď by pak měla přispět k hlubšímu poznání vývoje kraje Vysočina v několika uplynulých letech.

Součástí úvodu je podkapitola věnovaná základním tendencím ekonomického a sociálního vývoje České republiky v letech 2000 až 2004. Následuje kapitola 2 věnovaná základní charakteristice území Vysočiny, sídelní a správní struktuře kraje. V dalších kapitolách 3 až 7, zaměřených postupně na demografický, sociální a ekonomický vývoj, stav životního prostředí, regionální spolupráci, se text soustřeďuje hlavně na tři dílčí podotázky

- Odpovídají hlavní tendence vývoje v kraji celorepublikovému trendu?
- Potvrzuje vývoj ve sledovaném období dlouhodobé tendence?
- Byly zjištěny významné rozdíly (disparity) ve vývoji jednotlivých částí kraje?

Kapitola 8 „Mezikrajské srovnání“ má za cíl kvantifikovat postavení kraje a změnu jeho postavení v období let 2000 – 2004 v oblasti demografické, sociální, ekonomické a životního prostředí za pomoci 47 ukazatelů, jejichž váha byla stanovena za pomoci metody párového srovnávání.

1.2 Základní tendence ekonomického a sociálního vývoje České republiky 2000 – 2004

Po období recese české ekonomiky z let 1997 a 1998 bylo v letech 2000 až 2004 patrné **zrychlení růstu ekonomické výkonnosti**, zejména v roce 2004, kdy Česká republika vstoupila do EU. Tento vývoj znamenal relativně vyrovnané reálné přibližování k výkonnosti zemí EU. HDP na obyvatele v paritě kupní síly se zvyšoval z 12 811 EUR v roce 2000 na 15 708 EUR v roce 2004 a jeho podíl na EU-25 rostl každoročně o více než 1 procentní bod až na 71 % v roce 2004.

V roce 2004 byl vytvořený **HDP** o 12,6 % vyšší než v roce 2000. Roční přírůstky nebyly rovnoměrné, do roku 2002 se snižovaly, později rostly až na 4,7 % v roce 2004, **průměrný roční růst byl 3,0 %**. Vedle zrychlení růstu v posledních dvou letech se měnila výrazně i struktura HDP. Na výdajové straně byl růst tvorby hrubého fixního kapitálu v letech 2002 a 2003 nepatrně vyšší než růst výdajů domácností na konečnou spotřebu, v roce 2004 se tento rozdíl opět zvýšil. Vysoká dynamika tvorby hrubého fixního kapitálu přispěla ke zvýšení vybavenosti české ekonomiky. Tempa růstu vývozu i dovozu byla s výjimkou roku 2002 poměrně vysoká, zejména v roce 2004. Negativní vliv čistého vývozu na vývoj HDP se neustále snižoval.

Tab. 1.2.1 Makroekonomické ukazatele

v mld. Kč, běžné ceny							
	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v % ¹⁾	
						2004/ 2000	průměrná roční
Hrubý domácí produkt (HDP) v kupních cenách	2 150,1	2 315,3	2 414,7	2 555,8	2 767,7	12,6	3,0
v tom: výdaje na konečnou spotřebu celkem	1 597,8	1 705,3	1 789,9	1 919,4	2 011,2	12,7	3,0
z toho: domácností	1 108,8	1 179,4	1 220,6	1 300,5	1 372,4	14,1	3,4
tvorba hrubého kapitálu	618,5	668,6	674,2	692,9	769,6	20,3	4,7
z toho: fixního	594,9	638,6	643,3	685,6	743,8	20,2	4,7
čistý vývoz	-66,3	-58,7	-49,5	-56,6	-13,1	x	x

¹⁾ ze stálých cen

Tempa růstu **hrubé přidané hodnoty** (HPH) kolísala kolem temp růstu HDP, a to podle různého vývoje daní z produktů a dotací na produkty. Pro vývoj podílu jednotlivých odvětví na tvorbě HPH v běžných cenách byl charakteristický růst podílu služeb na úkor poklesu zemědělství ze 3,9 % v roce 2000 na 3,3 % v roce 2004 a průmyslu ze 31,7 % na 31,0 %. Podíl stavebnictví kolísal kolem 7 %.

Přírůstky **souhrnné produktivity práce** se do roku 2002 zpomalovaly a od roku 2003 výrazně zrychlily. Rychlejší růst prvotních důchodů na jednu činnou osobu než produktivity jejich práce vedl ke zvyšování **jednotkových pracovních nákladů**, nejrychleji v letech 2001 a 2002.

Tab. 1.2.2 Produktivita ve vybraných odvětvích

	index v %, stálé ceny					Průměrný roční
	2001/2000	2002/2001	2003/2002	2004/2003	2004/2000	
Hrubá zemědělská produkce	102,5	95,6	92,4	114,9	104,0	101,0
Průmyslová produkce	110,6	104,8	105,8	109,5	134,3	107,7
Stavební produkce ("S")	109,6	102,5	108,9	109,7	134,2	107,6
Tržby ve vybraných tržních službách	104,4	100,9	104,7	103,2	113,8	103,3

Objem **produkce vybraných odvětví** se ve sledovaném období zvýšil. Nejrychleji rostla průmyslová a stavební výroba a nejpomaleji hrubá zemědělská produkce. Ve většině těchto odvětví se výkonnost v roce 2002 zvýšila nejpomaleji a její dynamika až do konce období rostla. Výjimkou bylo zemědělství, ve kterém produkce v letech 2002 a 2003 v porovnání s předchozím rokem poklesla.

Rychlý růst **průmyslové produkce** zabezpečovala polovina odvětví zpracovatelského průmyslu, z nichž čtyři rostla vysoce nadprůměrně. Jednalo se zejména o výrobu elektrických a optických zařízení, která se v roce 2004 zvýšila na více než dvojnásobek objemu roku 2000. Rychle se zvyšovala také výroba pryžových a plastových výrobků. Průměrný roční přírůstek kolem 10 % měla výroba dopravních prostředků a zařízení a výroba koksu, jaderných paliv; rafinérské zpracování ropy. Charakteristický byl růst podílu podniků pod zahraniční kontrolou na celkovém průmyslu.

Ve **stavebnictví** byla struktura prací v tuzemsku charakterizována předstihem růstu nové výstavby, rekonstrukcí a modernizací před vývojem prací na opravách a údržbě. Po poklesu v roce 2001 se počet zahájených i dokončených **bytů** postupně zvyšoval až na 39,0 tis., resp. 32,3 tis. bytů v roce 2004. Průměrný roční přírůstek počtu zahájených bytů byl téměř 5 % a počtu dokončených bytů 6,4 %.

Po meziročním poklesu **vývozu i dovozu zboží** v roce 2002 se následně vývoz i dovoz zvyšoval, se značným zrychlením růstu po vstupu České republiky do EU. Přestože posilování koruny ztěžovalo konkurenceschopnost českého vývozu, zvyšoval se vývoz zboží rychleji než dovoz. Průměrné roční tempo růstu vývozu bylo 11,4 % a dovozu 8,9 %. To znamenalo každoroční **snížování schodku obchodní bilance**, v letech 2002 a 2004 výrazné. Obchodní deficit byl redukován zejména vyšším přebytkem obchodu s EU.

Největší podíl na vývozu měly stroje a dopravní prostředky, jejichž podíl se neustále zvyšoval až na více než polovinu celkového vývozu v roce 2004. Ve vývozu se také zvyšoval podíl zboží s vyšším stupněm zpracování. Změny ve struktuře dovozu nebyly tak výrazné, ale i tam se nejvíce zvyšoval podíl strojů a dopravních prostředků na 42,2 % v roce 2004. Nejvíce poklesl podíl minerálních paliv, maziv a příbuzných materiálů, a to až na 7,0 % v roce 2004.

Tab. 1.2.3 Zahraniční obchod se zbožím

							v mld. Kč, běžné ceny	
	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %		
						2004/ 2000	průměrná roční	
Vývoz	1 121,1	1 268,1	1 254,9	1 370,9	1 723,7	53,8	11,4	
Dovoz	1 241,9	1 385,6	1 325,7	1 440,7	1 746,7	40,6	8,9	
Bilance	-120,8	-117,4	-70,8	-69,8	-22,9	x	x	

Ve sledovaném období došlo ke značnému **zhodnocení měnového kurzu české koruny**, které působilo na zvětšování schodku běžného účtu platební bilance. Koruna zhodnotila vůči EUR z 35,61 Kč/EUR v roce 2000 na 31,90 Kč/EUR v roce 2004, vůči USD z 38,59 Kč/USD na 25,70 Kč/USD.

Schodek **běžného účtu** se až do roku 2003 zvyšoval, v roce 2004 v porovnání s rokem 2003 klesl. Každoroční schodky běžného účtu byly financovány přebytky **finančního účtu**, s výjimkou roku 2003, kdy se mimořádně snížil příliv přímých zahraničních investic. Devizové rezervy se každoročně zvyšovaly, jejich růst však kolísal mezi mimořádnými 216,9 mld. Kč v roce 2002 a nepatrnými 6,8 mld. Kč v roce 2004.

Tab. 1.2.4 Platební bilance

	2000	2001	2002	2003	2004
Běžný účet platební bilance v mld. Kč	-104,9	-124,5	-136,4	-160,6	-143,3
Finanční účet platební bilance v mld. Kč	148,0	172,8	347,8	157,1	180,9
Změna devizových rezerv v mld. Kč (znaménko - značí růst)	-31,6	-67,2	-216,9	-12,9	-6,8
Podíl běžného účtu na HDP v %	-4,9	-5,4	-5,6	-6,3	-5,2
Podíl finančního účtu na HDP v %	6,9	7,5	14,4	6,1	6,5

Nabídka pracovních sil na trhu práce byla relativně vysoká, na druhé straně však míra ekonomické aktivity stále klesala. **Míra zaměstnanosti** se zvýšila pouze v roce 2002, potom se až do konce období snižovala. I při zvýšené výkonnosti ekonomiky se nedařilo vytvářet nová pracovní místa. **Míra nezaměstnanosti** v roce 2003 a 2004 postupně rostla. Negativním jevem byl také růst podílu dlouhodobě nezaměstnaných. V mírách nezaměstnanosti podle pohlaví, věku a vzdělání přetrvávají výrazné rozdíly.

Vývoj průměrných mezd byl charakterizován jejich růstem a zvyšující se diferenciací. Průměrná mzda vzrostla od roku 2000 do roku 2004 nominálně téměř o třetinu, reálně o více než pětinu, a to znamenalo průměrný roční reálný přírůstek 4,8 %. Rychleji rostly průměrné mzdy v nepodnikatelské sféře než ve sféře podnikatelské, jejich rozdíl se snížil z 1 933 Kč v roce 2000 na 355 Kč v roce 2004 ve prospěch podnikatelské sféry. Při přepočtu na paritu kupní síly byla průměrná mzda v ČR v roce 2002 na úrovni přibližně 50 % průměru celé EU-25.

Mzdová diferenciace se do roku 2002 prohlubovala, dále již stagnovala. Celkem se zvýšil variační koeficient ze 72,5 % v roce 2000 na 79,3 % v roce 2004. Nižší než průměrnou mzdu bere přibližně 65 % zaměstnanců. Diferenciace mezd se silně zvyšuje s vyšším stupněm vzdělání. Rozdíly ve mzdách mužů a žen přetrvávají. Ženy pobírají zhruba tři čtvrtiny průměrné mzdy mužů a ve sledovaném období se poměr průměrných mezd žen na mzdě mužů mírně zvyšoval.

Tab. 1.2.5 Průměrné měsíční mzdy

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v % ¹⁾	
						2004/ 2000	průměrná roční
Průměrná měsíční mzda zaměstnanců v ČR v Kč	13 614	14 793	15 866	16 917	18 035	20,8	4,8
v tom: v podnikatelské sféře	13 864	15 033	16 017	16 955	18 116	19,1	4,5
v nepodnikatelské sféře	12 731	13 954	15 342	16 800	17 761	27,2	6,2

¹⁾ reálně (po zohlednění cenového vývoje)

Roční průměrné **spotřebitelské ceny** v celém období rostly, i když se v části roku 2002 a 2003 prosadily deflační tlaky. V roce 2004 byly spotřebitelské ceny o 9,7 % vyšší než v roce 2000. Růst cen byl tažen cenami bydlení, vody, energií a paliv, dále cenami pošt a telekomunikací a cenami stravování a ubytování. Obavy z prudkého růstu cen po vstupu do EU se nenaplnily.

Ceny průmyslových i zemědělských výrobců v roce 2002 a 2003 klesaly, z toho ceny zemědělských výrobců výrazně. Zatímco ceny rostlinných výrobků se v průměru zvyšovaly, ceny živočišných výrobků klesaly. **Ceny stavebních prací a tržních služeb** v celém sledovaném období neustále rostly, v tržních službách zejména ceny peněžnictví a stočného.

Zatímco ceny dovozu od roku 2000 až do roku 2003 klesaly, ceny vývozu se snížily meziročně pouze v roce 2002. Z toho vyplýval každoroční růst směnných relací, a to v průměru o 1,8 %.

Tab. 1.2.6 Cenové indexy (průměr roku 2000=100)

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %	
						2004/ 2000	průměrná roční
Spotřebitelské ceny	100,0	104,7	106,6	106,7	109,7	9,7	2,3
Ceny zemědělských výrobců	100,0	109,0	98,6	95,8	103,5	3,5	0,9
Ceny průmyslových výrobců	100,0	102,8	102,3	101,9	107,7	7,7	1,9
Ceny stavebních prací	100,0	104,1	106,8	109,2	113,2	13,2	3,1
Ceny vybraných tržních služeb	100,0	104,0	107,3	109,0	111,5	11,5	2,8
Ceny dovozu	100,0	98,5	90,1	89,9	91,3	-8,7	-2,2
Ceny vývozu	100,0	100,5	93,8	94,6	98,1	-1,9	-0,5

Energetická náročnost produkce ve sledovaném období stagnovala vlivem obnovení růstu primárních energetických zdrojů a zůstává 1,8x vyšší v porovnání s průměrem zemí EU-15. Růst dopravní náročnosti má negativní dopad na **životní prostředí**. Pokles emise oxidů dusíku ze stacionárních zdrojů je nahrazen rostoucími emisemi z dopravy. V mezinárodním porovnání je v ČR nadprůměrná míra emise skleníkových plynů, i když ve sledovaném období v podstatě stagnovala. Stále se mírně snižují emise oxidu siřičitého i oxidu uhelnatého.

Produkce odpadů i nebezpečných odpadů se po metodické změně v roce 2002 zvyšovala. Produkce nebezpečných odpadů na HDP zůstává více než 2x vyšší než ve většině států EU. Investice do životního prostředí s výjimkou roku 2002 stále klesaly.

Tab. 1.2.7 Vybrané ukazatele životního prostředí

	2000	2001	2002 ¹⁾	2003	2004	Změna v %	
						2003/ 2000	průměrná roční
Emise - tuhé látky	48,4	44,1	48,8	50,8	.	5,0	1,6
Emise - oxid siřičitý	257,2	244,0	230,4	225,6	.	-12,3	-4,3
Emise - oxidy dusíku	162,3	163,5	163,9	162,1	.	-0,1	0,0
Emise - oxid uhelnatý	319,3	315,5	258,9	273,1	.	-14,5	-5,1
Produkce odpadů	43 597	45 453	28 178	28 362	29 425	x	x
Produkce nebezpečných odpadů	2 630	2 817	1 311	1 219	1 447	x	x
Investice do životního prostředí v mld. Kč	21,4	19,9	14,9	19,4	.	-9,3	-3,2

¹⁾ od roku 2002 změna definice odpadu - zákon o odpadech č.185/2001 Sb.

V letech 2000 až 2004 vykazovaly **veřejné finance** deficitní tendence a jejich vývoj svědčil o strukturálních problémech české ekonomiky. Přetrvávalo vysoké tempo růstu veřejného dluhu (s výjimkou roku 2004). Výdajová strana veřejných rozpočtů byla charakterizována vysokým podílem mandatorních výdajů. Výplaty důchodů nebyly kryty příjmy do penzijního systému (s výjimkou roku 2004, kdy byla zvýšena pojistná sazba). Zvyšovaly se také náklady na zlepšování dopravní infrastruktury a životního prostředí.

Podle výsledků za rok 2004 splnila Česká republika kritéria Maastrichtské smlouvy. Kritérium cenové stability plní ČR dlouhodobě, stejně jako kritérium vládního dluhu (pod 60 % HDP). Splněno bylo i kritérium stálosti konvergence podle dlouhodobých úrokových sazeb a mimořádně bylo téměř splněno kritérium fiskální stability (deficit veřejných rozpočtů do 3 % HDP) vlivem nižšího schodku státního rozpočtu, převodu nevyčerpaných peněz do rezerv a překlasifikování garancí.

Tab. 1.2.8 Podíl vládního deficitu a vládního dluhu na HDP

	v % z běžných cen			
	2001	2002	2003	2004
Vládní deficit (podle ESA 95)	5,9	6,8	12,5	3,0
Vládní konsolidovaný dluh ke konci roku (podle ESA 95)	22,0	29,8	36,8	36,5

Ke konci roku 2004 měla Česká republika 10 220,6 tis. **obyvatel**. Po téměř desetiletém období populační ztráty začalo v posledních dvou letech kladné saldo migrace převyšovat úbytek obyvatelstva přirozenou měnou. V letech 2003 a 2004 přibýlo celkem 17,9 tisíce obyvatel. Populační stárnutí bylo zatím způsobeno zejména úbytkem dětí v populaci. Počty narozených dětí se po stagnaci v roce 2001 začaly mírně zvyšovat,

nejvyšší přírůstek byl v roce 2004. Rostl podíl dětí narozených mimo manželství, zároveň se zvyšoval průměrný věk ženy při narození prvního dítěte z 24,9 v roce 2000 na 26,3 v roce 2004.

Počet zemřelých kolísal v jednotlivých letech mezi 107 a 111 tisíci, nejvyšší byl v roce 2003 vlivem chřipkové epidemie z února a března. Naděje dožití při narození se zlepšila mezi lety 2000 a 2004 u mužů ze 71,6 na 72,5 roku a u žen ze 78,3 na 79,0 roku. Na tomto vývoji se podílel zejména pokles úmrtnosti na nemoci oběhové soustavy.

V hodnoceném období **peněžní příjmy domácností** zaměstnanců i důchodců rostly. Podobně jako u mezd se zvyšovala příjmová diferenciací, o tom svědčí zvyšující se poměr příjmů bohatých a chudých domácností. Sociální příjmy tvořily v roce 2002 přibližně 28 % z celkových čistých příjmů domácností, rostl především objem důchodů vlivem valorizací i růstu počtu důchodců. Relace důchodu k hrubé mzdě se však s výjimkou roku 2002 zhoršovala, v roce 2004 činila 40,6 %.

Tab. 1.2.9 Obyvatelstvo

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %	
						2004/ 2000	průměrná roční
Střední stav obyvatel v tis. osob	10 272,5	10 224,2	10 200,8	10 201,7	10 206,9	-0,6	-0,2
Živě narození	90 910	90 715	92 786	93 685	97 864	7,4	1,8
Zemřelí	109 001	107 755	108 243	111 288	107 177	-1,7	-0,4
Přírůstek stěhováním	6 539	-8 551	12 290	25 789	18 635	x	x
Index ekonomického zatížení ¹⁾	43,0	42,3	41,8	41,2	40,8	x	x
Průměrný věk	38,8	39,0	39,3	39,5	39,8	x	x
Věkový medián	37,6	37,9	38,2	38,5	38,7	x	x

¹⁾ počet dětí ve věku 0-14 let a osob starších 65 let na 100 osob ve věku 15-64 let

V závislosti na peněžních příjmech rostla i peněžní vydání. V domácnostech zaměstnanců rostla vydání ročně reálně v průměru o 1,9 %, v domácnostech důchodců o 1,5 %. Ve struktuře vydání se zvyšoval podíl výdajů na bydlení, který již předstihl podíl výdajů na potraviny a nealkoholické nápoje. Postupně se prosazují tendence zdravé výživy, které jsou patrnější v domácnostech zaměstnanců. Rostl také podíl výdajů na ostatní zboží a služby (mj. pojištění osobní i věcné).

Tab. 1.2.10 Čistá peněžní vydání

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v % ¹⁾	
						2004/ 2000	průměrná roční
Domácnosti zaměstnanců	81 455	85 605	88 085	93 050	95 584	7,8	1,9
Domácnosti důchodců	75 620	80 338	85 544	87 971	90 268	6,0	1,5

¹⁾ reálně (po zohlednění cenového vývoje)

2. Základní charakteristika území, sídelní a správní struktura

2.1 Charakteristika území

Kraj Vysočina se vyznačuje vnitrozemskou polohou po obou stranách staré zemské hranice mezi Čechami a Moravou. Je jedním z mála krajů v České republice (vedle Prahy a Středočeského kraje), který se nedotýká státní hranice ČR, i když jižní části okresů Jihlava a Třebíč zasahují do pásma podél hranice s Rakouskem. Sousedy Vysočiny jsou čtyři další kraje – Pardubický, Jihomoravský, Jihočeský a Středočeský.

Území kraje, jehož rozloha je ve srovnání s ostatními kraji mírně nadprůměrná, leží v Jevišovické pahorkatině, Javořické vrchovině, Křižanovské vrchovině, Hornosvratecké vrchovině, Železných horách, Hornosázavské pahorkatině a Křemešnické vrchovině. Všechny tyto geomorfologické celky jsou součástí Českomoravské vrchoviny, jedné z největších geomorfologických jednotek České republiky.

V nejvyšších polohách kraje se setkáváme s vysokými hřbety, sedly, kopcovitou krajinou s hlubokými údolími i úvalovitými sníženinami. Ve středních polohách kraje převládají plošiny, ploché hřbety a úvalovitá údolí. Tato krajina v nižších polohách přechází v kotliny, oddělované hřbety. Nejnižší partie kraje tvoří plošiny přerušované spíše hluboce zařezanými, kaňonovitými údolími řek.

Nejvýše ležícími částmi kraje jsou Žďárské vrchy s řadou vrcholů o nadmořské výšce nad 800 metrů (nejvyšší z nich je Devět skal s 836 m n.m.) a Jihlavské vrchy, kde se nachází vůbec nejvyšší bod kraje, Javořice (837 m n.m.). V kraji je ale ještě celá řada významných vrcholů s nadmořskou výškou nad 700 metrů. Nejnižší bod kraje se nachází v místě, kde řeka Jihlava opouští jeho území, na východním okraji okresu Třebíč.

Územím kraje Vysočina mezi povodími řek Doubrava, Sázava a Želivka z jedné strany a řek Svratka, Oslava, Jihlava, Rokytná a Moravská Dyje z druhé prochází hlavní evropské rozvodí. Vysočina je také pramennou oblastí některých známých českých a moravských řek – už jmenovaných Sázavy, Svratky, Jihlavy, Moravské Dyje. Na mnohých vodních tocích byly vybudovány přehradní nádrže, z nichž některé jsou zdrojem pitné vody celostátního významu. V první řadě je to vodní nádrž Švihov na Želivce (i když z větší části leží ve Středočeském kraji), která dodává pitnou vodu pro Prahu, dále Vír na Svratce, zdroj vody pro Brno. Další význačnou vodárenskou nádrží je Mostišť na Oslavě. Převážně energetický význam má přečerpávací vodní dílo Dalešice (nejvyšší sypaná přehradní hráz v republice), tvořené vlastní Dalešickou přehradou a vyrovnávací nádrží u Mohelna. Slouží jednak k výrobě elektrické energie ve špičce a jednak jako zdroj vody pro Jadernou elektrárnu Dukovany.

Na Vysočině vedle řek a dalších menších vodních toků a údolních přehrad můžeme nalézt také značné množství rybníků, od těch nejmenších „nebeských“¹ až po skutečně rozlehlé vodní plochy jako je Velké Dářko u Žďáru nad Sázavou.

Klimatické podmínky v kraji Vysočina jsou poměrně pestré. V nižších polohách jihovýchodní části kraje převládá teplé a mírně teplé podnebí s menším množstvím srážek. Mírně teplé klima je typické pro oblasti ležící západně a severozápadně (kotliny táhnoucí se od Jemnice až k Velkému Meziříčí). Podobně je tomu i na české straně Vysočiny na horním toku Sázavy, kolem Doubravy i na středním toku Želivky, tato oblast je však bohatší na srážky.

Vyšší polohy kraje se vyznačují již mírně teplým až chladným klimatem, nejvyšší polohy ve Žďárských a Jihlavských vrších mají jednoznačně chladné podnebí (sněhová pokrývka 100-120 dnů v roce, vysoký objem srážek, výrazně kyselé půdy).

Kraj Vysočina se vyznačuje vysokým podílem zemědělské půdy a menším zastoupením všech ostatních druhů pozemků, zvláště to platí pro okresy Třebíč a Havlíčkův Brod. Ještě vyšší je ve srovnání s průměrem České republiky podíl orné půdy, zejména v trebičském okrese.

¹ Rybník bez přítoku napájený pouze srážkovou vodou.

V kraji Vysočina můžeme najít značné množství kulturních památek, zříceniny hradů, zámky, kostely i kláštery, městskou i venkovskou zástavbu... Celkový počet nemovitých i movitých kulturních památek přesahuje šest tisíc. Mezi nimi se na první místo řadí tři památky zapsané na Seznam světového a kulturního dědictví UNESCO – historické jádro Telče, poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře u Žďáru nad Sázavou a židovská obec se hřbitovem a bazilika sv. Prokopa v Třebíči. Významnými národními kulturními památkami jsou – vedle již zmíněných památek UNESCO - rodný dům Karla Havlíčka Borovského v Havlíčkově Borové, hrad Pernštejn, zámky v Jaroměřicích nad Rokytnou a Náměšti nad Oslavou a zřícenina hradu Lipnice nad Sázavou.

Městské památkové rezervace byly v kraji zřízeny tři (Jihlava, Pelhřimov a Telč) a stejný počet vesnických památkových rezervací (Dešov v třebíčském okrese, Krátká a Křižánky – obě v okrese Žďár nad Sázavou). V řadě dalších měst a obcí existují městské či vesnické památkové zóny. Krajinná památková zóna je v kraji jedna – Náměšťsko a vedle toho na území kraje (do okolí Dešova) zasahuje ještě krajinná památková zóna Vranovsko-Bítovsko.

Kraj Vysočina není chudý ani na přírodní památky a zajímavosti. Svou podstatnou částí v něm leží dvě chráněné krajinné oblasti – Žďárské vrchy a Železné hory – které zaujímají necelých devět procent rozlohy kraje. Ochranu krajinného rázu některých cenných oblastí a míst mají posílit přírodní parky, kterých se zcela nebo částečně na území kraje nachází devět o celkové výměře přes 48 000 hektarů. Nejstarší z nich – Třebíčsko – byl vyhlášen již v roce 1982 a jejich rozloha se pohybuje od 65 (Doubrava) až po 24 817 hektarů (Svratecká hornatina). Většina z nich se rozkládá v okresech Žďár nad Sázavou a Třebíč.

Největší část maloplošných chráněných území představují přírodní památky a přírodní rezervace, kterých ke konci roku 2004 na území kraje existovalo 170. Maloplošná chráněná území byla nejčastěji zřízena k ochraně lesních a lučních přírodních společenstev. Vedle toho bylo deset zvláště cenných přírodních útvarů a lokalit v kraji prohlášeno národními přírodní památkou nebo národní přírodní rezervací.

Celé území kraje Vysočina se sice nachází v jediném geologickém celku, jeho charakter však je velice rozmanitý a pestrý. Každá z jeho oblastí má své osobité rysy a svůj vlastní půvab.

2.2 Sídlní struktura

Současná sídelní struktura je výsledkem dlouhého, celá staletí trvajícího vývoje. Značná část území kraje Vysočina byla osídlena poměrně pozdě, až v době kolonizace ve vrcholném středověku. Staršího data je osídlení především v některých okrajových oblastech kraje s příznivějšími přírodními podmínkami (např. ve východní, jihovýchodní a jižní části okresu Třebíč). V pozdější době již nová sídla vznikala jen v omezeném počtu, především v osmnáctém století byly některé obce nebo osady nově vysazeny. Naopak část starších sídel v dalších staletích zanikla, ať už v důsledku válečných událostí či z ekonomických důvodů.

Na počátku sledovaného období (k 31. prosinci 2000) existovalo na území kraje Vysočina 730 obcí s 520 763 obyvateli, ke konci roku to bylo 729 obcí (11,7 % všech obcí v České republice) a 517 153 obyvatel. Obec Prosatín ve žďárském okrese zanikla spojením s obcí Kuřimská Nová Ves.

Tab. 2.2.1 Základní ukazatele sídelní struktury k 31. 12. 2004

	Rozloha (km ²)	Obyva- telstvo	Počet			Hustota obyvatel na 1 km ²	Podíl obyvatel žijících (%)	
			obcí	z toho měst	částí obcí		ve městech nad 10 000 obyvatel	v ostatních městech
Kraj Vysočina	6 926	517 153	729	33	1 444	74,7	36,0	21,6
Havlíčkův Brod	1 265	94 777	120	8	331	74,9	25,6	35,4
Jihlava	1 180	108 292	121	5	198	91,8	46,0	19,0
Pelhřimov	1 290	72 277	120	8	322	56,0	37,8	25,9
Třebíč	1 519	116 840	173	6	234	76,9	33,1	20,1
Žďár nad Sázavou	1 672	124 967	195	6	359	74,7	37,0	12,3

Osídlení v kraji Vysočina se vyznačuje v zásadě podhorským až horským charakterem, velkou rozdrobeností a z ní vyplývajícím značným počtem malých či menších obcí, osad či samot. Ke konci roku 2004 téměř dvě třetiny obcí v kraji patřily do velikostní skupiny nejmenších obcí (do 299 obyvatel). Obcí s 300 až 999 obyvateli byla více než čtvrtina, na obce a města s více než tisícem obyvatel tak nepřípadala ani desetina

celkového počtu obcí. Ve větších obcích ovšem žije většina obyvatel kraje. Města s 5 000 a více obyvateli se na jeho populaci v roce 2004 podílela 49,0 %, obce a města s 1 000 – 4 999 obyvateli 17,9 %. Podíl nejmenších obcí do 299 obyvatel činil 13,6 % a obcí s 300 až 999 obyvateli 19,5 %.

Podíl jednotlivých velikostních skupin na celkovém počtu obcí i obyvatel zůstává poměrně stabilní. Ve srovnání s rokem 2000 došlo jen k menším změnám, město Polná se dostalo do velikostní skupiny nad 5 000 obyvatel a z velikostní skupiny 300 – 999 obyvatel se dvě obce „propadly“ do nejmenší skupiny a dvě se naopak dostaly přes hranici jednoho tisíce obyvatel.

U podílu velikostních skupin obcí na celkovém počtu obyvatel je nejzajímavější výrazný nárůst u obcí do 299 obyvatel (o 0,5 procentního bodu). Podíl měst nad 5 000 obyvatel se zvýšil o 0,1 bodu, u obou zbývajících velikostních skupin došlo k poklesu, výrazněji u obcí s 1 000 až 4 999 obyvateli.

Absolutně se ve srovnání s rokem 2000 snížila populace pouze v nejmenších obcích do 299 obyvatel (v roce 2005 o 2,7 % méně), naopak o stejné procento přibýlo obyvatelstva v obcích s 1 000 – 4 999 obyvateli. V dalších velikostních skupinách přibýlo 1,3 % (obce s 300 – 999 obyvateli) a 0,4 % lidí (města s 5 000 a více obyvateli).

Nejmenší obce do 299 obyvatel jsou nejvíce zastoupeny v pelhřimovském okrese (rovné tři čtvrtiny všech obcí), nejméně v okrese Havlíčkův Brod (59,2 % všech obcí). Obce s 300 až 999 obyvateli mají nejvyšší podíl v okrese Žďár nad Sázavou (29,7 %), jen o málo menší je v okresech Havlíčkův Brod a Třebíč. Podíl obcí a měst s 1 000 až 4 999 obyvateli se pohybuje mezi 6,2 % ve žďárském okrese a 5,3 % v okrese Havlíčkův Brod.

Tab. 2.2.2 Sídlní struktura podle velikostních skupin obcí

	Obce s počtem obyvatel							
	do 299		300 - 999		1 000 - 4 999		5 000 a více	
	počet obcí	počet obyvatel	počet obcí	počet obyvatel	počet obcí	počet obyvatel	počet obcí	počet obyvatel
Kraj Vysočina	473	70 176	189	101 077	49	92 718	18	253 182
Havlíčkův Brod	71	10 232	35	19 178	10	18 338	4	47 029
Jihlava	83	11 932	27	14 749	7	14 884	4	66 727
Pelhřimov	90	11 853	19	11 028	8	16 959	3	32 437
Třebíč	108	17 170	50	24 930	12	22 926	3	51 814
Žďár nad Sázavou	121	18 989	58	31 192	12	19 611	4	55 175

Při posuzování sídelní struktury je však třeba vzít v úvahu i počet částí obcí (částí měst i venkovských sídel). Ke konci roku 2004 byla jedna obec v kraji Vysočina tvořena v průměru dvěma částmi obce (přesně je to 1,98 částí), existují ale značné místní rozdíly. Nejrozšířenější je sídelní struktura v okresech Havlíčkův Brod a Pelhřimov, kde na jednu obec průměrně připadalo 2,76, respektive 2,68 částmi. Na opačném pólu se nachází trebičský okres, v němž měla obec v průměru 1,35 částí.

Hustota osídlení je v kraji Vysočina dosti nízká, na 1 km² připadalo k 31. prosinci 2004 pouze 75 obyvatel. Nejvyšší hustota obyvatel byla v jihlavském okrese, především vlivem krajského města, zdaleka nejmenší pak v okrese Pelhřimov.

Ve většině obcí je však hustota osídlení pod průměrem kraje, často výrazně. V roce 2000 tomu tak bylo u 90,1 % obcí (658), roku 2004 u 89,4 % obcí (652). V tomto roce u 15 obcí nedosahovalo zalidnění ani 10 osob na kilometr čtvereční, vůbec nejnižší bylo v obci Cikháň (5 osob na km²).

Mezi obcemi s nadprůměrnou hustotou osídlení nacházíme především města a další obce s vyšším počtem obyvatel. Řadí se k nim ale i některé menší obce s malým katastrem. Nejvyšší hustotu osídlení mělo roku 2004 v kraji město Třebíč (672 obyvatel na km²). Více než šest set obyvatel na čtvereční kilometr žilo ještě ve Žďáru nad Sázavou (647), více než pět set v Jihlavě (568) a Malém Beranově (555).

Obcí se statutem města v kraji existovalo ke konci roku 2004 celkem 33, nejvíce v okrese Pelhřimov (8), nejméně na Jihlavsku (5). Jejich velikost se pohybuje od třinácti set obyvatel u Haber až po padesátitisícovou Jihlavu, většinou jsou to však města menší, jen osmnáct jich k výše uvedenému datu mělo více než pět tisíc obyvatel. Podíl městského obyvatelstva v kraji k 31. prosinci 2004 činil 57,6 %. Nejvyšší byl v jihlavském okrese, kde se projevoval vliv krajského města (65,1 %), nejmenší byl v obou největších a nejlidnatějších okresech kraje, žďárském (49,3 %) a trebičském (53,2 %).

Část měst v kraji je velice „mladá“, sedm jich statut města získalo až po roce 1989, Svratka v okrese Žďár nad Sázavou dokonce až roku 2001.

Většina městského obyvatelstva žila v městech nad 10 000 obyvatel (36,0 %), na ostatní města tak připadalo 21,6 % populace měst.

Zajímavé však je, že počet obyvatel měst v námi sledovaném období neustále mírně klesal, v roce 2000 činil 58,4 %, v dalších letech se snižoval až na již zmíněných 57,6 % v roce 2004.

Na jednu obec v kraji ke konci roku 2004 připadalo v průměru 709 obyvatel, nejvíce to bylo (opět vlivem krajského města) v jihlavském okrese (895 osob), nejméně v okrese Pelhřimov (602). Průměrný počet obyvatel města činil v kraji Vysočina 9 027 osob, populace ostatních obcí čítala v průměru 315 obyvatel.

Na jednu část obce připadalo v roce 2004 v kraji Vysočina 358 obyvatel. Mezi jednotlivými okresy existovaly ale značné rozdíly, nejméně obyvatel měla část obce v průměru na Pelhřimovsku (224) a v okrese Havlíčkův Brod (286), nejvíce na Jihlavsku (547 obyvatel) a na Třebíčsku (499), tedy v okresech, kde není tak členitá sídelní struktura a kde také výsledek ovlivňují obě největší města kraje.

Průměrná výměra jedné obce v kraji k 31. prosinci 2004 byla 9,5 km². Největší plochu obce nacházíme v okresech Havlíčkův Brod (10,5 km²) a Pelhřimov (9,8 km²), tedy v těch okresech, kde jsou obce tvořeny největším počtem částí (pokud pomineme části měst, tak téměř vždy má část obce vlastní katastr, čímž narůstá i celková výměra obce).

2.3 Územně-správní vývoj

Kraj Vysočina vznikl jako správní celek k 1. lednu 2000 spojením pěti okresů, které do té doby náležely do tří původních krajů (okresy Jihlava, Třebíč a Žďár nad Sázavou do Jihomoravského kraje, okres Havlíčkův Brod do Východočeského kraje a Pelhřimov do Jihočeského). Tyto okresy samotné byly vytvořeny při reorganizaci státní správy v roce 1960 z většího počtu menších okresů, které existovaly v padesátých letech.

Tab. 2.3.1 Vybrané údaje o správních obvodech obcí s rozšířenou působností k 31. 12. 2004

	Rozloha (km ²)	Obyva- telstvo	Počet			Hustota obyvatel na 1 km ²	Podíl obyvatel žijících (%)	
			obcí	z toho měst	částí obcí		v sídelním městě	v ostatních městech
Kraj Vysočina	6 926	517 153	729	33	1 444	75	45,7	13,0
v tom SO ORP:								
Bystřice nad Pernštejnem	396	24 115	46	1	106	61	37,1	-
Havlíčkův Brod	632	51 609	56	4	139	82	47,1	15,3
Humpolec	228	16 814	25	1	66	74	64,7	-
Chotěboř	329	22 380	31	2	102	68	43,9	13,1
Jihlava	922	96 550	79	4	145	105	51,6	15,3
Moravské Budějovice	414	24 391	47	2	60	59	32,6	17,8
Náměšť nad Oslavou	221	13 876	28	1	33	63	37,1	-
Nové Město na Moravě	293	19 526	30	1	59	67	53,8	-
Pacov	235	10 068	24	1	64	43	51,0	-
Pelhřimov	827	45 395	71	6	192	55	36,2	42,1
Světlá nad Sázavou	290	20 406	32	2	89	70	34,1	29,1
Telč	291	13 581	45	1	59	47	42,8	-
Třebíč	838	76 230	93	3	133	91	50,8	7,9
Velké Meziříčí	545	38 337	74	2	121	70	30,6	12,7
Žďár nad Sázavou	464	43 875	48	2	76	94	54,6	3,5

Po zrušení někdejších okresních úřadů byly jejich pravomoci a úkoly převedeny částečně na krajský úřad a částečně na obce s rozšířenou působností. Správních obvodů těchto obcí bylo v kraji Vysočina vymezeno celkem 15, v okrese Havlíčkův Brod tři (Havlíčkův Brod, Chotěboř, Světlá nad Sázavou), v jihlavském okrese dva (Jihlava, Telč), v pelhřimovském tři (Pelhřimov, Humpolec, Pacov), v trebičském rovněž tři (Třebíč, Moravské Budějovice, Náměšť nad Oslavou) a v okrese Žďár nad Sázavou čtyři (Žďár nad Sázavou, Bystřice nad Pernštejnem, Nové Město na Moravě, Velké Meziříčí).

Rozloha, počet obcí i počet obyvatel správních obvodů jednotlivých obcí s rozšířenou působností byly značně rozdílné. Nejlidnatější je správní obvod Jihlava (v roce 2001 přes 96 tisíc obyvatel), který má také největší rozlohu (více než 92 tisíc hektarů). Nejméně obyvatel žije ve správním obvodě Pacov (roku 2001 to bylo jen těsně nad 10 tisíc osob), také pod něj spadá nejméně obcí (24). Naopak největší počet obcí ve

sledovaném období měl správní obvod Třebíč (93). Nejmenší výměru má správní obvod Náměšť nad Oslavou (22 tisíc hektarů).

Dalším správním článkem jsou obvody pověřených obecních úřadů, kterých bylo v kraji zřízeno 26. Nejvíce jich je v okresech Havlíčkův Brod a Třebíč – po šesti, v pelhřimovském a žďárském okrese shodně pět a v okrese Jihlava existují čtyři pověřené obecní úřady. Na jeden správní obvod obce s rozšířenou působností připadají jeden až tři obvody pověřených obecních úřadů.

Významná územní změna se dotkla území kraje Vysočina k 1. lednu 2005. K tomu datu bylo k Jihomoravskému kraji převedeno celkem 25 obcí. Tato změna se týkala především okresu Žďár nad Sázavou, konkrétně obvodů obcí s rozšířenou působností Bystřice nad Pernštejnem, ze kterého přešlo do ORP Tišnov sedm obcí, a dále Velké Meziříčí, odkud bylo k Tišnovu převedeno sedmnáct obcí. Jedna obec ubyla i z třebíčského okresu, jmenovitě z ORP Náměšť nad Oslavou. Tato obec přešla pod ORP Ivančice.

Celkem se vlivem této administrativní změny snížila výměra kraje téměř o 13 000 hektarů a počet obyvatel poklesl o více než 7 000.

3. Demografický vývoj

3.1 Počet obyvatel

Základem informací o demografické skladbě obyvatelstva i o jejich změnách je sčítání lidu, domů a bytů prováděné pravidelně zhruba v desetiletých intervalech (poslední se uskutečnilo k 1. březnu 2001¹). Na data zjištěná ve sčítání navazují intercenzální statistické bilance (údaje o narozených, zemřelých, stěhování, sňatcích a rozvedech).

Důležitým ukazatelem je střední stav obyvatelstva. Jde o počet obyvatel určitého území k okamžiku, který byl zvolen za střed sledovaného období. V případě kalendářního roku tedy jde o stav k půlnoci z 30. června na 1. červenec daného roku, udávaný jako „stav k 1. červenci“. Tento ukazatel se používá k řadě relativních výpočtů.

Tab. 3.1.1 Počet obyvatel k 31. 12. podle okresů

	2000 ¹⁾	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000	Struktura v %	
							2000	2004
Kraj Vysočina	520 763	518 315	517 630	517 511	517 153	-3 610	100,0	100,0
Havlíčkův Brod	95 380	94 919	94 826	94 906	94 777	-603	18,3	18,3
Jihlava	108 671	108 261	108 231	108 333	108 292	-379	20,9	20,9
Pelhřimov	73 590	72 684	72 589	72 531	72 277	-1 313	14,1	14,0
Třebíč	117 532	117 310	117 002	116 855	116 840	-692	22,6	22,6
Žďár nad Sázavou	125 590	125 141	124 982	124 886	124 967	-623	24,1	24,2

¹⁾ stav k 1. 1. 2001 (počet obyvatel zpětně bilancován podle výsledků SLDB 2001)

K 31. prosinci 2000 žilo na území kraje 520 763 obyvatel, kteří představovali 5,1 % populace České republiky. Vzhledem ke své značné rozloze (8,8 % plochy České republiky) měl kraj ve srovnání s úrovní České republiky výrazně nižší hustotu obyvatel (75 osob na km² oproti 130 osobám za republiku celkem). Za pět sledovaných let se počet obyvatel kraje snížil na 517 153 (úbytek 0,7 %).

Obyvatelstva ubývalo ve všech okresech kraje, nejvíce v pelhřimovském (o 1,8 %). V ostatních okresech kraje byl úbytek podstatně nižší, nejméně se populace zmenšila v okrese Jihlava (o 0,3 %). Ve zbývajících okresech kraje činil úbytek 0,5 – 0,6 %. Podíl jednotlivých okresů na obyvatelstvu kraje se za těchto pět let téměř nezměnil, pouze u okresu Pelhřimov poklesl o 0,1 procentního bodu a stejnou měrou se zvýšil podíl okresu Žďár nad Sázavou.

Počet obyvatel se ve sledovaných pěti letech snižoval jak přirozenou měnou, tak vlivem migrace. Mnohem výrazněji však jeho úbytek ovlivňoval negativní přirozený úbytek, který byl zvláště vysoký v letech 2000, 2001 a 2003 (v tomto roce byl vůbec nejvyšší – 634 osob). Migrační saldo bylo v těchto letech také záporné, výjimkou byl pouze rok 2003, kdy počet přistěhovaných byl o 515 osob vyšší než vystěhovaných. Avšak ani tento vysoký přírůstek nestačil převážet již zmíněný vysoký úbytek obyvatelstva přirozenou měnou, takže i v tomto roce se počet obyvatel kraje snížil.

Počet zemřelých převyšoval počet narozených ve všech okresech kraje, jedinou výjimkou byl okres Žďár nad Sázavou (o 119 více narozených). Nejvyšší úbytek obyvatelstva přirozenou měnou pak zjišťujeme v okrese Pelhřimov.

Přistěhovalí nad vystěhovanými převažovali ve sledovaném období ve třech okresech (Havlíčkův Brod, Jihlava, Pelhřimov), nejvíce v okrese Havlíčkův Brod. Opačná byla situace v okresech Třebíč a Žďár nad Sázavou, zejména na Žďársku.

Počet živě narozených na tisíc obyvatel středního stavu (porodnost) byl v kraji Vysočina po většinu let sledovaného období shodný nebo o málo vyšší než za Českou republiku celkem. Výjimkou byl v tomto ohledu rok 2004, kdy byl tento ukazatel za republiku vyšší o 0,3 bodu. Počet zemřelých na tisíc obyvatel (úmrtnost) byl v kraji ve všech letech nižší, zvláště vysoký byl rozdíl v roce 2004 (ukazatel za ČR vyšší o 0,7 bodu).

¹ V tomto sčítání byli poprvé do celkového počtu obyvatel zahrnuti i cizinci s dlouhodobým pobytem, kteří byli v předchozím sčítání započtení v dočasně přítomném obyvatelstvu.

Zde je třeba připomenout, že ve sledovaných letech byl vývoj počtu obyvatel kraje již výrazněji ovlivněn migrací cizích státních příslušníků. Na rozdíl od občanů České republiky, u kterých kraj vždy vykazoval záporné migrační saldo, u nich s výjimkou roku 2001 převažovali přistěhovalí nad vystěhovalými. Do kraje Vysočina se nejčastěji stěhují občané Slovenské republiky, Ukrajiny a Vietnamu. Počet přistěhovalých ze zemí Evropské unie (vyjma Slovenska) je nevelký.

Tab. 3.1.2 Projekce obyvatelstva do roku 2050 (práh projekce – rok 2002)

	Skutečný stav			Projekce bez migrace					
	2002	2003	2004	2004	2005	2010	2020	2030	2050
Počet obyvatel	517 630	517 511	517 153	516 065	514 884	512 314	501 819	481 544	424 210
v tom ve věku:									
0 - 14	85 620	83 449	81 670	81 356	79 072	71 775	70 074	61 736	52 132
15 - 64	359 501	361 081	361 751	361 718	362 646	360 791	331 348	307 966	233 296
65 a více	72 509	72 981	73 732	72 991	73 742	79 748	100 397	111 842	138 782
Živě narození	4 755	4 775	4 819	4 871	4 871	4 816	4 366	3 735	3 255
Zemřelí	5 218	5 409	5 074	5 526	5 476	5 523	5 781	6 179	6 394
Přirozený přírůstek	-463	-634	-255	-714	-605	-707	-1 415	-2 444	-3 139
Porodnost (‰)	9,2	9,2	9,3	9,3	9,4	9,4	8,7	7,7	7,6
Úmrtnost (‰)	10,1	10,5	9,8	10,7	10,6	10,8	11,5	12,8	15,0
Naděje dožití při narození									
muži	72,9	72,8	73,3	72,8	73,0	73,7	75,2	76,6	79,5
ženy	79,0	79,2	79,4	79,0	79,1	79,8	81,0	82,2	84,7
Úhrnná plodnost	1,18	1,19	1,20	1,20	1,23	1,29	1,43	1,56	1,58

Po posledním sčítání lidu, domů a bytů (2001) byla opět vypracována projekce obyvatel, tentokrát do roku 2050. Tato projekce byla zpracována až do úrovně jednotlivých krajů České republiky. Projekce vychází z předpokladu, že i v dalších letech bude pokračovat dosavadní režim přirozené reprodukce obyvatelstva (plodnost a úmrtnost). Naopak je z ní vyloučena vnitřní i zahraniční migrace, protože její další vývoj je v současnosti prakticky nepředvídatelný.

Podle zpracované projekce by měl počet obyvatel kraje Vysočina v následujících desetiletích setrvale klesat až na konečných 424 210 obyvatel v roce 2050, což by znamenalo úbytek téměř jedné pětiny obyvatelstva kraje. Tento úbytek by byl po Libereckém a Karlovarském kraji třetí nejnižší v České republice.

Ještě hlubší a závažnější změny naznačuje projekce ve věkovém složení populace kraje, která bude výrazně stárnout. Podíl dětí do patnácti let by se měl z 16,5 % v roce 2002 snížit na 12,3 % v roce 2050. Současně se by měl více než zdvojnásobit podíl obyvatel pětadesátiletých a starších (ze 14,0 % na 32,7 % roku 2050). Podíl obyvatelstva v produktivním věku má podle projekce po počátečním mírném nárůstu (až na 70,4 % v roce 2010) v následujících letech klesat a v roce 2050 by pak představoval pouze 55,0 % obyvatel kraje.

Porovnání vypočteného počtu obyvatel podle projekce na rok 2004 se skutečným stavem za tento rok ukazuje výrazný vliv migrace. Skutečný počet ke konci tohoto roku byl o více než tisíc osob vyšší než projektovaný. Migrace by tedy mohla – stejně jako v několika uplynulých letech – v budoucnosti mírnit vliv úbytku počtu obyvatelstva přirozenou měnou a snad i jeho stárnutí.

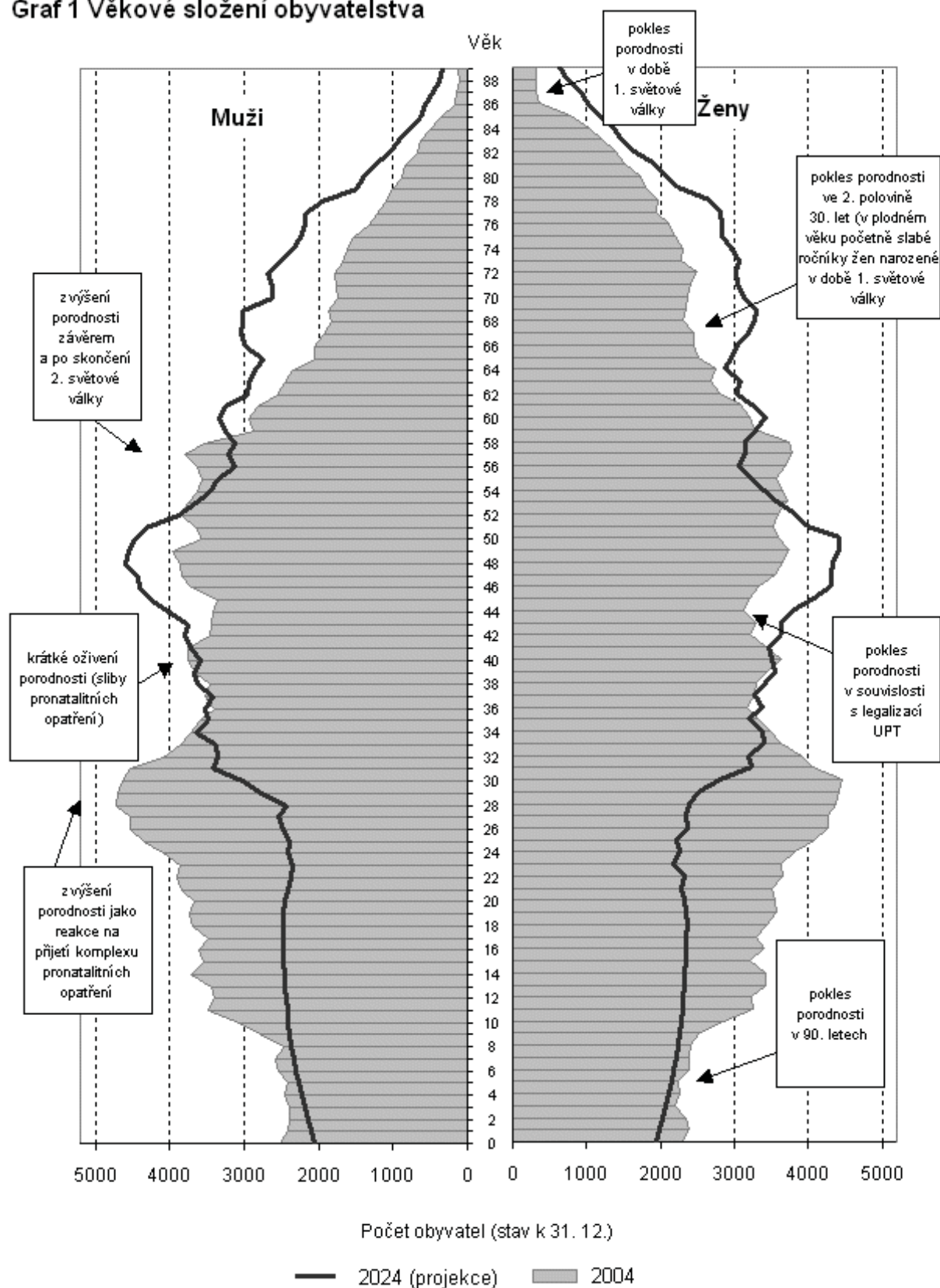
3.2 Obyvatelstvo podle věku, rodinného stavu a vzdělání

Vývoj věkového složení obyvatelstva je ovlivňován jednak přirozeným pohybem obyvatel, jednak migrací. S klesající porodností a zvyšující se nadějí dožití se snižuje podíl dětské složky obyvatelstva a naopak stoupá zastoupení starších věkových skupin. Následně se tento vývoj projevuje i u mladších věkových skupin ekonomicky aktivního obyvatelstva.

Vliv migrace je komplikovanější. Nezáleží jen na samotném migračním saldu, ale především na věkovém složení přistěhovalých a vystěhovalých, které ovlivňuje řada faktorů.

Ve sledovaném období se projevily poměrně významné změny ve věkovém složení obyvatelstva. Obecně jde o úbytek obyvatel mladších třiceti let a růst podílu starších věkových skupin.

Graf 1 Věkové složení obyvatelstva

O 1,5 procentního bodu poklesl podíl dětí do 15 let na celkovém počtu obyvatel (absolutně téměř o 8 500 osob) a stejnou měrou poklesl i podíl obyvatel ve věku 15 – 24 let. Podíl ostatních věkových skupin se zvýšil v rozmezí 0,2 procentního bodu (skupiny 25 – 29 a 70 – 79 let) až 1,7 bodu (obyvatelstvo ve věku 50 – 64 let). Výjimkou byla věková skupina 65 – 69 let (snížení o 0,2 bodu).

Určité rozdíly ve vývoji zastoupení jednotlivých věkových skupin se dají najít i mezi oběma pohlavími. Asi nejzajímavější je o něco výraznější snížení podílu dětí do patnácti let u mužů než u žen (rozdíl 0,2 bodu).

Na konci sledovaného období, ke konci roku 2004, měl nejvyšší podíl dětského obyvatelstva (do 14 let včetně) okres Žďár nad Sázavou (16,6 %). O něco méně to bylo v třebíčském okrese (16,0 %). Ve zbývajících okresech činil jeho podíl 15,2 %, respektive 15,4 % (okres Jihlava).

Tab. 3.2.1 Struktura obyvatel podle vybraných věkových skupin

	Celkem			Muži			Ženy		
	2000 ¹⁾	2004	rozdíl 2004 - 2000 v bodech	2000 ¹⁾	2004	rozdíl 2004 - 2000 v bodech	2000 ¹⁾	2004	rozdíl 2004 - 2000 v bodech
Počet obyvatel	520 763	517 153	-0,7 ²⁾	257 334	255 590	-0,7 ²⁾	263 429	261 563	-0,7 ²⁾
v tom ve věku (%):									
0 - 14	17,3	15,8	-1,5	18,1	16,4	-1,6	16,6	15,2	-1,4
15 - 24	15,5	14,0	-1,5	16,2	14,6	-1,5	14,9	13,4	-1,5
25 - 29	8,4	8,5	0,2	8,7	8,9	0,2	8,0	8,2	0,1
30 - 49	27,5	28,1	0,7	28,7	29,3	0,6	26,2	26,9	0,7
50 - 64	17,5	19,3	1,7	17,2	19,2	1,9	17,8	19,4	1,6
65 - 69	4,4	4,2	-0,2	3,9	3,8	-0,1	4,8	4,6	-0,2
70 - 79	6,9	7,1	0,2	5,5	5,8	0,2	8,3	8,4	0,1
80 a více	2,5	3,0	0,5	1,6	1,9	0,3	3,3	4,0	0,6

¹⁾ stav k 1. 1. 2001 (počet obyvatel zpětně bilancován podle výsledků SLDB 2001)

²⁾ změna v %

Nejvyšším podílem obyvatel v produktivním věku (15 - 64 let) se vyznačoval jihlavský okres (70,5 %), nejmenší byl v okrese Pelhřimov (69,3 %), ve zbývajících okresech kraje se pohyboval mezi 69,7 a 70,1 %.

Podíl obyvatelstva v poproduktivním věku (65 a více let) byl v okrese Pelhřimov (15,5 %), okrese s nejvyšším průměrným věkem v kraji (40,2 roku). V ostatních okresech kraje jeho podíl nepřekročil patnáct procent, nejnižší byl ve žďárském okrese (13,6 %), v okrese Třebíč dosahoval 14,0 %, na Jihlavsku 14,1 % a v okrese Havlíčkův Brod 14,7 %. V celé České republice činil podíl obyvatel v poproduktivním věku 14,0 %.

O věkové struktuře obyvatelstva a jejím vývoji vypovídají její analytické charakteristiky, uvedené v následující tabulce.

Tab. 3.2.2 Charakteristiky věkové struktury obyvatelstva

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000
Průměrný věk	38,1	38,4	38,7	39,0	39,3	1,2
Věkový medián	36,5	36,9	37,3	37,6	38,0	1,5
Index stáří	79,7	82,0	84,7	87,5	90,3	10,6
Index závislosti I.	25,1	24,4	23,8	23,1	22,6	-2,5
Index závislosti II.	20,0	20,0	20,2	20,2	20,4	0,4
Index ekonomického zatížení	45,2	44,5	44,0	43,3	43,0	-2,2

Průměrný věk obyvatelstva kraje (vypočítaný z věku všech obyvatel žijících k určitému datu na území kraje) se za sledovaných pět let zvýšil o 1,2 roku. Vzrostl i věkový medián, tedy pomyslný střed, který rozděluje celou populaci uspořádanou podle svého věku na dvě stejně početné části. Ve sledovaném období se věkový medián zvýšil o 1,5 roku.

Obdobně dokládají stárnutí obyvatelstva kraje i index stáří a indexy závislosti, které měří vzájemný poměr obyvatelstva v předproduktivním, produktivním a poproduktivním věku. Index stáří, což je počet osob ve věku 65 let a starších na 100 dětí do 14 let, vzrostl o 10,6. Naopak se snížil index závislosti I, tedy počet dětí ve věku 0 - 14 let na 100 osob ve věku 15 - 64 let, a to o 2,5. Vzrostl však index závislosti II., počet osob ve věku 65 a více let na 100 osob ve věku 15 - 65 let, jeho zvýšení za sledovaných pět let představovalo 0,4.

Index ekonomického zatížení, což je počet dětí do 15 let a počet osob ve věku 65 a více let připadající na 100 osob ve věku 15 - 64 let, se snížil o 2,2. Jak však vyplývá z ostatních ukazatelů tento vývoj byl zapříčiněn pouze úbytkem dětí do 15 let a přesunem ještě poměrně silných ročníků do produktivního věku.

Tab. 3.2.3 Vzdělání obyvatel ve věku 15 a více let podle okresů (SLDB 2001)

	Obyvatelstvo ve věku 15 a více let	v tom nejvyšší ukončené vzdělání (%)				
		základní a neukončené	vyučení a stř. odborné bez maturity	úplné střední s maturitou	vyšší a nástavbové	vysokoškolské vč. vědecké přípravy
Česká republika	8 575 198	23,0	38,0	24,9	3,5	8,9
Kraj Vysočina	429 483	24,2	40,6	24,2	3,2	6,7
Havlíčkův Brod	79 180	23,0	41,1	25,3	3,1	6,2
Jihlava	90 222	23,6	40,5	24,4	3,1	7,0
Pelhřimov	61 096	23,9	41,1	24,0	3,7	6,1
Třebíč	96 524	25,7	39,9	23,7	2,9	6,8
Žďár nad Sázavou	102 461	24,2	40,6	23,7	3,3	7,2

Údaje o struktuře obyvatelstva kraje podle rodinného stavu a vzdělání jsou k dispozici pouze z censů. Nejaktuálnější data tedy pocházejí ze sčítání lidu, domů a bytů k 1. březnu 2001. K tomuto datu bylo v kraji Vysočina z obyvatel patnáctiletých a starších 25,5 % svobodných, 58,6 % ženatých/vdaných, 6,3 % rozvedených a 9,1 % ovdovělých, když podíl ovdovělých žen činil 15,1 % a ovdovělých mužů jen 2,9 %.

Výrazně se tak projevil trend k růstu počtu svobodných a úbytku ženatých mužů a vdaných žen, patrný už v předchozích desetiletích. Podíl svobodných byl v roce 2001 o 4,4 procentního bodu vyšší než roku 1991 a podíl ženatých/vdaných se snížil o 6,3 bodu. Rostl i počet a podíl rozvedených (v roce 2001 bylo rozvedených 5,8 % mužů a 6,8 % žen).

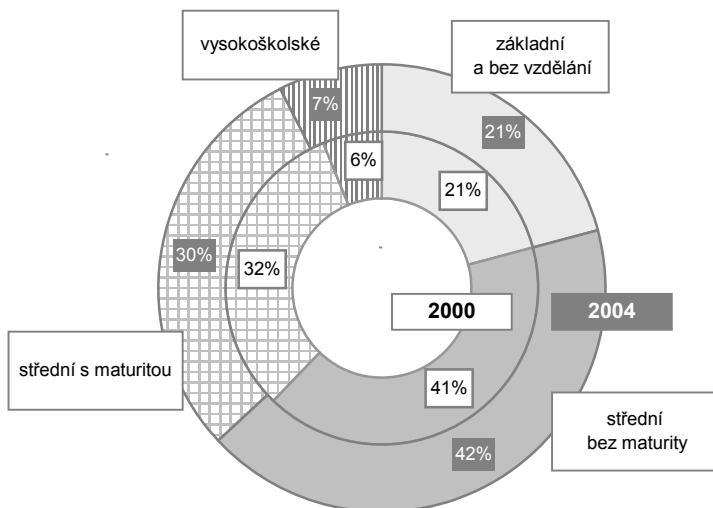
Ve srovnání s úrovní celé České republiky se rozdíl projevoval především u podílu ženatých/vdaných a rozvedených. Podíl ženatých mužů a vdaných žen byl v kraji Vysočina vyšší o 3,3 procentního bodu a podíl rozvedených byl o 3,2 bodu nižší. Zřejmě se tak projevuje vyšší religiozita obyvatelstva v kraji. Podíly svobodných a ovdovělých byly v kraji prakticky stejné jako v republice celkem.

Charakteristickým rysem byl též vyšší podíl ovdovělých v menších obcích, odrážející do značné míry věkovou skladbu jejich populace, a též vysoký podíl rozvedených obyvatel ve větších městech. V Jihlavě to bylo 9,8 % a ve městech s 20 000 – 49 999 obyvateli 8,8 %, naopak v obcích s méně než 500 obyvateli to nebyly ani čtyři procenta.

Výsledky posledního sčítání lidu též dokládají relativně vysoký věk při vstupu do manželství. Ve věkové skupině 20 – 24 let bylo téměř devět desetin mužů svobodných a ještě ve věku 25 – 29 převažovali svobodní muži nad ženatými. Ženy sice do manželství vstupují dříve než muži, ale i u nich ve věkové skupině 20 – 24 let byly v roce 2001 ještě téměř tři čtvrtiny žen svobodné. Vdané ženy převažovaly až v následující věkové skupině.

Stejně jako složení obyvatelstva podle rodinného stavu je i jeho vzdělanostní struktura produktem dlouhodobého vývoje a dlouhodobých trendů. K 1. březnu 2001 mělo z patnáctiletých a starších obyvatel kraje 24,2 % jen základní vzdělání, ve srovnání se sčítáním lidu v roce 1991 to představovalo úbytek 10,7 procentního bodu. O 3,1 bodu se zvýšil podíl osob vyučených a se středním vzděláním bez maturity (40,6 %). Ještě výrazněji vzrostl podíl obyvatel s úplným středním vzděláním s maturitou a s vyšším vzděláním (o 6,0 bodu), který roku 2001 představoval 27,5 % obyvatelstva kraje ve věku 15 a více let. Přibýlo i vysokoškoláků, jejichž podíl vzrostl o 1,5 bodu.

Graf 2 Obyvatelstvo podle vzdělání (VŠPS)

Při srovnání s úrovní České republiky je nejpatrnější výrazně nižší podíl obyvatel s vysokoškolským vzděláním (rozdíl 2,3 bodu v neprospěch kraje), daný patrně především většími možnostmi, které se lidem s nejvyšším vzděláním nabízejí hlavně v Praze a dalších velkých městech. V „malém“ je to vidět i v rámci kraje, kde v roce 2001 byl ve srovnání s průměrem kraje výrazně vyšší podíl vysokoškoláků v městech nad pět tisíc obyvatel (paradoxně ale o něco vyšší úroveň vzdělání než krajské město měla města s 20 000 – 49 999 obyvateli, tedy Havlíčkův Brod, Třebíč a Žďár nad Sázavou). Projevuje se tu ovšem i vliv věkového složení obyvatelstva, v menších obcích žije mnohem více starších obyvatel, u nichž je mnohem častěji zastoupeno pouze základní vzdělání nebo vyučení.

Vůbec provázanost složení obyvatelstva podle rodinného stavu a vzdělání s věkovou strukturou populace a se sociálními tendencemi vývoje je velice těsná. S postupujícím stárnutím obyvatelstva se zvyšuje počet i podíl vdov a vdovců, odklad uzavření sňatku na vyšší věk vede k růstu počtu a podílu svobodných, vývoj úrovně rozvodovosti zase působí na počet rozvedených. S odchodem nejstarších ročníků obyvatel se zase snižuje počet osob jen se základním vzděláním i jejich podíl na celkové populaci.

3.3 Narození, zemřelí, sňatky, rozvody

Základem demografických procesů ve smyslu bilance živě narozených a zemřelých je přirozená měna obyvatel. První, kladnou, položkou přirozené měny jsou narození. Zde je však třeba zdůraznit, že počet narozených, ale i porodnost, jsou příliš hrubé ukazatele, výchozím bodem by pro nás vždy měl být počet žen v plodném věku, jako jeden z hlavních určujících faktorů přirozené měny obyvatelstva.

Počet žen v plodném věku (15 až 49 let) se ve sledovaných pěti letech neustále snižoval, ze 129 507 žen v roce 2000 na 126 878 v roce 2004 (pokles o 2,0 %). Ve stejném období přitom počet živě narozených příliš neměnil, po nevelkém poklesu v roce 2001 v dalších třech letech mírně stoupal. To se odráželo i v mírném nárůstu počtu živě narozených na 1 000 obyvatel (o 0,2).

Tab. 3.3.1 Charakteristiky pohybu obyvatelstva

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000
Celkový přírůstek	-709	-976	-685	-119	-358	351
muži	-289	-562	-262	103	-231	58
ženy	-420	-414	-423	-222	-127	293
Přirozený přírůstek	-614	-623	-463	-634	-255	359
muži	-255	-229	-219	-378	-83	172
ženy	-359	-394	-244	-256	-172	187
Přírůstek stěhováním	-95	-353	-222	515	-103	-8
muži	-34	-333	-43	481	-148	-114
ženy	-61	-20	-179	34	45	106
Na 1 000 obyvatel						
celkový přírůstek	-1,4	-1,9	-1,3	-0,2	-0,7	0,7
přirozený přírůstek	-1,2	-1,2	-0,9	-1,2	-0,5	0,7
přírůstek stěhováním	-0,2	-0,7	-0,4	1,0	-0,2	0,0

Výrazný pokles počtu narozených dětí, který se projevil především v druhé polovině devadesátých let, byl odrazem snižující se plodnosti žen, zejména v mladších věkových skupinách, rozhodujících pro reprodukci obyvatelstva. Vedle obecného poklesu porodnosti se tu projevoval i další trend, odkládání založení rodiny (ať už formální či neformální) a porodu dítěte do vyššího věku. Pokles míry plodnosti nebyl totiž u žen ve věku 25 – 29 let ani zdaleka tak výrazný, jako u věkové skupiny 20 – 24 let a u žen ve věku 30 – 34 let dokonce míra plodnosti vzrostla.

Tab. 3.3.2 Narození

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000
Narození celkem	4 775	4 579	4 765	4 781	4 832	57
Živě narození	4 761	4 568	4 755	4 775	4 819	58
na 1 000 obyvatel	9,1	8,8	9,2	9,2	9,3	0,2
Mrtvě narození	14	11	10	6	13	-1
Živě narození mimo manželství	559	577	686	860	960	401
podíl z živě narozených celkem (%)	11,7	12,6	14,4	18,0	19,9 ¹⁾	8,2
Úhrnná plodnost	1,172	1,136	1,181	1,188	1,200	0,028
Průměrný věk matky při narození dítěte	26,4	27,1	27,4	27,7	28,1	1,7
při narození 1. dítěte	24,4	25,0	25,4	25,7	26,3	1,9
Hrubá míra reprodukce	0,563	0,542	0,585	0,594	0,573	0,009

¹⁾ rozdíl 2004 - 2000 v bodech

Od roku 2000 můžeme pozorovat stabilizaci počtu živě narozených dětí a určitý nárůst živě narozených na 1 000 obyvatel středního stavu. Mírně se zvyšovala též úhrnná plodnost žen¹. Od roku 2000 se z 1,172 postupně zvýšila na 1,200 v roce 2004.

Nadále se projevuje trend k růstu věku matky při narození dítěte, a to zejména při narození prvního dítěte. Průměrný věk matky při narození dítěte v kraji Vysočina se mezi roky 2000 a 2004 zvýšil z 26,4 let na 28,1 roku, tedy o 1,7 roku. V případě narození prvního dítěte však průměrný věk vzrostl dokonce o 1,9 roku (z 24,4 na 26,3 roku). Většina dětí se rodí matkám ve věku 25 – 29 let (41,4 % v roce 2000, 48,6 % roku 2004).

Zajímavostí jsou porody vícčetat. Počet porodů dvojčat se v kraji Vysočina pohyboval mezi 72 (rok 2002) a 95 (rok 2003), trojčata se narodila v letech 2001 a 2004 a roku 2003 přišla na svět čtyřčata.

Pozoruhodným rysem těchto pěti let je velice výrazné zvýšení počtu dětí narozených mimo manželství¹, v roce 2004 byl počet takto narozených dětí o 71,7 % vyšší než roku 2000. Jejich podíl na celkovém počtu

¹ Počet dětí, které by se živě narodily každé ženě během celého jejího reprodukčního období, pokud by se během tohoto období neměnila míra plodnosti. K zajištění prosté reprodukce obyvatelstva je třeba, aby úhrnná plodnost dosahovala přibližně hodnoty 2,1.

živě narozených dětí se zvýšil 8,2 bodu na 19,9 % v roce 2004. Více než tři čtvrtiny dětí narozených mimo manželství připadá na svobodné matky, zbývající se narodily rozvedeným nebo ovdovělým ženám. Přes tento nárůst je však stále podíl dětí narozených mimo manželství na Vysočině nejnižší ze všech krajů České republiky. V rámci kraje se pak děti mimo manželství nejčastěji rodí v jihlavském a třebíčském okrese, nejméně na Žďársku.

Počet potratů v kraji Vysočina se ve sledovaném období snížil z 1 983 v roce 2000 na 1 710 roku 2004, tedy o 13,8 %, když klesal ve všech letech. Roku 2000 připadalo na samovolné potraty 30,2 % jejich celkového počtu, na miniinterrupce 57,0 % a na jiné legální umělé přerušení těhotenství 10,0 %. V roce 2004 se podíl samovolných potratů zvýšil na 33,1 % a jiných legálních přerušení těhotenství na 14,4 %, podíl miniinterrupcí se snížil na 49,0 %. Podíl umělého přerušení těhotenství na celkovém počtu potratů se tak mezi roky 2000 a 2004 snížil o 3,6 procentního bodu. Ze zdravotních důvodů bylo v roce 2004 uměle přerušeno 183 těhotenství (16,9 % z celkového počtu umělých přerušení těhotenství).

Počet potratů připadajících na 100 narozených se po celé sledované období snižoval. V roce 2000 tento ukazatel činil 41,5, v roce 2004 již jen 35,4. Úhrnná potratovost² také klesala, v roce 2002 dosahovala hodnoty 0,494, v následujícím roce 0,487 a roku 2004 už jen 0,450.

Počet zemřelých, druhá, záporná položka přirozené měny obyvatelstva, zůstával po sledovanou dobu poměrně stabilní a pohyboval se mezi 5 000 až 5 500. Podobně tomu bylo i s hrubou mírou úmrtnosti³, která se pohybovala mezi 10,5 (v roce 2003) a 9,8 (roku 2004).

Tab. 3.3.3 Zemřelí

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000
Zemřelí	5 375	5 191	5 218	5 409	5 074	-301
na 1 000 obyvatel	10,3	10,0	10,1	10,5	9,8	-0,5
Naděje dožití při narození						
muži	72,04	72,63	72,91	72,76	73,26	1,2
ženy	78,53	78,64	79,03	79,23	79,43	0,90
rozdíl (ženy - muži)	6,49	6,00	6,12	6,47	6,17	x
Naděje dožití ve věku 60 let						
muži	17,31	17,64	17,83	17,69	17,93	0,62
ženy	21,03	21,12	21,49	21,64	21,65	0,62
rozdíl (ženy - muži)	3,72	3,48	3,66	3,96	3,71	x

Nejčastější příčinou smrti v kraji byly nemoci oběhové soustavy (v roce 2004 na ně připadalo 57,1 % všech úmrtí) a novotvary (26,1 % zemřelých). Vnější příčiny stály za úmrtím 307 osob (z nich bylo 67 sebevražd). Ve srovnání s celou Českou republikou se tak kraj Vysočina vyznačuje zhruba o pět procentních bodů vyšším podílem zemřelých na nemoci oběhové soustavy, úmrtí na novotvary a vnější příčiny jsou na srovnatelné úrovni. V kraji je též znatelně nižší úmrtnost na nemoci dýchací a trávicí soustavy.

Na konci sledovaného období, v roce 2004, lidé v kraji Vysočina nejčastěji umírali ve věku 80 – 84 let (20,5 % zemřelých). V tomto ohledu došlo od roku 2005 k zajímavému posunu souvisejícímu s rostoucím věkem dožití. V roce 2000 připadal největší podíl zemřelých na věkovou skupinu 75 – 79 let (18,5 %) a zemřelí ve skupině 80 – 84 let představovali jen 11,8 % celkového počtu. V dalších letech zemřelých ve věku 75 – 79 let rychle ubývalo a naopak podíl věkové skupiny 80 – 84 let na celkové úmrtnosti se výrazně zvyšoval a v roce 2003 již byl vyšší. Obdobný trend můžeme sledovat i v celé České republice.

Obecně platí, že muži umírají v nižším věku než ženy, zvláště výrazně se to projevuje u zemřelých do devětapadesátého roku věku. U vyšších věkových skupin se rozdíly již poněkud zmírňují. O tom vypovídá též rozdílná naděje dožití u různých věkových skupin mužů a žen.

Naděje dožití¹ při narození činila v kraji Vysočina v letech 2003 - 2004 u mužů 73,26 roku a u žen 79,43 roku, rozdíl tedy představoval 6,17 roku ve prospěch žen. Dvacetiletí muži měli naději dožití 53,81 roku

¹ Tyto děti však ani zdaleka nemusí vyrůstat v neúplné rodině. Mnohé se narodily nesezdaným párům, které neuzavřely sňatek a žijí spolu v tzv. faktickém manželství. Ve sčítání lidu 2001 bylo v kraji Vysočina takových faktických manželství zjištěno 4 011 a v nich žilo 2 918 dětí.

² Počet potratů, který by v průměru prodělala každá žena v dané populaci během svého reprodukčního věku (15-49 let), kdyby po celé toto období míra potratovosti žen zůstala na úrovni toho roku, kdy byla vypočítána.

³ Počet zemřelých osob připadající na 1 000 obyvatel středního stavu.

a ženy v témže věku 59,88 roku (o 6,08 roku více než muži). Muži ve věku třicet let měli naději, že prožijí ještě 44,31 roku a třicetileté ženy 50,01 roku (o 5,70 roku více).

S rostoucím věkem se tento rozdíl postupně snižuje. U čtyřicátníků a čtyřicátnic představoval 5,38 roku a u osob padesátiletých 4,97 roku. Šedesátiletí muži měli naději na dožití 17,93 a ženy v témže věku 21,65 let, tedy o 3,71 roku více. U sedmdesátiletých se rozdíl zmenšil na 2,29 roku u osmdesátiletých na 0,76 roku. A pokud se muž v letech 2003-2004 dožil devadesáti let, měl dokonce naději, že se dožije vyššího věku než jeho vrstevnice opačného pohlaví.

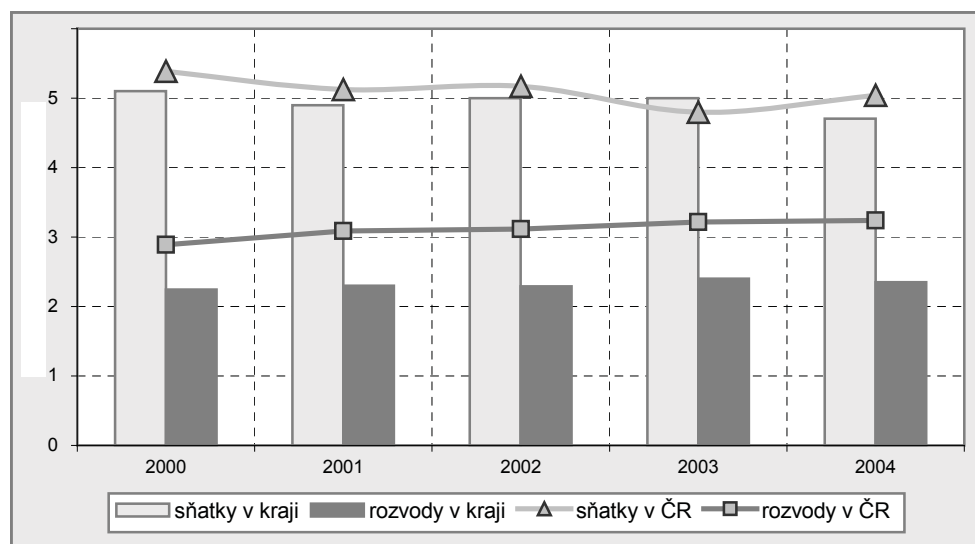
Tab. 3.3.4 Sňatky a rozvody

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000
Sňatky	2 656	2 560	2 600	2 398	2 435	-221
na 1 000 obyvatel	5,10	4,90	5,00	5,00	4,71	-0,4
Průměrný věk						
nevěsty	26,5	26,4	26,8	27,5	27,9	1,4
ženicha	29,2	29,3	29,6	30,2	30,6	1,3
Rozvody	1 161	1 193	1 185	1 252	1 216	55
na 1 000 obyvatel	2,24	2,30	2,29	2,40	2,35	0,11
v tom podle délky trvání manželství (%):						
0 - 4 roky	24,0	22,3	19,2	19,9	19,3	¹⁾ -4,7
5 - 9 let	22,2	25,1	23,8	23,5	19,4	¹⁾ -2,8
10 - 14 let	18,6	22,3	22,9	20,4	21,2	¹⁾ 2,6
15 a více let	35,1	30,3	34,2	36,2	40,0	¹⁾ 4,9
Index rozvodovosti	0,44	0,47	0,46	0,52	0,50	x

¹⁾ rozdíl 2004 - 2000 v bodech

Součástí přirozeného pohybu obyvatel jsou tradičně i sňatky a rozvody. Počet sňatků ve sledovaném období klesal, zpočátku mírně, výrazněji v letech 2003 a 2004. V tomto roce bylo uzavřeno o 221 sňatků méně než roku 2000, což představuje pokles o 8,3 %. Naopak rozvodů přibývalo, rozdíl mezi posledním a prvním rokem období činil 55 rozvodů (zvýšení o 4,7 %). Nejmenší počet sňatků a nejvyšší počet rozvodů byl však zaznamenán shodně v roce 2003.

Graf 3 Sňatečnost a rozvodovost

Mezi snoubenci stále jednoznačně převládají svobodní (více než čtyři pětiny celkového počtu) a jejich podíl se mezi roky 2000 a 2004 dokonce mírně zvýšil (o 0,6 procentního bodu u mužů a o 0,7 bodu u žen),

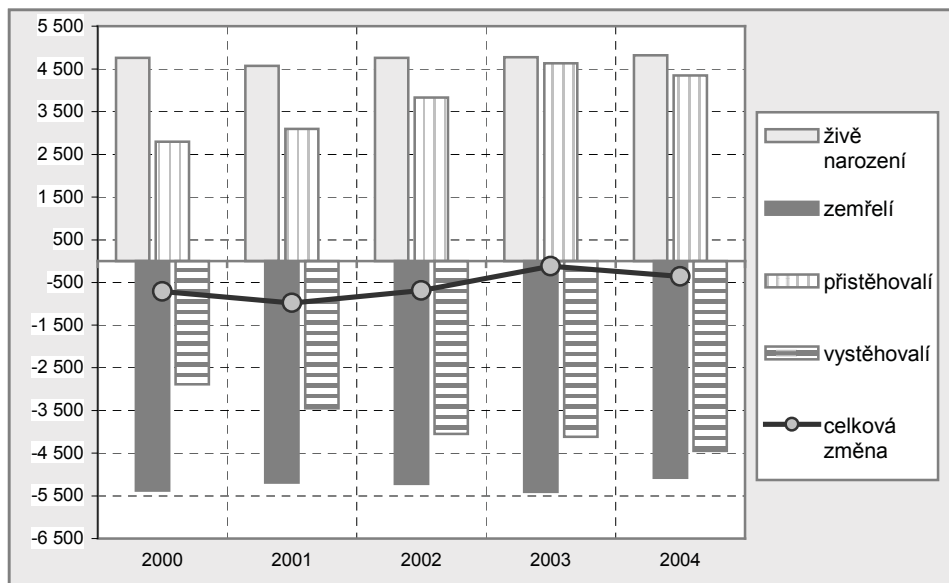
¹ Naděje dožití (střední délka života) je počet let, který pravděpodobně ještě prožije osoba v určitém věku za předpokladu, že se během jejího dalšího života nezmění řád vymírání, zjištěný úmrtnostní tabulkou

nepatrně vzrostl podíl vdovců a vdov. Odpovídající měrou poklesl podíl rozvedených mužů i žen mezi snoubenci.

Stále vzrůstá průměrný věk ženichů i nevěst. Průměrný věk ženichů při prvním sňatku se zvýšil z 26,6 let v roce 2000 na 28,2 roku (2004). U nevěst to bylo ve stejných letech zvýšení z 24,0 na 25,7 roku.

V roce 2004 mělo jiné než české státní občanství 83 ženichů a 71 nevěst. Mezi ženichy s jiným státním občanstvím převládali občané Slovenska a Německa, mezi nevěstami občanky Ukrajiny a Slovenska.

Graf 4 Pohyb obyvatelstva v kraji

Nejčastěji se v kraji Vysočina rozvádějí manželství po 15 a více letech trvání, jejich podíl na celkovém počtu rozvodů se z 34,3 % v roce 2000 zvýšil na 40,0 % roku 2004. Naopak znatelně se snížil podíl manželství, která byla rozvedena do pátého roku svého trvání (pokles o 4,7 bodu na 19,3 % v roce 2004). To se zřejmě též odráží ve skutečnosti, že v roce 2004 se nejčastěji rozváděla manželství bez nezletilých dětí (34,5 % rozvedených manželství), kdežto v roce 2000 to byla manželství s jedním nezletilým dítětem (37,4 %).

Jako příčina rozvratu manželství je u mužů i u žen nejčastěji uváděn rozdíl povah, názorů a zájmů (o něco častěji u mužů než u žen).

Index rozvodovosti¹ se ve sledovaném období zvýšil o 0,06, vůbec nejvyšší byl v roce 2003 (0,52). Zde je třeba varovat před často se objevujícím zjednodušujícím a zavádějícím tvrzením, že se „rozvádí každé druhé manželství“. Jak vyplývá z níže uvedené definice indexu rozvodovosti, jeho výše je ovlivňována i počtem nově uzavřených sňatků, který má klesající tendenci. A především poměruje se počet rozvedených manželství, která až na nepatrné výjimky byla uzavřena v minulosti **před** daným rokem, s počtem **nově** uzavřených sňatků. Pro srovnání, samozřejmě jen hrubé, můžeme uvést, že ve sčítání lidu 2001 bylo na Vysočině zjištěno 120 466 manželství a v témže roce bylo v kraji rozvedeno 1 193 manželství.

¹ Počet rozvodů připadajících v daném období a v daném území na 100 sňatků uzavřených ve stejném období a na stejném území.

3.4 Stěhování

Migrace měla ve sledovaném období na počet obyvatel i na věkové složení obyvatelstva Vysočiny spíše nepříznivý vliv. Do kraje se přistěhovalo celkem 18 694 osob a vystěhovalo se z něj 18 952 obyvatel, stěhováním tedy ubylo 258 osob. Jak už bylo uvedeno výše, počet vystěhovalých převyšoval počet přistěhovalých ve všech letech kromě roku 2003, kdy bylo zaznamenáno kladné migrační saldo ve výši 515 osob. Záporné migrační saldo bylo nejvyšší v letech 2001 a 2002. Celkově se dá říci, že tento trend navazuje na vývoj v devadesátých letech, kdy za celou dekádu byl zaznamenán nevelký přírůstek obyvatel stěhováním (141 osob), ale ve většině let bylo zaznamenáno záporné migrační saldo.

Tab. 3.4.1 Přistěhovalí podle pohlaví a věku

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000
Přistěhovalí celkem	2 795	3 095	3 829	4 631	4 344	1 549
muži	1307	1482	2011	2640	2312	1 005
ženy	1488	1613	1818	1991	2032	544
v tom ve věku:						
0 - 14	508	544	617	598	652	144
15 - 29	1073	1197	1468	1778	1601	528
30 - 49	601	779	1101	1563	1390	789
50 - 64	266	283	381	446	427	161
65 a více	347	292	262	246	274	-73

Za sledovaných pět let se do kraje Vysočina přistěhovalo 9 752 mužů a 8 942 žen, vystěhovalo se z něj 9 829 mužů a 9 123 žen. Migrační saldo bylo u obou pohlaví záporné, u mužů ve výši 77 osob, u žen 181 osob.

Počet přistěhovalých i vystěhovalých se v těchto pěti letech zvýšil více než o polovinu, když o něco málo více se zvýšilo množství přistěhovalých (rozdíl 1,5 procentního bodu). Výrazně vyšší byl nárůst migrace u mužů, u nichž také rychleji rostl počet vystěhovalých (počet přistěhovalých mužů se zvýšil o více než tři čtvrtiny, vystěhovalých více než o čtyři pětiny). U žen byl rychlejší nárůst počtu přistěhovalých (více než o třetinu), množství žen vystěhovalých z kraje se zvýšilo zhruba o 28 procent.

Migrační saldo v jednotlivých věkových skupinách obyvatel bylo kladné s jedinou výjimkou, která ukazuje, že kraj opouští především mladí lidé. Touto výjimkou byla věková skupina 15 – 29 let, ve které byl počet vystěhovalých o 1 870 vyšší než přistěhovalých. Tento počet pak nestačilo převážet ani kladné migrační saldo ostatních věkových skupin. Úbytek obyvatel stojících na začátku své ekonomické aktivity spolu s přírůstkem staršího obyvatelstva (ve věku 50 a více let převažoval počet přistěhovalých nad vystěhovalými o 1 144 osob) má nepříznivý dopad na věkové složení populace kraje.

Tab. 3.4.2 Vystěhovalí podle pohlaví a věku

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000
Vystěhovalí celkem	2 890	3 448	4 051	4 116	4 447	1 557
muži	1341	1815	2054	2159	2460	1 119
ženy	1549	1633	1997	1957	1987	438
v tom ve věku:						
0 - 14	507	495	604	511	480	-27
15 - 29	1483	1664	1842	1952	2046	563
30 - 49	583	943	1145	1184	1433	850
50 - 64	158	199	277	294	314	156
65 a více	159	147	183	175	174	15

Velmi významně ve sledovaných pěti letech ovlivnili migrační saldo cizí státní příslušníci. U občanů České republiky bylo zaznamenáno o 1 713 více vystěhovalých než přistěhovalých, u cizinců bylo zjištěn přírůstek stěhováním ve výši 1 455 osob. U občanů ostatních členských států Evropské unie obdobně jako u českých

občanů převažovali vystěhovalí nad přistěhovalými (o 112 osob – především vlivem občanů Slovenské republiky).

Rozhodující význam tak měla migrace občanů jiných států, v kraji Vysočina především občanů Ukrajiny a Vietnamu. U nich činilo kladné migrační saldo za roky 2000 až 2004 celkem 1 567 osob, když začalo výrazně růst od roku 2002 a nejvyšší bylo v roce 2004.

Tab. 3.4.3 Stěhování podle státního občanství

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000
Přírůstek stěhováním	-95	-353	-222	515	-103	-8
v tom podle státního občanství:						
občané ČR	-199	-203	-607	-375	-329	-130
občané SR	26	-180	36	331	-393	-419
občané ostatních států EU	10	0	8	40	10	0
občané jiných států	68	30	341	519	609	541

K tomu můžeme doplnit, že ke konci roku 2004 evidovala cizinecká policie na území kraje Vysočina 1 807 cizích státních příslušníků s povolením k trvalému pobytu (z nich 54 % žen) a dalších 4 047 cizinců mělo povolení k přechodnému pobytu na dobu delší než 90 dní (z toho 41 % žen). Mezi občany jiných států s povolením k trvalému nebo přechodnému pobytu jednoznačně převládali občané Ukrajiny (2 588 osob), velmi početní byli též občané Slovenské republiky (957), Vietnamu (528) a Mongolska (410).

K 31. prosinci 2003 mělo na území kraje Vysočina povolení k zaměstnání 1 502 cizích státních příslušníků, z nich 9,0 % dosáhlo vyššího odborného nebo vysokoškolského vzdělání. Cizinců s živnostenským oprávněním bylo ke konci roku 2000 evidováno 894 a na konci roku 2004 už 1 096.

4. Sociální vývoj

4.1 Domácnosti, příjmová situace domácností

Podrobné údaje o počtu, struktuře a vybavení rodin a domácností¹, které většinou nelze jiným způsobem zjistit, jsou jedním ze základních výstupů sčítání lidu, domů a bytů.

V dlouhodobém vývoji se počet domácností zvyšuje v souvislosti s růstem počtu trvale obydlených bytů. Mezi sčítáními lidu v letech 1991 a 2001 se v kraji Vysočina počet bytových domácností zvýšil o 4,2 %, hospodařících o 5,4 % a cenzových o 4,8 %.

Tab. 4.1.1 Cenzové domácnosti podle okresů (SLDB 2001)

	Cenzové domácnosti	v tom (%)					
		úplné rodiny		neúplné rodiny		vícečlenné nerodinné domácnosti	domácnosti jednotlivců
		bez závislých dětí	se závislými dětmi	bez závislých dětí	se závislými dětmi		
Česká republika	4 270 717	29,1	25,5	5,5	8,0	2,0	29,9
Kraj Vysočina	199 417	31,8	30,7	5,0	6,1	1,3	25,1
Havlíčkův Brod	36 923	32,4	30,1	5,0	5,8	1,3	25,4
Jihlava	42 919	30,8	28,5	5,5	7,1	1,7	26,5
Pelhřimov	28 526	33,3	28,8	4,8	5,5	1,6	26,1
Třebíč	44 286	31,8	32,1	4,8	6,2	1,1	24,0
Žďár nad Sázavou	46 763	31,2	32,9	5,0	5,8	1,2	23,9

Vývoj struktury cenzových domácností je obdobný jako v celé České republice, tedy snižoval se podíl úplných rodin a na jejich úkor přibývalo neúplných rodin a domácností jednotlivců. Úplných rodin bylo v roce 2001 o 5,3 procentního bodu méně než roku 1991, neúplných rodin bylo o 2,6 bodu více a podíl domácností jednotlivců se zvýšil o 1,9 procentního bodu. V roce 2001 domácnosti jednotlivců tvořily již čtvrtinu všech cenzových domácností.

Tab. 4.1.2 Bydlení domácností (SLDB 2001)

	Domácnosti celkem	v tom (%)			
		úplné rodiny	neúplné rodiny	vícečlenné nerodinné domácnosti	domácnosti jednotlivců
Domácnosti bydlící v bytech	198 528	100,0	100,0	100,0	100,0
z toho podle kategorie bytu:					
I. kategorie	172 536	91,6	85,9	77,7	76,1
II. kategorie	17 450	6,7	9,9	12,7	13,4
III. a IV. kategorie	7 349	1,6	3,7	8,7	8,8
z toho podle právního důvodu užívání bytu:					
byt ve vlastním domě	103 996	57,3	45,7	46,4	43,4
byt v osobním vlastnictví	20 808	10,0	11,8	11,6	10,9
byt nájemní	29 798	12,2	21,5	25,3	18,5
byt člena bytového družstva	25 327	13,2	14,5	5,3	11,2
byt člena družstva nájemců založeného za účelem privatizace	1 761	0,8	1,0	1,2	1,0
ostatní	15 645	6,3	4,9	9,6	13,2

¹ Metodika našich sčítání lidu, domů a bytů vychází ze tří druhů domácností: bytových (soubor osob bydlících v jednom bytě), hospodařících (soubor společně hospodařících osob v rámci bytu) a cenzových (základní rodinná jednotka, která se dále nečlení).

Navzdory tomuto trendu však je v kraji Vysočina podíl úplných rodin podstatně vyšší než v celé České republice (zvláště u úplných rodin se závislými dětmi a to o 5,2 procentního bodu) a naopak zastoupení neúplných rodin a domácností jednotlivců je výrazně nižší. Tento vývoj je možno dát to souvislosti s převládajícími demografickými trendy (méně sňatků, zvyšující se počet rozvodů, odkládání sňatku a prodlužování střední délky života ovlivňují zvýšený počet domácností jednotlivců), které však nejsou v kraji tak výrazné jako v republice celkem.

Tab. 4.1.3 Celkové peněžní příjmy domácností a jejich vztah k životnímu minimu v roce 2002

Zdroj: Mikrocensus 2002

	Průměrný počet členů domácnosti	Celkový čistý příjem (Kč)				Struktura domácností (%) podle vztahu příjmů domácností k životnímu minimu (ŽM)					
		roční na osobu		měsíční na domácnost		méně než ŽM	1,00 až 1,49 ŽM	1,50 až 1,99 ŽM	2,00 až 2,49 ŽM	2,50 až 2,99 ŽM	3,00 a více ŽM
		celkem	pořadí	celkem	pořadí						
ČR celkem	2,50	94 221	x	19 595	x	3,3	13,1	29,7	22,7	11,4	19,7
Hl.m.Praha	2,19	130 447	1	23 849	1	1,2	6,9	20,4	20,2	12,1	39,1
Středočeský	2,54	101 498	2	21 433	2	1,9	11,2	29,4	20,7	9,6	27,2
Jihočeský	2,52	92 498	4	19 380	5	2,3	12,3	33,6	20,6	15,0	16,1
Plzeňský	2,49	97 406	3	20 182	4	1,3	9,1	32,3	24,7	13,1	19,5
Karlovarský	2,51	91 695	6	19 103	7	6,3	12,3	30,5	20,7	10,5	19,7
Ústecký	2,46	86 127	11	17 649	13	5,7	21,0	28,7	20,6	9,4	14,6
Liberecký	2,51	92 257	5	19 243	6	3,5	12,8	30,8	25,3	12,2	15,4
Královéhradecký	2,51	86 428	10	18 039	12	2,7	13,1	28,4	29,7	13,0	13,1
Pardubický	2,63	84 924	12	18 600	10	3,4	16,2	31,4	23,4	10,9	14,7
Vysočina	2,76	88 904	7	20 513	3	1,5	14,2	28,7	27,2	13,7	14,7
Jihomoravský	2,55	88 573	8	18 808	8	4,2	11,3	29,5	26,5	11,9	16,6
Olomoucký	2,59	84 096	13	18 152	11	2,5	17,2	36,7	19,9	10,1	13,7
Zlínský	2,58	86 987	9	18 726	9	6,3	11,2	35,5	22,8	9,8	14,4
Moravskoslezský	2,50	83 150	14	17 282	14	4,8	17,7	31,5	21,4	10,4	14,2

Průměrný počet členů cenové domácnosti se z 2,73 osob v roce 1991 snížil na 2,59 osob roku 2001. Přesto však byl tento průměr nejvyšší ze všech krajů České republiky (údaj za republiku celkem byl 2,38 osob).

Tab. 4.1.4 Struktura hrubých ročních peněžních příjmů na 1 člena domácnosti v roce 2002

Zdroj: Mikrocensus 2002

	Celkem Kč	v tom příjmy							
		ze závislé činnosti		z podnikání		důchody a sociální dávky		ostatní	
		Kč	v %	Kč	v %	Kč	v %	Kč	v %
ČR celkem	110 805	66 311	59,8	19 076	14,5	25 780	23,3	2 638	2,4
Hl.m.Praha	160 548	97 270	60,6	32 609	20,3	24 432	15,2	6 237	3,9
Středočeský	120 774	71 595	59,3	21 605	17,9	24 762	20,5	2 812	2,3
Jihočeský	108 738	66 690	61,3	15 875	14,6	23 944	22,0	2 229	2,0
Plzeňský	115 238	71 937	62,4	17 310	15,0	24 494	21,3	1 496	1,3
Karlovarský	106 686	62 136	58,2	14 697	13,8	24 254	22,7	5 599	5,2
Ústecký	99 774	58 730	58,9	13 193	13,2	26 415	26,5	1 436	1,4
Liberecký	110 277	65 853	59,7	18 484	16,8	25 029	22,7	910	0,8
Královéhradecký	100 389	61 807	61,6	10 521	10,5	26 001	25,9	2 060	2,1
Pardubický	98 498	55 802	56,7	13 854	14,1	27 860	28,3	984	1,0
Vysočina	102 164	59 612	58,3	13 734	13,4	25 499	25,0	3 319	3,2
Jihomoravský	103 376	63 339	61,3	12 087	11,7	26 315	25,5	1 635	1,6
Olomoucký	96 724	57 059	59,0	11 301	11,7	26 634	27,5	1 730	1,8
Zlínský	99 350	58 352	58,7	10 385	10,5	26 539	26,7	4 074	4,1
Moravskoslezský	95 583	56 463	59,1	9 759	10,2	27 535	28,8	1 826	1,9

Zajímavé rozdíly se projevily v bydlení domácností. Úplné rodiny výrazně častěji bydlely lépe, to jest v bytech I. kategorie než ostatní typy domácností. Podíl úplných rodin, které žily v bytech I. kategorie byl

o 5,7 bodu vyšší než neúplných rodiny a o 15,5 bodu vyšší než domácností jednotlivců. Naopak v bytech III. a IV. kategorie žilo jen 1,6 % úplných rodin ve srovnání s 3,7 % neúplných rodin a 8,8 % domácností jednotlivců.

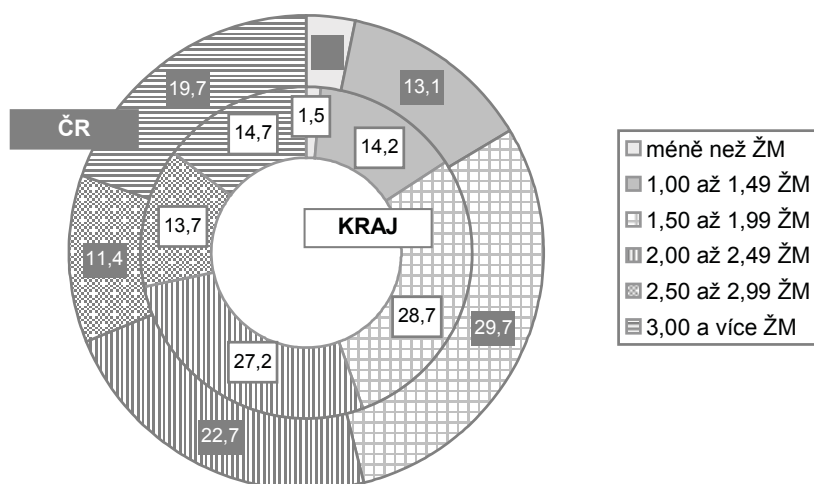
Více než polovina úplných rodin žila ve vlastním domě, podíl neúplných rodin, které užívaly byt ve vlastním domě byl ve srovnání s úplnými rodinami o 11,6 procentního bodu nižší a domácností jednotlivců ve vlastním domě bylo o 13,9 bodu méně. Naopak podíl neúplných rodin žijících v nájemním bytě byl oproti úplným rodinám téměř dvojnásobný.

Mimo byt žilo k 1. březnu 2001 v kraji Vysočina 271 rodinných domácností, z nich čtyři pětiny v nouzovém obydlí (většinou nezkolaudovaném domě), zbytek v rekreačních chalupách. Ve více než dvou třetinách případů šlo o rodinné domácnosti s dětmi.

Do příjmové situace domácností nám umožňují nahlédnout výsledky šetření Mikrocenzus 2002. Příjmy domácností v zásadě odrážejí regionální úroveň mzdové diferenciace, výsledky Mikrocenzu navíc umožnily bližší pohled na strukturu příjmů podle jejich druhu a vazby na některé sociálně demografické charakteristiky domácností.

Podle šetření Mikrocenzus 2002 činil v kraji Vysočina průměrný roční čistý příjem na osobu 88 904 korun, což kraj řadilo na sedmé místo v České republice těsně před Jihomoravský kraj. Mezikrajské rozdíly v čistých příjmech na osobu jsou značné, jednoznačně dominuje Praha, výrazně nad průměrem je i Středočeský kraj, nejnižší příjmy jsou v Moravskoslezském a Olomouckém kraji. Na srovnatelné úrovni s Vysočinou jsou vedle Jihomoravského i Ústecký, Královéhradecký a Zlínský kraj. Zajímavé je, že průměrný roční příjem na osobu na Vysočině kopíruje průměr mimopražských krajů, do značné míry zásluhou vysokého objemu ostatních peněžních a naturálních příjmů.

Graf 5 Domácnosti podle vztahu příjmů k životnímu minimu v r. 2002

Méně výrazné mezikrajské rozdíly jsou u průměrných čistých příjmů připadajících na jednu domácnost, což je ovlivněno rozdílnou velikostí domácností. Vysočina, která má ze všech krajů nejvyšší počet členů domácností, se tak s celkovým čistým měsíčním příjmem 20 513 korun na domácnost řadí na třetí místo hned za hlavní město Prahu a Středočeský kraj.

Ve srovnání s úrovní České republiky je v kraji Vysočina výrazně nižší podíl domácností s příjmy pod úrovní životního minima (o 1,8 procentního bodu), o něco vyšší je podíl domácností s příjmy v rozmezí 1 až 1,5 násobku životního minima. Vezmeme-li v úvahu, že příjmy značné části domácností z tohoto intervalu příliš nepřevyšují životní minimum, pak může být chudobou ohrožena více než desetina domácností v kraji.

Výrazně nižší je na Vysočině zastoupení domácností s nejvyšší úrovní příjmů, podíl domácností s příjmy ve výši nejméně trojnásobku životního minima je přesně o 5 procentních bodů nižší než v České republice.

Hrubé roční peněžní příjmy na jednoho člena domácnosti byly podle šetření Mikrocenzus 2002 v kraji Vysočina o 8 641 korun nižší než v celé České republice (rozdíl 7,8 %). Ve srovnání s republikou celkem byl na Vysočině nižší podíl příjmů ze závislé činnosti (o 1,5 procentního bodu) i z podnikání (o 1,1 bodu),

naopak více byly v celkových hrubých příjmech zastoupeny důchody a sociální dávky (o 1,7 bodu) i ostatní příjmy (o 1,2 bodu).

4.2 Bydlení

Nejpodrobnější informace o vývoji a úrovni domovního a bytového fondu přináší vždy s desetiletým odstupem sčítání lidu, domů a bytů. V posledním sčítání roku 2001 byl ve srovnání s rokem 1991 v kraji Vysočina zjištěn výrazný nárůst počtu domů (o 6,3 %), počet trvale obydlených domů se však zvýšil jen o 0,7 % a prakticky veškerý přírůstek tak připadl na neobydlené domy (přírůstek 36,9 %). U trvale obydlených domů se projevil úbytek bytových domů a naopak výrazný přírůstek rodinných domů.

V kraji roku 2001 představovaly rodinné domy 91,4 % trvale obydlených domů a bytové domy 7,2 %. Ve srovnání se sčítáním 1991 se podíl rodinných domů zvýšil o jeden procentní bod, podíl bytových domů se snížil o 0,8 bodu. Rodinné domy tvoří téměř veškerou zástavbu v malých obcích, v roce 2001 připadalo 97,1 % trvale obydlených domů v obcích do tisíce obyvatel. Rodinné domy v kraji Vysočina představují však i většinu domovního fondu ve větších městech, v roce 2001 bylo v městech s 20 000 a více obyvateli z trvale obydlených domů 75,9 % rodinných domů a 22,1 % bytových domů.

Tab. 4.2.1 Trvale obydlené domy, trvale obydlené a neobydlené byty (SLDB 2001)

	Trvale obydlené domy celkem	z toho (%)		Trvale obydlené byty celkem	z toho v domech (%)		Neobydlené byty	
		rodinné domy	bytové domy		rodinných	bytových	celkem	z toho v trvale obydlených domech (%)
Česká republika	1 630 705	86,3	12,0	3 827 678	42,6	56,5	538 615	34,4
Kraj Vysočina	103 556	91,4	7,2	79 784	60,5	38,5	32 903	20,5
Havlíčkův Brod	20 423	92,6	6,1	33 135	64,7	34,5	6 579	16,8
Jihlava	19 214	88,0	10,6	38 566	51,1	47,9	5 224	30,8
Pelhřimov	15 074	90,4	7,4	25 927	59,0	39,6	5 977	17,1
Třebíč	24 162	92,8	6,2	40 292	63,4	35,9	6 724	20,9
Žďár nad Sázavou	24 683	92,4	6,3	41 864	64,3	34,7	8 399	19,0

Většina domovního fondu v kraji pochází z let 1946 až 1980, v tomto období bylo postaveno 44,5 % trvale obydlených domů, v následujících dvaceti letech bylo nově postaveno nebo rekonstruováno dalších 25,8 % domů. Pro srovnání, v celé České republice bylo v příslušných obdobích postaveno 39,1 % a 23,8 % trvale obydlených domů. Průměrné stáří trvale obydleného domu se v roce 2001 v kraji oproti roku 1991 snížilo na 42,9 roku.

Tab. 4.2.2 Trvale obydlené byty podle období výstavby a vybavení (SLDB 2001)

	Trvale obydlené byty	Období výstavby nebo rekonstrukce (%)			
		do roku 1899 a nezištěno	1900 - - 1945	1946 - - 1980	1981 - - 2001
Byty celkem	179 784	6,7	14,5	51,1	27,7
z toho:					
byty v rodinných domech	108 861	8,8	20,4	44,9	25,9
byty v bytových domech	69 190	3,1	4,9	61,5	30,5
z toho podle velikosti:					
1 obytná místnost	18 767	12,8	21,9	39,7	25,6
2 pokoje	52 191	8,4	17,2	57,7	16,6
3 pokoje	63 687	4,7	12,0	54,3	29,0
4 pokoje	25 224	4,3	13,6	46,1	36,0
5 a více pokojů	18 409	2,6	8,5	42,6	46,3
z toho vybavené:					
vodovodem v bytě	177 260	6,1	14,2	51,7	28,0
připojením domu na kanalizační síť	126 251	4,6	11,9	54,4	29,1
plynem zavedeným do bytu	91 981	4,6	13,3	51,2	30,8
ústředním topením	131 454	3,1	10,0	55,3	31,6
etážovým topením	17 372	9,1	17,0	48,7	25,2

Více než devět desetin trvale obydlených domů bylo v roce 2001 ve vlastnictví soukromé fyzické osoby (90,2 %), 2,9 % bylo majetkem obce nebo státu (převážně bytové domy a ostatní obydlené budovy) a 2,6 % stavebního bytového družstva (hlavně bytové domy). V celé České republice byl znatelně nižší podíl domů ve vlastnictví soukromých fyzických osob (85,8 %) a vyšší podíl trvale obydlených domů v majetku obce nebo státu (4,8 %).

V kraji Vysočina bylo v roce 2001 sečteno 179 784 trvale obydlených bytů. Oproti roku 1991 se jejich počet zvýšil o 4,2 %, ovšem daleko výraznější byl nárůst počtu neobydlených bytů (o 51,4 %). Z trvale obydlených bytů představovaly většinu byty v rodinných domech (60,6 %), podíl bytů v bytových domech činil 38,5 %. Úbytek bytových domů v devadesátých letech se projevil jednak zvýšením podílu bytů v rodinných domech na celkovém počtu trvale obydlených domů, jednak snížením průměrného počtu bytů na jeden dům (1,80 v roce 2001).

V bytě ve vlastním domě žilo v roce 2001 přes polovinu uživatelů bytů v kraji Vysočina (51,4 %), dalších 10,8 % bytů měli jejich uživatelé v osobním užívání, 15,3 % trvale obydlených bytů bylo nájemních, 13,1 % uživatelů bylo členy bytového družstva.

Více než šest desetin trvale obydlených bytů obýval ekonomicky aktivní uživatel (62,0 %), ve více než třetině žil ekonomicky neaktivní uživatel (37,6 %). V bytě ve vlastním domě častěji žijí ekonomicky neaktivní uživatelé (54,8 % ve srovnání s 49,6 % ekonomicky aktivních uživatelů), je u nich také výrazně častěji zastoupeno jiné bezplatné užívání bytu (10,8 % oproti 4,2 %). Ekonomicky aktivní uživatelé zase častěji obývají byty nájemní a hlavně byty bytových družstev (15,9 %, ekonomicky neaktivní 8,3 %).

Porovnáme-li právní důvod užívání bytu také s věkovou strukturou jejich uživatelů, vidíme, že v bytě ve vlastním domě žijí častěji uživatelé starší (v takových bytech žilo v roce 2001 více než 55 procent uživatelů starších 45 let) než mladší (32,5 % uživatelů do 29 let). Naopak mladší věkové skupiny jsou více zastoupeny u nájemních bytů a bytů členů bytových družstev (téměř čtvrtina uživatelů mladších 29 let bydlela v nájemních bytech).

Ve „vlastním“ tak žijí nejčastěji lidé středního a vyššího věku, kteří měli čas a prostředky pořídit vlastní dům, mladší generace je ve větší míře odkázána na jiný způsob zajištění bydlení. Zajímavý je poměrně vysoký podíl jiného bezplatného užívání bytu, které uvedlo shodně více než 11 procent uživatelů do 29 let a ve věku 60 a více let. V prvním případě půjde zřejmě hlavně o mladé rodiny nebo jednotlivce, kteří žijí v domech nebo bytech rodičů či jiných příbuzných, ve druhém patrně nejčastěji o novodobou obdobu někdejšího „výminku“.

S uvedeným koresponduje i rozložení právního důvodu užívání bytu v jednotlivých vzdělanostních skupinách uživatelů, zejména ve světle toho, že ve vyšších věkových skupinách je vyšší zastoupení osob se základním a středním vzděláním. V bytě ve vlastním domě žila v roce 2001 více než polovina uživatelů se základním a středním vzděláním (55,8 % a 54,1 %), ale jen 45,6 % uživatelů s úplným středním vzděláním a 43,7 %

vysokoškoláků. Naopak v posledně jmenovaných vzdělanostních skupinách jsou více zastoupeny byty v osobním vlastnictví a byty členů bytových družstev.

Tab. 4.2.3 Bytová výstavba

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %	
						2004/ 2000	průměrná roční
Zahájené byty	1 782	1 589	1 717	1 946	1 911	107,2	1,8
z toho v rodinných domech	824	818	878	874	955	115,9	3,8
Rozestavěné byty k 31. 12.	7 173	7 403	7 587	7 505	7 809	108,9	2,1
z toho v rodinných domech	3 554	3 669	3 880	3 675	3 886	109,3	2,3
Dokončené byty	1 397	1 327	1 558	1 325	1 581	113,2	3,1
z toho v rodinných domech	630	672	667	567	722	114,6	3,5
Dokončené byty na 100 zahájených bytů	78,4	83,5	90,7	68,1	82,7	4,3 ¹⁾	x
Dokončené byty na 1 000 obyvatel	2,68	2,56	3,01	2,56	3,06	0,38 ¹⁾	x
Průměrná obytná plocha dokončeného bytu v m ²	68,2	73,7	69,6	67,4	67,1	98,4	x
z toho bytu v rodinných domech	89,8	94,6	96,0	92,5	91,5	101,9	x

¹⁾ rozdíl 2004 - 2000

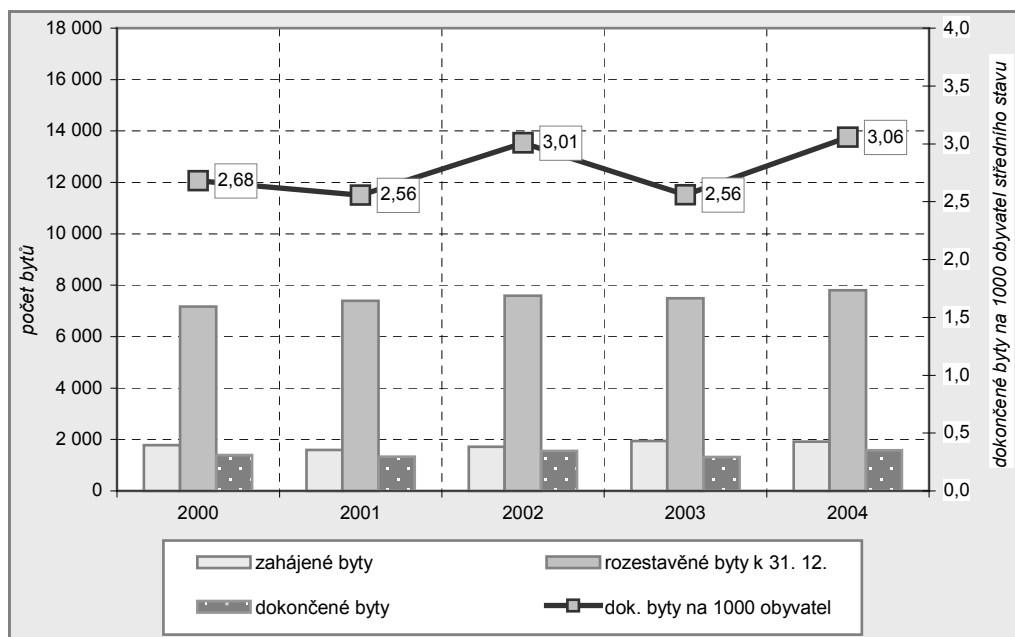
Průměrná celková plocha trvale obydleného bytu byla v roce 2001 oproti předchozímu sčítání vyšší o 6,3 m² a činila 82,7 m². Průměrná obytná plocha (plocha pokojů a části kuchyně) vzrostla o 3,6 metru na 53,2 m². Tento vývoj ovlivnil především růst plochy bytů v rodinných domech. Celková plocha bytu v České republice činila 76,3 m² a obytná plocha 49,5 m². Zvýšila se i obytná plocha na 1 osobu z 16,5 m² na 18,4 m² v roce 2001. Za Českou republiku činil tento ukazatel 18,6 m².

Tab. 4.2.4 Dokončené byty

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %		Struktura v %	
						2004/ 2000	prů- měrná roční	2000	2004
Dokončené byty	1 397	1 327	1 558	1 325	1 581	113,2	3,1	100,0	100,0
v tom:									
ve stavbách pro bydlení	1 232	1 157	1 356	1 054	1 391	112,9	3,1	88,2	88,0
v tom:									
v rodinných domech	630	672	667	567	722	114,6	3,5	45,1	45,7
v bytových domech	189	185	379	242	428	226,5	22,7	13,5	27,1
v nástavbách, vestavbách nebo přístavbách	413	300	310	245	241	58,4	-12,6	29,6	15,2
v domech s pečovatelskou službou	56	-	111	124	66	117,9	4,2	4,0	4,2
v nebytových objektech	60	119	61	56	56	93,3	-1,7	4,3	3,5
v adaptovaných nebytových prostorech	49	51	30	91	68	138,8	8,5	3,5	4,3
Modernizace bytového fondu	237	280	388	383	413	174,3	14,9	x	x

Rozdíly v charakteristikách bydlení se projevily i mezi jednotlivými velikostními skupinami obcí. S ohledem na vyšší podíl bytů v rodinných domech byly znatelně příznivější v menších obcích než ve městech, i když byly byty v obcích zalidněnější než ve městech. Nejvíce osob na jeden byt připadalo v obcích s 200 – 499 obyvateli (3,03 osoby), nejméně ve městě Jihlavě (2,66). Obytná plocha na jeden byt klesá úměrně rostoucí velikosti obce, nejvyšší byla v obcích do 199 obyvatel a s 200 – 499 obyvateli (59,1 a 60,0 m²), nejnižší v Jihlavě (45,3 m²).

Graf 6 Bytová výstavba

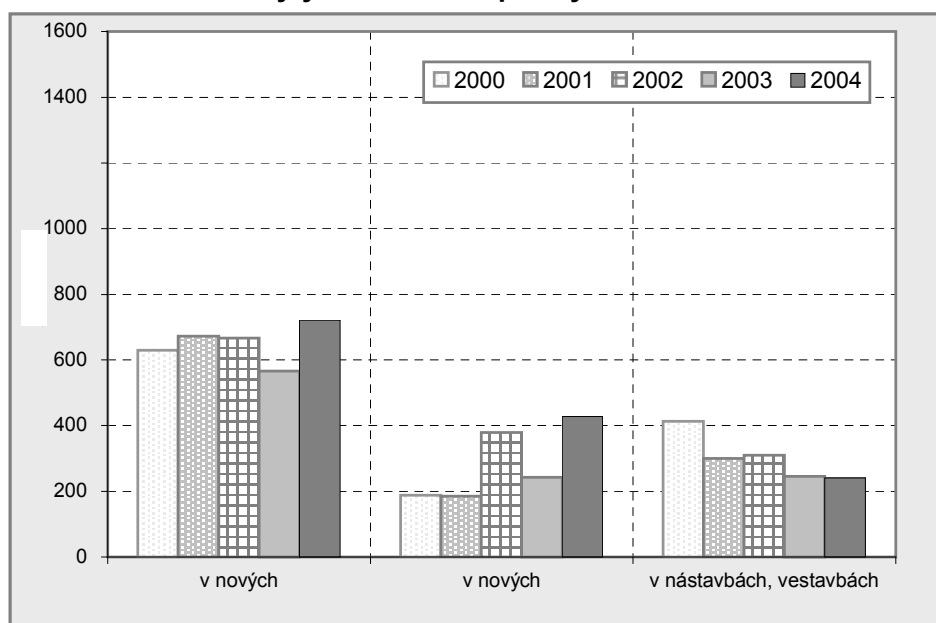

Obytná plocha na jednu osobu pak činila v obcích do 199 obyvatel 20,2 m², v obcích s 200 – 499 obyvateli 19,6 m² a s rostoucí velikostí obce se dále snižovala až na 16,6 m² v městech s 20 000 – 49 999 obyvateli a 16,9 m² v krajském městě.

Úroveň vybavenosti bytového fondu je až na výjimky srovnatelná s Českou republikou. Výrazně nižší byl v roce 2001 v kraji Vysočina pouze podíl trvale obydlených bytů se zavedeným plynem (v celé České republice to bylo 64,1 % bytů), o něco menší byl též podíl bytů s přípojkou na veřejnou kanalizační síť (za republiku 74,8 %). O 1,1 procentního bodu byl v kraji vyšší podíl bytů s ústředním nebo etážovým vytápěním.

V bytové výstavbě se ve sledovaných pěti letech projevoval mírný růst, a to ať už jde o zahájené, rozestavěné nebo dokončené byty. Počet zahájených bytů se průměrně ročně zvyšoval o 1,8 %, když nejnižší byl v roce 2001 a nejvyšší roku 2003. Byty v rodinných domech tvořily s výjimkou let 2001 a 2002 necelou polovinu nově zahájených bytů a jejich počet rostl výrazněji než celkový počet zahájených bytů.

Graf 7 Dokončené byty ve stavbách pro bydlení

Ještě rychleji rostl počet rozestavěných bytů ke konci každého roku (o 2,1 %) a i v tom případě přibývalo více bytů v rodinných domech, i když rozdíl nebyl tak výrazný jako u zahájených bytů (v roce 2001 připadalo na rodinné domy 49,5 % rozestavěných bytů, ke konci roku 2004 to bylo o 0,3 bodu více).

Počet dokončených bytů rostl rychleji než zahájené i rozestavěné byty (průměrné roční tempo 3,1 %), nejnižší byl v letech 2001 a 2003, nejvyšší v posledním sledovaném roce. I v tomto případě se dá říci, že vývoj „táhly“ byty v rodinných domech, u kterých bylo o 0,4 bodu vyšší průměrné tempo růstu.

Vývoj počtu dokončených bytů na 100 zahájených bytů byl rozkolísaný, po vzestupu v prvních třech letech sledovaného období tento ukazatel v roce 2003 poklesl na nejnižší úroveň a v roce 2004 opět vzrostl prakticky na úroveň roku 2001. Podobný byl i vývoj dalšího ukazatele, počtu dokončených bytů na 1 000 obyvatel.

S růstem počtu zahájených i rozestavěných bytů se zvyšuje též počet rozestavěných bytů připadajících na 1 000 obyvatel. Ke konci roku 2000 to bylo 13,77 bytu, o dva roky později 14,66 bytu a koncem roku 2004 již 15,1 bytu.

Během sledovaných pěti let se také změnilo složení dokončených bytů podle druhu objektu. Podíl dokončených bytů ve stavbách pro bydlení se prakticky nezměnil, stejně jako v domech s pečovatelskou službou, mírně se však snížil podíl bytů v nebytových objektech a úměrně tomu vzrostlo zastoupení bytů v adaptovaných nebytových prostorách. Ve stavbách pro bydlení mají stále rozhodující a stabilní podíl byty dokončené v rodinných domech, oproti roku 2000 však o 13,6 procentního bodu zvýšilo zastoupení bytů v bytových domech a o 14,4 bodu poklesl podíl bytů v nástavbách, vestavbách nebo přístavbách.

Na rozdíl od předcházejícího období existovaly po roce 2000 v intenzitě bytové výstavby mezi jednotlivými okresy kraje značné rozdíly. Jestliže v letech 1997 až 2000 činil rozdíl mezi okresy s nejvyšším a nejnižším počtem dokončených bytů na tisíc obyvatel 0,5 procentního bodu, pak za roky 2001 až 2004 to bylo již 3,5 bodu a intenzita bytové výstavby v jednotlivých okresech odráží ekonomickou a sociální situaci dané oblasti – byty se stavějí především tam, kde je práce a vyšší mzdy.

Tab. 4.2.5 Intenzita bytové výstavby podle okresů

	Dokončené byty				Dokončené byty na 1 000 obyvatel			
	úhrn za období		změna (rozdíl úhrnů)		úhrn za období		změna (rozdíl úhrnů)	
	1997 - 2000	2001 - 2004	absolutně	v %	1997 - 2000	2001 - 2004	absolutně	v %
Česká republika	87 881	111 444	23 563	26,8	2,1	2,7	2,4	28,2
Kraj Vysočina	7 179	6 891	-288	-4,0	3,4	3,3	-0,1	-3,3
Havlíčkův Brod	1 379	1 358	-21	-1,5	3,6	3,6	0,0	-0,7
Jihlava	1 561	2 401	840	53,8	3,6	5,5	2,0	54,7
Pelhřimov	917	704	-213	-23,2	3,1	2,4	-0,7	-21,8
Třebíč	1 572	944	-628	-39,9	3,3	2,0	-1,3	-39,7
Žďár nad Sázavou	1 750	1 484	-266	-15,2	3,5	3,0	-0,5	-14,7

V tomto období vývoj jednoznačně „táhne“ jihlavský okres, na který připadalo 34,8 % všech bytů dokončených v kraji a počet dokončených bytů na 1 000 obyvatel byl ve srovnání s Českou republikou více než dvojnásobný. Naopak nejméně bytů na 1 000 obyvatel bylo v letech 2001 až 2004 dokončeno na Třebíčsku a jen o málo více na Pelhřimovsku, v obou okresech byl tento ukazatel pod úrovní České republiky.

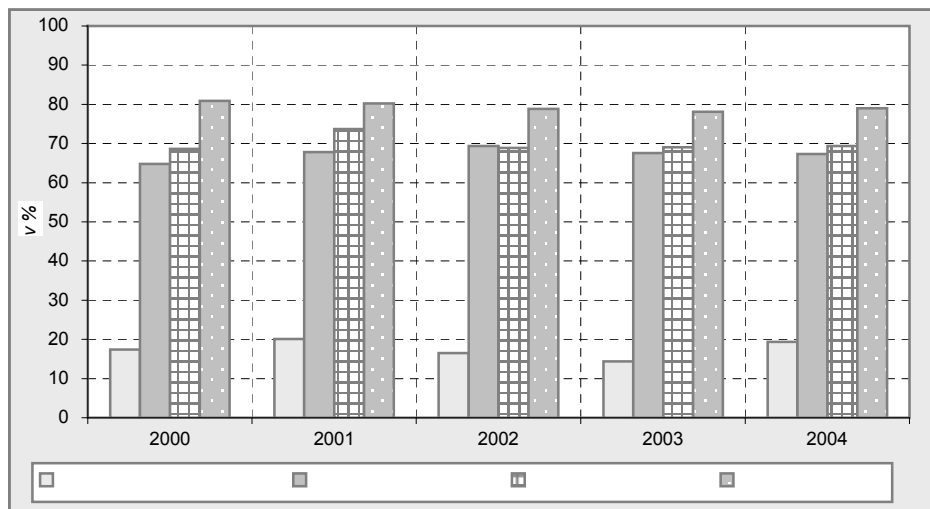
4.3 Ekonomická aktivita

Počet obyvatel¹ ve věku 15 a více let se mezi roky 2004 a 2000 v kraji Vysočina zvýšil o 1,2 % (průměrná roční změna činila 0,3 %), počet ekonomicky aktivního obyvatelstva se však ve stejném období snížil o 0,5 %. Ještě o něco více ubylo zaměstnaných osob (o 0,6 %) a o 1,1 % přibýlo nezaměstnaných. Vývoj počtu nezaměstnaných se však od ostatních kategorií značně lišil, po roce 2000 jich ubývalo, ale v posledním roce sledovaného období se jejich počet výrazně zvýšil (meziroční přírůstek 30,6 %) až nad úroveň roku 2000.

¹ Údaje pocházejí z výběrového šetření pracovních sil.

Druhé zaměstnání mělo v roce 2000 podle výsledků výběrového šetření pracovních sil v kraji Vysočina 7 700 osob (z toho 2 200 žen), do roku 2004 se celkový počet příliš nezměnil (7 500 osob), výrazně však přibýlo žen s druhým zaměstnáním (3 200).

Graf 8 Míra ekonomické aktivity obyvatelstva ve věku 15 a více let podle vzdělání (VŠPS)

Ekonomicky neaktivního obyvatelstva přibýlo 3,6 %, průměrná roční změna u něj činila 0,9 %. Nejpočetnější skupinou ekonomicky neaktivního obyvatelstva jsou důchodci, jejichž počet byl na Vysočině po celých pět let stabilní. Jejich podíl na ekonomicky neaktivním obyvatelstvu se mezi roky 2000 a 2004 zvýšil o 0,2 procentního bodu na 47,1 %. V souladu s celkovým demografickým vývoje výrazně ubylo dětí do 14 let, které v roce 2000 představovaly 29,0 % ekonomicky neaktivních obyvatel a v roce 2004 již jen 26,4 %. Naopak výrazně přibýlo studentů, jejichž podíl vzrostl o 3,6 bodu na 15,9 % v roce 2004.

Míra ekonomické aktivity se ve sledovaném období snížila o 1,0 procentní bod, nejnižší byla v roce 2003 (ještě o 0,7 bodu nižší než v roce 2004). Výraznější změny v míře ekonomické aktivity se v těchto pěti letech projevovaly především u osob do 24 let a u věkové skupiny 60 – 64 let. U obou nejmladších věkových skupin pozorujeme v letech 2000 až 2004 snižování míry ekonomické aktivity, zvláště u osob 20 – 24letých (o 14,0 bodů), evidentně zejména vlivem rostoucího počtu studentů, především vysokých škol, v této věkové skupině. Zvyšující se míru ekonomické aktivity obyvatel ve věku 60 – 64 let je možno dát do souvislosti se zvyšováním věku odchodu do důchodu.

Tab. 4.3.1 Ekonomická aktivita (VŠPS)

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %	
						2004/2000	průměrná roční
Obyvatelstvo ve věku 15 a více let celkem (tis. osob)	429,7	429,8	431,3	433,1	434,8	1,2	0,3
v tom:							
ekonomicky aktivní	256,6	254,8	252,7	251,2	255,4	-0,5	-0,1
v tom:							
zaměstnaní v NH	239,3	239,3	239,8	237,8	237,9	-0,6	-0,1
nezaměstnaní	17,3	15,5	12,9	13,4	17,5	1,1	0,3
ekonomicky neaktivní	173,1	175,0	178,6	181,9	179,4	3,6	0,9
Míra ekonomické aktivity celkem (%)	59,7	59,3	58,6	58,0	58,7	¹⁾ -1,0	x
z toho ve věku:							
15 - 19 let	14,8	11,4	8,2	8,5	9,4	¹⁾ -5,4	x
20 - 24 let	74,8	74,1	70,6	64,0	60,8	¹⁾ -14,0	x
35 - 39 let	95,0	93,1	92,0	90,2	93,4	¹⁾ -1,6	x
45 - 49 let	92,9	93,4	94,7	93,3	93,6	¹⁾ 0,7	x
60 - 64 let	13,0	12,3	14,7	14,6	16,4	¹⁾ 3,4	x
v tom podle vzdělání:							
základní a bez vzdělání	17,4	20,1	16,5	14,4	19,4	¹⁾ 2,0	x
střední bez maturity	64,8	67,8	69,4	67,6	67,3	¹⁾ 2,5	x
střední s maturitou	68,6	73,7	68,9	69,0	69,4	¹⁾ 0,8	x
vysokoškolské	80,9	80,2	78,8	78,1	79,0	¹⁾ -1,9	x
Obecná míra nezaměstnanosti (%)	6,8	6,1	5,1	5,3	6,8	¹⁾ 0,0	x
z toho ženy	8,5	7,0	6,4	6,7	8,8	¹⁾ 0,3	x

¹⁾ rozdíl 2004 - 2000 v bodech

Poněkud jiný byl vývoj u žen. Na rozdíl od obyvatelstva celkem se celkový počet žen snížil o 0,8 % a ještě více ubylo ekonomicky aktivních žen (o 1,0 %). Úbytek zaměstnaných žen pak byl ve srovnání s obyvatelstvem celkem více než dvojnásobný (o 1,4 %) a přírůstek nezaměstnaných žen trojnásobný (3,3 %). Oproti celkovému vývoji však ubylo ekonomicky neaktivních žen (o 0,5 %).

Míra ekonomické aktivity je u žen tradičně výrazně nižší, v roce 2000 byla o 17,6 procentního bodu nižší než u obyvatelstva celkem a v roce 2004 činil rozdíl 16,7 bodu. Ve srovnání s celkovým vývojem tak u žen prakticky nedošlo k poklesu míry ekonomické aktivity a i když v průběhu těchto pěti let kolísala, po snížení v roce 2002 se do roku 2004 vrátila na původní úroveň.

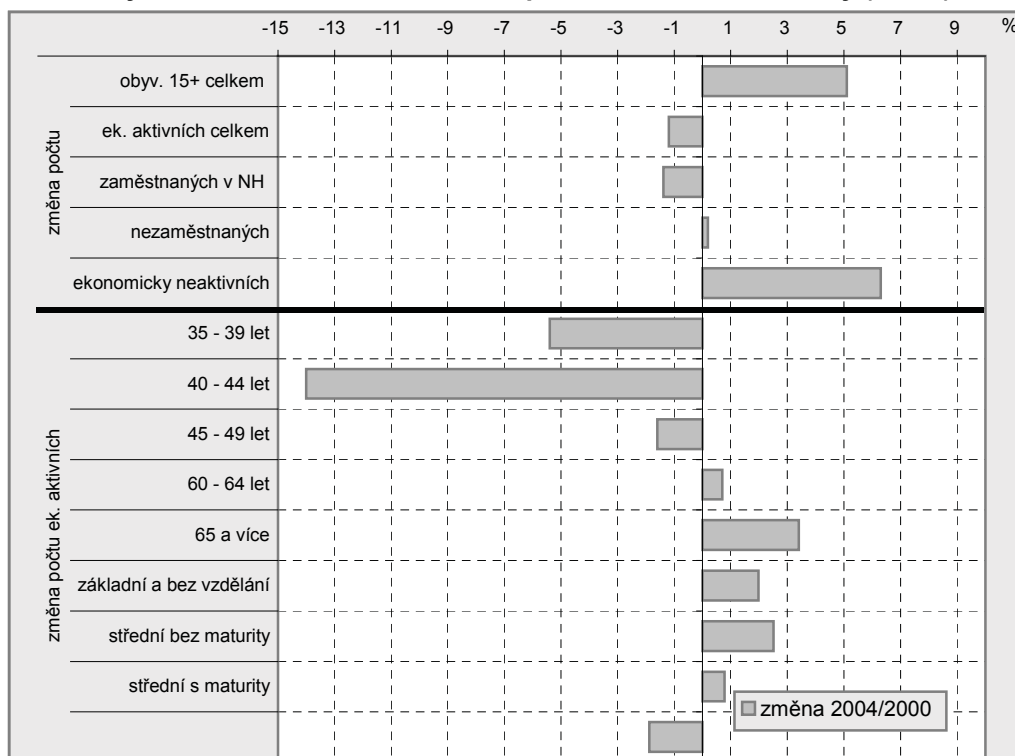
Tab. 4.3.2 Struktura zaměstnanosti podle sektorů (VŠPS)

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000
Zaměstnaní celkem (tis. osob)	239	239	240	238	238	-1,0
v tom v sektoru (%):						
primárním	11,7	11,5	12,6	10,4	10,3	-1,4 ¹⁾
sekundárním	44,1	45,2	45,8	44,3	44,4	0,3 ¹⁾
terciárním	44,0	43,3	41,6	45,2	45,3	1,3 ¹⁾

¹⁾ rozdíl 2004 - 2000 v bodech

Z jednotlivých vzdělanostních skupin obyvatelstva byla v letech 2000 a 2004 nejvyšší míra ekonomické aktivity u vysokoškoláků a nejnižší u obyvatel se základním vzděláním (osoby s vysokoškolským vzděláním mají nejvyšší podíl mezi mladším obyvatelstvem, osoby se základním vzděláním zase mezi nejstaršími, již ekonomicky neaktivními ročníky). Pozoruhodné ale je, že jestliže míra ekonomické aktivity v tomto období stoupala u osob se základním vzděláním, vyučených i absolventů středních škol s maturitou, pak u obyvatel s vysokoškolským vzděláním klesala. Tento jev je patrně možno dát do souvislosti s migrací obyvatel, v níž kraj Vysočina ztrácí značné množství mladých lidí s vysokoškolským vzděláním, kteří se stěhují mimo kraj.

Graf 9 Obyvatelstvo ve věku 15 a více let podle ekonomické aktivity (VŠPS)

Sektorová struktura zaměstnanosti se v námi sledovaném období měnila jen pomalu. Podíl primárního sektoru na zaměstnanosti klesl mezi roky 2000 a 2004 o 1,4 procentního bodu, podíl sekundárního se po kolísavém vývoji prakticky nezměnil a terciární sektor se na celkové zaměstnanosti podílel v posledním sledovaném roce o 1,3 bodu více než v prvním.

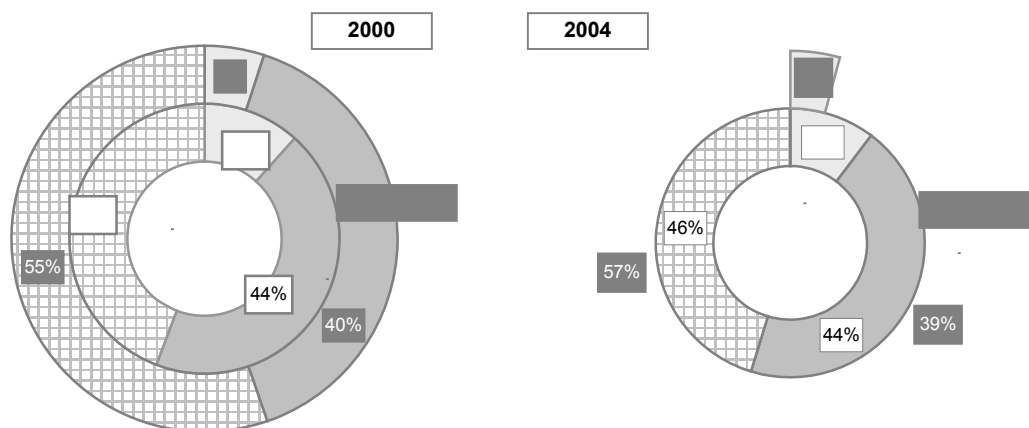
Struktura zaměstnanosti v kraji Vysočina se tak výrazně liší od struktury v celé České republice, podíl primárního sektoru na zaměstnanosti je v kraji ve srovnání s republikou více než dvojnásobný (kraj se na celkovém počtu zaměstnanců primárního sektoru podílí více než 12 procenty). Též význam sekundárního sektoru je v kraji vyšší než v republice, jeho podíl na zaměstnanosti je více než o 5 bodů vyšší. Naopak měřeno zaměstnaností váha terciárního sektoru na Vysočině stále zůstává daleko za republikou (podíl na zaměstnanosti je více než deset procentních bodů pod průměrem České republiky).

Obecná míra nezaměstnanosti¹ se po poklesu v letech 2001 a 2002 začala opět zvyšovat a v posledním sledovaném roce byla na stejné úrovni jako roku 2000, tedy na 6,8 %. Obecná míra nezaměstnanosti byla u žen ve všech letech vyšší než za obyvatele celkem a tento rozdíl se během těchto pěti let ještě dále zvýšil na 2,0 procentního bodu v roce 2004.

I podle výsledků výběrového šetření pracovní sil jsou nezaměstnaností postiženy nejvíce mladší věkové skupiny obyvatelstva. Nejvyšší obecnou míru nezaměstnanosti měla po celých pět let v kraji Vysočina věková skupina 15 – 19 let, pouze v roce 2002 klesla k dvaceti procentům (21,1 %), ve zbývajících letech vždy překračovala pětadvacet procent a v roce 2004 dosáhla dokonce až 34,2 %. Také u obyvatel ve věku 20 – 24 let byla obecná míra nezaměstnanosti vysoká, ani jednou se nedostala pod deset procent a i v tomto případě byla nejvyšší v posledním roce sledovaného období (15,1 %).

¹ Obecná míra nezaměstnanosti (ILO) je ukazatel získaný z výsledků výběrového šetření pracovních sil podle mezinárodních definic a doporučení. Vyjadřuje podíl nezaměstnaných na celkové pracovní síle, přičemž šetřené osoby jsou uváděny podle místa pobytu. Za nezaměstnané se dle metodiky ILO považují všechny osoby patnáctileté a starší, které nebyly zaměstnané, hledaly aktivně práci a byly připraveny k nástupu do práce. Celková pracovní síla zahrnuje všechny osoby patnáctileté a starší, které splňují požadavky na zařazení mezi zaměstnané nebo nezaměstnané. Neumístění uchazeči o zaměstnání dle evidence úřadů práce jsou občané s trvalým bydlištěm v dané oblasti, kteří nejsou v pracovním vztahu k zaměstnavateli ani nevykonávají samostatnou výdělečnou činnost a požádali úřad práce o zprostředkování vhodného zaměstnání. Registrovaná míra nezaměstnanosti je procentní podíl neumístěných uchazečů o zaměstnání na disponibilní pracovní síle (zaměstnaní z výběrového šetření pracovních sil plus neumístění uchazeči).

Graf 10 Struktura zaměstnanosti podle hlavních sektorů

Již nižší, i když s výjimkou roku 2001 též nadprůměrná, byla míra nezaměstnanosti u věkové skupiny 25 až 29 let (8,6 % v roce 2004). S rostoucím věkem pak postupně klesá, v roce 2004 až na 3,7 % u obyvatelstva ve věku 55 – 59 let.

Míra nezaměstnanosti obecně klesá s rostoucím vzděláním, nejvyšší tak byla u obyvatel se základním vzděláním, ve všech sledovaných letech překračovala deset procent a roku 2001 dosáhla až 17,9 %. Výrazně nižší už byla nezaměstnanost u obyvatel se středním vzděláním bez maturity (včetně vyučených), která se pohybovala mezi 4,7 % v roce 2003 a 7,8 % roku 2004. Vývoj u obou vzdělanostních skupin obyvatel byl obdobný – po poklesu výrazný vzestup v závěrečném roce.

Obecná míra nezaměstnanosti u obyvatel se středním vzděláním s maturitou byla v kraji o něco nižší než u obyvatelstva se středním vzděláním. Nejvyšší byla v roce 2000 (6,0 %) a v dalších letech se s výjimkou roku 2003 pohybovala kolem 4,5 % (4,5 % v roce 2004). Údaje o míře nezaměstnanosti obyvatel s vysokoškolským vzděláním jsou až od roku 2002, v tomto roce činila 3,4 %, v následujících letech shodně 4,4 %.

Tab. 4.3.3 Průměrné mzdy podle okresů^{*)}

	Průměrný evidenční počet zaměstnanců v roce 2004 (fyz. osoby)	Průměrná měsíční mzda zaměstnanec (Kč)		Změna v %		Rozdíl oproti průměru			
		2000	2004	2004/2000	průměrná roční	kraje (%)		ČR (%)	
						2000	2004	2000	2004
Česká republika	3 198 854	13 614	18 035	32,5	7,3	x	x	x	x
Kraj Vysočina	130 783	11 721	16 028	36,7	8,1	x	x	-13,9	-11,1
Havlíčkův Brod	23 508	11 485	15 184	32,2	7,2	-2,0	-5,3	-15,6	-15,8
Jihlava	36 957	12 629	18 030	42,8	9,3	7,7	12,5	-7,2	0,0
Pelhřimov	18 912	10 974	15 324	39,6	8,7	-6,4	-4,4	-19,4	-15,0
Třebíč	22 893	11 587	14 903	28,6	6,5	-1,1	-7,0	-14,9	-17,4
Žďár nad Sázavou	28 513	11 523	15 496	34,5	7,7	-1,7	-3,3	-15,4	-14,1

^{*)} subjekty se sídlem na území (bez podniků do 20 zaměstnanců)

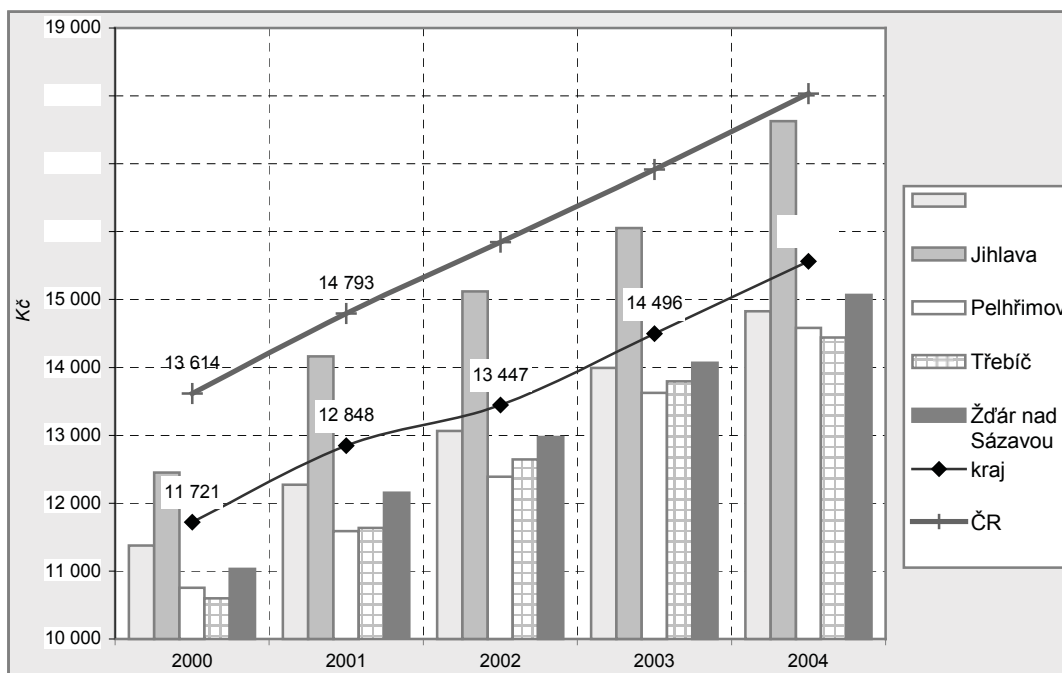
Srovnání vývoje průměrného evidenčního počtu zaměstnanců je sice s ohledem na časté organizační změny a na použitou metodiku¹ problematické, přesto však nebude od věci je provést. Tedy průměrný evidenční počet zaměstnanců v podnicích s 20 a více zaměstnanci se v kraji Vysočina mezi roky 2000 a 2004 snížil

¹ Údaje o zaměstnancích a mzdách jsou čerpány z výsledků zpracování statistických výkazů. Jsou uvedeny za všechny osoby zahrnuté do evidenčního počtu zaměstnanců u ekonomických subjektů podnikatelské sféry s 20 a více zaměstnanci. Data jsou tříděna územně podle okresu sídla vykazujícího ekonomického subjektu tzv. podnikovou metodou, všichni zaměstnanci jsou zařazeni podle odvětví převažující činnosti celého podniku.

o 17,6 %. Průměrný evidenční počet zaměstnanců poklesl ve všech okresech kraje, nejméně v hospodářsky nejsilnějším Jihlavsku (o 3,4 %), nejvíce v třebíčském okrese, postiženém zdaleka nejvyšší nezaměstnaností v kraji a nedostatkem investic (o 26,4 %). Ve zbývajících okresech kraje se úbytek pohyboval kolem jedné pětiny zaměstnanců.

Průměrná měsíční mzda zaměstnance rostla v kraji Vysočina rychleji než v celé České republice (o 4,2 procentního bodu), průměrná roční změna byla o 0,8 bodu vyšší. Relativně se tak rozdíl oproti České republice snížil, i když v absolutním vyjádření se vzhledem k nižšímu výchozímu základu u kraje rozdíl mezi průměrnou mzdou v České republice a na Vysočině mezi roky 2000 a 2004 ještě prohloubil (z 1 893 na 2 007 korun v neprospěch kraje).

Graf 11 Průměrná hrubá měsíční mzda podle okresů (fyzické osoby)

Mzdový vývoj v kraji byl do značné míry ovlivněn jediným okresem, totiž jihlavským. Na Jihlavsku došlo mezi roky 2000 a 2004 k velmi dynamickému růstu průměrné měsíční mzdy, který byl o 6,1 procentního bodu vyšší než v kraji Vysočina a o 10,3 bodu vyšší než v celé České republice. Na začátku období průměrná mzda v okrese Jihlava převyšovala průměr kraje o 7,7 % a republikovým průměrem zaostávala o 7,2 %, na konci období byla o 12,5 % nad průměrem kraje a dostala se na úroveň průměru České republiky.

Z ostatní okresů kraje byl výrazný růst průměrné měsíční mzdy zaznamenán ještě v okrese Pelhřimov, ve kterém byla na počátku období na nejnižší úrovni v kraji. Nejméně vzrostla v okrese Třebíč (o 8,1 procentního bodu méně než za kraj a o 3,9 méně než za republiku). V roce 2000 byla průměrná mzda na Třebíčsku jen těsně pod průměrem kraje, v roce 2004 již činil rozdíl 7,0 %, ve srovnání s průměrnou mzdou za republiku celkem se rozdíl zvýšil o 2,5 bodu na 17,4 %.

Nejvyšší průměrné měsíční mzdy byly v kraji Vysočina vypláceny pracovníkům v odvětví finanční zprostředkování (dříve peněžnictví a pojišťovnictví), toto odvětví však bylo jediné, u kterého v kraji došlo k poklesu průměrné mzdy (mezi roky 2001 a 2004 o 16,2 %). U ostatních odvětví byl vesměs zaznamenán růst mezd, nejmenší u odvětví ubytování a stravování (15,5%), dále u zemědělství a lesnictví (16,8 %) a stavebnictví (18,1 %). Nejrychleji rostly průměrné měsíční mzdy ve školství (o 32,8 %) a obchodu (o 31,8 %).

Nejvyšší a nejnižší průměrná měsíční mzda byla v letech 2001 i 2004 vyplácena ve stejných odvětvích – finanční zprostředkování a ubytování a stravování. Avšak rozdíl mezi nimi se vzhledem k poklesu mzdy u prvně jmenovaného odvětví a růstu u druhého snížil z 13 444 na 8 513 korun.

Medián mezd, tedy pomyslný střed, který rozděluje průměrné mzdy za jednotlivá odvětví uspořádané podle velikosti na dvě stejně početné části, vzrostl mezi roky 2001 a 2004 z 12 025 Kč na 15 098 Kč.

Dojíždka za prací vzniká do značné míry v důsledku územního nesouladu bydliště a nabídky pracovních příležitostí. Je tedy ovlivňována sídelní strukturou, rozmístěním pracovních míst, dopravní infrastrukturou, demografickým vývojem, situací na trhu s byty atd. Podrobné informace o dojíždce do zaměstnání jsou

k dispozici ze zpracování výsledků sčítání lidu, domu a bytů, která se konají v desetiletých intervalech (naposledy roku 2001)¹.

Mezi roky 1991 a 2001 se celkový počet osob vyjíždějících za prací z obce trvalého bydliště zvýšil o 5,1 % (absolutně 98 564 v roce 2004), počet dojíždějících do některé obce kraje se snížil o 0,5 %. Výrazně se u dojížděky i u vyjížděky snížila frekvence denní dojížděky (o 5,1 % u vyjížděky, o 6,8 % u dojížděky). To odpovídá snížení podílu vnitrookresní dojížděky v průběhu devadesátých let (v roce 1991 na tento prostorový typ dojížděky připadalo 78,7 % vyjíždějících, o deset let později 71,4 %) a odpovídající nárůst významu vyjížděky do jiných okresů kraje, mimo kraj, případně do zahraničí.

Záporné saldo dojížděky za prací se tak ze 7 224 osob v roce 1991 prohloubilo na 12 405 osob roku 2001. Pracovní vyjížděka nad dojížděkou převažuje ve všech okresech kraje s výjimkou jihlavského, u kterého došlo v devadesátých letech k pronikavému přírůstku dojíždějících (o 20,3 %), zejména v souvislosti se zvyšováním počtu pracovních příležitostí v krajském městě.

Tab. 4.3.4 Dojížděka za prací podle okresů

	Dojíždějící do obce			Vyjíždějící z obce			Rozdíl dojíždějící - vyjíždějící		
	celkem	muži	ženy	celkem	muži	ženy	celkem	muži	ženy
Kraj Vysočina	86 159	53 293	32 866	98 564	61 012	37 552	-12 405	-7 719	-4 686
Havlíčkův Brod	15 445	9 548	5 897	18 234	11 266	6 968	-2 789	-1 718	-1 071
Jihlava	19 486	12 128	7 358	17 668	10 692	6 976	1 818	1 436	382
Pelhřimov	11 253	6 617	4 636	13 343	8 067	5 276	-2 090	-1 450	-640
Třebíč	19 363	12 524	6 839	23 620	15 367	8 253	-4 257	-2 843	-1 414
Žďár nad Sázavou	20 612	12 476	8 136	25 699	15 620	10 079	-5 087	-3 144	-1 943

Se saldem dojížděky za prací úzce souvisí i počet obsazených pracovních míst² na 1 000 zaměstnaných bydlících na příslušném území. Tento počet přesahuje hranici jednoho tisíce míst pouze v jihlavském okrese (1 035 míst na 1 000 zaměstnaných), tedy jediném, který má kladné saldo dojížděky za prací. Nejmenší počet obsazených pracovních míst na tisíc zaměstnaných byl v posledním sčítání lidu zjištěn ve žďárském okrese (908) a jen o málo víc tomu bylo v okrese Třebíč (917 míst).

Intenzita vyjížděky za prací se na Vysočině během deseti let mezi oběma sčítáními lidu výrazně zvýšila. Podíl zaměstnaných osob, které za prací vyjížděly z obce trvalého bydliště, se z 34,8 % v roce 1991 zvýšil na 41,5 % roku 2001. Intenzita vyjížděky za prací vzrostla ve všech okresech kraje, nejvíce v okrese Žďár nad Sázavou (o 7,5 procentního bodu), nejméně v okrese jihlavském (výrazný vliv města Jihlavy, kde se velká část dojížděky odehrává v rámci obce) a třebíčském (vliv vysoké nezaměstnanosti). Nejnižší intenzita vyjížděky byla v roce 2001 v okrese Jihlava, nejvyšší v okresech Žďár nad Sázavou a Třebíč.

Tab. 4.3.5 Intenzita vyjížděky a obsazená pracovní místa podle okresů

	Podíl vyjíždějících zaměstnaných osob z obce bydliště (%)			Obsazená pracovní místa			Obsazená pracovní místa na 1 000 zaměstnaných ¹⁾		
	celkem	muži	ženy	celkem	muži	ženy	celkem	muži	ženy
Kraj Vysočina	41,5	45,5	36,3	225 331	126 707	98 624	948	943	955
Havlíčkův Brod	41,5	45,3	36,6	41 328	23 340	17 988	937	931	944
Jihlava	33,8	36,9	30,0	54 068	30 439	23 629	1 035	1 050	1 016
Pelhřimov	38,3	41,1	34,7	32 727	18 174	14 553	940	926	958
Třebíč	46,2	52,5	37,7	46 909	26 415	20 494	917	903	935
Žďár nad Sázavou	46,4	49,6	42,2	50 299	28 339	21 960	908	900	919

¹⁾ bydlících na příslušném území

Z jednotlivých odvětví připadala v kraji většina pracovní dojížděky na průmysl (40,3 % vyjíždějících z obce, 44,1 % dojíždějících), za něj se pak řadily zemědělství, stavebnictví, obchod a doprava.

¹ Srovnatelnost údajů o dojížděce z obou sčítání je do jisté míry ovlivněna především dezintegrací obcí po roce 1990. Tak se část dojížděky, která v roce 1991 probíhala v rámci obce, o deset let později přesunula do kategorie vyjížděky/dojížděky mimo obec trvalého bydliště.

² Obsazenými pracovními místy se rozumí součet počtu zaměstnaných osob a salda dojížděky.

Mezi osobami vyjíždějícími za prací mají ve srovnání s dojíždějícími poněkud vyšší podíl lidé vzdělanější (10,1 % osob s vysokoškolským vzděláním u vyjíždějících, 8,8 % u dojíždějících; 35,0 % středoškoláků u vyjíždějících, 33,5 % u dojíždějících).

Rozhodující význam pro celkový vývoj i stav dojížděky za prací mají centra dojížděky, tedy města (případně obce) s větším počtem pracovních příležitostí, která do sebe nasávají většinu vyjížděky za prací z blízkých i vzdálenějších obcí. Současně jde o významná sídla s větším počtem obyvatel i zaměstnaných osob, což společně s aktivním saldem pracovní dojížděky zajišťuje značný počet obsazených pracovních míst. Až na výjimky též jde o střediska státní správy.

V kraji Vysočina bylo podle výsledků posledního sčítání lidu vymezeno celkem osmnáct center dojížděky¹. Podle počtu dojíždějících z nich byla na prvním místě Jihlava s 11 536 dojíždějícími, méně než tisíc osob dojíždělo do čtyř center. Celkem do center dojížděky dojíždělo za prací 52 143 osob, tedy 60,5 % všech dojíždějících v kraji. Na vyjížděce za prací se tato centra podílela pouze 27,3 % (26 959 vyjíždějících osob).

Centra dojížděky jsou současně i jádry pracovních mikroregionů nebo subregionů. Na území kraje Vysočina bylo vymezeno celkem 15 pracovních mikroregionů a v jejich rámci ještě dalších 13 pracovních subregionů. Velikost pracovních mikroregionů v kraji je samozřejmě různá, ať už jde o rozlohu, počet obyvatel nebo počet pracovních míst. Pokud jde o počet obyvatel i pracovních míst je na prvním místě pracovní mikroregion Jihlava (99 135 obyvatel, 50 061 pracovních míst). Tento mikroregion je také jediný, ve kterém počet pracovních míst na tisíc zaměstnaných obyvatel přesahuje tisícovku (1 040). Většina pracovních mikroregionů má mezi deseti až třiceti tisíci obyvateli a jen v šesti z nich počet pracovních míst překračuje hranici deseti tisíc. Průměrný počet obyvatel pracovního mikroregionu činil v kraji Vysočina 33 800 osob (za celou republiku 55 600).

Ve sčítání lidu 2001 bylo v kraji Vysočina zjištěno 14 013 vyjížděkových proudů² s celkem 97 575 osobami. Pro Vysočinu je charakteristický velmi vysoký podíl nejmenších proudů. Na vyjížděkové proudy s 1 – 9 osobami připadalo 87,8 % proudů a 25,7 % vyjíždějících osob (za celou Českou republiku činil tento podíl 18,6 %). Velké směrové proudy vyjížděky o síle 100 – 499 osob představovaly jen 1,0 % celkového počtu proudů a 24,5 % vyjíždějících osob (za celou republiku 30,5 %). Největších proudů s 500 a více vyjíždějícími bylo 7 a připadalo na ně 5,4 % vyjíždějících osob.

Obdobně tomu bylo u 12 542 dojížděkových proudů s 86 080 dojíždějícími osobami. Nejmenší proudy s 1 – 9 osobami představovaly 87,6 % jejich celkového počtu a připadalo na ně 25,7 % dojíždějících. Velké proudy o 100 – 499 osobách tvořily 0,9 % všech proudů (137 proudů) a připadalo na ně 22,4 % dojíždějících osob. Největších proudů o 500 a více osobách bylo 6.

Velká většina velkých vyjížděkových i dojížděkových proudů probíhala v rámci jednotlivých okresů, mezi okresy kraje jich existovalo sedm a do center mimo Vysočinu směřovalo 22 proudů (z nich deset do Prahy a sedm do Brna). Z vnějšku směřovaly na území kraje tři velké proudy (Svratouch – Svratka, Blížkovice – Moravské Budějovice, Moravský Krumlov – Dukovany).

Vůbec největší dojížděkový proud vedl z Třebíče do Dukovan (1 643 osob), Jihlava pak byla cílem čtyř dojížděkových proudů o síle větší jak 500 osob. Silnou vzájemnou vazbu dvou center prozrazuje protisměrný pohyb, tedy případ, kdy se velké počty dojíždějících pohybují mezi dvěma centry oběma směry. Tak tomu bylo např. mezi Žďárem nad Sázavou a Novým Městem na Moravě, Havlíčkovým Brodem a Světlou nad Sázavou, Kostelcem a Jihlavou.

Nejsilnější vyjížděkový proud mimo kraj směřoval z Jihlavy do Prahy (470 osob), velké proudy do hlavního města dojížděly i z ostatních okresních měst kraje. Ve východní části kraje se pak projevuje i silná orientace na Brno a brněnskou aglomeraci (např. 437 vyjíždějících z Třebíče do Brna).

Vývoj nezaměstnanosti od roku 2000 se v kraji Vysočina nedá označit jako příznivý. Registrovaná míra nezaměstnanosti³ zjišťovaná na základě evidence úřadu práce vzrostla mezi roky 2000 a 2004 o 1,9 procentního bodu a dosáhla 9,38 %, počet nezaměstnaných se zvýšil více než o čtvrtinu. Míra

¹ Kdybychom brali v úvahu pouze počet dojíždějících, mohli bychom mezi centra dojížděky v kraji v roce 2001 zařadit ještě Dukovany, Dolní Rožínku a Kostelec, tyto obce však nesplňovaly kritérium u počtu obyvatel.

² Směrový proud vyjížděky je definován jako osoby (i osoba jediná), které vyjíždějí z obce trvalého pobytu do obce pracoviště (nebo do jiného státu v případě vyjížděky do zahraničí). Stejná definice platí u dojíždějících, v tom případě ale hovoříme o směrových proudech dojížděky.

³ Od června 2004 užívá úřad práce novou metodiku výpočtu registrované míry nezaměstnanosti. Jako počet neumístěných uchazečů byl dosud brán počet všech neumístěných uchazečů, které měl úřad v evidenci, od roku 2004 počet tzv. dosažitelných neumístěných uchazečů, tedy těch, kteří nemají žádnou objektivní překážku pro přijetí do zaměstnání a mohou do něj bezprostředně nastoupit. Pracovní síla, dosud počet zaměstnaných z výběrového šetření pracovních sil plus počet všech neumístěných uchazečů, byl rozšířen o počet zaměstnaných občanů Evropské unie (Evropského hospodářského prostoru) a o počet pracujících cizinců ze třetích zemí s platným povolením k zaměstnání či živnostenským oprávněním.

nezaměstnanosti je na Vysočině nižší než v celé České republice (v roce 2000 o 1,3 bodu, roku 2004 o 0,9 bodu). Svou výši zaujímal v roce 2000 i roku 2004 sedmé místo mezi čtrnácti kraji České republiky.

Tab. 4.3.6 Nezaměstnanost k 31. 12.

Zdroj: MPSV

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %	
						2004/ 2000	průměrná roční
Uchazeči o zaměstnání celkem	19 402	18 196	21 548	23 841	24 531	26,4	6,0
z toho:							
ženy	9 928	9 355	11 254	12 576	13 116	32,1	7,2
občané se zdravotním postižením	2 563	2 604	2 958	3 250	3 535	37,9	8,4
absolventi a mladiství	2 381	2 354	3 109	2 936	2 581	8,4	2,0
Uchazeči o zaměstnání pobírající příspěvek v nezaměstnanosti	8 163	8 387	10 439	10 523	8 001	-2,0	-0,5
Míra registrované nezaměstnanosti (%) ¹⁾	7,48	7,02	8,32	9,20	9,38	²⁾ 1,9	x
Volná pracovní místa celkem	2 638	2 797	2 267	1 317	1 273	-51,7	-16,7
z toho pro občany se zdravotním postižením	73	48	98	31	65	-11,0	-2,9
Počet uchazečů na 1 volné pracovní místo	7,4	6,5	9,5	18,1	19,3	162,0	27,2

¹⁾ podle metodiky platné do 30. 6. 2004

²⁾ rozdíl 2004 - 2000 v bodech

I po roce 2000 pokračovaly procesy, které začaly počátkem devadesátých let v souvislosti s celkovou transformací společnosti a především hospodářství. Privatizace, restrukturalizace, útlum řady výrobních podniků a provozů, to vše mělo dopad na zaměstnanost obyvatelstva. Zvláště těžce byly postiženy menší obce ztrátou velké části pracovních míst v zemědělství a pak ty oblasti, kde byly úplně nebo z větší části likvidovány firmy, které byly hlavními zaměstnavateli v daném regionu a do kterých se z různých důvodů dosud nepodařilo získat významného investora (např. Třebíčsko).

Tab. 4.3.7 Uchazeči o zaměstnání podle délky nezaměstnanosti k 31. 12.

Zdroj: MPSV

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %		Struktura v %	
						2004/ 2000	průměrná roční	2000	2004
Uchazeči o zaměstnání celkem	19 402	18 196	21 548	23 841	24 531	26,4	6,0	100,0	100,0
v tom podle délky nezaměstnanosti:									
do 3 měsíců	5 522	5 710	6 246	6 244	7 356	33,2	7,4	28,5	30,0
3 - 6 měsíců	3 567	3 782	4 911	5 013	4 732	32,7	7,3	18,4	19,3
6 - 9 měsíců	1 981	1 862	2 476	2 611	2 209	11,5	2,8	10,2	9,0
9 - 12 měsíců	1 221	1 160	1 487	1 904	1 625	33,1	7,4	6,3	6,6
12 - 24 měsíců	3 541	2 250	2 905	3 935	3 674	3,8	0,9	18,3	15,0
nad 24 měsíců	3 570	3 432	3 523	4 134	4 935	38,2	8,4	18,4	20,1

Jedním z důsledků je omezování kupní síly obyvatelstva, ať už přímé či nepřímé – vysoká nezaměstnanost tlačí dolů výši mezd a tím vede i ke snižování příjmů zaměstnaných obyvatel. Nezaměstnanost se pak zákonitě projevuje v rostoucí dojíždě za prací, často do velmi vzdálených míst a má i negativní dopad na vývoj migrace obyvatelstva a zejména na složení vystěhovalých. Kraj stěhováním ztrácí především mladé a vzdělané lidi, i když v tomto směru jsou dopady nezaměstnanosti a následné migrace dosud částečně tlumeny nižší mobilitou našeho obyvatelstva, která má subjektivní i objektivní důvody (v první řadě můžeme jmenovat dostupnost bydlení).

Po počátečním poklesu následoval v roce 2002 prudký nárůst nezaměstnanosti, počet nezaměstnaných se ve srovnání s rokem 2001 zvýšil o 18,4 % a míra registrované nezaměstnanosti vzrostla o 1,3 procentního bodu. Podobný vývoj následoval i v roce 2003 a nezaměstnanost rostla i v posledním roce sledovaného období, byť pomaleji (oproti roku 2003 o 0,18 bodu podle původní metodiky). Jak už bylo uvedeno,

registrovaná míra nezaměstnanosti je na Vysočině oproti průměru České republiky nižší, přesto však z ní vyplývá, že téměř každý desátý ekonomicky aktivní občan kraje byl ke konci roku 2004 bez zaměstnání.

Tab. 4.3.8 Uchazeči o zaměstnání podle věku k 31. 12.

Zdroj: MPSV

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %		Struktura v %	
						2004/ 2000	průměrná roční	2000	2004
Uchazeči o zaměstnání celkem	19 402	18 196	21 548	23 841	24 531	26,4	6,0	100,0	100,0
v tom ve věku:									
do 24	5 432	5 084	6 027	6 175	5 585	2,8	0,7	28,0	22,8
25 - 34	4 978	4 632	5 397	5 957	6 180	24,1	5,6	25,7	25,2
35 - 44	3 942	3 555	4 045	4 491	4 921	24,8	5,7	20,3	20,1
45 - 54	4 135	4 057	4 717	5 241	5 712	38,1	8,4	21,3	23,3
55 - 59	805	773	1 266	1 736	1 833	127,7	22,8	4,1	7,5
60 a více	110	95	96	241	300	172,7	28,5	0,6	1,2

Skutečnost, že ženy si na trhu práce hůře hledají uplatnění, potvrzuje fakt, že během sledovaných pěti let se počet nezaměstnaných žen zvýšil téměř o třetinu a vzrostl jejich podíl na celkovém počtu nezaměstnaných (v roce 2000 to bylo 51,2 %, v roce 2004 o 2,3 bodu více). Podobná byla situace občanů se zdravotním postižením, počet uchazečů o zaměstnání z jejich řad vzrostl ještě více než nezaměstnaných žen. Naopak podíl absolventů a mladistvých na celkovém počtu nezaměstnaných se oproti roku 2000 snížil o 1,8 bodu na 10,5 %, jejich počet se v absolutním vyjádření zvýšil (o 8,4 %), rostl však pomaleji než celkový počet nezaměstnaných.

Počet volných pracovních míst se snížil více než o polovinu a to společně s rostoucím počtem nezaměstnaných znamenalo, že počet uchazečů na jedno volné pracovní místo byl v roce 2004 ve srovnání s rokem 2000 téměř trojnásobný (7,4, respektive 19,3).

Tab. 4.3.9 Kvalifikační struktura uchazečů o zaměstnání k 31. 12.

Zdroj: MPSV

	2000	2001	2002	2003	2004	Index 2004/ 2000	Struktura v %	
							2000	2004
Uchazeči o zaměstnání celkem	19 402	18 196	21 548	23 841	24 531	126,4	100,0	100,0
v tom:								
základní vzdělání vč. bez vzdělání	4 239	3 917	4 502	5 036	4 914	115,9	21,8	20,0
střední vzdělání bez maturity vč. vyučených	9 506	8 877	10 676	12 012	12 615	132,7	49,0	51,4
ÚSO vzdělání vč. vyučených s maturitou	4 285	3 969	4 774	5 143	5 334	124,5	22,1	21,7
úplné střední všeobecné vzdělání	665	645	672	736	702	105,6	3,4	2,9
vyšší odborné vzdělání	164	197	230	206	193	117,7	0,8	0,8
vysokoškolské vzdělání vč. vědecké výchovy	543	591	694	708	773	142,4	2,8	3,2

Počet uchazečů o zaměstnání podle délky nezaměstnanosti se ve sledovaných pěti letech zvýšil ve všech časových intervalech. Nejvíce přibýlo osob, které jsou bez zaměstnání již více než 24 měsíců (o 38,2 %), nejméně se zvýšil počet nezaměstnaných, kteří jsou bez práce 12 až 24 měsíců (o 3,8 %). To se projevilo ve změně struktury uchazečů o zaměstnání dle délky nezaměstnanosti. Nejvíce se v roce 2004 oproti roku 2000 zvýšil podíl nezaměstnaných nad 24 měsíců (o 1,7 procentního bodu) a nezaměstnaných do tří měsíců (o 1,5 bodu), nejvýraznější úbytek zjišťujeme u uchazečů, kteří jsou bez zaměstnání 12 až 24 měsíců (o 3,3 bodu), kromě nich se o 1,2 bodu snížil ještě podíl nezaměstnaných po dobu 6 až 9 měsíců.

Počet uchazečů o zaměstnání se zvýšil ve všech věkových skupinách, ovšem ve zcela rozdílné míře. Nezaměstnaných do 24 let přibýlo mezi roku 2000 a 2004 jen 2,8 % a podíl této věkové skupiny na celkovém počtu nezaměstnaných snížil o 5,2 bodu. Stále sice tvoří více než pětinu jejich celkového počtu ale již není nejpočetnější skupinou nezaměstnaných. Počet nezaměstnaných ve věku 25 – 34 let a 35 – 44 let se shodně zvýšil téměř o čtvrtinu, což bylo jen o málo méně, než celkový přírůstek nezaměstnaných a jejich podíl na celkovém počtu se tak snížil jen nepatrně, o 0,5 a 0,2 procentního bodu. Vzhledem k výraznějšímu

zmenšení podílu nezaměstnaných do 24 let tak v roce 2004 uchazeči o zaměstnání ve stáří 25 – 34 let představovali s 25,2 % nejpočetnější věkovou skupinu.

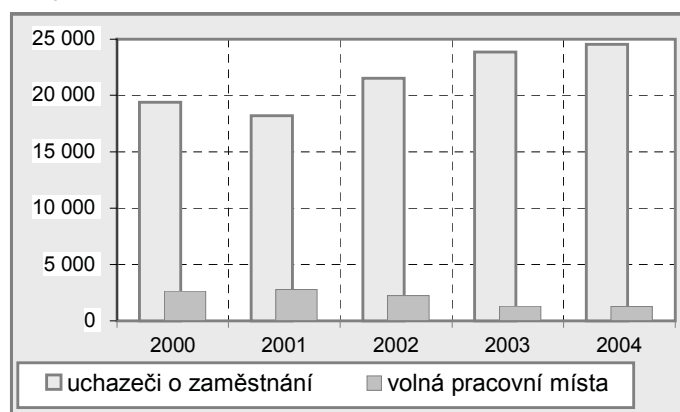
Tab. 4.3.10 Registrovaná míra nezaměstnanosti k 31. 12. podle okresů
(podle metodiky platné do 30. 6. 2004)

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000 v bodech
Česká republika	8,78	8,90	9,81	10,31	10,30	1,5
Kraj Vysočina	7,48	7,02	8,32	9,20	9,38	1,9
Havlíčkův Brod	6,24	5,45	6,69	7,73	7,61	1,4
Jihlava	6,32	5,82	6,93	8,19	8,05	1,7
Pelhřimov	3,98	3,67	4,48	5,51	6,10	2,1
Třebíč	11,83	11,47	13,46	14,00	14,29	2,5
Žďár nad Sázavou	7,48	7,23	8,49	8,86	9,24	1,8

Více přibýlo již uchazečů o zaměstnání ve věku 45 – 54 let, jejichž počet se zvýšil o 38,1 % a podíl této věkové skupiny na celkové nezaměstnanosti tak vzrostl o 2,0 bodu. Zdaleka nejrychleji rostl počet nezaměstnaných v nejvyšších věkových skupinách, tedy 55 – 59 let a 60 a více let, který se více než zdvojnásobil. Výrazně vzrostl i jejich podíl na celkové nezaměstnanosti, který se dohromady v roce 2004 již blížil jedné desetíně. Více než dvě třetiny nezaměstnaných v kraji Vysočina ovšem stále tvoří osoby do 44 let, přesto však vývoj nezaměstnanosti ve věkových skupinách nad 44 let naznačuje, že právě ony začínají být výrazně ohroženy ztrátou zaměstnání a pokud o místo přijdou, velmi těžko se jim hledá nové uplatnění. Rozhodně mnohem hůře než pružnějším, dravějším a jazykově lépe vybaveným absolventům škol a mladší populaci obecně.

Graf 12 Uchazeči o zaměstnání a volná pracovní místa

Zdroj: MPSV

Více než sedm desetin nezaměstnaných v kraji Vysočina mělo v letech 2000 i 2004 pouze základní vzdělání nebo bylo vyučeno (včetně středních škol bez maturity). Během tohoto období došlo ve složení uchazečů o zaměstnání podle dosaženého vzdělání jen k nevelkým posunům. Nejméně přibýlo nezaměstnaných s úplným středním všeobecným vzděláním (gymnázium), jejichž podíl na celkovém počtu uchazečů o zaměstnání se snížil o 0,5 bodu. Podprůměrný byl rovněž přírůstek nezaměstnaných se základním vzděláním a vyšším odborným vzděláním, ovšem posledně jmenovaní představují méně než jedno procento celkového počtu nezaměstnaných.

O 0,4 bodu se snížil podíl nezaměstnaných s úplným středním vzděláním (včetně vyučených s maturitou), kteří však v roce 2004 stále představovali po vyučených druhou nejpočetnější skupinu uchazečů o zaměstnání. Počet nezaměstnaných se středním vzděláním bez maturity (fakticky především vyučených) vzrostl ve sledovaném období téměř o třetinu a jejich podíl na celkovém počtu přesáhl polovinu (51,4 %).

Pozoruhodný je ale fakt, že zdaleka nejvýraznější přírůstek byl zjištěn u uchazečů s vysokoškolským vzděláním (42,4 %), kteří v roce 2004 představovali 3,2 % všech nezaměstnaných (přírůstek 0,4 procentního bodu). Ukazuje to zřejmě, že na území kraje Vysočina není pro absolventy vysokých škol dostatek vhodných

pracovních příležitostí¹ a ti si tak často hledají uplatnění jinde. To se pak nepromítá jen ve zvýšené nezaměstnanosti vysokoškoláků, ale i v jejich častější dojíždce za prací a vysoké migraci mimo kraj.

V registrované míře nezaměstnanosti existují v rámci kraje značné regionální rozdíly. Na začátku i na konci tohoto pětiletého období byla nejnižší nezaměstnanost v okrese Pelhřimov, nejvyšší v okrese Třebíč, a nezměnilo se i pořadí ostatních okresů – Havlíčkův Brod, Jihlava, Žďár nad Sázavou. S výjimkou okresu Havlíčkův Brod rostla míra nezaměstnanosti ve všech okresech kraje rychleji než v celé České republice. Je zajímavé, že mezi roky 2000 a 2004 nezaměstnanost nejvíce vzrostla právě v okresech s nejnižší a nejvyšší mírou nezaměstnanosti v kraji – v pelhřimovském o 2,1 procentního bodu a v trebičském o 2,5 bodu. Rozdíl mezi okresy s nejnižší a nejvyšší mírou nezaměstnanosti v kraji se tak ze 7,9 bodu v roce 2000 ještě prohloubil na 8,2 bodu roku 2004. Třebíčský okres tak stále doplácí na kombinaci řady nepříznivých vlivů, které vyvolávají vysokou nezaměstnanost. Z nich jako hlavní se jeví likvidace nebo výrazné omezení pracovních míst u téměř všech hlavních zaměstnavatelů, špatné dopravní spojení, které komplikuje dojíždění za prací a současně odrazuje potenciální investory.

4.4 Školství

Počet mateřských i základních škol se v kraji Vysočina ve sledovaném období neustále snižoval. Mateřských škol mezi školními roky 2000/2001 a 2004/2005 ubylo 85 (o 22,9 %), u základních škol nebyl úbytek tak výrazný (22 škol, tedy 7,9 %).²

V případě mateřských škol se projevoval více tlak na omezení počtu škol, u tříd byl úbytek mnohem méně výrazný (o 5,8 %), počet dětí v mateřských školách pak poklesl jen nepatrně (o 1,7 %). U základních škol byl naopak mnohem výraznější úbytek tříd (327 tříd, tedy 11,8 % výchozího stavu). Rovněž pokles počtu žáků v základních školách byl velice výrazný (12,4 %). Snížil se též počet učitelů, na mateřských školách o 7,9 %, na základních o 8,4 %.

Průměrný počet dětí respektive žáků připadající na jednu třídu zůstával vzhledem k úbytku tříd i dětí po celé období poměrně stabilní, pohyboval se v případě mateřských škol mezi 21,4 ve školním roce 2000/2001 a 22,4 ve školním roce 2003/2004. U základních škol byl průměrný počet ještě stabilnější, mezi 20,5 (školní rok 2003/2004) a 21,0 (školní rok 2000/2001).

Tab. 4.4.1 Mateřské a základní školy

Zdroj: ÚIV

	Školní rok					Rozdíl 2004 - 2000
	2000/2001	2001/2002	2002/2003	2003/2004	2004/2005	
Mateřské školy	371	369	363	284	286	-85
třídy	724	713	692	682	682	-42
učitelé	1 374	1 351	1 301	1 268	1 265	-109
děti	15 471	15 385	15 341	15 289	15 216	-255
Základní školy	279	276	269	262	257	-22
třídy	2 770	2 720	2 643	2 571	2 443	-327
učitelé	3 943	3 897	3 801	3 750	3 611	-332
žáci	58 156	56 546	54 793	52 807	50 965	-7 191

Omezování počtu mateřských i základních škol i počtu jejich tříd je odrazem demografického vývoje v kraji Vysočina v minulých letech, především pronikavého poklesu porodnosti v devadesátých letech (v letech 1991 až 1995 se na Vysočině narodilo 31 556 dětí, v letech 1996 až 2000 už jenom 24 255 dětí). Rozhodující zlom nastal v letech 1994 až 1996, charakterizovaných největšími úbytky narozených dětí, poté se pokles porodnosti zmírnil a od roku 1999 se počet narozených dětí stabilizoval, respektive mírně stoupá.

Podle projekce obyvatelstva by i v nejbližších letech měla porodnost zůstat zhruba na současné úrovni, tudíž by v nejbližších letech neměl hrozit další výrazný úbytek dětí a žáků v mateřských a základních školách. Situaci ovšem může ovlivnit migrace obyvatelstva, která je samozřejmě prakticky nepředvídatelná.

¹ Nebo tito absolventi nemají vzdělání požadovaného zaměření, především strojírenského.

² Slučování, respektive rušení škol představuje obzvláště složité a citlivý problém v menších obcích. Vedle toho, že dojíždění na venkově je mnohem komplikovanější, je třeba vzít v úvahu i to, že existence školy (byť i jen malotřídky) je symbolem a současně i předpokladem životaschopnosti obce. Pokud o ni obec přijde, může to vést ke ztrátě migrační přitažlivosti a tím jen k dalšímu negativnímu dopadu na příští demografický vývoj obce.

Ve školním roce 2004/2005 existovalo v kraji Vysočina 29 středních odborných učilišť, což bylo o 6 méně než ve školním roce 2000/2001. Ve stejném období však v učilištích přibýlo 18 tříd a počet učňů se zvýšil o 3,0 %. Přibýlo i učitelů, počet mistrů odborného výcviku zůstal prakticky na stejné úrovni.

Podle počtu učňů bylo ve školním roce 2004/2005 v kraji Vysočina nejfrekventovanějším oborem strojírenství a strojní výroba (více než 1 700 učňů), za kterým následoval obor gastronomie, hotelnictví a turismus (přes 1 300 učňů) a elektrotechnika telekomunikace a výpočetní technika (více než 1 100 učňů). Právě u posledně jmenovaného oboru došlo v průběhu sledovaného období k největšímu zvýšení počtu učňů (více než o polovinu), u obou prvně uvedených oborů se počet učňů snížil.

Počet gymnázií se v kraji během těchto pěti let nezměnil (18), přibýlo v nich 7 tříd a počet studentů se zvýšil o 3,1 %. Přibýlo rovněž učitelů. Gymnázia nabízejí převážně osmiletou nebo čtyřletou formu studia, pouze jedno šestileté studium. Průměrný počet studentů ve třídě je u gymnázií více než 28, tedy více než u středních odborných škol (26 studentů).

Středních škol mezi školními roky 2000/2001 a 2004/2005 na Vysočině ubylo pět, počet tříd zůstal prakticky na stejné úrovni (+ 8), přibýlo ale studentů o 4,6 % (více než u středních odborných učilišť i gymnázií) a učitelů (o 7,2 %). Podle počtu studentů jsou nejfrekventovanějšími obory ekonomika a administrativa (ve školním roce 2004/2005 přes 2 000 studentů) a podnikání (více než 1 200 studentů), u obou těchto oborů se však ve sledovaném období počet studentů snížil, zejména u podnikání (téměř o čtvrtinu). K dalším rozšířeným oborům patří zdravotnictví a stavebnictví.

Tab. 4.4.2 Střední školy

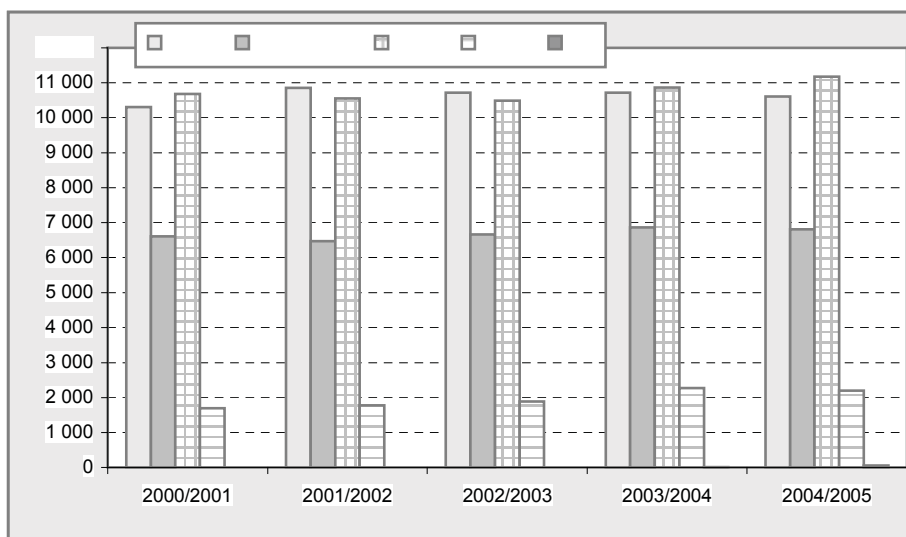
Zdroj: ÚIV

	Školní rok					Rozdíl 2004 - 2000
	2000/2001	2001/2002	2002/2003	2003/2004	2004/2005	
Střední odborná učiliště	35	35	34	33	29	-6,0
třídy	429	454	446	451	447	18
učitelé	677	720	903	751	715	38
mistři odborného výcviku	451	449	456	485	446	-5
učni	10 300	10 853	10 716	10 721	10 604	304
Gymnázia	18	18	18	18	18	0
třídy	234	229	234	241	241	7
učitelé	520	514	545	545	550	30
studenti	6 606	6 474	6 658	6 864	6 813	207
Střední odborné školy	43	42	42	43	38	-5
třídy	420	413	407	420	428	8
učitelé	1 040	1 068	1 078	1 117	1 115	75
studenti	10 682	10 547	10 481	10 862	11 170	488
Vyšší odborné školy	11	12	11	11	12	1
studijní skupiny	78	81	85	102	100	22
učitelé	198	214	198	217	242	44
studenti	1 700	1 780	1 880	2 271	2 199	499

Počet vyšších odborných škol ve sledovaném období kolísal mezi 11 a 12, ale pohled na další ukazatele dokládá jejich rozvoj. Počet studijních skupin rostl a ve školním roce 2004/2005 byl o 28,2 % vyšší než na počátku období. Přibývalo i učitelů (o 22,2 %) a zejména studentů (o 29,4 %). Vyšší odborné školy se nejčastěji zaměřují na zdravotní a sociální péči, ekonomiku a administrativu, informatiku a techniku, turistiku a hotelnictví. Podle počtu studentů se zájem soustřeďuje především na obory s ekonomickým zaměřením.

Celkem v osmnácti městech kraje sídlila alespoň jedna střední nebo vyšší škola (včetně učilišť). Nejvýznamnějším střediskem středního školství na Vysočině byla Jihlava s více než 7 tisíci studenty ve školním roce 2004/2005, za ní následovala Třebíč (více než 4 600 studentů) a Žďár nad Sázavou (téměř 3 300 studentů). Počtem studentů zaujímají významné místo ale i další města – Havlíčkův Brod, Pelhřimov, Velké Meziříčí, Moravské Budějovice, Nové Město na Moravě.

Graf 13 Studenti středních a vysokých škol

Kapacita středních a vyšších škola byla v kraji Vysočina ve školním roce 2004/2005 využita ze čtyř pětín. Nejvíce byla využita kapacita gymnázií (zhruba z 94 %), méně středních odborných škol (73 %), učilišť (68 %) a nejméně vyšších odborných škol (65 %).

Vysoké školství v kraji Vysočina je dosud teprve v počátcích. Od roku 2003 působí v Třebíči soukromá Západomoravská vysoká škola, na které v současné době v oboru aplikované vědy a informatika a aplikované informační technologie studuje přes 50 studentů. O rok později zahájila činnost Vysoká škola polytechnická v Jihlavě, na studijní program ekonomika a management bylo přijato téměř 250 studentů. Kromě toho v kraji působí odloučená pracoviště různých veřejných vysokých škol (Žďár nad Sázavou, Telč).

V rámci celoživotního vzdělávání 38 středních škol nabízelo různé formy vzdělávání při zaměstnání, které využívalo více než 1 400 žáků ve studijních a nástavbových oborech. Na pěti vyšších odborných školách studovalo při zaměstnání přes 300 žáků.

4.5 Zdravotnictví

V kraji Vysočina působí celkem šest nemocnic¹, z nichž u pěti je zřizovatelem kraj, šestá je též nestátní². Lékařů bylo v roce 2004 v kraji 1 629 (o 3,6 % více než v roce 2000). Na rozdíl od lékařů se počet středního zdravotnického personálu snižoval, zvláště v posledních třech letech sledovaného období. Úbytek oproti roku 2000 proto není tak výrazný (necelé jedno procento). Organizační změny ve zdravotnictví se projevují růstem významu nestátních zařízení, v roce 2000 v nich působilo 57,7 % lékařů, o čtyři roky později 95,6 %. V tomto případě jde především o důsledek převodu nemocnic na kraj. Koncem roku 2003 působilo v lůžkové části nemocnic 346 lékařů, v ambulantní části 255 lékařů.

Počet lůžek v nemocnicích se od roku 2000 snižoval, v roce 2004 byl o 3,5 % nižší. Naopak o něco vzrostlo množství lůžek v odborných léčebných ústavech (o 3,8 %). Celkem bylo v kraji v roce 2000 k dispozici 5 150 lůžek v nemocnicích a odborných léčebných ústavech, v roce 2004 to bylo o 25 méně.

Vedle nemocnic v kraji Vysočina působí čtyři zařízení následné péče, tři psychiatrické léčebny, léčebna tuberkulózy a respiračních onemocnění a jeden rehabilitační ústav. Některá z těchto zařízení mají nadregionální působnost, jde o léčebnu tuberkulózy a respiračních onemocnění v Humpolci a oddělení novoměstské nemocnice na Buchtově kopci (u Sněžného) se stejným zaměřením, dále Rehabilitační ústav pro cévní choroby mozkové v Chotěboři, psychiatrické léčebny v Havlíčkově Brodě a Jihlavě a Dětskou psychiatrickou léčebnu ve Velké Bíteši.

¹ Dvě nemocnice – Nemocnice Nové Město na Moravě a Nemocnice Třebíč – mají ještě detašovaná pracoviště. Novoměstská nemocnice na Buchtově kopci u Sněžného, trebičská v Moravských Budějovicích.

² Jde o Nemocnici sv. Zdislavy, a.s. Mostiště.

Koncem roku 2003 připadalo na nemocnice 56,8 % celkového počtu lůžek, na léčebny dlouhodobě nemocných 6,8 %, léčebny tuberkulózy a respiračních onemocnění 3,5 %, psychiatrické léčebny 29,3 % a na ostatní lůžková zařízení 3,5 %.

Tab. 4.5.1 Vybrané ukazatele zdravotnictví

Zdroj: ÚZIS

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000
Lékaři celkem (přepočtené osoby)	1 573	1 592	1 612	1 633	1 629	56
z toho v nestátních zařízeních	907	903	906	1553	1 556	649
Lékaři na 1 000 obyvatel	3,0	3,1	3,1	3,2	3,1	0,1
Střední zdravotničtí pracovníci (přepočtené osoby)	4773	4 878	4 927	4 875	4 737	-36
Lůžka v nemocnicích	3030	2 991	2 920	2 920	2 925	-105
Lůžka v odborných léčebných ústavech	2120	2 191	2 222	2 222	2 200	80
z toho v léčebnách dlouhodobě nemocných	249	320	351	351	373	124
Lékárny a výdejny ¹⁾	82	85	92	95	107	25
Samostatné ordinace lékařů ¹⁾						
pro dospělé	212	214	212	217	220	8
pro děti a dorost	102	103	104	105	104	2
stomatologů	244	243	245	246	246	2
gynekologů	53	51	52	53	55	2
specialistů	220	214	225	245	252	32
Ostatní samostatná zdravotnická zařízení ¹⁾	152	162	158	165	169	17
Hospitalizovaní	107 212	107 951	108 661	114 848	116 823	9 611
Průměrná ošetrovací doba ve dnech	7,67	7,70	7,65	7,14	7,06	-0,62

¹⁾ bez detašovaných pracovišť

Lůžka jsou v kraji rozdělena dosti nerovnoměrně, ať už jde o lůžka v odborných léčebných ústavech či v nemocnicích. Většina z celkového počtu lůžek připadala ke konci roku 2003 na okresy Havlíčkův Brod (30,1 %) a Jihlava (26,1 %), podíl zbývajících okresů se pohyboval mezi třinácti a šestnácti procenty. Na počtu lůžek v nemocnicích se okresy Havlíčkův Brod, Třebíč a Žďár nad Sázavou podílely shodně zhruba jednou pětinou, jihlavský okres jednou čtvrtinou a okres Pelhřimov jen dvanácti procenty. Ovšem v přepočtu na deset tisíc obyvatel se ukazuje, že v okresech Havlíčkův Brod a Jihlava je lůžek relativně výrazně více (60,73 a 68,67 na 10 000 obyvatel), v okresech Pelhřimov a Žďár nad Sázavou tento ukazatel nepřekročil hranici padesáti lůžek (48,61 a 48,90) a v třebíčském okrese činil 55,48.

Počet hospitalizovaných se po celé sledované období zvyšoval, v roce 2004 byl o 9,0 % vyšší než roku 2000. Současně se však snižovala průměrná ošetrovací doba ve dnech, nejvyšší byla v roce 2001 (7,70 dne), nejkratší v roce 2004 (7,06 dne).

Počet samostatných ordinací lékařů zůstal po celou dobu stabilní, výjimkou byly ordinace specialistů, jejichž počet se zvýšil o 14,5 %. Rovněž výrazněji vzrostl počet ostatních samostatných zdravotnických zařízení (o 11,2 %).

I u samostatných ordinací existovaly v rámci kraje značné regionální rozdíly. Tak na jednoho praktického lékaře pro dospělé připadalo roku 2003 v třebíčském okrese 1 598 registrovaných pacientů, v jihlavském 1 778. U dětských a dorostových lékařů to bylo v okrese Třebíč 996 pacientů, ale v okrese Havlíčkův Brod 1 134 pacientů. U stomatologů připadalo nejméně pacientů na jednoho praktického lékaře v okrese Žďár nad Sázavou (1 1814), nejvíce v pelhřimovském okrese (2 014).

Nepřetržitě se zvyšoval počet lékáren a výdejen léků, kterých bylo na konci sledovaného pětiletí 107 (bez detašovaných pracovišť), tedy o 30,5 % více než v roce 2000. Největší počet obyvatel připadá na jednu lékárnu či výdejnu v okresech Žďár nad Sázavou a Havlíčkův Brod, nejmenší v jihlavském a pelhřimovském okrese.

Celkový počet kalendářních dnů pracovní neschopnosti se v kraji Vysočina až do roku 2003 nepřetržitě zvyšoval, v roce 2004 byl však v důsledku zpřísnění podmínek u přiznávání nemocenské zaznamenán prudký meziroční pokles (o 15,3 %) až pod úroveň roku 2000. Rozhodujícím způsobem to ovlivnil vývoj pracovní neschopnosti z důvodu nemoci, která se v roce 2004 oproti roku předchozímu snížila o 16,9 %. Počet kalendářních dnů pracovní neschopnosti pro ostatní úrazy se v roce 2004 sice také zmenšil, ale ne tak

výrazně, a nemocnost pro pracovní úrazy dokonce dále vzrostla. V důsledku toho se podíl pracovní neschopnosti pro nemoc na celkové nemocnosti v roce 2004 snížil oproti roku 2000 o 1,8 procentního bodu.

Tab. 4.5.2 Kalendářní dny pracovní neschopnosti podle příčiny a podle okresů

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %		Struktura v %	
						2004/ 2000	průměrná roční	2000	2004
Kalendářní dny pracovní neschopnosti	4 854 856	5 057 224	5 171 253	5 235 224	4 434 380	-8,7	-2,2	100,0	100,0
v tom podle příčiny:									
pro nemoc	4 340 953	4 527 419	4 628 311	4 678 115	3 886 628	-10,5	-2,7	89,4	87,6
pro pracovní úrazy	209 071	219 222	222 043	209 797	220 100	5,3	1,3	4,3	5,0
pro ostatní úrazy	304 832	310 583	320 899	347 312	327 652	7,5	1,8	6,3	7,4
v tom podle okresů:									
Havlíčkův Brod	863 384	907 277	911 667	870 850	753 548	-12,7	-3,3	17,8	17,0
Jihlava	1 075 235	1 139 404	1 207 172	1 243 604	1 059 769	-1,4	-0,4	22,1	23,9
Pelhřimov	666 155	702 008	735 770	765 204	651 435	-2,2	-0,6	13,7	14,7
Třebíč	940 781	983 754	969 896	1 017 595	861 946	-8,4	-2,2	19,4	19,4
Žďár nad Sázavou	1 309 301	1 324 781	1 346 748	1 337 971	1 107 682	-15,4	-4,1	27,0	25,0

Podobný vývoj zjišťujeme i u jednotlivých okresů kraje. Po růstu kalendářních dnů pracovní neschopnosti v letech 2001 až 2003 následuje výrazný pokles v roce 2004, který byl nejvýraznější v okrese Žďár nad Sázavou (o 17,2 %), nejmírnější v okrese Havlíčkův Brod (13,5 %), v ostatních okresech se pohyboval mezi těmito čísly, spíše blíže k brodskému údaji. Změnil se tak podíl jednotlivých okresů na krajském úhrnu pracovní nemocnosti. Nejvíce se snížil u okresu Žďár nad Sázavou (o 2,0 body), naopak nejvíce vzrostl u okresu Jihlava (o 1,8 bodu).

Tab. 4.5.3 Průměrné procento pracovní neschopnosti podle příčiny a podle okresů

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000 v bodech
Průměrné procento pracovní neschopnosti	6,548	6,782	6,926	7,082	6,103	-0,445
v tom podle příčiny:						
pro nemoc	5,855	6,071	6,199	6,328	5,349	-0,505
pro pracovní úrazy	0,282	0,294	0,297	0,284	0,303	0,021
pro ostatní úrazy	0,411	0,416	0,430	0,470	0,451	0,040
v tom podle okresů:						
Havlíčkův Brod	6,394	6,737	6,896	6,777	5,969	-0,424
Jihlava	5,971	6,056	6,289	6,549	5,562	-0,409
Pelhřimov	6,199	6,605	6,914	7,390	6,386	0,187
Třebíč	6,309	6,631	6,649	6,797	5,927	-0,382
Žďár nad Sázavou	7,713	7,872	7,911	7,985	6,823	-0,890

Obdobný vývoj byl u průměrného procenta pracovní neschopnosti. Po růstu v letech 2001 až 2003 se v následujícím roce snižuje na Vysočině o 0,979 bodu na 6,103 výrazně pod úroveň roku 2000. Stejně jako u celkového počtu kalendářních dnů pracovní neschopnosti se i průměrné procento pracovní neschopnosti snižovalo pouze u neschopnosti pro nemoc (mezi roky 2003 a 2004 rovněž o 0,979 bodu), průměrné procento z důvodu pracovních i ostatních úrazů se zvýšilo.

Navzdory výraznému poklesu mezi roky 2003 a 2004 (o 1,162) zůstávalo i na konci sledovaného období nejvyšší průměrné procento pracovní neschopnosti v okrese Žďár nad Sázavou (6,823), za kterým se značným odstupem následoval pelhřimovský okres. Nejnižší procento pracovní neschopnosti bylo na začátku i na konci období v okrese Jihlava.

4.6 Sociální péče

Počet většiny zařízení sociální péče se v průběhu sledovaného období v kraji Vysočina měnil, ale v řadě případů nešlo o faktický přírůstek či úbytek zařízení, ale o změnu jejich zařazení. Celkově však jejich počet

zůstával relativně stabilní. Charakteristické je však pro tato léta zvyšování počtu domů s pečovatelskou službou a bytů v nich. Počet domů s pečovatelskou službou mezi roky 2000 a 2004 vzrostl více než o třetinu a počet bytových jednotek v nich téměř o čtvrtinu.

Je však třeba brát v úvahu nejen počet sociálních zařízení a míst v nich, ale i vývoj počtu potenciálně potřebných lidí, tedy především osob starších pětadesáti let. Takových obyvatel bylo v kraji Vysočina v roce 2004 zhruba o 1 800 více než v roce 2000 (tedy přírůstek 2,6 %). Počet míst v domovech důchodců, která připadají na tisíc obyvatel pětadesátiletých a starších byl po většinu sledovaného období stabilní (35 míst), v roce 2004 klesl na 32. Počet bytových jednotek v domech s pečovatelskou službou se postupně zvyšoval až na 27 míst v roce 2004.

Tab. 4.6.1 Zařízení sociální péče k 31. 12.

Zdroj: MPSV

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000
Ústavy sociální péče pro dospělé	3	3	3	3	7	4
místa	230	230	230	230	592	362
Ústavy sociální péče pro mládež	9	9	9	9	7	-2
místa	586	586	584	587	417	-169
Domovy důchodců	25	26	26	26	25	0
místa	2 437	2 523	2 573	2 543	2 351	-86
Domovy - penziony pro důchodce	2	2	2	2	2	0
místa	i.d.	i.d.	i.d.	i.d.	i.d.	.
Domy s pečovatelskou službou	58	60	68	75	78	20
bytové jednotky	1 571	1 603	1 732	1 915	1 956	385
Ostatní zařízení sociální péče	13	14	24	17	11	-2
místa	246	237	276	275	226	-20
Dětské domovy	12	12	12	12	17	5
místa	423	423	425	425	622	199

Domovy důchodců jsou v kraji dosti nerovnoměrně rozloženy, třetina se jich v roce 2004 nacházela v třebíčském okrese, na který také připadala třetina míst (34,7 %)¹. V ostatních okresech je počet míst v domovech podstatně nižší, např. v okrese Žďár nad Sázavou (se zhruba stejným počtem staršího obyvatelstva jako třebíčský okres) bylo v domovech důchodců více než o polovinu míst méně než na Třebíčsku. Alespoň částečně to kompenzovala vyšší kapacita domů s pečovatelskou službou na Žďársku.

Žadatelů o umístění v domově důchodců bylo v kraji Vysočina ke konci roku 2004 celkem 558, z nich více než polovina připadala na okres Havlíčkův Brod a téměř pětina na okres Jihlava. V třebíčském okrese nebyl evidován ani jeden žadatel. Počet neuspokojených žadatelů o byt v domě s pečovatelskou službou byl v kraji ve srovnání s počtem žadatelů o umístění v domově důchodců více než dvojnásobný.

Vývoj počtu příjemců starobních důchodů v kraji Vysočina je odrazem celkového demografického vývoje, po většinu sledovaného období rostl, v roce 2004 byl o 2 637 osob vyšší než roku 2000 (přírůstek 2,0 %). Počet příjemců plných starobních důchodů se zvýšil méně (o 0,8 %). Průměrná měsíční výše plného starobního důchodu se v kraji během sledovaných pěti let zvýšila o 15,1 % na 7 060 korun.

Výdaje na dávky nemocenského pojištění na Vysočině překračovaly v roce 2004 hranici miliardy tří set milionů korun, nejvyšší však byly v předchozím roce (před zpřísněním vyplácení nemocenské), kdy představovaly více než půl druhé miliardy. Rozhodující část z nich představovalo nemocenské, v prvních čtyřech letech sledovaného období na ni připadalo více než 86 % výdajů na dávky nemocenského pojištění, v roce 2004 její podíl poklesl na 85,0 %. Druhou nejvýznamnější položkou byla peněžitá pomoc v mateřství, jejíž objem vzrostl do roku 2004 o 41,6 %. Její podíl na celkových výdajích se do roku 2003 pohyboval kolem 10 %, v roce 2004 vzrostl na 12,5 %.

¹ Domovy důchodců na Třebíčsku ale využívají i obyvatelé sousedních okresů.

Tab. 4.6.2 Vybrané ukazatele sociálního zabezpečení

Zdroj: MPSV

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000
Příjemci důchodů celkem (prosinec)	131 776	132 751	132 168	132 712	134 413	2 637
z toho plných starobních	70 348	71 055	69 844	69 852	70 911	563
Průměrná měsíční výše plného starobního důchodu v Kč (prosinec)	6 131	6 628	6 650	6 878	7 060	929
Výdaje na dávky nemocenského pojištění (tis. Kč)	1 129 008	1 262 785	1 421 126	1 527 099	1 303 958	174 950
z toho:						
nemocenské	978 448	1 100 335	1 238 012	1 328 564	1 108 750	130 302
peněžitá pomoc v mateřství	115 127	119 137	141 384	152 516	163 025	47 898
podpora při ošetřování člena rodiny	35 004	42 914	41 250	45 637	31 808	-3 196
Držitelé průkazů zdravotně postižených (k 31. 12.)	12 692	15 702	17 414	17 792	19 344	6 652
Osoby v evidenci sociálně potřebných	16 884	14 208	14 215	14 215	14 215	-2 669
Žadatelé o umístění v domově důchodců	391	564	947	370	558	167
Žadatelé o umístění v penzionu pro důchodce	27	17	-	-	2	-25
Neuspokojení žadatelé o byt v domě s pečovatelskou službou	.	1 225	984	1 187	1 195	x
Osoby, jimž byla poskytnuta pečovatelská služba	7 801	8 360	8 241	6 378	5 475	-2 326
Výdaje na pečovatelskou službu (mil. Kč)	56	64	67	60	59	3

Počet osob, kterým byla poskytnuta pečovatelská služba se v kraji od roku 2001 postupně snižoval, v roce 2004 byl o tři desetiny nižší než roku 2000. Výdaje na pečovatelskou službu činily v posledním sledovaném roce 59 milionů korun. Výdaje na jednu osobu, které byla poskytnuta pečovatelská služba, představovaly v roce 2001 částku 7 200 korun, v roce 2004 pak 10 800 korun.

Tab. 4.6.3 Dávky státní sociální podpory

Zdroj: MPSV

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000
Přiznané dávky ¹⁾	2 419 190	2 338 051	2 319 454	2 251 596	2 265 631	x
Vyplacené dávky (tis. Kč) ²⁾	2 419 190	2 338 051	2 319 454	2 251 596	2 265 631	x
z toho:						
přídavek na dítě	1 827 286	1 806 907	1 873 988	1 766 512	2 002 662	175 376
sociální příplatek	757 726	761 856	788 026	730 486	690 315	-67 411
příspěvek na bydlení	358 608	334 368	336 543	305 784	273 165	-85 443
příspěvek na dopravu	135 060	134 716	145 624	135 305	121 359	-13 701
rodičovský příspěvek	77 905	87 409	95 630	92 530	63 224	-14 681
zaopatřovací příspěvek	417 292	412 504	422 652	414 507	542 198	124 906
pěstounská péče	715	610	445	406	165	-550
z toho:	.	18 685	19 742	20 134	20311	x
na potřeby dítěte	.	.	.	.	.	.
odměna pěstouna	.	14 148	14 994	15 234	15 503	x
porodné	.	4 186	4 414	4 389	4 467	x
pohřebné	30 662	31 476	40 482	40 908	41 824	11 162

¹⁾ v letech 2000 - 2002 bez zpětně přiznaných dávek

²⁾ včetně zpětně vyplacených dávek

Výrazně se zvýšil počet držitelů průkazů zdravotně postižených, ve srovnání se stavem v roce 2000 jich do konce roku 2004 přibyla více než polovina. Počet osob sociálně potřebných se v posledních třech letech sledovaného období nezměnil (14 215 osob), oproti roku 2000 to bylo o 15,8 % méně.

Objem přiznaných sociálních dávek se v letech 2000 až 2004 snižoval, i když v uváděných údajích jsou od roku 2003 zahrnuty i zpětně přiznané dávky. Objem vyplacených dávek naopak vzrostl (o 9,6 %) a v roce 2004 překročil v kraji hranici dvou miliard korun. Z vyplacených dávek připadal na Vysočině rozhodující podíl na tři položky – příplatky na děti, rodičovský příspěvek a sociální příplatek. Dohromady až do roku 2003 představovaly více než čtyři pětiny vyplácených dávek. V roce 2004 po výrazném snížení objemu vyplácených přídaveků na děti a sociálních příplatků se jejich podíl snížil na tři čtvrtiny.

Na tisíc korun přiznaných sociálních dávek v roce 2000 připadlo 755 korun vyplacených dávek, v následujících letech tento poměr rostl (s výjimkou roku 2003) a nejvyšší byl na konci období, když v roce 2004 činil 884 korun.

4.7 Kriminalita

Kriminalita je v kraji Vysočina ve srovnání s ostatními kraji České republiky nízká a navíc během sledovaného období vykazuje klesající tendenci. Počet zjištěných trestných činů byl v roce 2004 o 8,5 % nižší než roku 2000. Rozhodující část zjištěných trestných činů představovala obecná kriminalita (79,5 % v roce 2000; 80,6 % roku 2004). Na hospodářskou kriminalitu připadlo 10,9 % v roce 2000, podíl v roce 2004 byl o 0,1 procentního bodu nižší.

Tab. 4.7.1 Trestné činy

Zdroj: Policejní prezidium ČR

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000
Zjištěné trestné činy	9 314	8 435	8 971	8 693	8 526	-788
z toho:						
hospodářská kriminalita	1 018	1 077	1 208	877	919	-99
obecná kriminalita	7 405	6 584	6 938	6 951	6 869	-536
z toho:						
loupeže	42	68	80	72	123	81
vloupání do bytů	189	205	183	199	233	44
znásilnění	19	13	19	20	14	-5
vraždy	6	5	6	7	5	-1
Zjištěné trestné činy na 1 000 obyvatel	18,0	16,0	17,0	17,0	16,5	x
z toho:						
hospodářská kriminalita	2,0	2,1	2,3	1,7	1,8	x
obecná kriminalita	14,2	12,7	13,4	13,4	13,3	x

Počet zjištěných trestných činů na tisíc obyvatel se pohyboval mezi 16 v roce 2001 a 18 v roce 2000. V posledním sledovaném roce připadlo na 1 000 obyvatel 16,5 zjištěného trestného činu, což bylo vůbec nejméně ze všech krajů České republiky. Nejbližše Vysočině byl Zlínský kraj s 18 zjištěnými trestnými činy. Údaj za Českou republiku byl více než dvojnásobný (34,4).

Počet vražd v kraji byl stabilní, mezi pěti a sedmi, negativním jevem však je rostoucí počet loupeží a vloupání do bytů. Zvláště závažný byl vývoj u loupeží, jejichž počet se mezi roky 2000 a 2004 na Vysočině bezmála zdvojnásobil. Ale i zvýšení počtu vloupání do bytu téměř o čtvrtinu není malé.

I v rámci kraje Vysočina existují v úrovni kriminality značné regionální rozdíly. Celkový počet zjištěných trestných činů poklesl ve všech okresech kraje s výjimkou jihlavského (nárůst o 11,4 %), nejvíce trestných činů mezi roky 2000 a 2004 ubylo v okrese Třebíč (o 21,8 %). Tomu odpovídá i vývoj počtu zjištěných trestných činů na tisíc obyvatel. V okrese Jihlava se jejich počet zvýšil o 2,3 na 21,8 v roce 2004. V třebíčském okrese byl ve stejném období zaznamenán pokles o 3,6 na konečnou hodnotu 13,4.

Hospodářská kriminalita se snížila ve všech okresech, i když v pelhřimovském okrese počet zjištěných trestných činů v této oblasti poklesl jen nepatrně. Obecná kriminalita vzrostla pouze v okrese Jihlava, ale výrazně – počet zjištěných trestných činů se zvýšil o 17,6 % a jejich počet na tisíc obyvatel středního stavu vzrostl o 2,8 bodu na 18,2. Celkový počet zjištěných trestných činů z oblasti obecné kriminality se nejvýrazněji snížil v okresech Třebíč a Žďár nad Sázavou (v obou okresech téměř o pětinu). U počtu trestných činů na tisíc obyvatel byl největší pokles zaznamenán ve žďárském okrese (o 2,7 na 12,3). Nejnižší úroveň však stále zůstává v třebíčském okrese – 10,4 zjištěných obecných trestných činů na tisíc obyvatel. Je zajímavé, že nejnižší úroveň kriminality v kraji tak má okres se zdaleka nejvyšší nezaměstnaností a s nízkou úrovní mezd.

Jestliže u celkového počtu zjištěných trestných činů se dá v kraji Vysočina hovořit o příznivém trendu, pak u vývoje objasněnosti tomu tak není. Podíl objasněných trestných činů se u hospodářské kriminality snížil z 96,0 % v roce 2000 na 72,7 % roku 2004. Objasněnost poklesla ve všech okresech, nejvíce v jihlavském o 35,9 procentního bodu na 61,9 %.

Tab. 4.7.2 Zjištěné trestné činy

Zdroj: Policejní prezidium ČR

	Trestné činy celkem			z toho					
				hospodářská kriminalita			obecná kriminalita		
	2000	2004	index 2004/2000	2000	2004	index 2004/2000	2000	2004	index 2004/2000
Česká republika	391 310	351 090	89,7	37 582	33 203	88,3	327 880	292 913	89,3
Kraj Vysočina	9 314	8 526	91,5	1 018	919	90,3	7 405	6 869	92,8
Havlíčkův Brod	1 572	1 445	91,9	151	139	92,1	1 265	1 157	91,5
Jihlava	2 123	2 365	111,4	266	215	80,8	1 674	1 968	117,6
Pelhřimov	1 374	1 275	92,8	171	168	98,2	1 074	985	91,7
Třebíč	2 006	1 569	78,2	231	208	90,0	1 496	1 216	81,3
Žďár nad Sázavou	2 239	1 872	83,6	199	189	95,0	1 896	1 543	81,4

Podobný byl vývoj objasněnosti u obecné kriminality. Již v roce 2000 se pohybovala pod úrovní padesáti procent (výjimkou byl okres Pelhřimov s 50,1 %) a v dalších letech se ještě snížila, ve většině okresů více než o deset procentních bodů (nejvíce v jihlavském okrese – o 14,6 bodu). V roce 2004 tak objasněnost trestných činů u obecné kriminality činilo v kraji Vysočina 37,5 % (o 10,1 bodu méně než v roce 2000), nejnižší bylo v jihlavském okrese (33,3 %), nejvyšší v okrese Třebíč (46,1 %), ve kterém také jako jediném ve srovnání s rokem 2000 objasněnost obecné kriminality zůstala na prakticky stejné úrovni.

5. Ekonomický vývoj

5.1 Makroekonomický rámec

K základním a nejvýznamnějším souhrnným ukazatelům hospodářské úrovně každého území je hrubý domácí produkt a především jeho přepočet na jednoho obyvatele. Hrubá přidaná hodnota v základních cenách v kraji Vysočina mezi roky 2000 a 2004 vzrostla téměř o čtvrtinu (24,5 %), s výjimkou roku 2002 docházelo vždy k jejímu meziročnímu růstu. Obdobně se vyvíjel i hrubý domácí produkt v tržních cenách, který se za sledované období zvýšil o 25,5 %. Hrubý domácí produkt vyjádřený ve stálých cenách roku 1995 meziročně rostl s výjimkou roku 2002, nejvíce v roce 2004 (o 5,5 %).

Tab. 5.1.1 Regionální makroekonomické ukazatele

	Měřicí jednotka	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %	
							2004/2000	průměrná roční
Hrubá přidaná hodnota (HPH) v zákl. cenách	mil. Kč	87 404	97 671	96 815	101 695	108 818	24,5	5,6
Hrubý domácí produkt (HDP) v tržních cenách	mil. Kč	96 651	107 919	106 787	111 947	121 318	25,5	5,8
Podíl kraje na HDP České republiky (ČR=100)	%	4,5	4,7	4,4	4,4	4,4	¹⁾ -0,1	x
Vývoj HDP (stálé ceny roku 1995, min. rok=100)		.	104,2	98,3	103,8	105,5	x	x
HDP na 1 obyvatele	Kč	185 505	207 955	206 169	216 293	234 530	26,4	6,0
HDP na 1 obyvatele (ČR=100)		88,6	91,8	87,1	86,3	86,5	¹⁾ -2,1	x
HDP na 1 obyvatele v PPS ²⁾ (EU 25 = 100) ³⁾		57,4	60,6	58,9	59,5	61,3	¹⁾ 3,9	x
HDP na 1 zaměstnance	Kč	516 685	564 197	555 540	600 014	637 160	23,3	5,4
HDP na 1 zaměstnance (ČR=100)		94,9	96,1	92,8	92,1	90,5	¹⁾ -4,3	x
Tvorba hrubého fixního kapitálu (THFK)	mil. Kč	28 559	27 839	23 997	25 777	27 083	-5,2	-1,3
THFK na 1 obyvatele	Kč	54 815	53 644	46 330	49 803	52 356	-4,5	-1,1
THFK na 1 obyvatele (ČR=100)		94,6	85,9	73,5	74,1	71,8	¹⁾ -22,8	x
Disponibilní důchod domácností (DDD)	mil. Kč	53 032	56 456	58 093	61 946	64 407	21,4	5,0
DDD na 1 obyvatele	Kč	101 785	108 788	112 158	119 685	124 511	22,3	5,2
DDD na 1 obyvatele (ČR=100)		91,5	92,5	90,0	92,0	91,5	¹⁾ 0,0	x

¹⁾ rozdíl 2004 - 2000 v bodech

²⁾ PPS - jednotka pro měření kupní síly

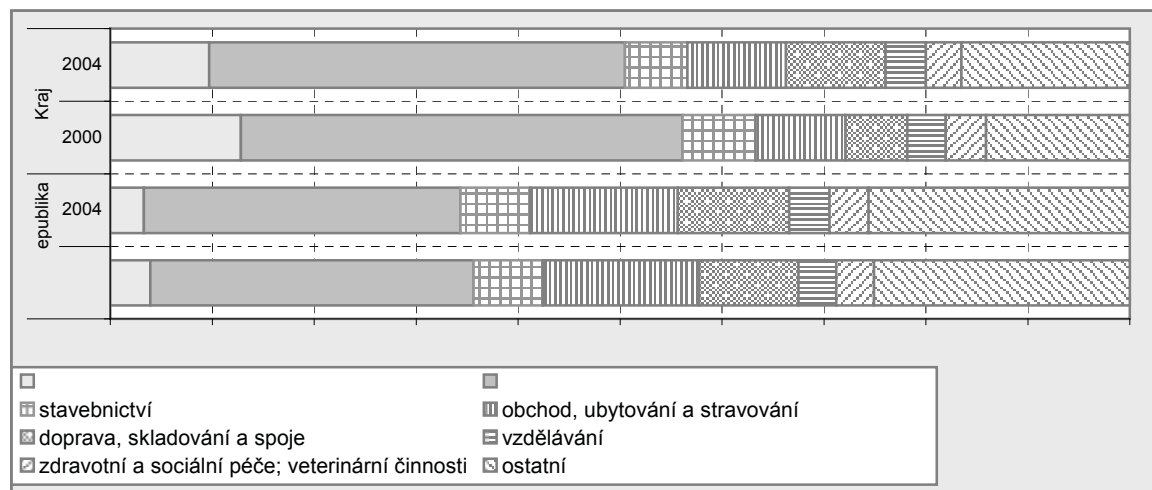
³⁾ EU 25 - průměr za 25 členských zemí EU

Podíl kraje na hrubém domácím produktu České republiky se pohyboval mezi 4,7 % v roce 2001 a 4,4 % v posledních třech letech období. Hrubý domácí produkt na jednoho obyvatele vzrostl mezi roky 2000 a 2004 o 26,4 %, největší meziroční růst byl zaznamenán v roce 2001 (o 12,1 %). V celé České republice byl však jeho růst ještě rychlejší, a tak ve srovnání s republikovým průměrem HDP na jednoho obyvatele klesal, v roce 2001 představoval 91,8 % úrovně České republiky (nejvíce za celé období), v roce 2004 byl o 2,1 procentního bodu nižší než roku 2000.

Hrubý domácí produkt v kraji Vysočina měřený paritou kupní síly v roce 2004 představoval 61,3 % úrovně průměru 25 členů Evropské unie. Ve srovnání s počátkem období se to představuje nárůst o 3,9 bodu. Hrubý domácí produkt na jednoho zaměstnance se sice zvýšil téměř o čtvrtinu (23,3 %), ve srovnání s průměrem České republiky se však tento ukazatel ve sledovaných pěti letech snižoval až na konečných 90,5 %.

Tvorba hrubého fixního kapitálu je na Vysočině podprůměrná. Mezi roky 2000 a 2004 se v absolutní hodnotě snížila o 5,2 % a v přepočtu na jednoho obyvatele o 4,5 % na 52 356 Kč, což bylo deváté místo mezi kraji. Kraj Vysočina byl však jediný, ve kterém došlo k většímu snížení tvorby hrubého fixního kapitálu na jednoho obyvatele, mírný pokles byl zaznamenán ještě v Královéhradeckém a Pardubickém kraji, v ostatních tento ukazatel rostl, často velmi výrazně. Ve srovnání s průměrem republiky se tak tvorba hrubého fixního kapitálu na hlavu v kraji snížila z 94,6 % v roce 2000 na 71,8 % roku 2004.

Graf 14 Struktura hrubé přidané hodnoty podle OKEČ v roce 2000 a 2004

Disponibilní důchod domácností se ve sledovaném období zvýšil více než o pětinu a ještě o něco rychleji rostl tento ukazatel v přepočtu na jednoho obyvatele (o 22,3 %). Výší disponibilního důchodu na hlavu se Vysočina v roce 2004 řadila na osmé místo mezi čtrnácti kraji České republiky. Disponibilní důchod domácností představoval v těchto letech 90,0 až 92,5 % republikového průměru.

Kraj Vysočina se stále vyznačuje vysokým podílem primárního a sekundárního sektoru na tvorbě hrubé přidané hodnoty, i když se jejich váha ve sledovaném období mírně snižovala. V roce 2000 připadalo na primární sektor 11,1 % a na sekundární 48,3 % hrubé přidané hodnoty, o čtyři roky později byl podíl priméru o 1,4 bodu a sekundéru o 1,3 bodu nižší, když v něm více klesala váha průmyslu.

Tab. 5.1.2 Hrubá přidaná hodnota podle odvětví ^{*)}

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 -2000 v bodech
Hrubá přidaná hodnota celkem (mil. Kč)	88 984	99 438	98 697	103 682	110 939	¹⁾ 24,7
v tom odvětví (%):						
zemědělství, myslivost, lesnictví; chov ryb	11,1	10,2	8,8	8,6	9,7	-1,4
průmysl	42,0	40,2	40,8	40,7	40,9	-1,1
stavebnictví	6,3	6,1	5,9	6,0	6,1	-0,2
obchod; opravy motorových vozidel a výrobků pro osob. potřebu; ubytování a stravování	8,0	7,8	9,6	9,8	9,7	1,7
doprava, skladování a spoje	9,1	9,5	10,7	10,4	9,7	0,6
finanční zprostředkování; činnosti v oblasti nemovitostí a pronájmu, podnikatelské činnosti	10,4	13,2	11,2	10,2	10,0	-0,3
veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení	4,2	4,2	3,7	4,2	4,1	-0,1
vzdělávání; zdravotní a sociální péče; ostatní veřejné, sociální a osobní služby	8,9	8,8	9,3	10,2	9,9	0,9
ostatní odvětví	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

^{*)} HPH včetně FISIM

¹⁾ změna v %

Z terciárního sektoru nejvýrazněji rostl obchod, jehož podíl se mezi roky 2000 a 2004 zvýšil o 1,7 procentního bodu, pokles podílu zaznamenáváme u dvou odvětví (veřejná správa a obrana, vzdělávání a zdravotnictví).

V roce 2003 byl podíl primárního sektoru na tvorbě přidané hrubé hodnoty na Vysočině o 5,6 procentního bodu vyšší než za celou Českou republiku. U průmyslu byl podíl o 10,3 bodu vyšší, stavebnictví se na tvorbě hrubé přidané hodnoty podílelo o 1,0 bodu méně než v celé republice. Ve srovnání s republikou byl naopak výrazně nižší zejména podíl obchodu (o 4,6 bodu).

5.2 Organizační struktura národního hospodářství

Údaje o organizační struktuře národního hospodářství čerpáme ze statistického registru ekonomických subjektů. Do tohoto registru se zapisují právnické osoby bez ohledu na to, jakou vyvíjejí činnost a dále ty fyzické osoby, které provozují podnikatelskou nebo jinou výdělečnou činnost.

5.2.1 Registrované subjekty podle právní formy

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %		Struktura v %	
						2004/ 2000	průměrná roční	2000	2004
Registrované subjekty celkem	83 820	86 895	90 074	94 646	95 816	14,3	3,4	100,0	100,0
z toho:									
fyzické osoby	70 914	73 283	75 635	78 968	79 561	12,2	2,9	84,6	83,0
obchodní společnosti	5 342	5 469	5 587	5 817	6 142	15,0	3,3	6,4	6,4
družstva	534	543	551	556	552	3,4	0,8	0,6	0,6
zahraniční osoby	760	760	814	941	1 082	42,4	9,2	0,9	1,1
sdržení	4 986	5 253	5 586	5 743	5 813	16,6	3,9	5,9	6,1

Ke konci roku 2004 bylo na území kraje Vysočina registrováno celkem 95 816 ekonomických subjektů. Ve srovnání s rokem 2000 jejich počet vzrostl o 11 996 (o 14,3 %). Rozhodující část registrovaných subjektů představují fyzické osoby (83,0 %). Jejich počet se sice ve sledovaném období zvýšil o 12,2 %, přesto se však jejich podíl na celkovém počtu subjektů snížil o 1,6 procentního bodu. Nejrychleji rostl počet zahraničních osob (o 42,4 %), jejichž podíl na celkovém počtu subjektů se zvýšil o 0,2 bodu na 1,1 %. Nadprůměrně se zvýšil též počet sdržení (o 16,6 %), jejich podíl na počtu ekonomických subjektů vzrostl též o 0,2 bodu.

Ve srovnání s celou Českou republikou byl na Vysočině v roce 2004 vyšší podíl fyzických osob (o 2,8 procentního bodu), naopak o rovné čtyři body bylo nižší zastoupení obchodních společností.

5.2.2 Registrované subjekty podle počtu zaměstnanců

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %		Struktura v %	
						2004/ 2000	průměrná roční	2000	2004
Registrované subjekty celkem	83 820	86 895	90 074	94 646	95 816	14,3	3,4	100,0	100,0
v tom s počtem zaměstnanců:									
neuveďeno	20 372	12 479	12 107	20 596	26 227	28,74	6,52	24,30	27,37
bez zaměstnanců	51 309	64 060	67 175	62 431	58 035	13,11	3,13	61,21	60,57
1 - 5	8 345	6 751	7 141	7 732	7 596	-8,98	-2,32	9,96	7,93
6 - 19	2 281	2 135	2 138	2 334	2 359	3,42	0,84	2,72	2,46
20 - 49	835	796	855	889	897	7,43	1,81	1,00	0,94
50 - 99	357	350	355	361	398	11,48	2,76	0,43	0,42
100 - 199	193	196	186	191	197	2,07	0,51	0,23	0,21
200 - 499	93	92	82	79	76	-18,28	-4,92	0,11	0,08
500 - 999	23	24	25	23	20	-13,04	-3,43	0,03	0,02
1 000 a více	12	12	10	10	11	-8,33	-2,15	0,01	0,01

Na tisíc obyvatel v kraji Vysočina v roce 2000 připadalo 161 registrovaných ekonomických subjektů, v dalších letech se tento ukazatel neustále zvyšoval (nejvíce mezi roky 2002 a 2003 – ze 174 na 183 subjektů) a v roce 2004 dosáhl počtu 185 subjektů. Ve srovnání s úrovní České republiky je však intenzita podnikatelské aktivity v našem kraji znatelně nižší a navíc se rozdíl za sledovaných pět let dále zvýšil. V celé České republice v roce 2000 připadalo na tisíc obyvatel 200 registrovaných ekonomických subjektů a roku 2004 již 230 subjektů.

V kraji Vysočina je nejvíce registrovaných subjektů s převažující činností v odvětví obchod, opravy motorových vozidel a výrobků pro osobní potřebu a pro domácnost. V roce 2004 se na celkovém počtu podílely 24,2 %. Jejich počet se ale ve srovnání s rokem 2000 prakticky nezměnil a tak s ohledem na zvýšení počtu subjektů v jiných odvětvích jejich podíl klesl o 3,4 procentního bodu. V pořadí druhým

odvětvím podle počtu registrovaných subjektů je v našem kraji průmysl (15,6 %), počet jednotek v průmyslu se oproti roku 2000 zvýšil téměř o pětinu.

Na třetí místo se řadily subjekty z odvětví činnosti v oblasti nemovitostí a pronájmu (13,2 %), v kterém byl také hned po odvětví vzdělávání zaznamenán největší nárůst počtu jednotek (o 48,6 %). Významné postavení v kraji zauímají také odvětví zemědělství, myslivost, lesnictví a rybolov (11,2 % registrovaných subjektů) a stavebnictví (11,6 %). Podíl prvně jmenovaného odvětví se však ve sledovaném období snížil, druhého naopak zvýšil.

Ve srovnání s úrovní České republiky je patrný podstatně vyšší význam primárního sektoru v kraji (o 5,5 bodu vyšší podíl subjektů), rovněž podíl jednotek v průmyslu byl v na Vysočině vyšší (o 2,5 bodu). Naopak výrazně menší bylo zastoupení subjektů v obchodu (o 8,8 procentního bodu nižší podíl v České republice celkem) a též v pronájmu nemovitostí (o 5,7 bodu). Zajímavý je podstatně vyšší podíl jednotek v odvětví veřejná správa (1,1 bodu více než za Českou republiku celkem), na který má zřejmě vliv vysoký počet obcí v kraji.

Mezi registrovanými subjekty v kraji Vysočina převládají subjekty bez zaměstnanců, které se v roce 2004 na jejich celkovém počtu podílely více než šesti desetinami. Podíl subjektů s 1 – 5 zaměstnanci představoval v tomto roce téměř osm procent jednotek a subjektů s 6 – 19 zaměstnanci 2,5 %. Podíl ostatních velikostních skupin subjektů nepřesahoval jedno procento. Více než u čtvrtiny jednotek (27,4 %) nebyl počet zaměstnanců uveden. Právě počet těchto subjektů se oproti roku 2000 nejvíce zvýšil (více než o čtvrtinu) a značně (o 3,1 bodu) vzrostl i jejich podíl na celkovém počtu registrovaných subjektů.

Výrazně se během těchto pěti let snížil počet registrovaných subjektů s 1 – 5 zaměstnanci a též největších jednotek se 100 a více zaměstnanci. Právě zastoupení těchto velikostních skupin je v kraji Vysočina znatelně nižší než v České republice (podíl jednotek s 1 – 5 zaměstnanci byl v roce 2004 nižší o 1,6 procentního bodu a registrovaných subjektů se 100 a více zaměstnanci bylo v kraji 0,3 % ve srovnání s 0,7 % za republiku celkem). O něco vyšší byl ve srovnání s úrovní republiky podíl subjektů bez zaměstnanců a s neuvedeným počtem zaměstnanců (úhrnem o 1,5 bodu vyšší než za celou Českou republiku).

5.2.3 Registrované subjekty podle převažující činnosti

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %		Struktura v %	
						2004/ 2000	průměrná roční	2000	2004
Registrované subjekty celkem	83 820	86 895	90 074	94 646	95 816	14,3	3,4	100,0	100,0
z toho:									
zemědělství, myslivost, lesnictví a rybolov	10 655	10 669	10 520	10 725	10 686	0,3	0,1	12,7	11,2
průmysl celkem	12 667	13 503	14 166	14 939	14 987	18,3	4,3	15,1	15,6
stavebnictví	9 122	9 614	9 888	10 656	11 098	21,7	5,0	10,9	11,6
obchod, opravy motorových vozidel a výrobků pro osobní potřebu a pro domácnost	23 117	22 940	23 540	23 707	23 168	0,2	0,1	27,6	24,2
ubytování a stravování	3 480	3 610	3 814	4 135	4 353	25,1	5,8	4,2	4,5
doprava, skladování a spoje	2 208	261	2 556	2 731	2 763	25,1	5,8	2,6	2,9
finanční zprostředkování	3 569	3 518	3 493	3 449	3 403	-4,7	-1,2	4,3	3,6
činnosti v oblasti nemovitostí a pronájmu	8 487	9 299	10 548	11 912	12 610	48,6	10,4	10,1	13,2
veřejná správa a obrana, sociální zabezpečení	1 386	1 416	1 422	1 421	1 408	1,6	0,4	1,7	1,5
vzdělávání	846	924	962	1 318	1 320	56,0	11,8	1,0	1,4
zdravotní a sociální péče, veterinární činnosti	1 305	1 337	1 376	1 460	1 489	14,1	3,4	1,6	1,6
ostatní veřejné, sociální a osobní služby	6 974	7 450	7 785	8 190	8 453	21,2	4,9	8,3	8,8

Ke konci roku 2004 bylo v registru ekonomických subjektů evidováno 1 813 podniků pod zahraniční kontrolou. Většinou šlo o fyzické osoby (67,3 % těchto subjektů), zpravidla zahraniční osoby, méně často živnostníky zapsané v obchodním rejstříku. Právnických osob bylo 592, více než z devadesáti procent společnosti s ručením omezeným.

Nejvíce podniků pod zahraniční kontrolou se k tomuto datu nacházelo v jihlavském okrese (29,1 %), nejméně jich bylo na Pelhřimovsku (13,5 %). Pokud jde o počet firem i zaměstnanost mají v kraji největší význam německé a holandské podniky.

Mezi samostatně hospodařícími rolníky převládají zemědělci bez půdy, kteří v roce 2004 představovali 59,9 % rolníků s prokázanou nebo nezjištěnou aktivitou (o 1,5 bodu více než roku 2001). Na výměře 1 až 5 hektarů v roce 2004 hospodařilo 14,7 % soukromých zemědělců. Hospodářství o výměře 50 a více hektarů v roce 2004 představovala 5,3 % jejich celkového počtu, v roce 2001 to bylo 5,1 %. Celkový počet soukromých rolníků s prokázanou nebo nezjištěnou aktivitou se ve sledovaném období prakticky nezměnil.

Z registru ekonomických subjektů lze získat i informace o místně odloučených jednotkách¹. V důsledku metody zjišťování údajů nejsou do registru zavedeny všechny reálně existující místní jednotky. I přesto jsou některá krajská specifika dobře zřetelná. Krajské podniky jsou z hlediska vytváření nových poboček jedny z nejméně aktivních, neboť jen u podniků v Karlovarském a Libereckém kraji jsou registrovány nižší počty místně odloučených jednotek. Podnik může vytvořit odloučené pracoviště na území svého kraje, ale i mimo kraj. Podniky Vysočina expandují za hranice svého území jen velmi zřídka, podíl odloučených pracovišť, která se nacházejí uvnitř kraje je na Vysočině výrazně nejvyšší ze všech krajů a tvoří téměř 80 %. Pokud je pobočka lokalizována v jiném kraji bývá to zpravidla Jihomoravský (4,6 %) nebo Jihočeský (3,3 %) kraj popř. Praha (2,9 %).

Z hlediska odvětví nepřekvapuje největší počet místních jednotek v odvětví obchodu, druhé nejpočetnější je školství, pak následují průmyslová odvětví strojírenství, potravinářství, zpracování dřeva, dále stavebnictví a lesnictví. Zemědělské podniky vytvářejí místní jednotky velmi zřídka a téměř výhradně na území kraje.

5.3 Zemědělství a lesnictví

Zemědělství má v životě státu nezastupitelné postavení, které vyplývá z celého souboru jeho základních funkcí, které nejsou pouze ekonomické, ale i krajinnotvorné, ekologické a sídelní. Zvláště silně to platí pro kraj Vysočina, ve kterém zemědělství představuje tradiční odvětví s velmi silným postavením, které dokládá

Tab. 5.3.1 Souhrnný zemědělský účet v roce 2003

Kód SZÚ	Ukazatel	SZÚ 2003 (mil.Kč, běžné ceny)		Přepočet na (tis. Kč)			
				1 ha zem. půdy		1 pracovníka	
		kraj	ČR	kraj	ČR	kraj	ČR
10	Rostlinná produkce ¹⁾	4 368	43 927	10	12	231	269
13	Živočišná produkce ¹⁾	5 726	46 376	14	13	303	284
14	(10+13)	10 094	90 303	24	25	534	553
15	Produkce zemědělských služeb	141	1 335	0	0	7	8
16	Zemědělská produkce (14+15)	10 235	91 638	24	25	541	561

¹⁾ vč. dotací na produkty, bez daní na produkty

mimo jiné i jeho podíl na tvorbě regionálního hrubého domácího produktu a na zaměstnanosti.

Podíl zemědělství na hrubé přidané hodnotě sice i ve sledovaných pěti letech klesal (výjimkou byl rok 2004, který byl mimořádně příznivý pro rostlinnou výrobu), stejně tak tomu bylo s počtem zaměstnanců v zemědělství (jejich počet se v kraji mezi roky 2000 a 2004 snížil přibližně o pět procent), přesto však jeho význam zůstává na Vysočině ve srovnání s ostatními kraji výrazně nadprůměrný.

Transformace hospodářství po roce 1989 zasáhla velmi výrazně i zemědělství. Hlavní strukturální změny v zemědělství proběhly již v minulých letech, podstatnější změny ve vlastnictví a obhospodařování půdy již není třeba očekávat. V devadesátých letech začalo na vlastní nebo pronajaté půdě hospodařit několik tisíc

¹ Místní jednotky se zjišťují v podnicích s 20 a více zaměstnanci. Kterým je stanovena povinnost předkládat výkaz P5-01. Za místní jednotku se považuje podnik nebo jeho část, který je trvale umístěn na identifikovatelném místě a v tomto místě nebo z tohoto místa jsou vykonávány ekonomické činnosti.

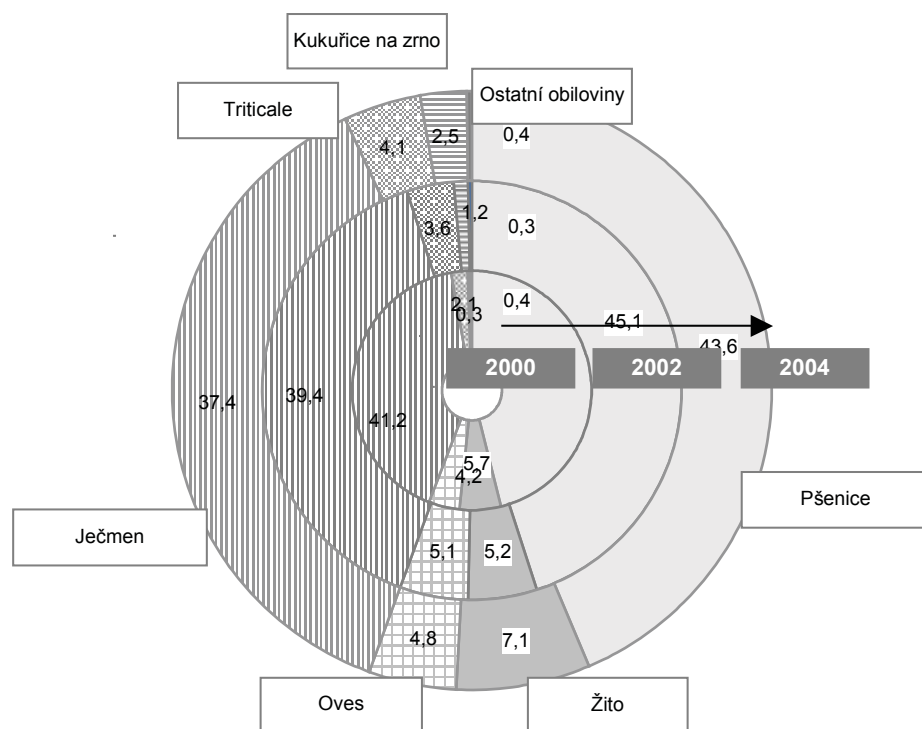
soukromě hospodařících rolníků, v poslední době však někteří z nich s hospodařením končí a půdu pronajímají větším podnikům. V důsledku toho se zvyšuje počet podniků s výměrou půdy nad 100 ha a ubývá hospodářství o 5 až 50 ha. Ve velkých podnicích je zemědělská půda soustředěna nejvíce v okresech Jihlava a Havlíčkův Brod, nejvyšší počet menších podniků je v okrese Žďár nad Sázavou. Současně s tím v kraji přibývá hospodářství do 5 ha, která ale většinou již pro svého majitele nepředstavují hlavní činnost (v roce 2004 se na celkovém počtu podniků v kraji podílely 59,9 %).

Zemědělské podniky na Vysočině hospodaří převážně na pronajaté půdě (podíl vlastní půdy činil v roce 2003 jen 10,3 %), což částečně omezuje jejich rozhodování při hospodaření. Stejně jako v celé České republice obhospodařují většinu zemědělské půdy právnické osoby (téměř 79 %, třetí nejvyšší podíl z krajů), zvláštností Vysočiny je větší podíl zemědělského družstevnictví.

Zemědělství je na jedné straně závislé na nepředvídatelném vývoji počasí, na druhé jsou jeho výsledky předurčovány dalšími přírodními faktory, nadmořskou výškou, svažitostí terénu, kvalitou půdy. Tato hlediska řadí velkou většinu zemědělských podniků na Vysočině do bramborářské nebo dokonce horské výrobní oblasti. Výjimkou je jihovýchodní část okresu Třebíč a severní výběžek okresu Havlíčkův Brod, do kterých zasahuje řepařská výrobní oblast. Obecně je území kraje spíše chladnější s krátkým létem, srážky se pohybují kolem 600 mm ročně, produkční schopnost půdy je nízká. Vzhledem k přírodním podmínkám není Vysočinu možno řadit k oblastem vhodným pro intenzivní zemědělskou výrobu, celých 85 % rozlohy kraje je zařazeno do méně příznivých oblastí a oblastí s ekologickými omezeními (LFA)¹ (druhý nejvyšší podíl z krajů České republiky).

Zemědělská produkce Vysočiny činila podle souhrnného zemědělského účtu 2003 jedenáct procent celkové produkce České republiky. Vyšší byl příspěvek živočišné produkce, ale ani přínos rostlinné produkce nebyl zanedbatelný. Vyjádřeno běžnými cenami představovalo v roce 2003 obilí z Vysočiny desetinu celostátní produkce. Dominantní postavení má však kraj vzhledem k přírodním podmínkám tradičně v pěstování brambor, podíl kraje na sadbové ploše brambor v České republice se pohyboval mezi 25 až 35 %. Významné místo též Vysočina zaujímá v produkci přadného lnu, u kterého hraje roli i vazba na existující

Graf 15 Osevní plochy obilovin v % (stav k 31. 5.)

zpracovatelský průmysl v kraji (podíl kraje na osevní ploše přesahuje třetinu).

Pícniny zaujímají v kraji čtvrtinu výměry orné půdy, což odráží významné postavení chovu skotu na Vysočině. Podíl obilovin na celkové osevní ploše přesahoval polovinu, v rámci celé České republiky z nich hrálo významnou roli především žito, u kterého v roce 2002 osevní plocha na Vysočině představovala

¹ LFA – Less favorable areas.

čtvrtinu celkové výměry této plodiny v republice. Podobné tomu bylo i u ovsa, ovšem výměra obou těchto obilovin je malá, rozhodující význam mají pšenice a ječmen, jejichž podíl na celkové osevní ploše České republiky činil zhruba 15 %.

Tab. 5.3.2 Sklizňové plochy hlavních zemědělských plodin

							v hektarech	
	2000 ¹⁾	2001 ¹⁾	2002	2003	2004		Průměrná roční změna v letech (%)	
							2000 - 2004	1995 - 1999
Obiloviny	170 373	168 168	166 377	160 993	163 840		-1,0	1,9
z toho:								
pšenice	78 078	76 941	75 070	60 276	71 577		-2,1	1,0
ječmen	239 876	277 927	223 112	255 704	278 829		3,8	2,0
Luskoviny	5 787	5 423	4 848	4 379	4 018		-8,7	-6,3
Brambory	16 813	15 401	13 289	9 523	11 890		-8,3	-2,6
Olejníny	39 493	43 433	44 437	38 776	38 599		-0,6	4,8
z toho řepka	35 858	38 638	38 788	30 965	32 585		-2,4	4,7
Píceřiny na orné půdě	89 753	84 589	76 422	74 143	73 922		-4,7	.
Kukuřice na zeleno a na siláž	28 508	28 788	30 581	29 152	30 449		1,7	1,5

¹⁾ včetně drobných pěstitelů

Spotřeba průmyslových hnojiv na 1 hektar zemědělské půdy je v kraji velmi vysoká (druhá nejvyšší v republice), spotřeba chlévské mrvy je vůbec nejvyšší (s ohledem na objem živočišné výroby). Klesající spotřeba vápenatých hnojiv (v letech 2003/2004 byla o 23,0 % nižší než v letech 2001/2002) se patrně projevuje rostoucím zakyslením půdy.

Tab. 5.3.3 Sklizeň zemědělských plodin

							v tunách	
	2000 ¹⁾	2001 ¹⁾	2002	2003	2004		Průměrná roční změna v letech (%)	
							2000 - 2004	1995 - 1999
Obiloviny	656 389	742 885	648 054	587 469	819 729		5,7	3,6
z toho:								
pšenice	332 050	376 558	324 051	228 609	396 136		4,5	6,6
ječmen	239 876	277 924	223 112	255 704	278 829		3,8	2,9
Luskoviny	12 640	14 184	8 452	7 627	11 397		-2,6	-5,7
Brambory	427 236	370 567	332 585	251 750	293 284		-9,0	0,5
Olejníny	101 971	118 881	91 731	47 846	116 226		3,3	8,0
z toho řepka	99 620	115 864	87 582	42 613	110 572		2,6	8,0
Píceřiny na orné půdě	556 393	549 746	469 466	357 760	431 858		-6,1	.
Kukuřice na zeleno a na siláž	1 011 190	956 584	1 028 552	800 155	902 438		-2,8	6,8

¹⁾ včetně drobných pěstitelů

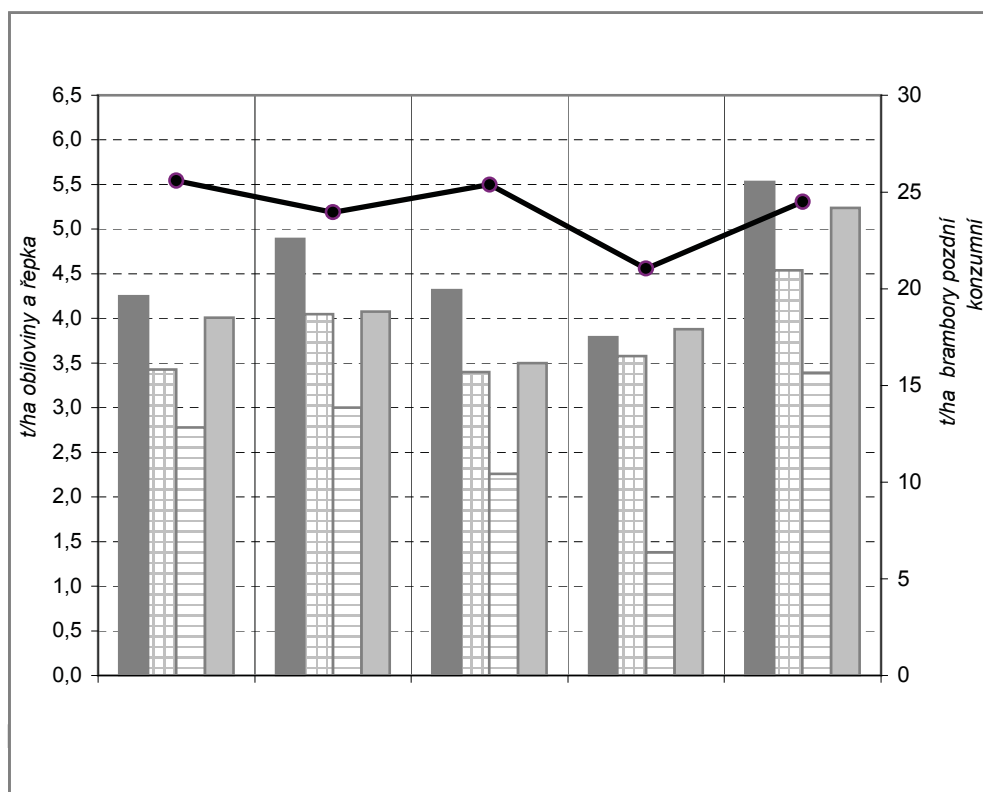
V posledních letech se projevuje snaha vládních institucí směřujících k snížit zornění v LFA a podpořit produktivitu v oblastech příznivých pro zemědělství. Kraj Vysočina má třetí nejvyšší procento zornění ze všech krajů současně, současně však druhý nejvyšší podíl území v LFA, přijímaná opatření by se jej tedy měla významně dotknout. V letech 2002 a 2003 se také projevil mírný pokles podílu orné půdy, v posledním sledovaném roce stagnoval. Podíl trvalých travních porostů se zpočátku zvyšoval, od roku 2003 stagnoval či klesal.

Živočišná výroba má na Vysočině větší význam než rostlinná, její podíl na celkové živočišné produkci České republiky byl v roce 2003 o 2,4 procentního bodu vyšší než tomu bylo u rostlinné výroby. Rovněž přepočty na jeden hektar zemědělské půdy i na jednoho pracovníka vycházejí ve srovnání s Českou republikou příznivěji u živočišné výroby.

V zemědělství došlo v průběhu sledovaného období, konkrétně od roku 2002, k významné metodické změně. V souladu s normami Evropské unie jsou od tohoto roku do zemědělství započítávány subjekty,

jejichž hospodářství přesahuje „prahové hodnoty“¹. Menší zemědělská hospodářství byla zařazena do sektoru domácností jako „hobby aktivity“ obyvatelstva. Na regionální úrovni však jejich rozsah není možno s dostatečnou spolehlivostí zjistit. Rovněž není možný zpětný přepočít časových řad na srovnatelnou základnu.

Graf 16 Hektarové výnosy zemědělských plodin

Chov skotu má na Vysočině obdobné postavení jako bramborářství, stavy hovězího dobytka se sice v kraji dlouhodobě snižují, tento trend však jen kopíruje obdobný vývoj v celém státě, a tak si Vysočina stále zachovává mezi kraji první místo v počtech skotu. Hovězí dobytek je v kraji rozmístěn celkem rovnoměrně, nejvíce je ho v okrese Žďár nad Sázavou, který má také nejvyšší intenzitu chovu.

Tab. 5.3.4 Hospodářská zvířata (stav k 1. 4. následujícího roku)

	v kusech						Změna v %	
	2000 ¹⁾	2001 ¹⁾	2002 ²⁾	2003	2004			
							2004/ 2000	průměrná roční
Koně	1 193	1 264	710	772	728		61,0	-11,6
Skot	243 298	240 330	226 513	223 566	220 010		90,4	-2,5
z toho krávy	93 469	93 723	86 062	87 412	85 633		91,6	-2,2
Prasata	418 188	401 930	399 361	404 492	409 204		97,9	-0,5
z toho prasnice	33 220	33 562	33 219	33 578	32 978		99,3	-0,2
Ovce a berani	4 640	4 919	5 822	6 530	6 560		141,4	9,0
Drůbež	1 694 796	1 661 878	1 333 588	1 511 277	1 292 430		76,3	-6,6
z toho slepice	524 080	476 630	192 539	143 821	152 212		29,0	-26,6

¹⁾ k 1. 3.

²⁾ Od r. 2002 změna metodiky.

Počty krav se v kraji snižovaly o něco pomaleji než skotu celkem. Dojivost byla v letech 2001 až 2004 nad republikovou úrovní, počty narozených i odchovaných telat kolísaly kolem republikového průměru, úhyn byl

¹ Je to 1 ha zemědělské půdy nebo 1 500 m² intenzivních plodin nebo 300 m² skleníků a pařenišť či chov 1 kusu dobytka nebo 2 kusů prasat nebo 4 kusů ovcí a koz nebo 50 slepic nebo 100 kusů králíků.

vždy vyšší. Většinu skotu chovají družstevní podniky následované akciovými společnostmi, na hospodářství fyzických osob připadá méně než pětina.

Chov prasat i drůbeže byl v kraji nejvíce rozvinut v třebičském okrese, ve kterém jsou nejpříznivější podmínky pro produkci krmiv – obilovin. Počtem prasat se Vysočina v posledních letech řadí na třetí místo mezi kraji. Velká část jejich stavů je soustředěna ve velkochovech. S ohledem na mnohem rychlejší reprodukci než je tomu u skotu, stavy prasat podstatně více kolísají, o drůbeži to pak platí ještě daleko více. Chov drůbeže na Vysočině, zaměřený především na výkrm kuřat, chov slepic a krůt, nemá v rámci republiky takový význam jako chov skotu nebo prasat.

Lesnictví se vyznačuje především dlouhodobostí hospodaření. Veškeré vlivy se v něm projevují s určitým zpožděním, za mnohé chyby a hříchy minulosti tak často platí až následující generace. O to hůř se pak odstraňují jejich následky.

Lesy se na výměře kraje Vysočina podílely přibližně třemi desetinami (30,4 % v roce 2004), tedy o něco méně než v celé České republice (35,0 %). V úrovni zalesnění existují v kraji značné regionální rozdíly, vysoký podíl lesů mají oblasti s vyšší nadmořskou výškou a členitějším terénem, naopak níže položené a rovinatější oblasti jsou mnohem více odlesněné. To platí zejména o částech okresů Třebíč a Havlíčkův Brod, které mají z okresů kraje nejnižší podíl lesní půdy. Naopak nejvyšší je její podíl v okrese Žďár nad Sázavou, mírně nad průměrem kraje je i v jihlavském okrese.

Tab. 5.3.5 Vybrané ukazatele lesnictví

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %	
						2004/ 2000	průměrná roční
Zalesňování celkem (ha)	1 391	1 595	1 573	1 393	1 580	113,6	3,2
Těžba dřeva (m ³ bez kůry)	1 424 028	1 620 616	1 519 287	1 421 540	1 575 304	110,6	2,6
v tom:							
jehličnaté	1 378 500	1 566 187	1 473 489	1 383 109	1 533 221	111,2	2,7
listnaté	45 528	54 429	45 798	38 431	42 083	92,4	-1,9
Prořezávky celkem (ha)	3 618	3 993	4 059	3 321	2 744	75,8	-6,7
Probírky celkem (ha)	12 169	14 952	12 045	8 636	9 089	74,7	-7,0

V druhové skladbě lesů na Vysočině výrazně převládají jehličnaté lesy, z nich v první řadě smrk, pak borovice a modřín. Z listnatých lesů tvoří největší část plochy bučiny a doubravy, o něco nižší podíl připadá na porosty bříz a olší. Podíl jehličnatých lesů stoupá výrazně s nadmořskou výškou, zastoupení listnatých lesů je tak vyšší v nižších polohách kraje a kolem vodních toků. Průměrné stáří lesních porostů činí na Vysočině 63 let, což zhruba odpovídá průměru České republiky.

Lesy především v návětrných polohách bývají často poškozovány dálkovým přenosem škodlivin v ovzduší. V těchto lokalitách bývají častěji zastoupeny smrkové monokultury, které pak v důsledku oslabení¹ snadněji podléhají různým kalamitám.

Těžba dřeva v kraji ve sledovaném období rok od roku kolísala, podíl listnatého dřeva na celkové těžbě byl nepatrný, jen v úvodních dvou letech přesáhl tři procenta. Naopak u zalesňování je podíl listnatých stromů poměrně vysoký, v roce 2004 na ně na Vysočině připadalo 30,4 % zalesněné plochy a 40,8 % spotřebovaných sazenic. Při zalesňování hraje stále dominantní úlohu smrk (více než polovina plochy), následovaný bukem, borovicí, jedlí a dubem.

5.4 Průmysl

Průmysl se v kraji Vysočina v poslední době řadí k odvětvím s největší dynamikou, které významně ovlivňuje hospodářskou sféru kraje. Po roce 1989 se na Vysočině vlivem transformace snížil počet zaměstnanců v průmyslu (skoro o pětinu), kolem roku 2000 však došlo k obratu a počet pracovníků rostl, především vlivem přímých zahraničních investic. Počet průmyslových podniků s dvaceti a více zaměstnanci a se sídlem v kraji se mezi roky 2000 a 2004 zvýšil o 6,6 %. Podíl kraje na celkovém počtu zaměstnanců v těchto podnicích v republice vzrostl z 5,1 % v roce 2000 na 5,5 % roku 2004.

¹ Zvláště smrkové, ale i borové porosty v minulých letech velmi trpěly i suchem.

K hlavním průmyslovým odvětvím v kraji patří strojírenství, výroba a rozvod elektřiny, potravinářský průmysl, elektrotechnický průmysl, dřevozpracující a nábytkářský průmysl, textilní a oděvní průmysl, dřevozpracující průmysl, výroba skla, keramiky, porcelánu a stavebních hmot.

Nejdynamičtěji se rozvíjejícím podnikem v kraji je strojírenská firma Bosch Diesel v Jihlavě. Mezi významné strojírenské podniky patří Motorpal Jihlava, který má pracoviště i v pěti dalších městech kraje, Jaderná elektrárna Dukovany (okres Třebíč), ŽDAS Žďár nad Sázavou, Automotive Ligting v Jihlavě, Kostecké uzeniny, Sklo Bohemia ve Světlé nad Sázavou, Pleas Havlíčkův Brod, Dřevozpracující družstvo Lukavec (okres Pelhřimov), Agrostroj Pelhřimov, GEAM Dolní Rožinka, Kablo Elektro Velké Meziříčí (největší kabelovna v České republice), Draka Kabely ve Velkém Meziříčí, ITW Pronovia ve Velké Bíteši.

Tab. 5.4.1 Tržby z průmyslové činnosti podle odvětví v průmyslu^{*)}

	v mil. Kč (běžné ceny)						
	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %	
						2004/ 2000	průměrná roční
Průmysl celkem	58 946	73 972	76 529	80 901	89 083	51,1	10,9
z toho:							
zpracovatelský průmysl	58 737	73 647	75 839	80 549	88 707	51,0	10,9
z toho:							
výroba potravinářských výrobků a nápojů, tabákových výrobků	12 618	13 786	13 845	15 337	14 370	13,9	3,3
výroba textilií, textilních a oděvních výrobků	3 265	3 578	3 202	3 220	2 955	-9,5	-2,5
výroba usní a výrobků z usní	419	428	373	320	296	-29,4	-8,3
zpracování dřeva, výroba dřevěných výrobků	6 919	8 354	8 716	8 990	9 564	38,2	8,4
výroba vlákniny, papíru a výrobků z papíru	1 174	1 364	1 366	1 347	1 462	24,5	5,6
výroba pryžových a plastických výrobků	769	1 467	2 111	2 364	2 642	243,6	82,8
výroba ostat. nekovových minerál. výrobků	1 764	1 867	1 764	1 588	1 347	-23,6	-6,5
výroba základ. kovů, hut. a kovodělných výrobků	5 494	5 832	6 064	8 431	9 783	78,1	15,5
výroba a opravy strojů a zařízení jinde neuved.	7 089	7 599	7 144	6 274	8 225	16,0	3,8
výroba elektrických a optic. přístrojů a zařízení	8 955	11 751	11 216	13 457	15 637	74,6	15,0
výroba dopravních prostředků a zařízení	7 212	14 526	17 331	16 793	20 451	183,6	29,8
zpracovatelský průmysl jinde neuvedený	2 826	2 862	2 476	2 202	1 767	-37,5	-11,1

^{*)} podniky se 100 a více zaměstnanci se sídlem v kraji

Tržby z průmyslové činnosti¹ v kraji Vysočina vzrostly ve sledovaném období více než o polovinu (o 51,1 %), průměrné roční tempo růstu činilo 10,9 %. Obdobným tempem rostly tržby v jeho rozhodující složce, zpracovatelském průmyslu (v roce 2004 představovaly 99,6 % tržeb za průmysl celkem).

Nejdynamičtěji rostly tržby v odvětví výroba pryžových a plastických výrobků a výroba dopravních prostředků a zařízení, v obou se přírůstek počítal v násobcích stavu z roku 2000. Posledně jmenované odvětví je přitom z pohledu tržeb nejvýznamnějším průmyslovým odvětvím v kraji (v roce 2004 se na tržbách zpracovatelského průmyslu podílelo 23,1 %, v roce 2000 jen 12,3 %). Velmi významné postavení z tohoto hlediska v kraji zaujímá ještě výroba elektrických a optických přístrojů a zařízení a také potravinářský průmysl, ve kterých však tržby rostly podstatně pomaleji.

Tržby na 1 zaměstnance v podnicích se 100 a více zaměstnanci se sídlem v kraji činily v roce 2004 na Vysočině 1 790 tis. korun, což představovalo 79,5 % úrovně České republiky. V roce 2000 to bylo 1 170 tis. korun a 67,8 % úrovně republiky.

Průměrný evidenční počet zaměstnanců v podnicích se 100 a více zaměstnanci se sídlem v kraji se ve sledovaném období zvýšil o 1 337 (2,8 %). Počet zaměstnanců vzrostl jen v pěti odvětvích, nejvíce ve výrobě základních kovů, hutních a kovodělných výrobků (více než o tři čtvrtiny) a ve výrobě dopravních prostředků a zařízení (více než o polovinu). Naopak více než o čtyři desetiny se snížil počet zaměstnanců v textilním průmyslu a výrobě ostatních nekovových minerálních výrobků.

Průměrná hrubá měsíční mzda v průmyslových podnicích se 100 a více zaměstnanci se sídlem v kraji vzrostla mezi roky 2000 a 2004 o 39,2 %, což byl o 10,2 procentního bodu rychlejší růst než za celou Českou republiku. Rychleji než krajský průměr rostly průměrné hrubé mzdy jen ve dvou průmyslových odvětvích, byla to výroba dopravních prostředků a zařízení (přírůstek více než o polovinu) a výroba

¹ V běžných cenách za podniky se 100 a více zaměstnanci se sídlem v kraji.

elektrických a optických přístrojů a zařízení (růst více než o čtyři desetiny). Zvláště pomalý byl růst ve třech odvětvích – výroba základních kovů, hutních a kovodělných výrobků, výroba ostatních nekovových minerálních výrobků a v potravinářském průmyslu.

Podniky s dvaceti a více zaměstnanci se sídlem v kraji Vysočina spotřebovaly v roce 2004 celkem 9 875,5 tisíc GJ paliv. V absolutním vyjádření to je třetí nejmenší hodnota ze všech krajů, menší spotřebu měly pouze kraje Liberecký a Královéhradecký. Na celorepublikové spotřebě se podniky se sídlem v kraji podílely méně než jedním procentem (0,9 %).

Tab. 5.4.2 Průměrný evidenční počet zaměstnanců a průměrná hrubá měsíční mzda podle odvětví v průmyslu^{*)}

	Průměrný evidenční počet zaměstnanců (fyz. osoby)			Průměrná hrubá měsíční mzda (Kč)		
	2000	2004	index 2004/2000	2000	2004	index 2004/2000
Průmysl celkem	47 659	48 996	102,8	12 245	17 047	139,2
v tom:						
zpracovatelský průmysl	47 356	48 539	102,5	12 246	17 049	139,2
z toho:						
výroba potravinářských výrobků a nápojů, tabákových výrobků	5 955	6 056	101,7	12 778	15 930	124,7
výroba textilií, textilních a oděvních výrobků	5 346	3 171	59,3	8 950	11 784	131,7
výroba usní a výrobků z usní	1 070	762	71,2	8 039	10 175	126,6
zpracování dřeva, výroba dřevěných výrobků	2 222	2 093	94,2	15 699	20 959	133,5
výroba vlákniny, papíru a výrobků z papíru	970	948	97,7	12 036	16 211	134,7
výroba pryžových a plastických výrobků	857	1 137	132,7	12 520	17 202	137,4
výroba ostat. nekovových minerál. výrobků	3 410	2 029	59,5	11 601	14 322	123,5
výroba základ. kovů, hut. a kovodělných výrobků	4 899	8 647	176,5	13 754	16 761	121,9
výroba a opravy strojů a zařízení jinde neuved.	9 107	6 242	68,5	12 356	16 531	133,8
výroba elektrických a optic. přístrojů a zařízení	5 160	7 593	147,2	11 802	16 743	141,9
výroba dopravních prostředků a zařízení	5 158	7 888	152,9	14 534	22 113	152,1
zpracovatelský průmysl jinde neuvedený	3 097	1 876	60,6	10 761	14 190	131,9

^{*)} podniky se 100 a více zaměstnanci se sídlem v kraji

Ze spotřebovaných paliv více než čtyři pětiny (83,1 %) připadaly na zemní plyn. Další významnou položku tvořilo hnědé uhlí, které se na spotřebě paliv podílelo 12,5 %. Podíl ostatních druhů paliv – černého uhlí, koksu, propan-butanu, lehkých topných olejů – se v roce 2004 pohyboval mezi 0,5 až 1,9 %. Struktura spotřebovaných paliv se podstatně liší od celkové spotřeby za celou Českou republiku, ve které v roce 2004 připadala více než polovina paliv na hnědé uhlí (52,5 %), druhým nejvýznamnějším palivem bylo černé uhlí s 21,5 % a zemní plyn byl až na třetím místě (17,8 %).

5.5 Stavebnictví

Počet stavebních podniků s dvaceti a více zaměstnanci se sídlem v kraji Vysočina se mezi roky 2000 a 2004 mírně snížil (o 1,7 %), počet zaměstnanců ve stavebnictví se však v téže době zmenšil téměř o desetinu. Největšími stavebními firmami na Vysočině jsou PSJ holding, a.s., Jihlava, akciová společnost COLAS CZ v Jihlavě a firma PKS INPOS, a. s. ve Žďáru nad Sázavou.

Stavební práce podle dodavatelských smluv¹ se ve sledovaném období zvýšily o 17,5 %, když průměrný roční růst činil 4,1 %. Téměř veškeré stavební práce se realizovaly v tuzemsku, jejich podíl dosahoval 99,6 % v letech 2002 a 2004, v roce 2000 byl téměř stoprocentní.

Dynamika růstu stavebních prací byla na Vysočině ve srovnání s Českou republikou i většinou ostatních krajů výrazně nižší, za republikovým průměrem zaostávala o 26,7 procentního bodu a mezi kraji se řadila až na desáté místo.

¹ Za podniky s 20 a více zaměstnanci se sídlem v kraji.

Tab. 5.5.1 Stavební práce

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %	
						2004/ 2000	průměrná roční
Průměrný počet vykazujících podniků ¹⁾	117	116	114	109	115	-1,7	-0,4
Stavební práce podle dodavatelských smluv podle sídla podniku celkem (tis. Kč b. c.)	6 690 228	7 236 958	7 600 691	7 717 310	7 862 653	17,5	4,1
z toho v tuzemsku	6 687 700	7 213 364	7 569 806	7 709 882	7 830 781	17,1	4,0
Struktura stavebních prací podle dodavatelských smluv v tuzemsku (%)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	x	x
nová výstavba, rekonstrukce a modernizace	81,3	81,9	81,8	83,6	83,2	1,9 ³⁾	x
opravy a údržba	18,5	17,4	16,9	15,8	16,5	-2,0 ³⁾	x
ostatní práce	0,1	0,7	1,2	0,5	0,2	0,1 ³⁾	x
Stavební práce podle dodavatelských smluv podle místa stavby ²⁾ tis. Kč b. c.)	5 419 572	5 807 777	5 848 413	6 377 953	6 500 223	19,9	4,7
Poměr stavebních prací v tuzemsku podle místa stavby ke stavebním pracem v tuzemsku podle sídla podniku (%)	81,0	80,5	77,3	82,7	83,0	2,0 ³⁾	x

¹⁾ stavební podniky s 20 a více zaměstnanci se sídlem v kraji

²⁾ stavební práce realizované na stavbách v okresech kraje (z podkladů MPO)

³⁾ rozdíl 2004 - 2000 v bodech

Ve struktuře dodavatelských prací podle dodavatelských smluv v tuzemsku docházelo v letech 2000 až 2004 k mírnému posunu ve prospěch nové výstavby, rekonstrukcí a modernizací, který se odehrával především na úkor oprav a údržby. Podíl prvně jmenovaných prací se mezi roky 2000 a 2004 zvýšil o 1,9 procentního bodu, když maximální hodnoty (83,6 %) dosáhl v roce 2003. Podíl oprav a údržby na stavebních pracích v tuzemsku v žádném ze sledovaných let nepřesáhl jednu pětinu. Nejvyšší byl na počátku období a do roku 2004 klesl o 2,0 body. Nejnižší byl v roce 2003. Ostatní práce představují ve struktuře stavebních prací nepatrnou položku, jen v roce 2002 přesáhl jejich podíl jedno procento.

Objem stavebních prací podle místa stavby¹ rostl rychleji než stavební práce podle sídla podniku. Mezi roky 2000 a 2004 se zvýšil o 19,9 %, tedy o 2,8 procentního bodu více než stavební práce podle sídla podniku v tuzemsku. Průměrný roční růst činil 4,7 %. Tomu odpovídal i jejich podíl na celkovém objemu stavebních prací podle sídla podniku v tuzemsku. Po počátečním poklesu v letech 2001 a 2002, kdy práce podle sídla podniku rostly rychleji, se v roce 2003 zvýšil oproti předchozímu roku o 5,4 bodu a v následujícím roce ještě vzrostl na konečných 83,0 %.

Vývoj stavebních prací podle dodavatelských smluv byl v jednotlivých okresech kraje dosti odlišný. Podprůměrný růst zaznamenáváme u okresů Havlíčkův Brod a zejména Jihlava (pouze o 1,0 %), na Pelhřimovsku došlo k nárůstu zhruba na úrovni kraje, v okresech Třebíč a Havlíčkův Brod pak objem stavebních prací vzrostl nadprůměrně, nejvíce na Žďársku (o 39,8 %).

Tento vývoj se odrazil i v podílu jednotlivých okresů. Největší část (téměř třetina) stavebních prací podle dodavatelských smluv se sice i v roce 2004 realizovala v jihlavském okrese, jeho podíl však ve srovnání s rokem 2000 poklesl o 4,9 procentního bodu. Váha stavebních prací v ostatních okresech vzrostla, nejvíce se zvýšil podíl obou největších okresů kraje, třebíčského (o 1,5 bodu) a žďárského (o 2,2 bodu). Stavební práce na Třebíčsku tak v roce 2004 tvořily 21,6 % a na Žďársku 19,3 % stavebních prací v kraji.

Průměrný evidenční počet zaměstnanců ve stavebnictví se v prvních letech sledovaného období snižoval až na minimum v roce 2003, kdy byl o 9,6 % nižší než roku 2000. V následujícím roce mírně vzrostl (o 0,2 bodu). Ještě výrazněji se snížil počet dělníků na stavebních pracích, jejich stav klesal ve všech letech a v roce 2004 byl o 14,0 % nižší než na počátku. Rovněž se snižoval průměrný počet zaměstnanců na jeden podnik.

¹ Stavební práce podle dodavatelských smluv realizované na stavbách v okresech kraje.

Tab. 5.5.2 Zaměstnanost a mzdy ve stavebnictví

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %	
						2004/ 2000	průměrná roční
Průměrný evidenční počet zaměstnanců (fyz. osoby)	7 727	7 268	7 167	6 983	7 004	90,6	-2,4
z toho dělníci na stavebních pracích	5 728	5 334	5 193	4 970	4 925	86,0	-3,7
Průměrný evidenční počet zaměstnanců na 1 podnik	66	63	63	64	61	-5 ¹⁾	x
Průměrná hrubá měsíční mzda 1 zaměstnance (Kč)	11 937	12 697	13 642	14 214	15 071	126,3	6,0
Produktivita práce ze stavebních prací podle dodavatelských smluv (tis. Kč b. c.)	866	996	1 060	1 105	1 123	129,7	6,7

¹⁾ rozdíl 2004 - 2000

Průměrná hrubá měsíční mzda jednoho zaměstnance se mezi roky 2000 a 2004 zvýšila více než o čtvrtinu (o 26,3 %). To bylo o 6,8 bodu méně než za celou Českou republiku, tempem růstu průměrné mzdy ve stavebnictví se Vysočina zařadila na desáté místo mezi kraji.

Produktivita práce ze stavebních prací podle dodavatelských smluv sice i v kraji Vysočina rostla rychleji než mzdy, když se za stejné období zvýšila o 29,7 %. Za celou republiku však byl mezi roky 2000 a 2004 nárůst produktivity práce o 20,8 procentního bodu vyšší a jen ve dvou krajích republiky rostla produktivita pomaleji než na Vysočině.

Tab. 5.5.3 Stavební práce podle dodavatelských smluv podle okresů

						v tis. Kč (běžné ceny)			
	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %		Struktura v %	
						2004/ 2000	průměrná roční	2000	2004
Kraj Vysočina	6 690 228	7 236 958	7 600 691	7 717 310	7 862 653	17,5	4,1	100,0	100,0
Havlíčkův Brod	931 581	1 053 695	1 201 607	1 146 213	1 057 184	13,5	3,2	13,9	14,6
Jihlava	2 422 008	2 263 938	2 389 690	2 446 502	2 446 493	1,0	0,3	36,2	31,3
Pelhřimov	851 102	960 137	1 013 866	995 557	997 040	17,1	4,0	12,7	13,3
Třebíč	1 342 882	1 563 075	1 517 891	1 541 839	1 764 349	31,4	7,1	20,1	21,6
Žďár nad Sázavou	1 142 655	1 396 113	1 477 637	1 587 199	1 597 587	39,8	8,7	17,1	19,3

Největší počet podniků s 20 a více zaměstnanci měl v roce 2004 sídlo v jihlavském okrese (31), podniky se sídlem na Jihlavsku také měly největší počet zaměstnanců i dělníků. Nejvíce zaměstnanců i dělníků na jeden podnik však připadalo v pelhřimovském okrese (74, respektive 57), nejméně v okrese Havlíčkův Brod (50 a 32). Nejvyšší průměrná měsíční hrubá mzda byla vyplácena zaměstnancům v okrese Žďár nad Sázavou, nejnižší v třebíčském okrese (o 7,7 % nižší než za kraj celkem). V roce 2000 byl nejvyšší počet zaměstnanců na jeden podnik v okrese Jihlava (73) a nejvyšší počet dělníků v třebíčském okrese (55), nejméně zaměstnanců i dělníků připadalo na jeden stavební podnik v okrese Havlíčkův Brod. A stejně jako v roce 2004 i na počátku období byla nejnižší průměrná měsíční hrubá mzda vyplácena v třebíčském okrese.

Počet vydaných stavebních povolení ve sledovaném období poklesl přesně o čtvrtinu. Tato skutečnost však byla ovlivněna prudkým nárůstem počtu stavebních povolení v roce 2000 (o 25,6 % oproti předchozímu roku), v dalších letech jejich počet meziročně klesal až do roku 2004, kdy zaznamenáváme mírný nárůst.

Tab. 5.5.4 Vydaná stavební povolení

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %	
						2004/ 2000	průměrná roční
Vydaná stavební povolení celkem	10 930	9 355	8 577	7 987	8 196	-25,0	-6,9
v tom na stavby (%):							
budovy	40,3	54,2	58,1	52,4	51,5	11,2 ¹⁾	x
v tom:							
bytové	21,6	26,7	28,4	30,3	28,2	6,6 ¹⁾	x
nebytové	18,7	27,6	30,7	22,1	23,3	4,6 ¹⁾	x
na ochranu životního prostředí	43,9	30,8	26,7	27,7	25,1	-18,8 ¹⁾	x
ostatní	15,9	15,0	15,3	19,9	23,4	7,5 ¹⁾	x
Meziroční změna počtu vydaných stavebních povolení (%)	25,6	-14,4	-8,3	-6,9	2,6	x	-43,5
Orientační hodnota staveb, na něž byla vydaná stavební povolení							
celkem (mil. Kč)	10 403	13 552	11 790	12 143	11 725	12,7	3,0
na 1 stavební povolení (tis. Kč)	952	1 449	1 375	1 520	1 431	50,3	10,7

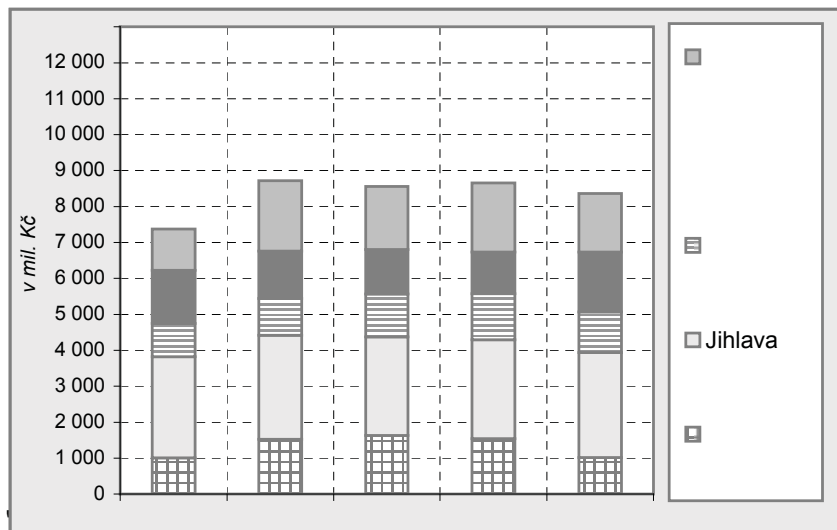
¹⁾ rozdíl 2004 - 2000 v bodech

Výrazně se po roce 2000 změnila struktura vydaných stavebních povolení. V tomto roce bylo nejvíce stavebních povolení vydáno na stavby na ochranu životního prostředí (43,9 % z celkového počtu) a za nimi byla stavební povolení na budovy (40,3 %). Na konci sledovaného období připadalo na stavby na ochranu životního prostředí již jen 25,1 %, kdežto počet povolení na budovy vzrostl o 11,2 bodu na 51,5 %. V rámci stavebních povolení vydaných na budovy došlo k posunu ve prospěch bytových budov (o 6,6 bodu na 28,2 %).

Celková orientační hodnota staveb, na která bylo vydáno stavební povolení, vzrostla mezi roky 2000 a 2004 o 12,7 %. Průměrná hodnota na 1 stavební povolení se zvýšila více než o polovinu.

Graf 17 Stavební práce v tuzemsku podle okresu místa stavby

Zdroj: MPO

5.6 Doprava

Kraj Vysočina se z geografického hlediska nachází ve střední části republiky a jeho územím tak procházejí důležité dálkové trasy národního i mezinárodního významu. Na těchto trasách má významný podíl tranzitní doprava.

Dnes existující silniční síť vznikla jako důsledek historického vývoje sídel a jejich vzájemných vazeb. Pro Vysočinu je charakteristická polycentrická struktura, když hlavní jádra osídlení tvoří pět někdejších okresních

měst (Jihlava, Třebíč, Havlíčkův Brod, Žďár nad Sázavou, Pelhřimov), mezi kterými nejsou podstatné rozdíly. Důsledkem je převážně radiální uspořádání silniční sítě.

Nejvýznamnějšími silničními dopravními spojnici jsou dálnice D1 (E50 a E65) Praha – Brno, která mezi 75. a 162. kilometrem protíná území kraje od severozápadu k jihovýchodu; dále silnice č. I/38, historická cesta Praha – Vídeň, která územím kraje prochází od Golčova Jeníkova přes Havlíčkův Brod, Jihlavu, Moravské Budějovice a pak dále na Znojmo a Rakousko; silnice č. I/34, významný spoj jižních a východních Čech, krajem prochází ve směru Kamenice nad Lipou – Pelhřimov – Humpolec – Havlíčkův Brod – Žďárec nad Doubravou; dva úseky silnice č. I/19, nejprve Tábor – Pelhřimov a pak Havlíčkův Brod – Žďár nad Sázavou – Nové Město na Moravě – Bystřice nad Pernštejnem a dále na Sebranice v Jihomoravském kraji; silnice č. I/23 od exitu Kývalka (Jihomoravský kraj) prochází v kraji Vysočina přes Náměšť nad Oslavou, Třebíč, Telč a pokračuje na Jindřichův Hradec v Jihočeském kraji; silnice č. I/37 vychází od dálničního exitu Velká Bíteš a pokračuje na Žďár nad Sázavou a dále přes Žďárec nad Doubravou ve směru Pardubice a Hradec Králové.

5.6.1. Silnice a dálnice, dopravní prostředky

Zdroj: Ročenka dopravy MD ČR

	2000	2001	2002	2003	2004	Index 2004/2000
Délka silnic a dálnic (km)	5 178	5 178	5 183	5 187	5 094	98,4
z toho:						
silnice 1. třídy	355	418	421	423	421	118,7
rychlostní komunikace	-	-	-	-	-	x
dálnice v provozu	93	93	93	93	93	100,2
Dopravní prostředky						
motocykly	56 513	55 328	55 228	53 515	52 754	93,3
osobní automobily	164 729	169 369	173 936	177 679	182 782	111,0
nákladní vozidla	12 505	13 544	14 694	15 052	16 257	130,0
silniční tahače	1 131	1 243	1 351	1 193	1 142	101,0
návěsy	1 902	2 031	2 250	1 824	1 862	97,9
autobusy	828	779	893	865	861	104,0

Nejzatíženější silniční komunikací na Vysočině je dálnice D1, na které v celém úseku neklesá intenzita provozu pod 25 tisíc vozidel za den¹. K velmi zatíženým komunikacím patří dále některé úseky silnice č. I/38, č. I/34, č. I/19, č. I/23, č. I/37 s průjezdem více než 5 tisíc vozidel za 24 hodin. Tuto hranici překračují ale i některé úseky silnic II. třídy, např. č. II/602 (Velké Meziříčí – Jihlava) a č. II/360 (Třebíč – Moravské Budějovice). Velmi zatížené jsou též průjezdní komunikace ve větších městech kraje.

Ve srovnání se situací v polovině devadesátých let byl provoz na silniční síti v kraji Vysočina počátkem sledovaného období výrazně intenzivnější, výjimkou byla jen silnice č. I/38 mezi Jihlavou a Moravskými Budějovicemi, která však v té době prodělávala rekonstrukci.

5.6.2. Silniční nákladní a autobusová doprava

Zdroj: Ročenka dopravy MD ČR

	2000	2001	2002	2003	2004	Index 2004/2000
Vývoz zboží z kraje (tis. tun)	3 487	3 704	3 944	3 621	3 234	92,7
Dovoz zboží do kraje (tis. tun)	3 583	3 840	5 429	3 456	3 779	105,5
Přeprava zboží v rámci kraje (tis. tun)	18 810	16 317	15 416	13 803	14 478	77,0
Přeprava cestujících v rámci kraje (tis. osob)	19 994	21 719	14 611	22 139	16 598	83,0

Nejvýznamnější investiční akcí v silniční dopravě na území kraje byla v minulých desetiletích výstavba dálnice Praha – Brno, v letech 2001 a 2002 se uskutečnila rekonstrukce povrchů, oprava mostů a rozšíření vozovky na silnici č. I/38 Jihlava – Znojmo, rozběhla se výstavba prvních částí obchvatů Jihlavy, Havlíčkova Brodu a Pelhřimova, rekonstrukce silnice Třebíč – Velké Meziříčí (napojení Třebíče na dálnici D1).

Stavební stav silniční sítě na Vysočině je velmi špatný a dále se zhoršuje. Projevuje se tak dlouhodobý nedostatek prostředků na výstavbu, opravy a údržbu. V důsledku toho se stává problémem dopravní dostupnost značné části území kraje, především toho, které nemá bezprostřední vazbu na dálnici D1. Ohrožen tím může být i další hospodářský rozvoj regionu.

¹ Údaje podle celostátního sčítání dopravy z roku 2000, které organizovalo Ředitelství silnic a dálnic ČR.

Celková délka silniční sítě v kraji v roce 2004 dosahovala 5 094 km, z nichž 8,3 % představovaly silnice první třídy a 1,8 % dálnice. Ve srovnání s rokem 2000 se délka silniční komunikací na Vysočině zmenšila o 1,6 procentního bodu). Na jeden km² tak roku 2004 připadalo 0,74 km silnic, silniční síť je tak o něco málo hustší než v celé České republice (0,70 km na 1 km²).

Rovněž železniční síť má v kraji Vysočina hvězdovitou konfiguraci, na rozdíl od silniční sítě však má jen dvě centra – Jihlavu a Havlíčkův Brod. Nejdůležitější jsou tratě č. 230 a 250 (Praha – Kolín – Havlíčkův Brod – Žďár nad Sázavou – Křižanov – Brno). K významným patří též tratě č. 225 a 240 (České Budějovice – Jihlava – Havlíčkův Brod).

Mezi celostátní dráhy se řadí ještě tratě č. 224 (Horní Cerekev – Pelhřimov – Tábor), č. 238 (Havlíčkův Brod – Chotěboř – Ždírec nad Doubravou – Pardubice), č. 240 (Jihlava – Okříšky – Třebíč – Brno) a č. 241 (Okříšky – Moravské Budějovice – Znojmo). Vedle toho je na území Vysočiny ještě osm regionálních drah.¹

5.6.3. Železniční doprava

Zdroj: Ročenka dopravy MD ČR

	2000	2001	2002	2003	2004	Index 2004/2000
Provozní délka železničních tratí (km)	620	624	630	630	630	101,6
Vývoz zboží z kraje (tis. tun)	1 075	434	346	253	224	20,8
Dovoz zboží do kraje (tis. tun)	826	877	718	694	668	80,8
Přeprava zboží v rámci kraje (tis. tun)	87	42	42	58	59	68,0

Celková délka železničních tratí v kraji dosahuje 630 kilometrů, tedy zhruba 0,09 km na km², nejméně po Zlínském kraji.

Počet dopravních prostředků se na Vysočině ve sledovaném období zvyšoval. Výjimkou byly motocykly, jejichž počet se mezi roky 2000 a 2004 snížil o 6,7 %, a návěsy (úbytek 2,1 %). Téměř o třetinu se zvýšil počet nákladních automobilů (přírůstek 30,0 %) a více než o desetinu přibýlo osobních automobilů (o 11,0 %).

Dopravní výkony v nákladní silniční i autobusové dopravě v kraji Vysočina ve sledovaném období klesaly, zejména to platí o přepravě zboží v rámci kraje (pokles o 23,0 %). Jedinou výjimkou byl dovoz zboží do kraje, který se mezi roky 2000 a 2004 zvýšil o 5,5 %. Téměř o pětinu poklesl také počet cestujících v rámci kraje, i když počet autobusových spojů se na Vysočině mírně zvýšil (mezi roky 2002 a 2004 o 3,0 %).

U železniční dopravy se vývoz zboží z kraje snížil ve srovnání s rokem 2000 na pouhou pětinu, u ostatních výkonů byl pokles méně výrazný, dovoz zboží do kraje se zmenšil o pětinu a přeprava zboží v rámci kraje (jejíž objem je ale velice malý) téměř o třetinu. Počet vlakových spojů v rámci kraje byl ve sledovaném období poměrně stabilní.

Zajištění dopravní obslužnosti v kraji je ovlivňováno velmi roztržštěnou sídelní strukturou a dále řídkou železniční sítí.

5.7 Technická infrastruktura

Technická vybavenost obcí se ve sledovaném období zlepšovala. Podíl obcí vybavených veřejným vodovodem se mezi roky 2000 a 2004 zvýšil o 5,3 bodu na 84,9 %. O něco pomaleji rostl podíl obcí s kanalizací (o 1,2 bodu) a kanalizací napojenou na čističku odpadních vod (o 3,5 bodu).

¹ Z nich úzkorozchodnou dráhu z Obrataně přes Kamenici nad Lipou do Jindřichova Hradce provozuje soukromá jindřichohradecká společnost a na trati Dobronín – Polná se v současné době uskutečňuje pouze nákladní doprava.

Tab. 5.7.1 Technická infrastruktura

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000 v bodech
Počet obcí	730	730	729	729	729	x
z toho vybavených (%) :						
veřejným vodovodem	79,6	81,8	82,6	83,1	84,9	5,3
kanalizací	61,4	61,8	61,7	61,0	62,6	1,2
kanalizací s napojením na ČOV	17,3	17,8	17,8	18,9	20,7	3,5
plynem ze sítě	43,6	52,2	60,5	63,0	66,1	22,6
skládkou tuhých domovních odpadů	4,2	4,4	4,5	3,8	3,8	-0,4

Nejvýraznější byl posun u obcí se zavedeným plynem ze sítě. Plynofikace postoupila velmi výrazně a podíl plynofikovaných obcí se zvýšil z 43,6 % v roce 2000 na 66,1 % roku 2004. Pouze podíl obcí, na jejichž katastru je provozována skládka tuhého komunálního odpadu, se v důsledku zpřísnění legislativních pravidel snížil (o 0,4 procentního bodu).

Vybavenost obcí kanalizační sítí s napojením na čističku odpadních vod na Vysočině zaostává za průměrem České republiky a v průběhu sledovaných let se ještě prohloubila. V roce 2000 byl podíl takto vybavených obcí v republice vyšší o 12,6 bodu, roku 2004 už o 13,8 bodu. Naopak plynofikace obcí na Vysočině postupovala rychleji než v celé republice. Na počátku období byl podíl plynofikovaných obcí v České republice o 5,1 bodu vyšší než v kraji, v roce 2004 již byl poměr opačný a podíl obcí s plynem zavedeným ze sítě byl na Vysočině 5,4 bodu vyšší než v ČR.

Tab. 5.7.2 Technická infrastruktura podle okresů

	Podíl obcí vybavených (%)					
	kanalizací s napojením na ČOV			plynem ze sítě		
	2000	2004	rozdíl 2004 - 2000 v bodech	2000	2004	rozdíl 2004 - 2000 v bodech
Česká republika	29,9	34,5	4,6	48,7	60,7	12,0
Kraj Vysočina	17,3	20,7	3,5	43,6	66,1	22,6
Havlíčkův Brod	15,8	15,8	0,0	44,2	75,0	30,8
Jihlava	19,0	21,5	2,5	39,7	70,2	30,6
Pelhřimov	20,8	25,8	5,0	10,8	20,8	10,0
Třebíč	14,5	17,9	3,5	67,6	88,4	20,8
Žďár nad Sázavou	17,3	22,6	5,2	44,4	66,2	21,8

Značné rozdíly ve vybavenosti existují také mezi jednotlivými okresy kraje. Tak u kanalizace s napojením na ČOV činil v roce 2004 rozdíl mezi okresem s nejvyšším a nejnižším podílem takto vybavených obcí 10,0 procentních bodů (okresy Pelhřimov s 25,8 % a Havlíčkův Brod 15,8 %). Více než pětina obcí měla kanalizaci s napojením na ČOV v roce 2004 ještě v jhlavském a žďárském okrese. Největší přírůstek oproti počátečnímu roku období zjišťujeme u okresů Pelhřimov a Žďár nad Sázavou.

U vybavenosti plynem ze sítě se projevuje zřetelný rozdíl mezi okresem Pelhřimov a zbytkem kraje. Na Pelhřimovsku byl v roce 2004 plyn ze sítě zaveden pouze do 20,8 % obcí a ve srovnání s rokem 2000 se jejich podíl zvýšil jen o 10,0 bodů. V ostatních okresech se však v roce 2004 pohyboval podíl plynofikovaných obcí mezi 66,2 % (okres Žďár nad Sázavou) a 88,4 % (třebíčský okres). Přírůstek podílu obcí se zavedeným plynem mezi roky 2000 a 2004 v těchto čtyřech okresech činil vždy nejméně dvacet bodů, v okresech Havlíčkův Brod a Jihlava pak přesáhl třicet bodů.

Tab. 5.7.3 Vodovody

	Měřicí jednotka	2000	2001	2002 ²⁾	2003	2004	Změna v %	
							2004/2000	průměrná roční
Délka vodovodní sítě	km	3 141	4 638	4 638	3 697	5 156	64,2	13,2
Obyvatelé zásobovaní vodou z vodovodů	osoby	363 997	374 800	453 366	452 600	458 945	26,1	6,0
Podíl obyvatel zásobovaných vodou	%	69,9	72,2	87,5	87,4	88,7 ¹⁾	18,9	x
Voda vyrobená pro veřejnou potřebu	tis. m ³	25 922	23 237	28 278	26 147	30 856	19,0	4,5
Voda fakturovaná celkem	tis. m ³	19 665	19 877	23 754	23 539	24 840	26,3	6,0
z toho pro domácnosti	%	57,2	56,1	60,9	57,9	56,7 ¹⁾	-0,5	x
Podíl ztrát v trubní síti (z vyrobené vody určené k realizaci)	%	22,2	19,9	.	19,8	17,5 ¹⁾	-4,7	x

¹⁾ rozdíl 2004 - 2000 v bodech

²⁾ Údaje ze šetření Cenzus vodovodů a kanalizací 2002

Podíl obcí s veřejným vodovodem se v roce 2003 pohyboval mezi 74,0 % (okres Třebíč) a 94,2 % (okres Pelhřimov). Oproti roku 2000 se podíl obcí s vodovodem nejvíce zvýšil v třebíčském okrese (o 4,6 procentního bodu) a Žďár nad Sázavou (o 4,5 bodu). Prakticky beze změny zůstala vybavenost obcí veřejným vodovodem v okrese Havlíčkův Brod.

Jen málo se po roce 2000 změnila situace ve vybavenosti obcí kanalizací bez napojení na čističku odpadních vod. Stejně jako na počátku sledovaného období byl i v roce 2004 jejich podíl nejmenší v okrese Havlíčkův Brod (kanalizace mělo shodně 27,5 % obcí), v roce 2000 byl nejvyšší podíl v jihlavském okrese (73,6 %), roku 2004 na Jihlavsku a Třebíčsku (shodně 71,1 %).

K zásobování pitnou vodou je na území kraje Vysočina k dispozici dostatečná kapacita kvalitních vodních zdrojů, zejména povrchových. Hlavními povrchovými zdroji pitné vody na Vysočině jsou vodní nádrže Mostišť, Vír, Hubenov, Nová Říše a Švihov. Vodní nádrž Vír přitom slouží jako zdroj pitné vody pro Brno a Švihov pro Prahu. Výhodou je možnost propojení jednotlivých vodovodních soustav, tak propojeny jsou vodárenské nádrže Vír, Mostiště a Vranov a vodárenské soustavy v okresech Pelhřimov a Havlíčkův Brod.

Tab. 5.7.4 Kanalizace

	Měřicí jednotka	2000	2001	2002 ²⁾	2003	2004	Změna v %	
							2004/2000	průměrná roční
Délka kanalizační sítě	km	1 011	1 020	2 060	1 363	2 354	132,8	23,5
Obyvatelé bydlící v domech napojených na kanalizaci	osoby	330 113	330 500	410 676	410 100	422 169	27,9	6,3
Podíl obyvatel bydlících v domech napojených na kanalizaci	%	63,4	63,7	79,3	79,2	81,6 ¹⁾	18,3	x
Vypouštěné odpadní vody do veřejné kanalizace	tis. m ³	15 966	17 574	20 564	16 935	21 744	36,2	8,0

¹⁾ rozdíl 2004 - 2000 v bodech

²⁾ Údaje ze šetření Cenzus vodovodů a kanalizací 2002

Vedle velkých vodovodních soustav existují v kraji ovšem i menší a lokální soustavy, které využívají vlastní zdroje vody. V souvislosti s rostoucí cenou vody je trendem posledním let zásobovaná obcí z vlastních místních zdrojů. Především jde o podzemní vodu získávanou pomocí vrtů. Zde je ovšem problémem kontaminace a hygienická závadnost řady takových zdrojů vody.

Délka vodovodní sítě v kraji přesahovala v roce 2004 hranici pěti tisíc kilometrů. Počet obyvatel zásobovaných vodou z vodovodů se zvyšoval a v roce 2004 představoval 88,7 % populace kraje. Kladným rysem je postupné snižování ztrát v trubní síti.

Podíl obcí s vybudovanou kanalizací je na Vysočině poměrně vysoký, problémem je však často kvalita kanalizace, zejména starších sítí, nedostatečný počet i technické možnosti čističek odpadních vod a

neexistence kanalizačních systémů v malých sídlech, kterých je v kraji s ohledem na roztržštěnou sídelní strukturu značný počet.

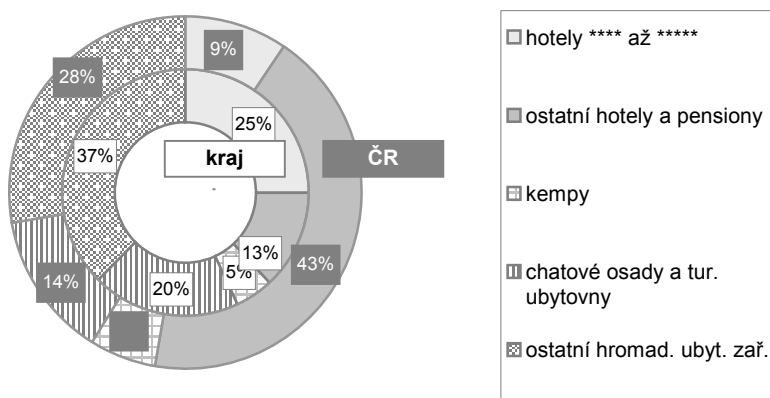
Celková délka kanalizační sítě byla na Vysočině v roce 2004 vyšší než 2 300 km a počet obyvatel bydlících v domech napojených na kanalizaci přesahoval hranici 420 tisíc a představoval 81,6 % obyvatelstva kraje.

Do budoucna bude třeba zvýšit počet čistíren odpadních vod a zvýšit kapacitu i účinnost stávajících. V současné době probíhá v kraji realizace tří velkých projektů z oblasti rekonstrukce a intenzifikace ČOV a kanalizačních sítí. Z nich největší je Projekt ochrany vod povodí řeky Dyje, který se na Vysočině týká měst v okresech Třebíč a Žďár nad Sázavou.

5.8 Cestovní ruch

Kraj Vysočina nabízí z hlediska cestovního ruchu především možnosti pro pobytovou letní i zimní turistiku a dále řadu hodnotných kulturně historických památek, i když samozřejmě není tak atraktivní jako třeba hlavní město Praha, jižní Čechy, lázeňská města či horské oblasti. Vysočinu je tradičně možno označit především za doménu chatařů, chalupářů a turistů.¹

Graf 18 Lůžka v hromadných ubytovacích zařízeních k 31. 12. 2004

Hlavní potenciál má tak území kraje pro středně náročnou **pobytovou i pohybovou turistiku**, zejména v letní sezóně. Jde zejména o lokality v údolích řek Sázavy, Jihlavy, Oslavy, Doubravy, ale i dalších toků, jako Balinky, Bystřice, Chvojnice, Rokytne, Brtnice, Želetavky... Jejich atraktivitu jen zvyšují četné romantické hradní zříceniny na ostrožnách nad údolím. Ráz krajiny na Vysočině dotváření početné rybníky, nejvýznamnější jsou v oblasti rozvodí Sázavy a Doubravy, u Nového Veselí a Bohdalova, ve Žďárských a Jihlavských vrších, ale i na Křižanovsku, Náměšťsku, v okolí Kamenice nad Lipou a Žirovnice. Vedle rybníků vznikly v pozdější době i další vodní plochy v podobě údolních nádrží – především na Jihlavě (Dalešice a Mohelno), Svatce (Vír), Oslavě (Mostišť), Trnavě (Želiv) a další.

Pro zimní turistiku a sporty je vhodná většina území kraje, s výjimkou žďárského okresu jde však jen o místní lyžařská střediska. Z tohoto hlediska je mimořádné postavení chráněné krajinné oblasti Žďárské vrchy, lyžařské oblasti celostátního významu s tradicí mezinárodních závodů. Hlavními středisky zde jsou Nové Město na Moravě, Nedvědice, Fryšava, Tři Studně, Rokytno a Sněžné.

¹ Za specifickou formu turistiky je možno označit trampingu. Údolí Oslavy a Chvojnice pod Náměští lze bylo jednou z kolébek brněnského trampingu. Podobnou roli pro trampy z Třebíče hrálo údolí Jihlavy, dnes z větší části zatopené Dalešickou přehradou.

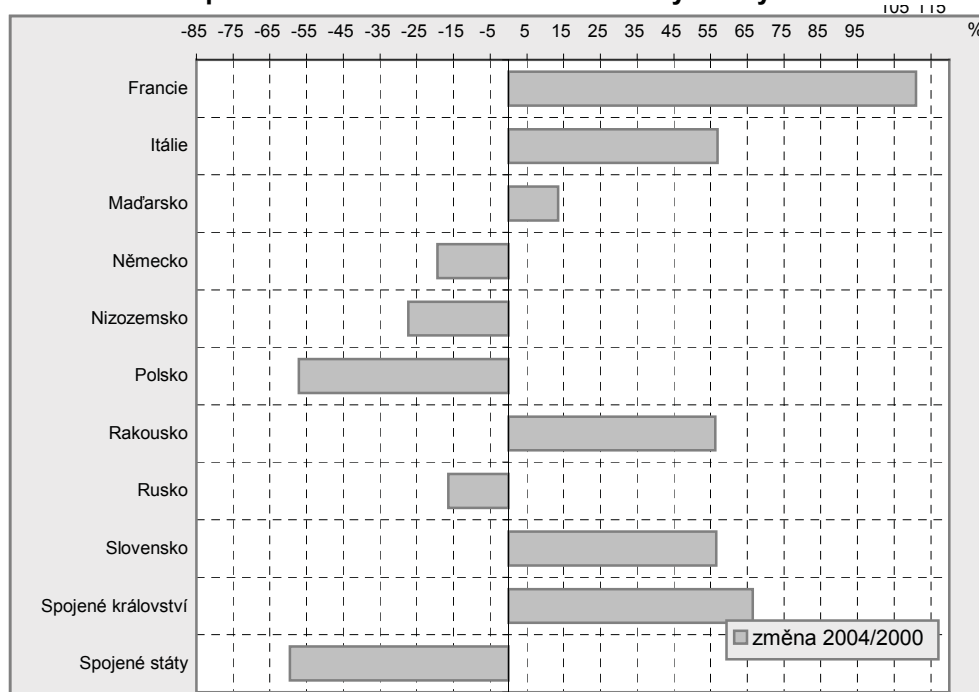
Tab. 5.8.1 Kapacita hromadných ubytovacích zařízení^{*)}

	2000	2001	2002	2003	2004	Index 2004/2000
Ubytovací zařízení celkem	354	364	361	360	357	100,8
z toho:						
hotely	67	74	72	73	73	109,0
penziony	63	63	65	76	83	131,7
kempy	26	26	26	28	29	111,5
chatové osady	22	22	21	20	19	86,4
turistické ubytovny	49	49	48	43	46	93,9
Lůžka v ubytovacích zařízeních celkem	18 328	18 760	18 674	18 772	18 544	101,2
z toho:						
hotely	3 795	4 104	4 200	4 339	4 645	122,4
penziony	1 956	2 032	2 171	2 265	2 389	122,1
kempy	1 034	1 052	1 085	1 049	946	91,5
chatové osady	1 699	1 389	2 091	1 857	1 736	102,2
turistické ubytovny	1 755	1 913	1 742	1 730	1 881	107,2
Průměrná cena za ubytování (Kč)	198	205	234	231	237	119,7
Pracovníci	2 382	2 400	2 095	2 232	2 114	88,7

^{*)} v letech 2000 - 2002 stav k 31.7., v letech 2003 - 2004 stav k 31.12.

Turistická zařízení a infrastruktura se na Vysočině soustřeďují především do menšího počtu nejvýznamnějších středisek, bývalých okresních měst a do turisticky významných a zajímavých měst a rekreačních obcí. Síť značených turistických a cykloturistických tras je v kraji poměrně hustá, chybí však dostatečný informační systém v terénu, nízký je i podíl bezpečných úseků (s vyloučením motorové dopravy) na stávajících cyklotrasách.

Graf 19 Změna počtu zahraničních hostů v hromadných ubytovacích zařízeních

Z přitažlivých kulturních a historických památek na Vysočině můžeme na prvním místě jmenovat tři památky zapsané do Seznamu světového dědictví UNESCO: městskou památkovou rezervaci Telč, poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené Hoře u Žďáru nad Sázavou a židovskou čtvrť a židovský hřbitov s bazilikou sv. Prokopa v Třebíči. Výčet dalších historických a kulturních pamětihodností by byl příliš dlouhý, jmenujme tedy alespoň městské památkové rezervace Jihlava a Pelhřimov, hrad v Lipnici nad Sázavou,

Pernštejn (do roku 2004), zámky v Jaroměřicích nad Rokytnou a Náměšti nad Oslavou, Žižkovu mohyly u Přibyslavi...

Počet i kapacita ubytovacích zařízení na Vysočině zůstávaly ve sledovaném období na stabilní úrovni. V jejich skladbě ovšem došlo k určitým změnám, snížil se počet (nikoli však kapacita) chatových osad a turistických ubytoven, přibýlo hotelů a zejména penzionů. Z hlediska kapacity byly v roce 2004 nejvýznamnějším druhem ubytovacích zařízení v kraji hotely (25,0 % lůžek), dále penziony (12,9 % lůžek), turistické ubytovny (10,1 %) a chatové osady (9,4 % lůžek). Ve srovnání s rokem 2000 se nejvíce zvýšil podíl lůžek v hotelích (o 4,3 procentního bodu) a penzionech (o 2,2 bodu), snížila se pouze kapacita kempů (o 0,5 bodu).

Velká část ubytovacích kapacit je soustředěna na území okresu Žďár nad Sázavou, v roce 2004 to bylo 34,6 % hromadných ubytovacích zařízení a 39,8 % lůžek. Na Žďársku se tedy také častěji vyskytují ubytovací zařízení s vyšší kapacitou. Opačně je tomu v okresech Havlíčkův Brod, Jihlava a také Třebíč.

Počet hostů v hromadných ubytovacích zařízeních na Vysočině byl ve sledovaném období poměrně stabilní, změnila se však jejich skladba. Rychleji přibývalo zahraničních hostů (oproti roku 2000 o 6,4 %), počet hostů z České republiky se zvýšil jen o 0,9 %. Podíl zahraničních hostů se tak z 15,4 % v roce 2000 zvýšil na 16,1 % na konci období. Mezi zahraničními hosty výrazně ubylo občanů Německa a Polska a v menší míře i Nizozemska, kteří na počátku období byli nejčastějšími zahraničními návštěvníky ubytovacích zařízení na Vysočině (v roce 2000 představovali 52,5 % zahraničních hostů, roku 2004 jenom 35,3 %). Naopak se více než o polovinu zvýšil počet hostů ze Slovenska, kteří v roce 2004 tvořili 17,4 % zahraniční klientely (o 5,6 procentního bodu více než roku 2000).

Tab. 5.8.2 Hosté v hromadných ubytovacích zařízeních cestovního ruchu

	2000	2001	2002	2003	2004	Index 2004/2000
Počet příjezdů hostů	392 253	383 766	383 724	399 905	399 005	101,7
v tom:						
Česká republika	331 935	311 998	315 898	344 026	334 811	100,9
zahraniční hosté	60 318	71 768	67 826	55 879	64 194	106,4
z toho (%):						
Německo	31,9	31,6	36,9	29,4	24,2	¹⁾ -7,7
Polsko	10,8	9,9	4,6	4,9	4,3	¹⁾ -6,4
Nizozemsko	9,9	7,6	7,3	7,5	6,7	¹⁾ -3,1
Slovensko	11,9	8,8	11,1	17,5	17,4	¹⁾ 5,6
Počet přenocování	1 830 475	1 388 628	1 264 991	1 368 955	1 229 548	67,2
v tom:						
Česká republika	1 639 884	1 200 592	1 063 027	1 194 233	1 038 197	63,3
zahraniční hosté	190 591	188 036	201 964	174 722	191 351	100,4
z toho (%):						
Německo	36,2	38,6	40,7	25,6	19,9	¹⁾ -16,3
Polsko	11,7	8,8	3,2	2,8	2,4	¹⁾ -9,3
Nizozemsko	10,4	10,1	7,4	8,3	6,1	¹⁾ -4,3
Slovensko	12,4	9,2	9,1	23,5	26,4	¹⁾ 14,0
Průměrná doba pobytu (dny)	6	5	4	4	4	¹⁾ -2
z toho zahraniční hosté	5	4	4	4	4	¹⁾ -1

¹⁾ rozdíl 2004 - 2000

Stále častější orientaci hostů hromadných ubytovacích zařízení na kratší cesty dokládá výrazný pokles počtu přenocování (o 32,8 %), který byl zvláště pronikavý u domácích hostů (o 36,7 %), u zahraničních hostů byl počet přenocování v roce 2004 téměř shodný s jejich počtem v roce 2000, hlavně vlivem hostů ze Slovenské republiky, u kterých se počet přenocování více než zdvojnásobil (u Slováků působil jak rostoucí počet hostů, tak prodlužující se doba pobytu).

Tab. 5.8.3 Tuzemské delší a kratší cesty^{*)}

	Delší cesty			Kratší cesty		
	2003	2004	index 2004/2003	2003	2004	index 2004/2003
Počet cest celkem (tis.)	332	441	132,8	1361	994	73,0
Celkový počet přenocování (tis.)	2 669	3 646	136,6	2509	1911	76,2
Průměrný počet přenocování na 1 cestu	8	8	100,0	2	2	106,9
Celkové výdaje (mil. Kč)	897	1 283	143,0	739	658	89,1
Průměrné výdaje na 1 cestu (Kč)	2 704	2 908	107,5	543	662	122,0

^{*)} z výběrového šetření cestovního ruchu

Z posledních dvou sledovaných let máme z výběrového šetření cestovního ruchu k dispozici údaje o tuzemských delších a kratších cestách. Ukazují značný nárůst počtu tuzemských delších cest i celkových výdajů na ně. Naopak značně ubylo kratších cest (průměrný počet dvě přenocování na jednu cestu), rovněž se snížily celkové výdaje na tyto cesty, nikoli ale průměrné výdaje na jednu cestu (ty vzrostly téměř o čtvrtinu, výrazně více než průměrné výdaje na jednu delší tuzemskou cestu).

5.9 Věda, výzkum, informační technologie

V následujících odstavcích jsou vzájemně spojeny dvě různé oblasti, situace ve výzkumu a vývoji a využívání informačních a komunikačních technologií. Obě oblasti mají v současném překotně se rozvíjejícím světě, „informační společnosti“, klíčový význam. Jen dostatečné investice věnované do vědy, výzkumu a vývoje mohou zajistit budoucí rozvoj hospodářství i celé společnosti. Informačně komunikační technologie se pak stávají jedním ze základů efektivní komunikace. Počítačová gramotnost začíná být jedním ze základních prvků vzdělanosti, hojně využívaným v soukromé i veřejné sféře.

Tab.5.9.1 Zaměstnanci a výdaje výzkumu a vývoje

	2001	2002	2003	2004	Změna v % 2004/2001
Zaměstnanci výzkumu a vývoje	546	752	685	789	44,5
v tom sektor:					
podnikatelský	534	736	672	732	136,8
vládní	8	10	5	57	612,5
vyššího odborného a vysokého školství	-	-	-	-	
soukromý neziskový	4	6	8	-	
Výzkumní pracovníci	203	227	264	341	136,5
v tom sektor:					
podnikatelský	198	216	255	300	114,0
vládní	2	5	4	41	1950,0
vyššího odborného a vysokého školství	-	-	-	-	
soukromý neziskový	3	6	6	0	x
Vnitřní výdaje na výzkum a vývoj (mil. Kč)	319	424	428		65,8
v tom sektor:					
podnikatelský	316	421	425	516	63,3
vládní	.	2	2	14	x
vyššího odborného a vysokého školství	-	-	-	0	x
soukromý neziskový	.	1	1	0	x

Pokud jde o výzkum a vývoj jsou samozřejmě ve velké výhodě velká města, sídla vysokých škol a vědeckých institucí, velkých firem, tedy místa s velkou koncentrací vědeckého a odborného personálu. V tomto ohledu je samozřejmě kraj Vysočina ve srovnání s jinými regiony České republiky ve značné nevýhodě. Navíc jde o

oblast dosti obtížně měřitelnou, určitým vodítkem nám ale může být počet zaměstnanců ve výzkumu a vývoji na tisíc obyvatel a dále výdaje na výzkum a vývoj přepočtené na jednoho obyvatele.

Tab.5.9.2 Informační a komunikační technologie v domácnostech

	Kraj Vysočina			Česká republika		
	2003	2004	index 2004/2003	2003	2004	index 2004/2003
Domácnosti celkem (v tisících)	180	195,6	108,7	4 064	4 110	101,1
z nich vybavené (%):						
pevnou telefonní linkou	58,9	62,3	¹⁾ 3,4	62,9	61,9	¹⁾ -1,0
osobním počítačem	27,8	30,6	¹⁾ 2,8	23,8	29,5	¹⁾ 5,7
z toho připojeným k internetu	15,6	16,7	¹⁾ 1,1	14,8	19,4	¹⁾ 4,6
Obyvatelstvo ve věku 15 a více let (v tisících)	434,0	435,5	100,3	8 658,5	8 676,9	100,2
z nich mající k dispozici pro soukromé účely (%):						
mobilní telefon	70,8	75,8	¹⁾ 5,0	66,0	73,9	¹⁾ 7,9
osobní počítač (PC) doma	36,6	38,0	¹⁾ 1,4	32,6	35,9	¹⁾ 3,3
internet doma	20,6	21,2	¹⁾ 0,6	20,8	23,8	¹⁾ 3,0
přenosný PC	2,1	2,4	¹⁾ 0,3	2,4	3,1	¹⁾ 0,7

¹⁾ rozdíl 2004 - 2003 v procentních bodech

Na tisíc obyvatel na Vysočině v letech 2001 až 2003 připadal jeden pracovník výzkumu a vývoje, v posledním sledovaném roce dva. Údaje za Českou republiku byly podstatně vyšší, v prvních třech letech to bylo pět pracovníků, v roce 2004 šest pracovníků. Výdaje na vědu a výzkum na jednoho obyvatele činily v roce 2001 v kraji Vysočina 615 korun, v dalších letech rostly až na 1 023 korun v roce 2004. Pro srovnání můžeme uvést, že za celou republiku se výdaje na hlavu zvýšily z 2 772 na 3 437 korun. Potěšitelný je rychlejší růst přepočtených výdajů na Vysočině (o 66,2 % ve srovnání s republikovými 24,0 %).

Údaje o vybavenosti domácností informačními a komunikačními technologiemi máme k dispozici jednak ze sčítání lidu, domů a bytů v roce 2001, jednak z šetření o využívání informačních a komunikačních technologií v domácnostech za roku 2003 a 2004. Nejsou to samozřejmě údaje srovnatelné, ale alespoň pro hrubou orientaci snad postačí.

V roce 2001 bylo na Vysočině vybaveno pevnou telefonní linkou 45,1 % domácností, pevnou linkou i mobilním telefonem 19,9 % a pouze mobilním telefonem 10,3 %. Na osobní počítač mělo přístup 13,8 % domácností, z toho 5,1 % na počítač s připojením na internet.

Podle zmíněného šetření bylo v kraji Vysočina v roce 2003 vybaveno pevnou telefonní linkou 58,9 % domácností, v následujícím roce ještě o 3,4 procentního bodu více. To jsou údaje srovnatelné s úrovní České republiky a podíl domácností vybavených osobním počítačem je ve srovnání s republikou na Vysočině dokonce vyšší: v roce 2003 o 4,0 bodu a roku 2004 o 1,1 bodu. Pouze podíl domácností s přístupem na internet byl roku 2004 na Vysočině nižší (16,7 % kraj, 19,4 % Česká republika).

Tomu odpovídají i podíly obyvatelstva patnáctiletého a staršího, které má k dispozici pro soukromé účely osobní počítač a internet. V roce 2004 to bylo na Vysočině 38,0 %, respektive 21,2 %, obdobné republikové údaje činily 35,9 % a 23,8 %.

6. Životní prostředí

6.1 Ovzduší

Úroveň znečištění ovzduší v kraji Vysočina ovlivňují především emise¹ z malých stacionárních zdrojů a z mobilních zdrojů. Za emisemi tuhých znečišťujících látek stojí v kraji především malé zdroje (REZZO 3), které se též významně podílí na emisích čpavku a v menší míře i oxidu uhelnatého. Mobilní zdroje (doprava) mají rozhodující podíl na emisích oxidů dusíku a kyslíčnicku uhelnatého. Hlavní linií tohoto znečištění je dálnice D1 a na ní ležící komunikační uzly.

Hlavními bodovými zdroji emisí na Vysočině jsou provozy dřevozpracujícího průmyslu v okresech Jihlava a Pelhřimov, sklářského průmyslu v okresech Havlíčkův Brod a Jihlava a strojírenského v okrese Žďár nad Sázavou. Řadí se k nim i velká tepelná zařízení a lakovny s velkou spotřebou nátěrových hmot.

Tab. 6.1.1 Měrné emise základních znečišťujících látek REZZO 1-3

	v t/km ² /rok					
	2000	2001	2002	2003	Změna v %	
					2003/ 2000	průměrná roční
Emise tuhé	0,4	0,4	0,5	0,5	25,0	7,7
Oxid siřičitý SO ₂	0,8	0,8	0,6	0,6	-25,0	-9,1
Oxidy dusíku NO _x	0,4	0,4	0,4	0,4	0,0	0,0
Oxid uhelnatý CO	1,8	1,7	1,4	1,4	-22,2	-8,0

Ze základních znečišťujících látek se v letech 2000 až 2003 zvýšilo zatížení pouze u tuhých emisí (v roce 2003 to bylo 0,5 t na km² za rok). Emise oxidů dusíku zůstávaly po celou dobu na stejné úrovni a emise oxidu siřičitého a oxidu uhelnatého se snížily o čtvrtinu.

Srovnáme-li úroveň měrných emisí jednotlivých znečišťujících látek na Vysočině se situací v České republice, vidíme, že u všech ukazatelů s výjimkou tuhých emisí je úroveň znečištění v kraji výrazně nižší. Na rozdíl od Vysočiny zůstaly měrné emise tuhých znečišťujících látek v republice na stejné úrovni. Za jejich růstem v kraji stál v největší míře okres Žďár nad Sázavou, kde došlo ke zvýšení měrných tuhých emisí o dvě třetiny. Vzrostly ale i v okresech Jihlava, Pelhřimov a Třebíč.

Měrné emise oxidu siřičitého se snižovaly ve všech okresech kraje, nejvíce na Pelhřimovsku (o třetinu). Na nejvyšší úrovni byly v roce 2003 v okresech Žďár nad Sázavou a Havlíčkův Brod (0,8, respektive 0,7 t/km² za rok). Na nejnižší úrovni byly měrné emise oxidu siřičitého v třebíčském okrese², kde v roce 2003 dosahovaly 0,4 t/km² ročně. Krajská hodnota činila 0,6 a republiková 2,9 tuny.

Tab. 6.1.2 Měrné emise tuhé REZZO 1-3 podle okresů

	v t/km ² /rok					
	2000	2001	2002	2003	Změna v %	
					2003/ 2000	průměrná roční
Česká republika	0,6	0,6	0,6	0,6	0,0	0,0
Kraj Vysočina	0,4	0,4	0,5	0,5	25,0	7,7
Havlíčkův Brod	0,5	0,4	0,5	0,5	0,0	0,0
Jihlava	0,5	0,6	0,6	0,7	40,0	11,9
Pelhřimov	0,5	0,4	0,5	0,6	20,0	6,3
Třebíč	0,3	0,2	0,3	0,4	33,3	10,1
Žďár nad Sázavou	0,3	0,3	0,4	0,5	66,7	18,6

¹ Emise jsou celkové objemy znečišťujících látek měřené nebo vypočtené (v případě domácností) u producentů v tunách za rok (měří se tedy to, co odejde do ovzduší). Mohou se udávat v přepočtu na km² nebo na 1 obyvatele. Emise se měří na monitorovacích stanicích, kde se stanovují průměrné hodinové, denní, roční koncentrace pro dané místo (měří se tedy to, co opět spadne).

² Měrné emise byly v okrese Třebíč stabilně nejnižší u všech znečišťujících látek.

Měrné emise oxidů dusíku byly v kraji nejvyšší v okrese Jihlava, kde ve srovnání s rokem 2000 vzrostly o 40,0 % na 0,7 t/km² za rok. V ostatních okresech byly měrné emise oxidů dusíku ve srovnání s Jihlavskem výrazně nižší (na Třebíčsku třetinové) a zůstávaly na stabilní úrovni nebo mírně klesaly.

U oxidu uhelnatého měrné emise klesly ve sledovaném období ve všech okresech kraje, nejvíce na Pelhřimovsku a Třebíčsku (shodně o 33,3 %). Nejvyšších hodnot tak v roce 2003 dosahovaly v okresech Havlíčkův Brod (1,7 t/km² za rok) a Žďár nad Sázavou (1,6 t/km²). Ve srovnání s úrovní České republiky (3,5 t/km²) však tyto hodnoty nejsou ani poloviční.

6.2 Voda

Na území kraje Vysočina leží významné evropské rozvodí přítoků Severního, Baltského a Černého moře. Vysočina je též pramennou oblastí řady velkých českých i moravských řek. Z vodních toků, které územím kraje protékají, jsou z hlediska průtoku nejdůležitější řeky Jihlava, Sázava, Želivka a Svratka. Vzdor postupné výstavbě nových a rekonstrukci stávajících čistíren odpadních vod je úroveň čištění odpadních vod stále ještě na nedostatečné úrovni a důsledkem toho je zhoršená kvalita povrchových i podzemních vod v některých oblastech. Silně znečištěné jsou např. řeka Jihlava ve Vladislavi, Sázava v Ledči nad Sázavou, Rokytá pod Jaroměřicemi nad Rokytnou, ale i některé menší toky. Na kvalitu vod má dosud dopad též intenzivní zemědělské hospodaření v minulých letech.

Tab. 6.2.1 Jakost vody ve vybraných tocích a profilech

Pramen: ČHMÚ

Tok - vybraný profil Znečišťující látka	Znečištění v mg/l				Stupeň znečištění (třída) ¹⁾			
	2001	2002	2003	2004	2001	2002	2003	2004
Svratka-Vír								
biologická spotřeba kyslíku (BSK ₅)	1,6	2,0	1,4	1,8	II	III	II	II
dusičnanový dusík (N-NO ₃ ⁻)	3,4	4,0	3,1	3,8	II	II	II	II
Jihlava-Beranov								
biologická spotřeba kyslíku (BSK ₅)	6,7	8,2	10,4	9,3	IV	IV	V	IV
dusičnanový dusík (N-NO ₃ ⁻)	4,6	5,0	3,7	3,8	III	III	III	II
Jihlava-Vladislav								
biologická spotřeba kyslíku (BSK ₅)	6,7	6,2	8,5	5,5	IV	IV	IV	IV
dusičnanový dusík (N-NO ₃ ⁻)	6,2	6,2	4,4	5,3	IV	IV	III	III
Sázava-Chlístov								
biologická spotřeba kyslíku (BSK ₅)	2,8	3,7	3,0	2,8	III	III	III	III
dusičnanový dusík (N-NO ₃ ⁻)	6,0	6,8	4,3	5,5	III	III	III	III
Sázava-Ledeč nad Sázavou								
biologická spotřeba kyslíku (BSK ₅)	2,8	4,0	3,2	3,0	III	IV	III	III
dusičnanový dusík (N-NO ₃ ⁻)	6,5	6,7	5,0	5,9	III	III	III	III

¹⁾ zatřídění do tříd podle ČSN 75 7221

Velkou ekologickou zátěží a zdrojem znečištění podzemních i povrchových vod jsou staré ekologické zátěže – skládky. Takových skládek bylo na Vysočině lokalizováno 192, z nich u tří byla klasifikována extrémní rizikovost (Nový Rychnov, Svratka, Pozďátky u Třebíče). Více než třetina z lokalizovaných skládek se nachází na okrese Třebíč, nejméně na Pelhřimovsku (zde je ovšem nejvyšší podíl extrémně a vysoce rizikových skládek).

Jakost vody měřená na pěti místech tří významných vodních toků kraje ukazuje na poměrně stabilní úroveň znečištění, popřípadě mírné zlepšení situace. Nejvyšší kvalita byla ve Svratce ve Vírě, nejhůře na tom byla Jihlava v Beranově a Vladislavi, tedy pod největšími městy kraje (a také dalšími významnými znečišťovateli – průmyslovými podniky v dalších obcích na toku řeky Jihlavy). V Jihlavě v Beranově byly

naměřeny nejvyšší hodnoty biologické spotřeby dusíku¹, ve Vladislavi velmi vysoké hodnoty dusičnanového dusíku². Srovnatelné nebo i vyšší znečištění dusíkem má ale i Sázava v Chlístově a Ledči.

Počet čistíren odpadních vod v kraji se zvyšoval (v roce 2004 jich bylo 172) a s tím rostl i objem čištěných odpadních vod (v roce 2004 byl o 29,8 % vyšší než roku 2000). Podíl čištěných odpadních vod z vod vypouštěných do kanalizace tak činil v posledním roce sledovaného období 81,5 %.

6.3 Půda

Výměra zemědělské půdy v kraji Vysočina se v letech 1995 až 2004 snížila o 0,35 %, o něco méně klesla plocha orné půdy (o 0,28 %). Procento zornění v kraji se tak ještě o něco zvýšilo. Ve stejném období vzrostla výměra nezemědělské půdy o 0,58 %, z toho lesní půdy o 0,54 %. Půda byla na Vysočině ze zemědělského půdního fondu odnímána především k zalesňování, budování průmyslových zón, jejich napojení na dálnici D1, k výstavbě obchvatů obcí a měst.

Tab. 6.3.1 Pozemky k 31.12. 2004 podle druhů a podle okresů

Zdroj: Český úřad zeměměřický a katastrální

v %

	Podíl z celkové výměry						Podíl ze zemědělské půdy				
	zemědělská půda	z toho orná půda	lesní půda	vodní plochy celkem	zastavěné plochy	ostatní plochy	orná půda	chmelnice	vinice	zahrady a ovocné sady	trvalé travnaté porosty
Česká republika	54,1	38,7	33,5	2,0	1,7	8,7	71,6	0,3	0,4	4,9	22,8
Kraj Vysočina	60,6	46,9	30,4	1,7	1,2	6,1	77,4	-	0,0	2,7	20,0
Havlíčkův Brod	63,1	47,3	28,4	1,5	1,4	5,6	75,0	-	-	2,9	22,1
Jihlava	59,2	44,4	31,1	1,6	1,2	6,8	75,1	-	-	2,4	22,5
Pelhřimov	61,4	46,8	30,1	1,6	1,1	5,8	76,2	-	-	2,4	21,4
Třebíč	64,1	56,0	27,1	1,6	1,3	5,9	87,3	-	0,0	2,5	10,1
Žďár nad Sázavou	55,9	40,1	34,6	2,0	1,2	6,3	71,7	-	-	3,0	25,4

Půdu na řadě míst ohrožuje vodní eroze, zvláště to platí pro ornou půdu na svažitéjších pozemcích. Zvláště nebezpečné jsou z tohoto hlediska v posledních letech přívalové srážky.

Zemědělská půda ke konci roku 2004 zaujímala 60,6 % výměry kraje (o 6,5 procentního bodu více než v České republice), podíl orné půdy na ploše kraje činil ke stejnému datu 46,9 % (o 8,2 bodu více než za republiku), naopak nižší byl podíl všech ostatních ploch.

Nadprůměrné zastoupení zemědělské půdy mají v rámci kraje dva okresy – Havlíčkův Brod a zejména Třebíč, který se navíc vyznačuje i zdaleka nejvyšším podílem orné půdy (o 17,3 procentního bodu vyšší než za Českou republiku). V třebíčském okrese je naopak nejnižší zastoupení lesní půdy, které je v kraji nejvíce na Žďársku. Žďárský okres je na Vysočině jediný, ve kterém podíl lesní půdy převyšuje republikovou úroveň.

Podíl orné půdy na zemědělské půdě v okresech kraje (s výjimkou žďárského) neklesá pod tři čtvrtiny, v okrese Třebíč se blíží devíti desetinám. Třebíčský okres se také vymyká úrovni zbytku kraje v podílu trvalých travních porostů na zemědělské půdě (zhruba jedna desetina oproti jedné pětině až čtvrtině u ostatních okresů). Podíl zahrad a ovocných sadů je ve všech okresech kraje výrazně nižší než v republice (často jen poloviční). Jako zajímavost můžeme dodat, že v kraji existuje i jedna vinice – na Sádce u Kojetic v třebíčském okrese.

¹ Biologická spotřeba kyslíku je množství kyslíku spotřebovaného k aerobnímu biochemickému rozkladu organických látek obsažených ve vodě po dobu 5 dnů při standardních podmínkách. Čím je voda znečištěnější, tím je jeho spotřeba vyšší.

² Zdrojem znečištění dusičnanovým dusíkem jsou hnojiva na polích a fekálie. Společně s amoniakálním dusíkem a fosforem podporuje růst mikroorganismů.

6.4 Odpady

Celková produkce odpadů v kraji Vysočina se mezi roky 2000 a 2004 snížila téměř o polovinu, ovšem výhradně vlivem změny definice odpadu, ke které došlo od roku 2002. Odpadů tak ve skutečnosti stále přibývalo a v roce 2004 jich bylo v kraji vyprodukováno o 62,4 % více než roku 2002.

Předmětem nakládání s odpady¹ se v roce 2004 stalo 27,1 % odpadů vyprodukovaných v kraji, to bylo o 11,3 procentního bodu méně než v roce 2002, v absolutním vyjádření však těchto odpadů přibývalo o 12,5 %. Nejčastějším způsobem nakládání s odpady bylo na Vysočině jejich skládkování a ostatní způsoby ukládání v úrovni nebo pod úrovní terénu (v roce 2004 na ně připadalo 43,6 %, v roce 2002 více než polovina). Výrazně se zvyšuje podíl odpadů recyklovaných a spalovaných, i když jejich podíl na celkové likvidaci odpadů je v kraji stále ještě nízký (v roce 2004 jen 8,8 % a 10,4 %).

Tab. 6.4.1 Produkce odpadů a vybrané způsoby nakládání s odpady

							v t	
	2000	2001	2002 ¹⁾	2003	2004		Změna v %	
							2004/ 2000	průměrná roční
Celková produkce odpadů	1 877 675	1 880 398	585 827	670 552	951 455		-49,3	-15,6
Nakládání s odpady celkem	.	.	229 269	257 461	257 877		x	x
z toho:								
recyklace, získání složek	.	.	12 944	11 336	22 767		x	x
spalování	12 347	8 654	369	597	26 896		117,8	21,5
skládkování a ost. způsoby ukládání v úrovni nebo pod úrovní terénu	.	.	124 955	131 096	112 483		x	x

¹⁾ změna definice odpadu

Na jednoho obyvatele kraje Vysočina v roce 2001 připadalo 1,132 tuny odpadu, v následujícím roce to bylo o 0,164 tuny více a v roce 2004 již produkce odpadů na hlavu činila 1,840 tuny. To bylo skoro o třetinu méně než za celou Českou republiku.

Podle údajů Krajského úřadu kraje Vysočina se v září 2004 nacházelo na území kraje 17 skládek odpadů, 2 funkční spalovny nebezpečného odpadu (v Brtnici a Novém Městě na Moravě), 13 kompostáren, 9 zařízení na recyklaci stavební sutě, 3 zařízení s povolením odebírat autovraky, 44 sběrných dvorů, 72 jiných sběrných míst a výkopen odpadů.

6.5 Investice na ochranu životního prostředí

Na ochranu životního prostředí byly v kraji Vysočina v letech 2000 až 2003 pořízeny investice v celkové hodnotě více než dvě a půl miliardy korun (v běžných cenách). Třetina z těchto investic připadla na rok 2001, více než čtvrtina na rok 2003. V prvních dvou letech měly na pořízených investicích dominantní podíl výdaje na ochranu ovzduší a klimatu (v roce 2001 až 61,7 % pořízených investic), v letech 2002 a 2003 naopak přibližně stejný podíl připadal na investice na ochranu vod (nakládání s odpadními vodami). Podíl investic do nakládání s odpady mírně překročil jednu desetinu jen v roce 2003, váha investic do ostatních oblastí ochrany životního prostředí vzrostla až na 15,7 % v roce 2003. V absolutních hodnotách se snížily jen investice na ochranu ovzduší a klimatu (téměř na třetinu), naopak se bezmála zdvojnásobily investice na ochranu vod a ostatní pořízené investice.

¹ Nakládáním s odpady se rozumí jejich shromažďování, soustřeďování, sběr, výkup, třídění, přeprava a doprava, skladování, úprava, využívání a odstraňování.

Tab. 6.5.1 Pořízené investice na ochranu životního prostředí

v tis. Kč (běžné ceny)

	2000	2001	2002	2003	Index 2003/2000
Celkem	605 627	846 413	438 746	685 186	113,1
v tom:					
ochrana ovzduší a klimatu	273 484	522 408	79 388	93 909	34,3
nakládání s odpadními vodami	219 300	218 906	265 469	425 159	193,9
nakládání s odpady	58 123	54 548	45 061	58 827	101,2
ostatní	54 720	50 551	48 828	107 291	196,1

Hlavním zdrojem financování pořízených investic na ochranu životního prostředí byly na Vysočině v roce 2003 vlastní zdroje a rozpočtové prostředky (42,7 %), podíl grantů a dotací činil 21,0 %, na úvěry, půjčky a finanční výpomoci připadalo 16,3 %. Ve srovnání s republikovými čísly byl výrazně nižší podíl vlastních zdrojů a rozpočtových prostředků (o 15,0 procentních bodů), o něco nižší byl také význam grantů a dotací. Více než čtvrtina pořízených investic připadala v tomto roce na okres Žďár nad Sázavou, čtvrtina na okres Jihlava.

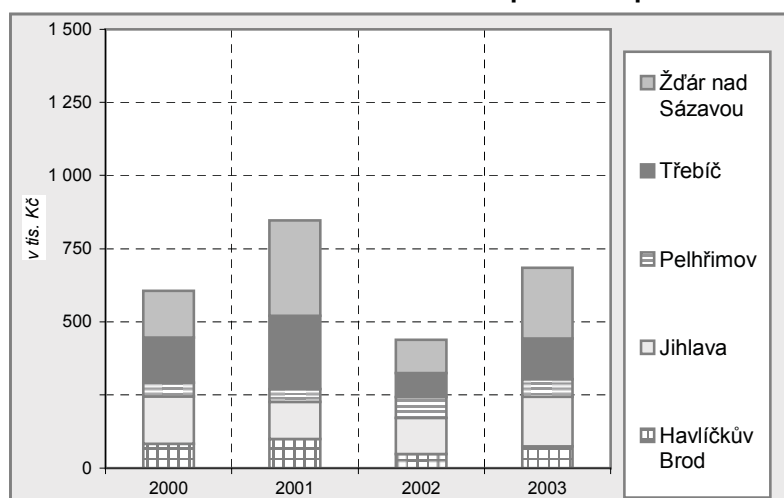
Tab. 6.5.2 Pořízené investice na ochranu životního prostředí podle okresů

v mil. Kč (běžné ceny)

	2000	2001	2002	2003	Index 2003/ 2000	Struktura v %	
						2000	2003
Kraj Vysočina	605 627	846 413	438 746	685 186	113,1	100,0	100,0
Havlíčkův Brod	82 098	99 596	47 554	73 067	89,0	13,6	10,7
Jihlava	161 754	126 928	123 984	170 431	105,4	26,7	24,9
Pelhřimov	48 162	42 919	70 027	60 066	124,7	8,0	8,8
Třebíč	154 364	251 836	82 782	139 339	90,3	25,5	20,3
Žďár nad Sázavou	159 249	325 134	114 399	242 283	152,1	26,3	35,4

Neinvestiční náklady na ochranu životního prostředí činily v roce 2003 na Vysočině 593,2 milionů korun, jen v Karlovarském kraji to bylo méně (a v Pardubickém o málo více). Z toho největší podíl připadal na nakládání s odpady (53,9 %), 6,9 % na ochranu ovzduší a klimatu a 16,4 % na nakládání s odpadními vodami. Ostatní neinvestiční náklady si vyžádaly zbylých 22,7 %.

Ekonomický přínos z aktivit na ochranu životního prostředí dosáhl v kraji Vysočina v roce 2003 celkem 765,7 milionu korun. Rozhodující místo v tom zaujímaly přínosy z nakládání s odpady, na které připadalo 78,4 %.

Graf 20 Investice na ochranu životního prostředí podle okresů

6.6 Chráněná území

Pro území Vysočiny je typické spíše střídání menších ploch lesů a zemědělské krajiny, i když na území každého z okresů se nacházejí i rozsáhlejší lesní komplexy, největší v oblasti Žďárských vrchů. Krajina se vyznačuje též značným počtem rybníků, většinou menších, nachází se v ní řada pramenišť a malých vodních toků. Koeficient ekologické stability¹ dosahuje za celý kraj střední hodnoty (1,08).

Na území kraje Vysočina se rozkládají podstatné části dvou chráněných krajinných oblastí, CHKO Žďárské vrchy (sídlo správy ve Žďáru nad Sázavou) a CHKO Železné hory (správa v Nasavrkách v Pardubickém kraji). Obě chráněné krajinné oblasti představují 8,8 % rozlohy kraje (za celou Českou republiku je to 14,7 %).

Tab. 6.6.1 Chráněná území podle okresů k 31. 12. 2004

Pramen: Agentura ochrany krajiny a přírody

v hektarech

	Národní parky ¹⁾	Chráněné krajinné oblasti ¹⁾	Maloplošná chráněná území			
			národní přírodní památka	národní přírodní rezervace	přírodní památka	přírodní rezervace
Kraj Vysočina	-	2	3	7	92	68
Havlíčkův Brod	-	1	-	1	8	12
Jihlava	-	-	1	2	16	19
Pelhřimov	-	-	1	-	8	14
Třebíč	-	-	-	1	18	15
Žďár nad Sázavou	-	1	1	3	42	11

¹⁾ data z GIS, mohou se lišit od jinde publikovaných

K zachování původního rázu a hodnoty krajiny a jejího současného využití k únosnému hospodaření, rekreaci a turistice bylo na Vysočině zřízeno (nebo na její území zasahuje) devět přírodních parků. Jako první z nich to byl v roce 1982 přírodní park Třebíčsko, v roce 1984 následoval přírodní park Balinské údolí, v následujícím roce Čeřínek a v roce 1988 Svratecká hornatina a Střední Pojhlaví. Roku 1995 byl vyhlášen přírodní park Melechov, roku 1996 Rokytná, v roce 1998 Doubrava a konečně roku 2001 Bohdalovsko. Tyto přírodní parky tvoří 7,0 % plochy kraje.

Do konce roku 2004 bylo na území kraje Vysočina vyhlášeno celkem 170 maloplošných chráněných území. Z nich téměř čtvrtina (42) existuje v rámci některé chráněné krajinné oblasti. Nejcenější lokality mají statut národní přírodní rezervace (7) nebo národní přírodní památky (3), počtem však mezi maloplošnými chráněnými územími převažují přírodní památky (54,0 %) a přírodní rezervace (40,0 %).

Z přírodních památek a přírodních rezervací vyhlášených mimo území chráněných krajinných oblastí byla podle údajů krajského úřadu čtvrtina zřízena k ochraně lesních společenstev, více než třetina k ochraně lučních společenstev, třináct procent za účelem ochrany skalních útvarů. Ochrana rašelinišť je účelem 17 procent přírodních památek a přírodních rezervací, ochrana vodních a břehových a mokřadních společenstev shodně čtyři procenta maloplošných území. Rozlohou jsou však nejrozsáhlejší území vyhlášená k ochraně lesních společenstev (více než tři čtvrtiny plochy).

Nejvíce maloplošných chráněných území (téměř třetina) se nachází na území okresu Žďár nad Sázavou (z nich většina v rámci chráněných krajinných oblastí), více než pětina na Jihlavsku a téměř pětina na Třebíčsku.

¹ Poměr výměry ekologicky stabilních ploch (louky, lesy, rybníky atd.) a ekologicky nestabilních ploch (zastavěné plochy, orná půda apod.)

7. Regionální spolupráce

Regionální spolupráce se v kraji Vysočina jako vnitrozemském regionu¹ realizuje především prostřednictvím mikroregionů. Tento pojem se většinou používá k označení sdružení několika obcí, pro které je charakteristický aktivní vznik „zdola“, tedy z vlastní iniciativy zúčastněných obcí, které vzájemně spolupracují při výkonu své samostatné působnosti. Někdy se sdružují za účelem dosažení určitého konkrétního cíle, většinou jsou však jejich aktivity komplexnější a zaměřují se na všeobecný rozvoj příslušného regionu. Mikroregiony mají zpravidla zpracované rozvojové studie.

7.1.1 Vybrané mikroregiony se sídlem v kraji Vysočina v roce 2004

Zdroj: ÚÚR Brno

Název mikroregionu	Sídlo	Okres	Počet členských obcí		Počet obyvatel členských obcí
			celkem	z toho mimo kraj	
Brána Vysočiny		Pelhřimov	6	-	2 366
Bystřicko	Bystřice nad Pernštejnem	Žďár nad Sázavou	32	-	19 910
Černé Lesy	Brtnice	Jihlava	18	-	11 887
Černý les	Strážek	Žďár nad Sázavou	4	-	1 987
Dobrovolné sdružení mikroregionu Hrotovicka	Hrotovice	Třebíč	15	-	6 970
Habersko	Habry	Havlíčkův Brod	9	-	3 149
Horácko	Budišov	Třebíč	28	-	9 319
Hořepnický region	Hořepník	Pelhřimov	4	-	835
Jemnický mikroregion	Jemnice	Třebíč	30	9	11 197
Košeticko	Košetice	Pelhřimov	5	-	1 047
Mikroregion Čeřínek-Jih		Jihlava	6	-	3 927
Mikroregion Dušejovsko	Dušejov	Jihlava	6	-	1 135
Mikroregion Chvojnice	Kralice nad Oslavou	Třebíč	11	-	3 621
Mikroregion Jihlavsko	Čížov	Jihlava	11	-	53 207
Mikroregion Loucko	Luka nad Jihlavou	Jihlava	7	-	7 027
Mikroregion Náměšťsko	Náměšť nad Oslavou	Třebíč	14	-	9 626
Mikroregion Novoríšsko		Jihlava	12	1	2 748
Mikroregion podhůří Mařenky	Rokytnice nad Rokytnou	Třebíč	7	-	3 249
Mikroregion Stonařovsko	Stonařov	Jihlava	7	-	2 311
Mikroregion Třešťsko	Třešť	Jihlava	17	-	13 619
Moravskobudějovický mikroregion	Moravské Budějovice	Třebíč	22	-	15 480
Novoměstsko	Tři Studně	Žďár nad Sázavou	31	-	19 817
Pelhřimov	Pelhřimov	Pelhřimov	22	-	21 546
Pelhřimovsko - Jih		Pelhřimov	20	-	15 477
"Pod Peperkem"	Velká Losenice	Žďár nad Sázavou	4	-	3 116
Polensko	Polná	Jihlava	22	-	12 963
Rokytná	Jaroměřice nad Rokytnou	Třebíč	21	-	10 009
Rozvojové sdružení Zdeňkov	Mrákotín	Jihlava	5	-	1 225
Sdružení obcí mikroregionu Svidník	Černovice	Pelhřimov	7	-	3 500
Sdružení obcí povodí Stařečského potoka	Stařeč	Třebíč	3	-	2 034
Stražiště	Pacov	Pelhřimov	20	-	8 806
Subregion Velké Dářko	Škrdlovice	Žďár nad Sázavou	7	-	2 716
Svazek obcí Hradiště	Lípa	Havlíčkův Brod	11	-	5 897
Svazek obcí Ledčsko	Ledeč nad Sázavou	Havlíčkův Brod	19	2	10 573
Svazek obcí Podoubraví	Chotěboř	Havlíčkův Brod	27	-	24 803
Svazek obcí Přibyslavka	Přibyslav	Havlíčkův Brod	22	-	13 520
Světelsko		Havlíčkův Brod	13	-	10 064
Telčsko	Telč	Jihlava	47	1	15 157
Třebíčsko	Třebíč	Třebíč	8	-	42 171
Zálesí	Humpolec	Pelhřimov	13	-	14 998
Želivka II.		Pelhřimov	4	-	1 086

Spolupráce obcí se uskutečňuje na základě smlouvy uzavřené ke splnění určitého konkrétního cíle, na základě smlouvy o vytvoření dobrovolného svazku obcí nebo prostřednictvím zakládání právnických osob podle obchodního zákoníku dvěma nebo více obcemi.

Počet obcí zapojených do některého z mikroregionů je velice proměnlivý, obecně se ale stále zvyšuje. Některé obce jsou také zapojeny dokonce i do dvou nebo tří mikroregionů. Mikroregiony při svém utváření samozřejmě zpravidla nerespektují hranice územně správních celků, v případě správního obvodu pověřené obce nebo obce s rozšířenou působností či okresu je to dosti časté, občas k takovému přesahu dochází i v případě hranic krajů.

Velikost jednotlivých mikroregionů v kraji Vysočina je velice různorodá. Nejmenší z nich sdružují tři nebo čtyři obce a počet obyvatel členských obcí nepřesahuje tisíc osob. Naopak členské obce největších mikroregionů se počítají na desítky (mikroregion Telčsko měl v roce 2004 sedmačtyřicet členských obcí) a počet jejich obyvatel v případě mikroregionů Třebíčsko a Jihlavsko překračuje hranici čtyřiceti, respektive padesáti tisíc, protože mezi jejich členy jsou obě největší města kraje.

Z mikroregionů se sídlem v některé obci Vysočiny překračovaly v roce 2004 hranici kraje čtyři. Nejvíce členských obcí z jiného kraje tehdy měl Jemnický mikroregion, bylo to devět obcí z Jihočeského a Jihomoravského kraje¹, u Svazku obcí Ledčsko to byly dvě obce ze Středočeského kraje, v případě mikroregionů Telčsko a Novoříšsko po jedné obci z Jihočeského kraje.

Rozvíjí se ale i mezinárodní spolupráce. Partnerskými regiony kraje Vysočina jsou rakouská spolková země Dolní Rakousy a francouzský kraj Champagne-Ardenne.

¹ To je prakticky třetina členských obcí mikroregionu. Zajímavé ale je, že z těchto devíti obcí s výjimkou Budíšovic, Oslavic a Vysočan patřily do r. 1948 všechny do někdejšího soudního okresu Jemnice.

8. Mezikrajské srovnání

Cílem kapitoly „Mezikrajské srovnání“ je kvantifikovat postavení kraje a změnu postavení kraje v období let 2000 – 2004, a to ve čtyřech oblastech: demografické, sociální, ekonomické a v oblasti životního prostředí.

Pro kvantifikaci postavení kraje byl zvolen následující postup. Původně bylo navrženo a rozříděno do jednotlivých okruhů 86 ukazatelů. Na základě dat roku 2000 byly vypočteny korelační koeficienty mezi ukazateli samostatně v rámci každého okruhu (nebyly testovány korelační vazby mezi ukazateli napříč čtyřmi vybranými okruhy a nebyly testovány vazby mezi vývojovými indexy). Byly vyloučeny ukazatele (například hrubý domácí produkt), u nichž korelační koeficient¹⁾ v absolutní hodnotě přesáhl hodnotu 0,8 (stejný jev by mohl mít při ponechání závislých ukazatelů v mezikrajském srovnání několikanásobnou váhu). U více obdobných ukazatelů rozhodovalo, který z nich se používá nejčastěji, jak je dostupný, jakou má vypovídací hodnotu (metodická přesnost výpočtu, schopnost věrohodně zachytit sledovaný jev), popř. na základě variačního koeficientu²⁾ (u ukazatelů se srovnatelnou významností a dostupností se pro zdůraznění rozdílů ponechal ten variabilnější). Zbylých 47 ukazatelů se dále rozdělilo na ukazatele vhodné pro posouzení postavení kraje v celém období (průměr let 2000 – 2004, jedinečná data např. ze sčítání lidu, domů a bytů a z nepravidelných šetření) a využitelné pro posouzení změny postavení kraje v čase (u ukazatelů, které jsou k dispozici v časové řadě).

Váhy ukazatelů byly stanoveny metodou párového srovnávání, a to na třech úrovních (expertní metoda). Na úrovni ústředí ČSÚ se stanovení vah zúčastnilo 8 pracovníků, v krajských reprezentacích ČSÚ více než 100 zaměstnanců a bylo využito i zkušeností 37 externích odborníků. Každý zpracovatel vyplnil pro každý okruh ukazatelů tabulky preferencí (2 = důležitější ukazatel, 1 = stejně důležitý nebo nelze určit, 0 = méně důležitý ukazatel), které byly zprůměrovány za všechny skupiny zpracovatelů. Průměrné preference byly zaokrouhleny na 2 desetinná místa, tj. došlo ke zjemnění určení důležitosti (např. 1,35 = „o něco důležitější“ ukazatel). Po zprůměrování výsledných preferencí za tři výše uvedené skupiny posuzovatelů byly vypočteny váhy ukazatelů jako podíl součtu preferencí pro daný ukazatel k součtu všech preferencí v daném okruhu ukazatelů. Váhy jsou vypočteny zvlášť pro posouzení celkového postavení kraje a zvlášť pro změnu postavení kraje v čase. V časové řadě je k dispozici méně ukazatelů, proto se váhy pro postavení kraje (v tabulkách označené jako „váhy“) liší od vah pro změnu postavení kraje v čase („váhy ČR“).

Ukázka vyplnění zpracovatelem

	Ž1	Ž2	Ž3	Ž4	Ž5	Ž6	Ž7	Ž8	Ž9	Σb _i
Ž1		2	0	0	2	2	2	2	2	12
Ž2	0		0	0	0	1	1	0	2	4
Ž3	2	2		0	2	2	2	2	2	14
Ž4	2	2	2		2	2	2	2	2	16
Ž5	0	2	0	0		2	2	2	2	10
Ž6	0	1	0	0	0		1	0	2	4
Ž7	0	1	0	0	0	1		0	2	4
Ž8	0	2	0	0	0	2	2		2	8
Ž9	0	0	0	0	0	0	0	0		0

Výsledná tabulka preferencí za oblast životního prostředí

	Ž1	Ž2	Ž3	Ž4	Ž5	Ž6	Ž7	Ž8	Ž9	Σb _i	Váhy	Váhy ČR
Ž1		1,27	0,93	0,61	0,59	0,61	0,58	0,69	1,03	6,31	0,088	0,094
Ž2	0,73		0,69	0,33	0,32	0,37	0,31	0,36	0,72	3,83	0,053	0,055
Ž3	1,07	1,31		0,76	0,81	0,70	0,66	0,81	1,22	7,34	0,102	0,109
Ž4	1,39	1,67	1,24		1,09	0,87	1,08	1,29	1,52	10,13	0,141	0,154
Ž5	1,41	1,68	1,19	0,91		0,93	1,04	1,26	1,48	9,89	0,137	0,150
Ž6	1,39	1,63	1,30	1,13	1,07		1,14	1,28	1,61	10,56	0,147	0,160
Ž7	1,42	1,69	1,34	0,92	0,96	0,86		1,39	1,53	10,12	0,140	0,153
Ž8	1,31	1,64	1,19	0,71	0,74	0,72	0,61		1,39	8,32	0,115	0,124
Ž9	0,97	1,28	0,78	0,48	0,52	0,39	0,47	0,61		5,50	0,076	x

Z dat bylo nutné vypočítat normované hodnoty³⁾ a určit jejich vzdálenost od antioptima. Jako antioptimum byla stanovena minimální hodnota ukazatele mezi kraji (u ukazatelů pozitivně působících na danou oblast – v tabulce 8.1 označeno jako směr působení s kladným znaménkem) či maximální hodnota mezi kraji (u ukazatelů s negativním směrem působení, u nichž platí „čím více, tím hůře“). Vypočtením vzdálenosti normovaných dat od antioptima v absolutní hodnotě se zajistil stejný směr pohybu všech ukazatelů.

¹⁾ podle vzorce
$$r_{xy} = \frac{n \sum x_i y_i - \sum x_i \sum y_i}{\sqrt{n \sum x_i^2 - (\sum x_i)^2} \cdot \sqrt{n \sum y_i^2 - (\sum y_i)^2}}$$
; byla použita funkce MS Excel =CORREL(pole1;pole2)

²⁾ podle vzorce
$$VK = \frac{s}{\bar{x}}$$
, kde s je směrodatná odchylka a $\bar{x}$ je průměr

³⁾ Z-transformace
$$Z_{ki} = \frac{x_{ki} - \bar{x}_k}{s_k}$$
, kde k značí jednotku (kraj) a i znak (ukazatel). Takto upravené hodnoty mají nulový

průměr a jednotkovou směrodatnou odchylku a jsou mezi sebou vzájemně porovnatelné.

Výsledný syntetický ukazatel představuje součet násobků vzdáleností od antioptima a příslušných vah za jednotlivé kraje v každém ze čtyř okruhů. Z tohoto výpočtu vychází i stanovení výsledného pořadí kraje v oblasti demografické, sociální, ekonomické a v oblasti životního prostředí.

Pro celkové hodnocení postavení kraje ve sledovaném období byly vstupními daty průměry hodnot za roky 2000 – 2004 a jedinečná data, která nejsou k dispozici v časové řadě. Pro posouzení změny postavení kraje ve vybraných ukazatelích v letech 2000 – 2004 bylo základem stanovení indexu (podle dostupnosti dat, nejčastěji 2004/2000). Další postup (normování, určení antioptima, vypočtení vzdálenosti v absolutní hodnotě, součet vzdáleností vynásobených váhou a stanovení pořadí kraje v rámci okruhu) se při posuzování celkového postavení kraje a změny postavení kraje v čase nelišil.

Přestože vypočtené hodnoty mají povahu syntetických ukazatelů (zahrnují v sobě vážený vliv jednotlivých proměnných) a měly by tedy mít větší vypovídací hodnotu než samostatné dílčí ukazatele, je třeba k jejich interpretaci přistupovat obezřetně. Výsledná hodnota syntetického ukazatele silně závisí na rozsahu výběru ukazatelů a jejich vypovídací hodnotě (tj. schopnosti věrně kvantifikovat stav a vývoj v daném problémovém okruhu) – ta byla zohledněna i při stanovování vah. Ne všechny problémové okruhy bylo možné statisticky popsat, ať už z důvodu absence těchto údajů v regionálním členění nebo z důvodu vysoké korelace s ostatními ukazateli. S opatrností je třeba přistupovat i k hodnocení vývoje. Kromě zadaného období let 2000 – 2004, které je pro posuzování vývoje velmi krátké, je výsledek ovlivněn samotnou konstrukcí vývojového indexu, vycházejícího z krajních let. Svou roli hraje i vnitřní diferenciací krajů, zejména vliv krajského centra (popř. aglomerace) v sídelní struktuře kraje, která výrazně ovlivňuje hodnotu ukazatele za celý kraj a zčásti zakrývá stav a vývoj v periferních či venkovských oblastech kraje.

DEMOGRAFICKÝ VÝVOJ

Posuzování demografického vývoje na základě popsaných výpočtů má omezené využití vzhledem k velkému počtu ukazatelů, které byly z původního výběru vyloučeny pro vzájemnou korelaci. Navzdory nízkému počtu ukazatelů (5, z toho 4 v časové řadě) se pořadí v jednotlivých demografických ukazatelích u krajů velmi lišilo, nebyl žádný kraj, který by byl výrazně lepší nebo výrazně horší ve všech ukazatelích, naopak v případě několika krajů se u různých ukazatelů sešly zároveň pozitivní i negativní extrémy. Výsledné pořadí demografického vývoje do značné míry záviselo také na zvolených vahách ukazatelů a zejména na extrémních výkyvech vzdáleností normovaných hodnot od antioptima (především u přírůstku stěhování).

V souhrnném pořadí za demografickou oblast byl vyhodnocen Středočeský kraj jako kraj s nejlepším postavením, a to díky enormně vysokému relativnímu přírůstku stěhování. Tento jev souvisí s celorepublikovým trendem stěhování obyvatel z velkoměst, v tomto případě z Prahy, ale také se soustředěním obyvatel do oblastí s dobrou dostupností pracovních příležitostí. Hlavní město Praha dosáhlo v přírůstku stěhování druhého nejlepšího výsledku především v důsledku stěhování ze zahraničí. Příznivé hodnoty syntetického ukazatele byly zjištěny kromě Středočeského kraje a Hlavního města Prahy také u krajů Jihomoravského, Jihočeského a Vysočiny. Postavení Hlavního města Prahy ovlivnila zejména nejnižší standardizovaná míra úmrtnosti (což se dá připsat mj. dobře dostupné zdravotní péči) a nejvyšší podíl osob s vysokoškolským vzděláním (tito lidé nacházejí nejlepší uplatnění právě v hlavním městě). Stejně ukazatele se, spolu s relativně nízkým podílem dětí narozených mimo manželství, pozitivně odrazily i v hodnocení Jihomoravského kraje. Základem příznivé hodnoty syntetického ukazatele u Jihočeského kraje byly vyrovnané nadprůměrné výsledky v jednotlivých ukazatelích.

Tab. 8.1 Ukazatele použité v mezikrajském srovnání

Okruh Ukazatel		Váha	Váha ČR	Směr pūs.	Data za roky
Demografický vývoj					
D1	Standardizovaná hrubá míra úmrtnosti (standard: věková struktura ČR)	0,168	0,211	-	2000 - 2004
D2	Přírůstek (úbytek) obyvatelstva stěhováním na 1 000 obyvatel	0,232	0,293	+	2000 - 2004
D3	Index stárí (podíl osob ve věku 65+ k osobám ve věku 0-14 let)	0,295	0,380	-	2000 - 2004
D4	Podíl dětí živě narozených mimo manželství (v %)	0,096	0,116	-	2000 - 2004
D5	Podíl osob 15letých a starších s vysokoškolským vzděláním (v %; SLDB)	0,209	x	+	2001
Sociální vývoj					
S1	Dokončené byty na 1 000 obyvatel	0,054	0,075	+	2000 - 2004
S2	Míra ekonomické aktivity (v %; VŠPS)	0,070	0,096	+	2000 - 2004
S3	Podíl zaměstnaných v primární sféře (v %; VŠPS)	0,048	0,067	-	2000 - 2004
S4	Míra registrované nezaměstnanosti (v %)	0,086	0,120	-	2000 - 2004
S5	Žáci SOŠ s maturitou, gymnázií a VOŠ na 1 000 obyvatel	0,048	0,066	+	2000 - 2004
S6	Průměrné procento pracovní neschopnosti	0,053	0,074	-	2000 - 2004
S7	Lékaři na 1 000 obyvatel	0,057	0,078	+	2000 - 2004
S8	Lůžka v léčebných zařízeních na 1 000 obyvatel	0,050	0,070	+	2000 - 2004
S9	Lůžka v zařízeních sociální péče na 1 000 obyvatel	0,047	0,066	+	2000 - 2003
S10	Nevyřízené žádosti o umístění v domech s pečovatelskou službou na 1 000 obyvatel	0,040	0,055	-	2000 - 2003
S11	Průměrná měsíční výše plného starobního důchodu (v Kč)	0,066	0,091	+	2000 - 2004
S12	Zjištěné trestné činy na 1 000 obyvatel	0,047	0,065	-	2000 - 2004
S13	Sebevraždy na 100 000 obyvatel	0,030	0,042	-	2000 - 2004
S14	Průměrný čistý roční peněžní příjem na 1 člena domácnosti (v Kč; Mikrocensus)	0,083	x	+	2002
S15	Podíl domácností s čistým peněžním příjmem menším než životní minimum (v %; Mikrocensus)	0,075	x	-	2002
S16	Průměrný počet osob v trvale obydleném bytě (SLDB)	0,042	x	-	2001
S17	Podíl bytů v domech postavených v letech 1981 - 2001 (v %; SLDB)	0,033	x	+	2001
S18	Podíl vyjíždějících zaměstnaných osob z obce bydliště celkem (v %; SLDB)	0,048	x	-	2001
S19	Účast voličů ve volbách do zastupitelstev krajů (v %) ¹⁾	0,023	0,031	+	2000, 2004
Ekonomický vývoj					
E1	Průměrná hrubá měsíční mzda (v Kč)	0,120	0,173	+	2000 - 2004
E2	Rozdíl mezi odvětvím s nejvyšší a nejnižší průměrnou měsíční mzdou (v %)	0,066	0,089	-	2000 - 2004
E3	Podnikatelská aktivita (v %; podíl OSVČ na zaměstnaných z VŠPS)	0,100	0,135	+	2000 - 2004
E4	Podíl zemědělské půdy na celkové rozloze území (v %)	x	0,060	+	2000 - 2004
E5	Tržby z průmyslové činnosti na 1 zaměstnance (v tis. Kč, b. c.)	0,101	0,140	+	2000 - 2004
E6	Stavební práce podle dodavatelských smluv podle místa stavby na 1 000 obyvatel (v mil. Kč, b. c.)	0,092	0,125	+	2000 - 2004

¹⁾ v Praze účast ve volbách do zastupitelstva hlavního města Prahy 1998 a 2002

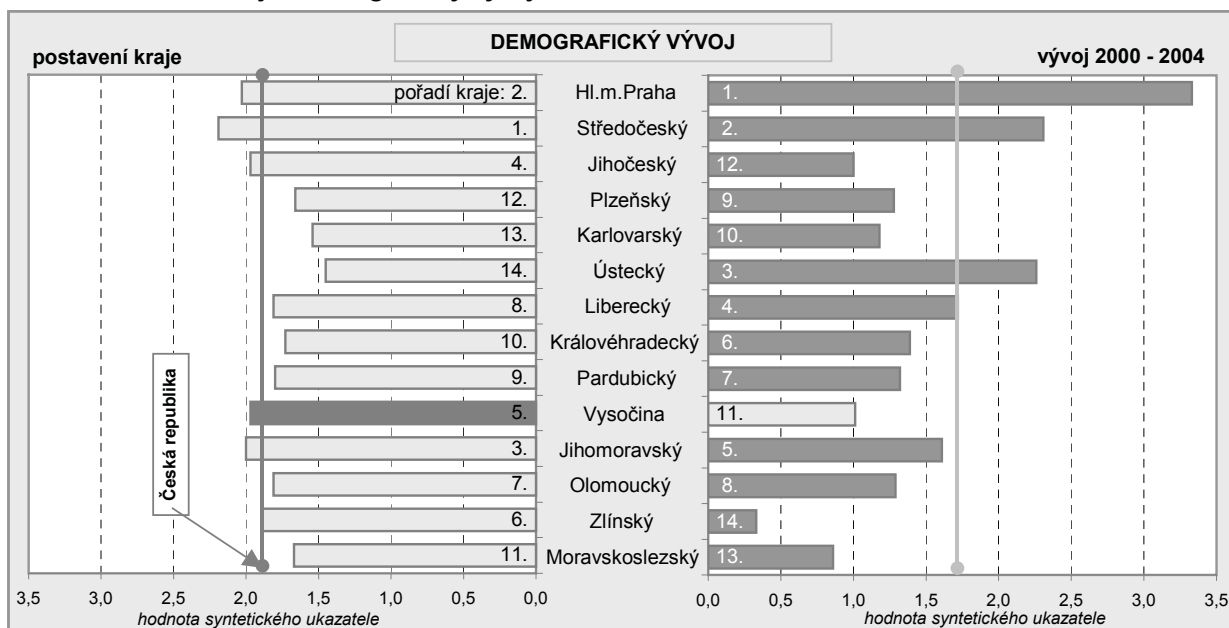
Tab. 8.1 Ukazatele použité v mezikrajském srovnání

dokončení

Okruh Ukazatel		Váha	Váha ČR	Směr pús.	Data za roky
E7	Hosté v hromadných ubytovacích zařízeních na 1 000 obyvatel	0,067	0,090	+	2000 - 2004
E8	Registovaná vozidla na 1 000 obyvatel	0,044	0,056	+	2000 - 2004
E9	Výdaje na výzkum a vývoj na 1 obyvatele (v Kč)	0,095	0,131	+	2001 - 2003
E10	Přijaté dotace celkem na 1 000 obyvatel (v tis. Kč; obecní rozpočty)	0,074	x	+	2004
E11	Investiční nákupy a související výdaje na 1 000 obyvatel (v tis. Kč; krajské a obecní rozpočty)	0,080	x	+	2004
E12	Podíl osob (15letých a starších), které mají k dispozici PC doma (v %)	0,050	x	+	2003, 2004
E13	Podíl obhospodařované zemědělské půdy na celkové rozloze kraje (v %; strukturální šetření)	0,054	x	+	2003
E14	Podíl obyvatel v obcích bez autobusového a železničního spojení (v %)	0,057	x	-	2000
Životní prostředí					
Ž1	Hustota obyvatelstva (v osobách/km ²)	0,088	0,094	-	2000 - 2004
Ž2	Podíl obyvatel v obcích do 300 obyvatel (v %)	0,053	0,055	+	2000 - 2004
Ž3	Podíl lesní půdy na celkové rozloze území (v %)	0,102	0,109	+	2000 - 2004
Ž4	Emise oxidu siřičitého (v t/km ² ; REZZO 1-3)	0,141	0,154	-	2000 - 2003
Ž5	Emise oxidu uhelnatého (v t/km ² ; REZZO 1-3)	0,137	0,150	-	2000 - 2003
Ž6	Pořízené investice na ochranu životního prostředí na 1 obyvatele (v Kč)	0,147	0,160	+	2000 - 2003
Ž7	Podíl čištěné odpadní vody na celkovém množství vypouštěné odpadní vody (v %)	0,140	0,153	+	2000 - 2004
Ž8	Podíl obyvatel bydlících v domech napojených na veřejnou kanalizaci (v %)	0,115	0,124	+	2000 - 2004
Ž9	Specifická potřeba vody na 1 obyvatele celkem (v l/den; census veřejných vodovodů a kanalizací)	0,076	x	-	2001

Na základě syntetického ukazatele z oblasti demografie bylo jako nejhorší vyhodnoceno postavení kraje Ústeckého a Karlovarského, v obou případech zejména vlivem nepříznivě vysoké standardizované míry úmrtnosti, vysokého podílu dětí narozených mimo manželství a nízkého podílu vysokoškoláků v populaci. Ústecký kraj přitom dosáhl nejlepší hodnoty v ukazateli s nejvyšší váhou – v indexu stáří, a třetího nejpříznivějšího postavení v přírůstku stěhování; ve zbývajících ukazatelích se však výsledky tohoto kraje řadily k nejhorším. Postavení Karlovarského kraje je výsledkem působení podobných faktorů, na rozdíl od kraje Ústeckého je zde však relativně vysoký příliv cizinců kompenzován negativním saldem vnitřní migrace. Nepříznivá demografická situace je také v krajích Plzeňském, Královéhradeckém a Moravskoslezském. Společným jmenovatelem pro první dva jmenované kraje je nepříznivá věková struktura, v posledně zmiňovaném kraji pak vyšší úmrtnost doprovázená dlouhodobě negativní bilancí vnitřního stěhování.

Graf 21 Postavení kraje - demografický vývoj

Ve vývoji postavení krajů v demografické oblasti v letech 2000 – 2004 si vedle Hlavního města Prahy a Středočeského kraje, kde migrace působila na zpomalení demografického stárnutí, velmi polepšil i kraj Ústecký a Liberecký. Naproti tomu v Karlovarském kraji, který má z hlediska demografie obdobné postavení jako Ústecký, nebyl vývoj v posledních letech tak příznivý – vinou přetrvávající vysoké úmrtnosti a rychlejší dynamiky populačního stárnutí. Nejméně příznivý demografický vývoj v čase zaznamenal kraj Zlínský a Moravskoslezský, podprůměrné hodnoty však nacházíme ve všech migračně uzavřenějších moravských krajích. Postavení Jihočeského kraje se postupně zhoršovalo zejména vlivem vývoje standardizované úmrtnosti.

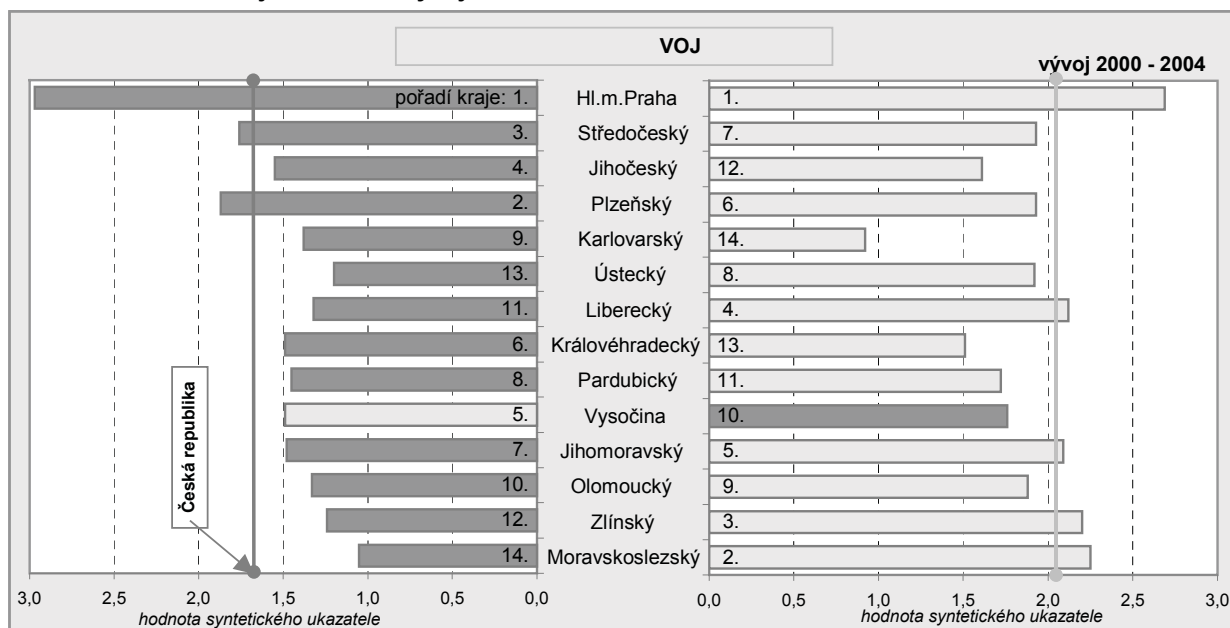
SOCIÁLNÍ VÝVOJ

V sociální oblasti se potvrdilo dominantní postavení Hlavního města Prahy; příznivých hodnot syntetického ukazatele dosáhly dále kraje Plzeňský, Středočeský a Jihočeský. Naproti tomu ze sociálního hlediska byla situace nejproblematictější v Moravskoslezském, Ústeckém a Zlínském kraji, nepříznivě je možné hodnotit stav i v krajích Libereckém a Olomouckém. Hlavním faktorem, který ovlivňuje postavení kraje v této oblasti, je situace na trhu práce. Především na ní závisí vývoj příjmové situace domácností, bytové výstavby, ale i dalších ukazatelů.

Hlavní město Praha dosáhlo nejlepší pozice ve 12 z 19 sledovaných ukazatelů. Praha má však v sociální oblasti postavení jen obtížně srovnatelné s ostatními kraji, a to vlivem koncentrované nabídky pracovních příležitostí. Stejný faktor ovlivnil i postavení sousedního Středočeského kraje. Hodnoty syntetického ukazatele u krajů s nejlepším postavením příznivě ovlivnily zejména vysoké příjmy domácností (vč. důchodců), vysoká míra ekonomické aktivity, nadprůměrná intenzita bytové výstavby a příznivé hodnoty ukazatelů v oblasti zdravotnictví. Na nízké úrovni se udržovaly nezaměstnanost a pracovní neschopnost.

Stejně ukazatele (zejména problematická situace na trhu práce) se promítly i do postavení sociálně nejvíce znevýhodněných krajů. Moravskoslezský kraj má nejnížší příjmy domácností na osobu, Ústecký kraj nejvyšší míru nezaměstnanosti a nejnížší relativní počet dokončených bytů, Zlínský pak mj. nejnížší míru ekonomické aktivity a nejvyšší procento pracovní neschopnosti. Zhoršené sociální postavení Olomouckého kraje je výsledkem především vysoké nezaměstnanosti a nízkých příjmů domácností (vč. důchodců). V případě Libereckého kraje mají podstatný vliv relativně nižší kapacity ve zdravotnických a sociálních zařízeních a vyšší kriminalita.

Graf 22 Postavení kraje - sociální vývoj

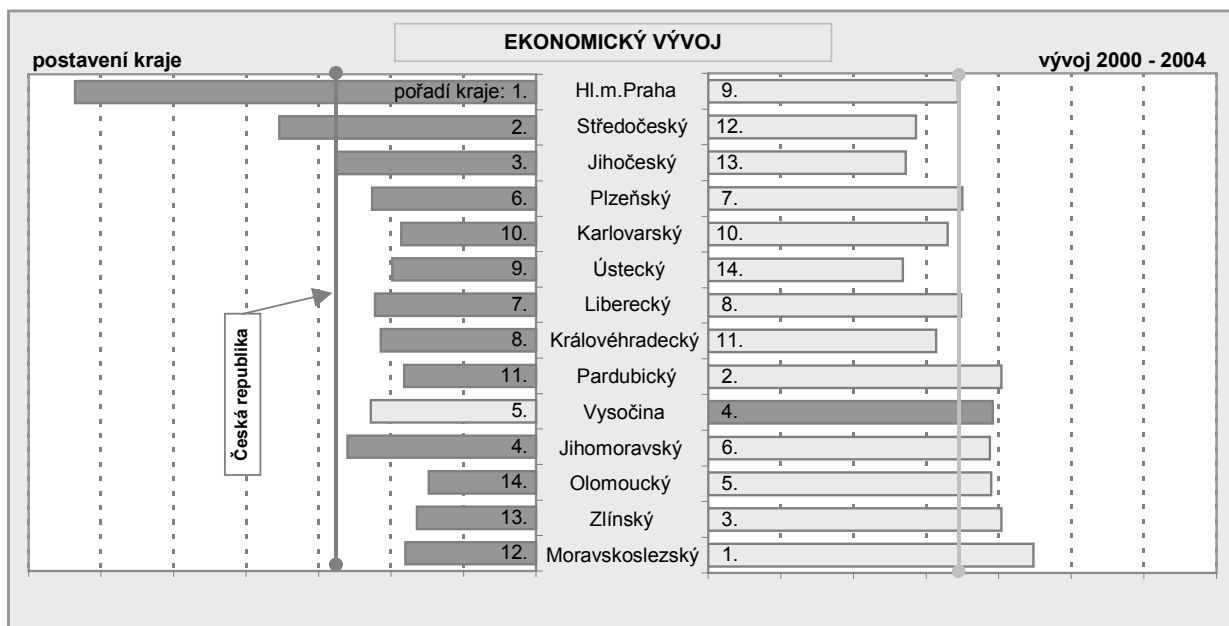
Změna postavení v sociální oblasti mezi roky 2000 a 2004 již tak předvídatelná není. Hlavní město Praha se sice ještě více vzdálilo od ostatních regionů, výraznější posun byl však zaznamenán také v krajích Moravskoslezském, Zlínském a Libereckém, jejichž zaostávání za ostatními kraji se již dále neprohlubovalo. Vývoj Hlavního města Prahy ovlivnilo další zlepšení dostupnosti zdravotní a sociální péče. Moravskoslezský kraj se určitým zvýšením bytové výstavby, poklesem kriminality a procenta pracovní neschopnosti dostal ve srovnání těchto ukazatelů před Ústecký a Zlínský kraj. V Libereckém kraji došlo ke zlepšení úrovně v 11 ze 14 sociálních ukazatelů sledovaných v čase. Nejhorší sociální vývoj v období let 2000 – 2004 zaznamenal Karlovarský kraj, a to nejméně příznivým vývojem ve 4 ze 14 sociálních ukazatelů sledovaných v čase (především ukazatelů trhu práce). Mírné zhoršení sociální situace v porovnání s ostatními kraji zaznamenal i Královéhradecký, Jihočeský a také Pardubický kraj.

EKONOMICKÝ VÝVOJ

Posuzování ekonomického vývoje je ovlivněno tím, že data z této oblasti jsou dostupná pouze podle sídla podniku a ne podle místa skutečné ekonomické činnosti, což se může ve výsledcích projevit především v méně lidnatých krajích. Ukazatel podíl zemědělské půdy, u kterého jsou údaje k dispozici v časové řadě, byl pro posouzení postavení kraje nahrazen ukazatelem podíl obhospodařované zemědělské půdy ze strukturálního šetření v roce 2003, který má lepší vypovídací hodnotu.

Souhrnné hodnocení postavení krajů svědčí o těsné spjatosti ekonomického vývoje se sociálním a v menší míře i demografickým vývojem. Nejlepší ekonomické postavení zaznamenaly Hlavní město Praha, dále Středočeský a Jihočeský kraj, ale i kraj Jihomoravský, naproti tomu nejhůře na tom byl Olomoucký, Zlínský, Moravskoslezský a Pardubický kraj. Hlavní město Praha dosáhlo nejlepších výsledků v 10 ze 13 sledovaných ekonomických ukazatelů; k tomu přispěla (obdobně jako u Středočeského kraje) zejména průměrná hrubá měsíční mzda, míra podnikatelské aktivity, tržby z průmyslové činnosti na zaměstnance, objem stavebních prací, výdaje na výzkum a vývoj či podíl osob využívajících doma osobní počítač. Vyšší úroveň mzdové diferenciace představuje jediný ukazatel, kde byla pozice Prahy nepříznivá (tento stav je však výsledkem výrazné segmentace zdejšího pracovního trhu; nadprůměrný výskyt špičkově placených míst souvisí mj. i s mezinárodní funkcí metropole).

Graf 23 Postavení kraje - ekonomický vývoj

Na nepříznivém postavení Olomouckého kraje se podepsala zejména nejnížší průměrná hrubá měsíční mzda, druhá nejnížší míra podnikatelské aktivity, nižší produktivita práce v průmyslu, ale i nejmenší podíl osob, které mají k dispozici doma počítač. Příznivá hodnota syntetického ukazatele Jihočeského kraje je odrazem nadprůměrných výsledků ve většině jednotlivých ukazatelů (např. třetí nejlepší výsledek v případě objemu stavebních prací). Jihomoravský kraj lze charakterizovat relativně vysokými výdaji na výzkum a vývoj na obyvatele, dobrou vybaveností domácností počítačem a výrazně nadprůměrnými objemy přijatých dotací a investičních nákupů z veřejných rozpočtů. Pro ekonomicky nejvíce znevýhodněné kraje jsou kromě nízkých mezd, malé podnikatelské aktivity a slabšího cestovního ruchu typické buď nižší tržby z průmyslové činnosti, nebo nízký objem stavebních prací.

Také z hlediska změny ekonomického postavení mezi rokem 2000 a 2004 nalezneme určité paralely se sociálním vývojem. Výjimku tvořil Pardubický kraj, kde změna k lepšímu v ekonomické oblasti (druhá nejpříznivější) nebyla provázána obdobným vývojem v sociální oblasti (čtvrtý nejhorší výsledek). Ve sledovaném období si nejvíce polepšil kraj Moravskoslezský, Pardubický, Zlínský a také Vysočina. K příznivým změnám došlo u zmíněných krajů zejména v tržbách z průmyslové činnosti a ve výdajích na výzkum a vývoj. K největšímu relativnímu zhoršení došlo u Ústeckého, Jihočeského a Středočeského kraje. Přispěl k tomu nepříznivý vývoj tržeb z průmyslové činnosti a průměrných mezd. Všechny moravské kraje zaznamenaly ve sledovaném období příznivý ekonomický vývoj, ačkoliv stav jejich ekonomiky byl s výjimkou Jihomoravského kraje hodnocen jako podprůměrný.

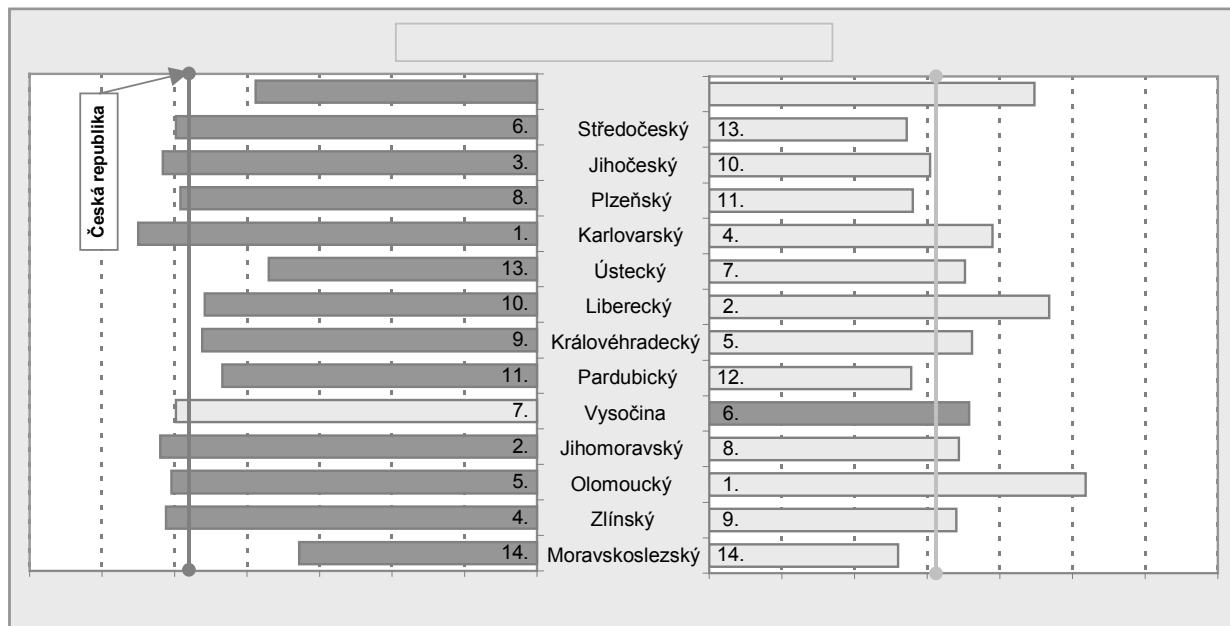
ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

Rozdílná povaha ukazatelů hodnotících životní prostředí způsobila určitou nejednoznačnost výsledků. Pro výraznou většinu krajů je typický souběh jak výrazně pozitivních, tak i negativních výsledků v dílčích ukazatelích, relativně vyrovnaný průběh lze vysledovat pouze u krajů Pardubického a Královéhradeckého. Podle hodnot syntetického ukazatele lze kraje rozdělit do tří skupin: a) kraje s nejvyšší koncentrací ekologických problémů (Moravskoslezský a Ústecký kraj a Hlavní město Praha), b) kraje s nepříznivým stavem životního prostředí (kraje tvořící region soudržnosti Severovýchod, tj. Liberecký, Královéhradecký a Pardubický), c) ostatní kraje s celkově spíše příznivým stavem životního prostředí. Hodnota syntetického ukazatele u všech osmi krajů z třetí skupiny převyšovala ve všech případech úroveň ČR a rozdíly mezi těmito kraji byly zanedbatelné.

Tři kraje s nejméně příznivým životním prostředím jsou vedle vysokého stupně urbanizace znevýhodněny především extrémně vysokými hodnotami měrných emisí (v některých případech převyšujícími celorepublikové hodnoty až desetinásobně). Specifika výhradně městského prostředí Prahy se projevují v porovnání s ostatními kraji kvalitní ekologickou infrastrukturou (čištění odpadních vod, kanalizační a vodovodní sítě) podpořenou mj. i významnými investicemi. Dalším charakteristickým rysem je vysoká intenzita využívání zdrojů (např. nejvyšší potřeba vody navzdory relativně vysoké ceně).

Spojujícím článkem mezi kraji regionu Severovýchod jsou nízké investice do životního prostředí a dosud méně rozvinutá ekologická infrastruktura. Dílčí environmentální problémy se nevyhýbají ani skupině nejlépe hodnocených krajů, o čemž svědčí např. fakt, že úroveň měrných emisí oxidu siřičitého v celkově nejlépe hodnoceném kraji Karlovarském stále zůstává oproti republikovým hodnotám na téměř dvojnásobné úrovni.

Graf 24 Postavení kraje - životní prostředí

Lze říci, že problémy životního prostředí jsou spíše než na jednotlivé kraje vázány na typ sídelní struktury. Specifikem městského prostředí je zejména horší stav ovzduší, vyšší zatížení automobilovou dopravou, specifické využití ploch (nižší lesnatost, větší hustota zástavby), ve venkovském prostředí je problematickým faktorem nedostatečná rozvinutost ekologické infrastruktury (především v oblasti vodního hospodářství). Tato negativa se promítají do úrovně celých krajů v závislosti na tom, v jakém poměru jsou jednotlivé typy osídlení v dané kraji rozšířeny.

Snižování emisí, ale i další faktory jako zvyšování podílu čištěné odpadní vody způsobily, že nejpříznivější vývoj ve sledovaném období zaznamenal Olomoucký kraj, Liberecký kraj a Hlavní město Praha. Syntetický ukazatel změny postavení u Libereckého kraje byl příznivě ovlivněn i přílivem investic na ochranu životního prostředí. Změnu postavení k horšímu v letech 2000 – 2004 u Středočeského, Moravskoslezského a Pardubického kraje způsobily zejména emise. Poslední dva zmiňované kraje jsou také jedinými případy, kde došlo k souběhu nepříznivého stavu i nepříznivého vývoje, obecně se však neprokázala žádná závislost mezi krátkodobými vývojovými tendencemi a celkovou dosaženou úrovní životního prostředí krajů.

POSTAVENÍ KRAJE VYSOČINA MEZI OSTATNÍMI KRAJI

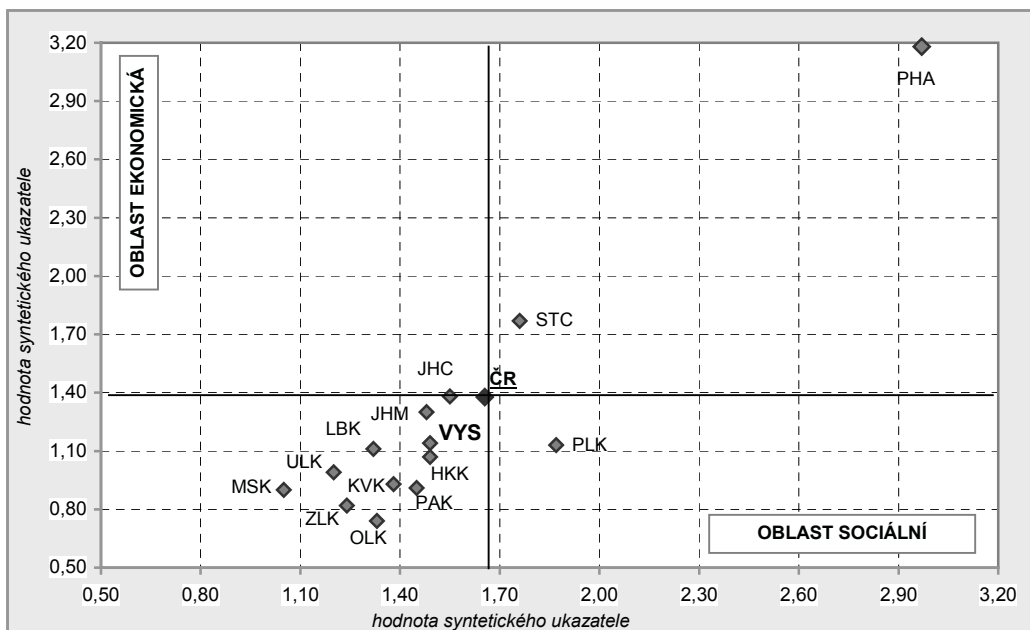
Syntetický ukazatel postavení krajů v demografické oblasti byl u kraje Vysočina vyhodnocen jako pátý nejlepší, ale s nevelkou odchylkou od hodnoty ČR. Nadprůměrných výsledků dosahuje kraj ve standardizované míře úmrtnosti a zejména v podílu dětí živě narozených mimo manželství, ve kterém je na prvním místě mezi kraji. Naopak až na dvanáctém místě je u podílu osob patnáctiletých a starších s vysokoškolským vzděláním. Podobně jako v jiných krajích, např. Pardubickém, se i na Vysočině negativně projevují migrační bilance (především vnitřního stěhování) a nízký podíl obyvatel s vysokoškolským vzděláním; Vysočinu však staví do lepší pozice příznivější věkové složení obyvatel a dosud relativně nízká úroveň mimomanželské plodnosti.

Z pohledu vývoje demografických ukazatelů se kraj dosti odchyluje od průměru, zejména výrazně zaostává za nejdynamičtějšími kraji - Prahou a Středočeským. Mezi příčinami zaostávání jsou mj. i nižší migrační atraktivita (zvláště pro domácí obyvatele) a zrychlené tempo stárnutí populace.

V sociální oblasti se kraj Vysočina zařadil do skupiny krajů s poměrně příznivým stavem, syntetický ukazatel dosáhl páté nejvyšší hodnoty, ze sousedních krajů je na tom výrazně lépe jen Středočeský, ostatní jsou na obdobné úrovni jako Vysočina. Nadprůměrné výsledky kraj vykazuje zejména v počtu trestných činů

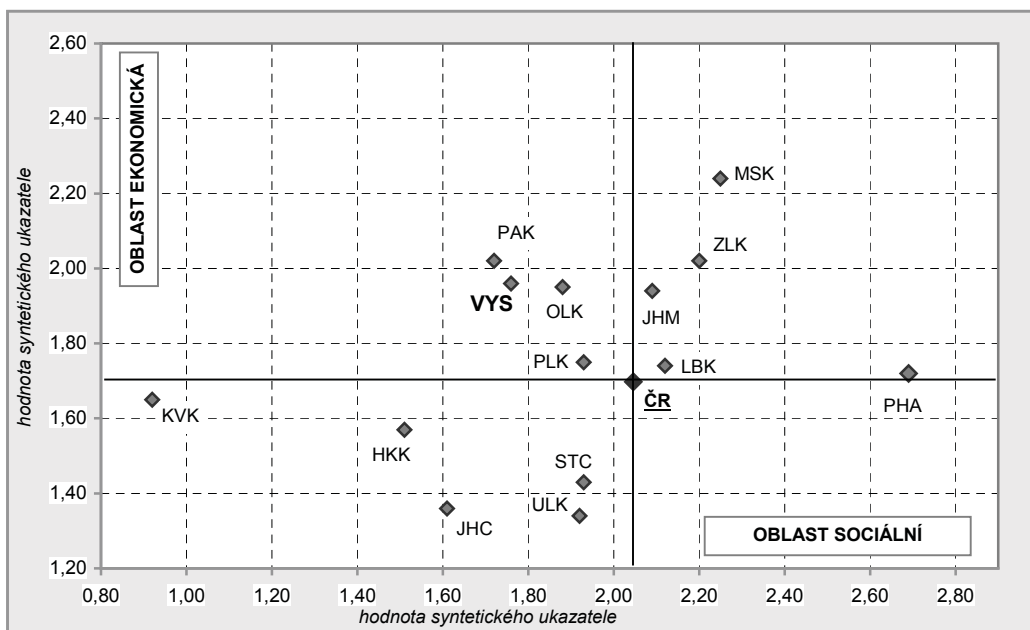
a sebevražd na 1 000 obyvatel, podílu domácností s měsíčním příjmem pod hranicí životního minima, v počtu lůžek v léčebných ústavech na 1 000 obyvatel a v účasti voličů ve volbách do krajského zastupitelstva. Naopak na posledním místě mezi kraji byla Vysočina v podílu zaměstnaných v primárním sektoru a v průměrné měsíční výši starobního důchodu. Významné postavení zemědělství v kraji společně s rozdrobenou sídelní strukturou se tak promítají nejen do příjmové situace obyvatel, ale i do typu bydlení (vyšší počet osob v bytě, vyšší intenzita výjezdy – v obou případech jde o charakteristické atributy „venkovského bydlení“), struktury zaměstnanosti (zdaleka nejvyšší podíl zaměstnaných v primární sféře) a rozvoje i dostupnosti služeb (nepříznivý poměr mezi populací a počtem lékařů, resp. kapacitou lůžek v léčebných zařízeních).

Graf 25 Vazba mezi postavením krajů v ekonomické a sociální oblasti

Vývoj kraje v sociální oblasti v období let 2000 – 2004 byl nepříznivý (pátý nejhorší výsledek syntetického ukazatele změny) a odstup od nejdynamičtěji se rozvíjející Prahy se nadále prohloubil (ze sousedních krajů to platí i pro Pardubický a Jihočeský)

Graf 26 Vazba mezi ekonomickým a sociálním vývojem krajů v letech 2000 - 2004

Ekonomické postavení kraje Vysočina bylo páté nejlepší, v porovnání se sousedními kraji je na tom ale hůře pouze Pardubický kraj, kraje Středočeský, Jihočeský a Jihomoravský se řadí na druhé až čtvrté místo. K poměrně příznivému hodnocení kraje Vysočina nejvíce přispívá podíl obhospodařované zemědělské půdy na rozloze kraje, podíl patnáctiletých a starších osob, které mají doma osobní počítač a rozdíl mezi odvětvím s nejvyšší a nejnižší průměrnou měsíční mzdou. Naopak největšími negativy kraje v ekonomickém vývoji jsou výše průměrné hrubé měsíční mzdy, stavební práce na 1 000 obyvatel a výdaje na výzkum a vývoj na jednoho obyvatele. Tradičně silné postavení zemědělství společně s rozdrobenou sídelní strukturou kraje se odráží ve vysokém podílu obhospodařované zemědělské půdy (vůbec nejvyšší z mimopražských krajů před Pardubickým krajem). Vezmeme-li v úvahu roztržštěnou sídelní strukturu, je podíl obyvatel v obcích bez autobusového nebo železničního spojení velice příznivý. Počet registrovaných vozidel na 1 000 obyvatel je průměrný.

Ve sledovaném období byl ekonomický vývoj v kraji Vysočina čtvrtý nejpříznivější. V příznivém ekonomickém vývoji se odrazily zejména nejvyšší tempo růstu mezd a třetí nejvyšší přírůstek výdajů na výzkum a vývoj. Vysočina se tak v ekonomickém vývoji drží těsně za sousedním Pardubickým krajem.

V oblasti životního prostředí dosáhl kraj Vysočina sedmého nejlepšího výsledku syntetického ukazatele, o něco příznivějšího než je republikový průměr a srovnatelného s úrovní sousedních krajů s výjimkou Pardubického, který je na tom znatelně hůře. Průměrné hodnocení je odrazem rozporné úrovně posuzovaných ukazatelů, které u životního prostředí jsou pro Vysočinu buď velmi příznivé nebo naopak nepříznivé. Tak v podílu obyvatel žijících v obcích do 300 obyvatel se kraj řadí na první místo, na druhé v emisích oxidu siřičitého, na třetí v hustotě obyvatelstva a specifické spotřebě vody na 1 obyvatele. Naopak třetí nejnižší je podíl čištěné odpadní vody, podprůměrný je i podíl lesní půdy, pořízených investic na ochranu životního prostředí na obyvatele a podíl obyvatel žijících v domech napojených na veřejnou kanalizaci, což jsou vesměs ukazatele s vysokou vahou.

V letech 2000 – 2004 zaznamenal kraj Vysočina šestý nejlepší vývoj mezi ostatními kraji s těsným odstupem za pátým Královéhradeckým krajem. Jedinými ukazateli, v jejichž zlepšování kraj zaostával, byly emise oxidu uhelnatého a zejména a podíl čištěných odpadních vod.

V souhrnném pohledu se postavení kraje Vysočina ve vybraných ukazatelích čtyř sledovaných okruhů jeví jako mírně nadprůměrné. U některých z téměř 50 ukazatelů sice dosáhl kraj výrazně negativního výsledku, avšak jen některé z nich patří k rozhodujícím ukazatelům (tj. s vyšší vahou na celkovém hodnocení), zejména z oblasti sociálního vývoje a životního prostředí. Jisté zaostávání se ale projevilo v tendencích krátkodobého vývoje posledních pěti let (zachycených čtyřmi desítkami ukazatelů), jmenovitě to platí pro demografický a sociální vývoj. Naopak mírně nadprůměrný byl ekonomický vývoj a poměrně příznivé byly až na výjimky i trendy v oblasti životního prostředí.

V porovnání se sousedními kraji lze v obecné rovině konstatovat poměrně vysokou podobnost vstupních podmínek (dosaženého stavu) zejména s kraji Jihomoravským a Jihočeským. V základních tendencích byl pak v ekonomické a sociální oblasti značně podobný vývoj v Pardubickém kraji. Oba kraje zde těžily z postupného využívání silného rozvojového potenciálu (např. nižší náklady na pracovní sílu).

Tab. 8.2 Postavení kraje v celém sledovaném období

Česká republika	Hl. m. Praha	Středo-český	Jiho-český	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
Demografický vývoj														
Vážený výsledek														
1,89	2,03	2,19	1,97	1,66	1,54	1,45	1,81	1,73	1,80	1,97	2,00	1,81	1,89	1,67
Pořadí														
x	2	1	4	12	13	14	8	10	9	5	3	7	6	11
Sociální vývoj														
Vážený výsledek														
1,65	2,97	1,76	1,55	1,87	1,38	1,20	1,32	1,49	1,45	1,49	1,48	1,33	1,24	1,05
Pořadí														
x	1	3	4	2	9	13	11	6	8	5	7	10	12	14
Ekonomický vývoj														
Vážený výsledek														
1,38	3,18	1,77	1,38	1,13	0,93	0,99	1,11	1,07	0,91	1,14	1,30	0,74	0,82	0,90
Pořadí														
x	1	2	3	6	10	9	7	8	11	5	4	14	13	12
Životní prostředí														
Vážený výsledek														
2,41	1,94	2,49	2,58	2,46	2,75	1,85	2,29	2,31	2,17	2,49	2,60	2,52	2,56	1,64
Pořadí														
x	12	6	3	8	1	13	10	9	11	7	2	5	4	14

Tab. 8.3 Změna postavení kraje během sledovaného období

Česká republika	Hl. m. Praha	Středo-český	Jiho-český	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
Demografický vývoj														
Vážený výsledek														
1,68	3,33	2,31	1,00	1,28	1,18	2,26	1,72	1,39	1,32	1,01	1,61	1,29	0,33	0,86
Pořadí														
x	1	2	12	9	10	3	4	6	7	11	5	8	14	13
Sociální vývoj														
Vážený výsledek														
2,05	2,69	1,93	1,61	1,93	0,92	1,92	2,12	1,51	1,72	1,76	2,09	1,88	2,20	2,25
Pořadí														
x	1	7	12	6	14	8	4	13	11	10	5	9	3	2
Ekonomický vývoj														
Vážený výsledek														
1,70	1,72	1,43	1,36	1,75	1,65	1,34	1,74	1,57	2,02	1,96	1,94	1,95	2,02	2,24
Pořadí														
x	9	12	13	7	10	14	8	11	2	4	6	5	3	1
Životní prostředí														
Vážený výsledek														
1,54	2,24	1,36	1,52	1,40	1,95	1,76	2,34	1,81	1,39	1,79	1,72	2,59	1,70	1,30
Pořadí														
x	3	13	10	11	4	7	2	5	12	6	8	1	9	14

Tab. 8.4 Pořadí krajů v jednotlivých ukazatelích - postavení kraje v celém sledovaném období

	Váha	Hl. m. Praha	Středo- český	Jiho- český	Plzeň- ský	Karlo- varský	Ústecký	Libe- recký	Králo- véhra- decký	Pardu- bický	Vysoči- na	Jihomo- ravský	Olo- moucký	Zlínský	Morav- skoslez- ský
Demografický vývoj															
D1	0,168	1	11	7	9	13	14	10	3	6	4	2	8	5	12
D2	0,232	2	1	5	4	8	3	7	12	11	9	6	13	10	14
D3	0,295	14	10	6	13	2	1	4	11	8	5	12	7	9	3
D4	0,096	7	6	5	10	14	13	12	8	4	1	3	9	2	11
D5	0,209	1	11	5	4	13	14	9	8	10	12	2	3	7	6
Sociální vývoj															
S1	0,054	2	1	6	3	12	14	11	9	5	7	4	10	8	13
S2	0,070	2	6	7	4	1	5	3	8	9	10	12	11	14	13
S3	0,048	1	8	13	9	3	5	4	10	11	14	7	12	6	2
S4	0,086	1	5	2	3	10	14	6	4	8	7	11	12	9	13
S5	0,048	1	14	2	11	12	10	13	7	4	6	3	8	5	9
S6	0,053	1	2	5	6	3	4	12	9	8	7	10	11	14	13
S7	0,057	1	14	7	3	6	11	9	5	10	13	2	4	12	8
S8	0,050	1	12	11	2	14	4	13	5	10	3	7	8	9	6
S9	0,047	14	11	12	9	4	1	13	8	5	10	7	3	2	6
S10	0,040	2	4	12	3	6	8	13	14	7	9	1	11	5	10
S11	0,066	1	4	10	5	6	3	7	9	11	14	8	13	12	2
S12	0,047	14	11	6	7	10	13	12	4	3	1	9	5	2	8
S13	0,030	5	3	9	13	11	12	8	6	4	1	2	14	10	7
S14	0,083	1	2	5	3	6	11	4	9	12	8	7	13	10	14
S15	0,075	1	4	5	2	13	12	9	7	8	3	10	6	14	11
S16	0,042	1	8	8	4	3	2	5	6	11	13	12	10	14	6
S17	0,033	14	1	6	7	9	11	13	8	3	4	10	5	2	12
S18	0,048	1	14	9	8	6	4	2	7	12	11	5	10	13	3
S19	0,023	1	10	8	5	14	13	9	4	2	3	7	11	6	12
Ekonomický vývoj															
E1	0,097	1	2	8	4	12	5	6	9	11	13	7	14	10	3
E2	0,054	12	14	2	11	1	8	4	7	9	3	13	5	10	6
E3	0,082	1	2	6	10	8	12	3	4	9	11	7	13	5	14
E5	0,083	3	1	7	6	14	2	10	11	4	9	13	12	8	5
E6	0,076	1	9	3	2	5	6	12	4	10	13	8	7	14	11
E7	0,055	1	10	5	6	2	13	3	4	12	9	7	11	8	14
E8	0,036	4	3	2	1	12	10	8	5	7	6	9	11	13	14
E9	0,077	1	2	8	9	14	13	5	11	4	12	3	10	6	7
E10	0,071	1	11	7	14	10	3	5	13	9	6	2	8	12	4
E11	0,055	1	5	2	4	8	13	10	14	7	6	3	12	9	11
E12	0,061	1	4	7	10	12	13	9	11	6	3	2	14	8	5
E13	0,056	1	5	8	9	13	11	14	6	3	2	4	7	12	10
E14	0,066	1	6	8	13	10	11	7	5	14	4	1	1	12	9
Životní prostředí															
Ž1	0,088	14	5	1	2	4	11	9	7	6	3	12	8	10	13
Ž2	0,053	14	3	2	4	11	10	8	6	5	1	9	7	12	13
Ž3	0,102	14	13	5	4	2	10	1	8	11	9	12	7	3	6
Ž4	0,141	11	9	3	5	13	14	6	7	10	2	1	4	8	12
Ž5	0,137	13	10	2	6	7	12	11	8	9	3	1	5	4	14
Ž6	0,147	1	4	8	11	3	2	14	13	10	9	5	6	7	12
Ž7	0,140	1	3	13	6	2	14	10	9	8	12	4	7	5	11
Ž8	0,115	1	14	3	8	2	4	12	10	13	9	6	11	7	5
Ž9	0,076	14	4	5	11	13	12	10	8	6	3	7	1	2	9

Tab. 8.5 Pořadí krajů v jednotlivých ukazatelích - změna postavení kraje během sledovaného období

	Váha ČR	Hl. m. Praha	Středo- český	Jiho- český	Plzeň- ský	Karlo- varský	Ústecký	Libe- recký	Králo- véhra- decký	Pardu- bický	Vysoči- na	Jihomo- ravský	Olo- moucký	Zlínský	Morav- skoslez- ský
Demografický vývoj															
D1	0,211	4	9	13	11	14	2	3	10	8	6	5	1	12	7
D2	0,293	1	2	7	10	3	4	13	6	11	9	5	14	12	8
D3	0,380	2	1	9	5	12	3	4	6	7	11	8	10	13	14
D4	0,116	4	6	12	7	1	2	3	10	11	14	8	9	13	5
Sociální vývoj															
S1	0,075	2	1	3	7	6	12	4	11	10	8	5	13	14	9
S2	0,096	8	3	11	9	14	1	2	13	7	5	10	12	6	4
S3	0,067	1	6	4	3	14	2	13	5	8	7	10	12	9	11
S4	0,120	8	3	9	5	14	1	12	13	6	10	7	2	11	4
S5	0,066	7	14	13	8	12	4	11	10	2	9	6	5	3	1
S6	0,074	10	13	14	11	9	4	5	6	7	12	3	8	2	1
S7	0,078	1	14	13	6	10	5	9	8	2	12	11	7	3	4
S8	0,070	4	13	6	11	14	12	1	9	10	3	7	8	2	5
S9	0,066	1	14	12	3	13	11	2	7	6	9	4	10	8	5
S10	0,055	3	10	12	4	13	6	1	7	14	9	5	2	8	11
S11	0,091	1	2	4	8	11	14	3	5	10	12	6	9	7	13
S12	0,065	9	1	5	13	12	14	11	10	7	8	6	3	2	4
S13	0,042	2	8	12	10	1	13	5	7	14	9	3	11	4	6
S19	0,031	4	1	6	8	9	10	3	2	5	7	12	14	13	11
Ekonomický vývoj															
E1	0,173	7	13		6	10	12	3	9	5		2	4	11	8
E2	0,089	10	7	9	6	14	5	2	1	12	13	11	4	3	8
E3	0,135	12	1	6	13	5	9	11	3	14	10	7	2	4	8
E4	0,060	14	9	7	5	12	10	4	3	6	8	11	13	2	1
E5	0,140	13	8	12	9	11	14	7	10	1	6	3	4	2	5
E6	0,125	4	10	8	1	3	7	9	13	6	11	5	14	12	2
E7	0,090	1	7	5	3	12	14	13	10	9	8	2	6	4	11
E8	0,056	2	9	11	13	5	7	8	12	10	14	6	4	3	1
E9	0,131	9	14	6	13	2	8	12	10	5	3	11	7	4	1
Životní prostředí															
Ž1	0,094	5	14	12	11	13	9	10	8	7	6	4	1	3	2
Ž2	0,055	8	13	11	9	4	14	2	7	12	5	10	6	3	1
Ž3	0,109	2	8	3	12	7	4	10	11	6	5	14	1	13	9
Ž4	0,154	2	10	8	11	3	6	1	7	13	5	14	4	9	12
Ž5	0,150	2	13	5	3	1	12	6	9	8	10	11	4	7	14
Ž6	0,160	14	6	10	11	12	13	2	3	9	4	1	7	5	8
Ž7	0,153	8	5	12	13	4	1	3	7	9	14	11	2	10	6
Ž8	0,124	12	2	7	6	13	11	5	10	9	1	4	3	8	14

9. Závěr

Kraj Vysočina se vyznačuje značně složitou a rozdrobenou sídelní strukturou s výrazným podílem venkovského osídlení a malých měst. Ta do značné míry předurčuje i další charakteristiky demografické, hospodářské a sociální.

V demografickém vývoji byl pro kraj charakteristický mírný úbytek obyvatelstva způsobovaný jak přirozenou měnou, tak i migrací. Relativně nízká je potratovost a rozvodovost a dosud i podíl dětí narozených mimo manželství.

Pokračuje stárnutí obyvatelstva, snižuje se podíl dětí do patnácti let, ale věkové složení populace je však zatím ještě relativně příznivé.

Nízký je podíl vysokoškolsky vzdělaných lidí, které kraj ve značném počtu ztrácí migrací. Mezi přistěhovanými do kraje značně stoupá podíl cizích státních příslušníků.

Pro Vysočinu je typický venkovský typ osídlení, charakteristický značným podílem bytů v rodinných domech, většími domácnostmi a vysokým podílem zaměstnanosti v primárním sektoru.

Nezaměstnanost je relativně nízká, ale se značnými regionálními rozdíly v rámci kraje. Vysoký je podíl osob, které vyjíždějí za prací z místa trvalého bydliště. Nízká je výše průměrné hrubé měsíční mzdy.

Ekonomika Vysočiny je typická významným podílem zemědělství a průmyslu, který se projevuje jak v zaměstnanosti, tak ve struktuře hrubé přidané hodnoty. Velmi vysoký je podíl obhospodařované zemědělské půdy na výměře kraje.

Výdaje na výzkum a vývoj jsou v kraji poměrně malé, což je ale do značné míry dáno objektivními faktory. Naopak příznivá je situace ve vybavenosti obyvatel osobním počítačem.

V dopravní infrastruktuře je největším problémem technický stav silniční sítě, železniční síť je velmi řídká.

V cestovním ruchu převažují hosté z tuzemska, kteří na Vysočinu zajíždějí většinou jen ke krátkému pobytu. Kraj má potenciál především pro nepříliš náročnou pobytovou i pohybovou rekreaci. Ubytovací kapacity jsou soustředěny především v menším počtu turistických center a větších měst.

Stav životního prostředí na Vysočině je poměrně příznivý, na území kraje se nenacházejí žádné velké zdroje emisí. Hlavním problémem je velice nízký podíl čištěných odpadních vod.

Tabulková příloha

Tab. 1 Postavení kraje v České republice ve vybraných ukazatelích

	Měřicí jednotka	kraj Vysočina		Podíl na ČR v %	
		2000	2004	2000	2004
ÚZEMÍ (k 31. 12.)					
Rozloha	km ²	6 925	6 926	8,8	8,8
Počet obcí		730	729	11,7	11,7
Hustota obyvatelstva	osoby/km ²	75,0	74,7	¹⁾ 129,7	¹⁾ 129,6
Podíl městského obyvatelstva	%	58,4	57,6	¹⁾ 70,9	¹⁾ 70,2
OBYVATELSTVO					
Počet obyvatel (k 31. 12.)	osoby	519 291	517 153	5,1	5,1
Na 1 000 obyvatel					
živě narození	‰	9,1	9,3	¹⁾ 9,1	¹⁾ 9,6
zemřelí	‰	10,3	9,8	¹⁾ 10,3	¹⁾ 10,5
Průměrný věk (k 31. 12.)		38,1	39,3	¹⁾ 38,1	¹⁾ 39,8
muži	roky	36,5	37,8	36,5	38,2
ženy	roky	39,5	40,7	39,5	41,3
Naděje dožití při narození					
muži	roky	72,04	73,26	¹⁾ 71,32	¹⁾ 72,29
ženy	roky	78,53	79,43	¹⁾ 78,03	¹⁾ 78,77
Bydlení					
Dokončené byty		1 397	1 581	5,5	4,9
na 1 000 obyvatel		2,7	3,1	¹⁾ 2,5	¹⁾ 3,2
Zaměstnanost a mzdy					
Zaměstnaní (VŠPS)	tis. osob	239,3	237,9	5,1	5,1
primární sektor	%	11,8	10,4	¹⁾ 5,1	¹⁾ 4,3
sekundární sektor	%	44,1	44,4	¹⁾ 39,5	¹⁾ 39,2
terciární sektor	%	44,0	45,3	¹⁾ 55,4	¹⁾ 56,5
Průměrná hrubá měsíční mzda zaměstnance	Kč	11 346	15 562	¹⁾ 13 614	¹⁾ 18 035
zemědělství, lesnictví, rybolov	Kč	10 065	12 790	¹⁾ 10 300	¹⁾ 13 171
průmysl	Kč	11 946	16 330	¹⁾ 13 589	¹⁾ 17 503
stavebnictví	Kč	11 923	15 098	¹⁾ 13 531	¹⁾ 18 071
Nezaměstnanost (k 31. 12.)					
Neumístění uchazeči o zaměstnání	osoby	19 402	24 531	4,2	4,5
Volná pracovní místa	místa	2 638	1 273	5,1	2,5
Míra registrované nezaměstnanosti	%	7,48	²⁾ 9,38	¹⁾ 8,78	^{1), 2)} 10,33
Školství					
Děti, žáci, studenti škol (denní studium)					
mateřských	osoby	15 471	15 216	5,5	5,4
základních	osoby	58 156	50 965	5,5	5,6
gymnázíí	osoby	6 606	6 813	4,8	4,8
středních odborných	osoby	10 257	10 425	5,2	5,0
středních odborných učilišť	osoby	9 750	9 588	5,5	5,4
vyšších odborných	osoby	1 600	1 873	7,1	7,5
Zdravotnictví					
Lékaři celkem (přepočtený počet)	osoby	1 577	1 629	4,1	4,0
na 1 000 obyvatel	osoby	3,0	3,1	¹⁾ 3,7	¹⁾ 4,0
z toho v nestátních zařízeních	osoby	1 106	1 556	4,2	4,8
Nemocnice		7	6	3,3	3,0
lůžka		3 030	2 925	4,5	4,5
na 1 000 obyvatel		5,8	5,7	¹⁾ 6,6	¹⁾ 6,4
Počet nemocensky pojištěných	osoby	202 578	198 512	4,5	4,5
Průměrná pracovní neschopnost	%	6,548	6,103	¹⁾ 6,455	¹⁾ 5,857

Tab. 1 Postavení kraje v České republice ve vybraných ukazatelích

dokončení

	Měřicí jednotka	kraj Vysočina		Podíl na ČR v %	
		2000	2004	2000	2004
Sociální zabezpečení					
Místa v zařízeních sociální péče celkem	místa	3 591	3 690	4,8	4,7
Příjemci důchodů celkem	osoby	131 776	134 413	5,1	5,1
Průměrný měsíční důchod celkem	Kč	6 096	7 015	1) 6 169	1) 7 118
starobní	Kč	6 131	7 060	1) 6 292	1) 7 270
KRIMINALITA					
Zjištěné trestné činy		9 314	8 526		2,4
na 1 000 obyvatel		17,9	16,5	1) 38,1	1) 34,4
DOPRAVNÍ NEHODY, POŽÁRY					
Dopravní nehody celkem		8 808	8 911		4,2
na 1 000 obyvatel		16,9	17,2	1) 20,6	1) 19,3
Usmrcené osoby		82	66		6,1
Těžce zraněné osoby		301	253		5,4
Požáry celkem		902	731		4,3
Makroekonomické ukazatele					
Hrubý domácí produkt v tržních cenách	mil. Kč	96 651	121 318		4,5
na 1 obyvatele	Kč	185 505	234 530	1) 209 302	1) 271 161
Podíl sektorů na hrubé přidané hodnotě					
primární	%	11,1	9,7	1) 3,9	1) 3,3
sekundární	%	48,3	46,9	1) 38,5	1) 37,9
terciární	%	40,6	43,4	1) 57,6	1) 58,8
Tvorba hrubého fixního kapitálu na 1 obyvatele	Kč	54 815	52 356	1) 57 913	1) 72 873
Organizační struktura					
Počet registrovaných subjektů		83 820	95 816		4,1
obchodní společnosti		5 241	6 073		2,6
fyzické osoby		70 914	79 561		4,2
ZEMĚDĚLSTVÍ					
Osevní plochy celkem (k 31. 5.)	ha	327 630	296 971		10,8
Sklizeň: obiloviny celkem	t	656 389	819 729		10,2
brambory celkem	t	427 236	293 284		28,9
Hospodářská zvířata (k 1. 4. násl. roku)					
skot celkem	kusy	239 740	218 625		15,2
prasata celkem	kusy	388 260	391 482		11,2
PRŮMYSL (podniky s 20 a více zaměstnanci)					
Průměrný evidenční počet zaměstnanců	fyz. osoby	59 376	64 203		5,1
Tržby za prodej výrobků a služeb průmyslové povahy	mil. Kč b. c.	66 511	106 268		3,6
STAVEBNICTVÍ					
Průměrný evidenční počet zaměstnanců	fyz. osoby	7 727	7 004		4,7
Stavební práce podle dodavatelských smluv	mil. Kč b. c.	6 690	7 863		3,5
Cestovní ruch					
Hromadná ubytovací zařízení celkem		354	357		4,7
lůžka		18 328	18 544		4,2
Hosté v hromadných ubytovacích zařízeních	osoby	392 253	399 005		3,6
z toho cizinci	osoby	60 318	64 194		1,3
Podíl chráněných území na rozloze	%	.	9,6	.	1) 15,9
Měrné emise (REZZO 1 - 3)					
oxid siřičitý SO ₂	t/km ²	0,76	0,61	1) 3,26	1) 2,86
oxidy dusíku NO _x	t/km ²	0,36	0,40	1) 2,06	1) 2,06
oxid uhelnatý CO	t/km ²	1,79	1,42	1) 4,05	1) 3,46

¹⁾ průměr ČR

²⁾ v metodice platné do 30.6.2004

³⁾ údaje za rok 2003

Jednotlivé ukazatele metodicky navazují na údaje publikované v příslušných kapitolách analýzy.

Tab. 2. Vývoj kraje v letech 2000 - 2004

	Měřicí jednotka	2000	2001	2002	2003	2004
Území, osídlení (k 31. 12.)						
Výměra půdy celkem	ha	692 528	692 539	692 539	692 541	692 555
v tom: zemědělská půda	ha	420 918	420 649	420 254	419 888	419 560
z toho orná	ha	326 955	326 127	325 466	324 842	324 596
nezemědělská půda	ha	271 610	271 890	272 285	272 653	272 995
z toho lesní pozemky	ha	209 924	210 082	210 338	210 473	210 655
Počet obcí celkem		730	730	729	729	729
se statutem města		33	33	33	33	33
Podíl městského obyvatelstva	%	58,4	57,9	57,9	57,8	57,6
Hustota obyvatelstva	osoby/km ²	75,2	74,8	74,7	74,7	74,7
Obyvatelstvo						
Střední stav obyvatelstva celkem	osoby	521 019	518 953	517 959	517 572	517 282
z toho ženy		263 549	262 534	262 156	26 800	261 660
Počet obyvatel (k 31. 12.) celkem	osoby	520 763	518 315	517 630	517 511	517 153
z toho ženy	osoby	263 429	262 335	261 912	261 690	261 563
Obyvatelé ve věku (k 31. 12.)	osoby					
0 - 14	osoby	90 142	87 684	85 620	83 449	81 670
z toho ženy	osoby	43 609	42 390	41 454	40 479	39 658
15 - 64	osoby	358 735	358 723	359 501	361 081	361 751
z toho ženy	osoby	176 482	176 649	176 837	177 351	177 602
65 a více	osoby	71 886	71 908	72 509	72 981	73 732
z toho ženy	osoby	43 338	43 296	43 621	43 860	44 303
Průměrný věk obyvatel celkem	roky	38,1	38,4	38,7	38,9	39,3
Na 1 000 obyvatel středního stavu						
živě narození	‰	9,1	8,8	9,2	9,2	9,3
zemřelí	‰	10,3	10,0	10,1	10,5	9,8
přistěhovalí	‰	5,4	6,0	7,4	8,9	8,4
vystěhovalí	‰	5,5	6,6	7,8	8,0	8,6
přirozený přírůstek	‰	-1,2	-1,2	-0,9	-1,2	-0,5
přírůstek stěhovaním	‰	-0,2	-0,7	-0,4	1,0	-0,2
celkový přírůstek	‰	-1,4	-1,9	-1,3	-0,2	-0,7
sňatky	‰	5,1	4,9	5,0	4,6	4,7
rozvody	‰	2,2	2,3	2,3	2,4	2,4
potraty	‰	3,8	3,6	3,6	3,6	3,3
Kojenecká úmrtnost ¹⁾	‰	3,2	3,9	5,5	2,9	2,5
Novorozenecká úmrtnost ²⁾	‰	2,3	2,6	4,2	1,7	2,3
Potratovost ³⁾	‰	415,3	403,8	392,7	386,3	353,9
Bydlení						
Dokončené byty		1 397	1 327	1 558	1 325	1 581
na 1 000 obyvatel		2,7	2,6	3,0	2,6	3,1
Zaměstnanost a mzdy						
Zaměstnaní (VŠPS)	tis. osob	239,3	239,3	239,8	237,8	237,9
primární sektor	%	11,8	11,4	12,5	10,4	10,4
sekundární sektor	%	44,1	45,2	45,8	44,3	44,4
terciární sektor	%	44,0	43,3	41,6	45,3	45,2
Průměrná hrubá měsíční mzda zaměstnance ⁴⁾	Kč	11 721	12 848	13 447	14 496	15 562
zemědělství, lesnictví, rybolov	Kč	10 187	11 119	11 467	11 772	12 790
průmysl	Kč	12 305	13 355	14 022	15 060	16 330
stavebnictví	Kč	12 124	13 309	13 463	14 177	15 098
Nezaměstnanost (k 31. 12.)⁵⁾						
Uchazeči o zaměstnání	osoby	19 402	1 896	21 548	23 841	24 531
z toho ženy	osoby	9 928	9 355	11 254	12 576	13 116

Tab. 2. Vývoj kraje v letech 2000 - 2004

1. pokračování

	Měřicí jednotka	2000	2001	2002	2003	2004
Míra registrované nezaměstnanosti ⁶⁾	%	7,48	7,02	8,32	9,20	8,85
Školství						
Mateřské školy		371	369	363	284	286
děti	osoby	15 471	15 385	15 341	15 289	15 216
Základní školy		279	276	269	262	257
žáci celkem	osoby	58 156	56 546	54 793	52 807	50 965
Gymnázia		18	18	18	18	18
žáci denního studia	osoby	6 606	6 474	6 658	6 864	6 813
Střední odborné školy		43	42	42	43	38
žáci denního studia	osoby	10 257	10 118	10 011	10 234	10 452
Střední odborná učiliště		35	35	34	33	29
žáci denního studia	osoby	10 300	10 853	10 716	10 721	10 604
Vyšší odborné školy		11	12	11	11	12
žáci denního studia	osoby	1 600	1 661	1 669	1 926	1 873
Vysoké školy		-	-	-	1	1
studenti v prezenčním studiu (české státní občanství)	osoby	-	-	-	10	59
Kultura						
Divadla		6	6	6	6	6
Stálá kina		44	44	45	47	47
Muzea (včetně poboček)		48	48	48	51	52
Veřejné knihovny (včetně poboček)		665	665	618	607	610
Zdravotnictví						
Lékaři celkem	přepočtené osoby	1 577	1 592	1 612	1 633	1 629
z toho v nestátních zařízeních	přepočtené osoby	907	903	906	1 553	1 556
na 1 000 obyvatel		3	3	3	3	3
Obyvatelé na 1 lékaře	osoby	330	326	321	317	318
Nemocnice		.	.	6	6	6
lůžka		3 030	2 991	2 920	2 920	2 925
lékaři	přepočtené osoby	335	326	323	346	359
Odborné léčebné ústavy		11	12	12	12	11
lůžka		2 120	2 191	2 222	2 222	2 200
z toho léčebny pro dlouhodobě nemocné		3	4	4	4	4
lůžka		249	320	351	351	373
Lékaři v ambulantní péči	přepočtené osoby	1 112	1 136	1 160	1 153	1 142
obyvatelé na 1 lékaře	osoby	469	457	447	449	453
Samostatné ordinace praktického lékaře						
pro dospělé		214	214	212	217	220
pro děti a dorost		102	103	104	105	104
stomatologa		244	243	245	246	246
Lékárny a výdejny		82	85	92	95	107
Místa v jeslích		89	65	65	65	65
Pracovní neschopnost						
Průměrný počet nemocensky pojištěných	osoby	202 578	204 311	204 567	202 525	198 512
pro nemoc	%	5,855	6,071	6,199	6,328	5,349
pro pracovní úrazy	%	0,282	0,294	0,297	0,284	0,303
pro ostatní úrazy	%	0,411	0,416	0,430	0,470	0,451

Tab. 2. Vývoj kraje v letech 2000 - 2004

2. pokračování

	Měřicí jednotka	2000	2001	2002	2003	2004
Počet zařízení sociální péče celkem		52	54	64	56	52
místa		3 591	3 668	3 755	3 748	3 690
Příjemci důchodů celkem	osoby	131 776	132 571	132 168	132 712	134 413
starobních plných	osoby	70 348	71 055	69 844	69 852	70 911
Průměrný měsíční důchod celkem	Kč	6 096	6 604	6 619	6 842	7 015
starobní plný	Kč	6 131	6 628	6 650	6 878	7 060
Kriminalita, nehody						
Zjištěné trestné činy		9 314	8 435	8 971	8 693	8 526
na 1 000 obyvatel		17,9	16,3	17,3	16,8	16,5
Dopravní nehody		8 808	7 892	7 904	8 135	8 911
usmrcení	osoby	82	67	67	89	66
těžce zranění	osoby	301	278	329	292	253
lehce zranění	osoby	1 600	1 665	1 721	1 770	1 823
způsobené hmotné škody	mil.Kč	334 438,0	407 331,0	447 826,0	459 312,0	545 269,0
Makroekonomické ukazatele						
Hrubý domácí produkt v tržních cenách	mil. Kč	96 651	107 919	106 787	111 947	121 318
na 1 obyvatele	Kč	185 505	207 955	206 169	216 293	234 530
průměr ČR = 100	%	88,6	91,8	87,1	86,3	86,5
Podíl sektorů na hrubé přidané hodnotě:						
primární	%	11,1	10,2	8,8	8,6	9,7
sekundární	%	48,3	46,3	46,7	46,7	47,0
terciární	%	40,6	43,5	44,5	44,7	43,3
Tvorba hrubého fixního kapitálu						
na 1 obyvatele	Kč	54 815	53 644	46 330	49 803	52 356
Organizační struktura						
Počet registrovaných subjektů (k 31. 12.)		83 820	86 895	90 074	94 646	95 816
z toho:						
obchodní společnosti celkem		5 241	5 469	5 587	5 817	6 073
družstva		534	543	551	558	552
státní podniky		26	26	24	21	19
soukromí podnikatelé		57 673	60 097	62 530	65 821	66 500
samostatně hospodařící rolníci ⁷⁾		8 023	7 972	7 872	7 866	7 796
Zemědělství						
Osevní plochy celkem (k 31. 5.) ⁸⁾	ha	327 630	323 624	309 788	295 757	296 971
z toho: obiloviny celkem	ha	169 950	168 270	166 377	160 542	164 004
brambory celkem	ha	16 813	15 463	13 289	12 570	11 890
řepka	ha	35 939	38 847	38 788	30 965	32 585
Sklizeň vybraných plodin ⁸⁾						
obiloviny celkem	t	656 389	742 885	648 054	587 469	819 729
brambory celkem	t	427 236	370 568	332 585	251 750	293 284
řepka	t	99 620	115 864	87 582	42 613	110 572
Hektarové výnosy vybraných plodin ⁸⁾						
obiloviny celkem	t	3,85	4,42	3,90	3,65	5,00
brambory celkem	t	25,41	24,06	25,03	20,03	24,67
řepka	t	2,78	3,00	2,26	1,38	3,39
Hospodářská zvířata						
(k 1. 3. následujícího roku) ⁹⁾						
skot celkem	kusy	239 740	226 513	223 566	220 010	218 625
prasata celkem	kusy	388 260	399 361	404 492	409 204	319 482
drůbež celkem	kusy	1 415 532	1 333 588	1 511 277	1 292 430	1 231 383
ovce celkem	kusy	5 016	5 822	6 530	6 560	7 655
Intenzita chovu skotu ¹⁰⁾	ks/100 ha	59,7	56,4	55,6	55,8	57,1
prasat ¹¹⁾	ks/100 ha	123,6	127,1	128,7	133,8	131,3

Tab. 2. Vývoj kraje v letech 2000 - 2004

dokončení

	Měřicí jednotka	2000	2001	2002	2003	2004
Průmysl¹²⁾						
Počet podniků		152	150	153	156	144
Průměrný evidenční počet zaměstnanců	fyz. osoby	47 659	50 816	51 891	50 685	49 123
	mil. Kč					
Tržby z průmyslové činnosti	b. c.	58 946	73 972	76 529	80 901	89 083
Stavebnictví¹³⁾						
Počet podniků		117	116	114	109	115
Průměrný evidenční počet zaměstnanců	fyz. osoby	7 727	7 268	7 167	6 983	7 004
Stavební práce	mil. Kč					
podle dodavatelských smluv	b. c.	6 690	7 237	7 601	7 717	7 863
Stavební povolení						
Počet vydaných stavebních povolení		10 930	9 355	8 577	7 987	8 196
	mil. Kč					
Předpokládaná hodnota staveb	b. c.	10 403	13 552	11 790	12 143	11 725
Cestovní ruch						
Hromadná ubytovací zařízení celkem		354	364	361	360	357
lůžka		18 328	18 760	18 674	18 772	18 544
Hosté v hromadných ubyt. zařízeních	osoby	392 253	383 766	383 724	399 905	399 005
z toho cizinci	osoby	60 318	71 768	67 826	55 879	64 194
Podíl chráněných území na rozloze	%	.	9,6	9,6	9,6	9,6
Měrné emise (REZZO 1 - 3)						
oxid siřičitý SO ₂	t/km ²	0,76	0,78	0,61	0,61	.
oxidy dusíku NO _x	t/km ²	0,36	0,40	0,40	0,40	.
oxid uhelnatý CO	t/km ²	1,79	1,75	1,35	1,42	.

1) zemřelí do 1 roku na 1 000 živě narozených

2) zemřelí do 28 dnů na 1 000 živě narozených

3) potraty na 1 000 narozených celkem

4) bez menších podniků, podle sídla podniku

5) evidovaná nezaměstnanost podle údajů úřadů práce

6) v metodice platné do 30. 6. 2004

7) v roce 2004 včetně zemědělských podnikatelů

8) do roku 2001 vč. "hobby aktivit" obyvatel

9) od roku 2002 k 1.4.

10) vztaženo k zemědělské půdě

11) vztaženo k orné půdě

12) průmyslové podniky se 100 a více zaměstnanci, sídlo v kraji

13) stavební podniky s 20 a více zaměstnanci, sídlo v kraji

Tab. 3. Vybrané ukazatele podle krajů v roce 2004

	Měřicí jednotka	Česká republika	v tom kraje						
			Hlavní město Praha	Středo-český	Jiho-český	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký
Území, osídlení (k 31. 12.)									
Výměra půdy celkem	ha	7 886 838	49 608	1 101 464	1 005 731	756 106	331 452	533 488	316 300
v tom: zemědělská půda	%	54,1	42,3	60,6	49,2	50,7	37,6	52,0	44,5
z toho orná	%	71,6	73,5	83,2	64,6	68,9	45,6	67,0	49,3
nezemědělská půda	%	45,9	57,7	39,4	50,8	49,3	62,4	48,0	55,5
z toho lesní pozemky	%	73,0	17,2	70,3	73,6	80,1	69,3	62,2	79,7
Počet obcí celkem		6 249	1	1 146	623	501	132	354	216
se statutem města		527	1	74	45	46	28	46	36
Podíl městského obyvatelstva	%	70,2	100,0	54,6	63,9	66,7	80,7	79,3	77,9
Počet částí obcí		15 077	147	2 783	1 975	1 543	516	1 140	763
Hustota obyvatelstva	osoby/km ²	129,6	2 359,6	103,9	62,2	72,7	91,9	154,1	135,2
Obyvatelstvo									
Střední stav obyvatelstva	osoby	10 206 923	1 165 617	1 137 748	625 421	549 216	303 722	820 619	427 395
z toho ženy		5 235 193	609 819	581 228	318 296	280 366	155 141	418 764	219 302
Počet obyvatel (k 31. 12.)	osoby	10 220 577	1 170 571	1 144 071	625 712	549 618	304 588	822 133	427 563
z toho ženy		5 239 664	611 463	584 150	318 465	280 463	155 549	419 302	219 299
Podíl obyvatel ve věku (k 31. 12.)									
0 - 14 let	%	14,9	12,5	15,1	15,3	14,6	15,6	15,9	15,7
15 - 64 let	%	71,0	71,8	70,8	70,8	70,8	71,8	71,7	71,4
65 a více let	%	14,0	15,7	14,1	13,9	14,6	12,6	12,4	13,0
Průměrný věk (k 31. 12.)	roky	39,8	41,7	39,8	39,5	40,2	38,8	38,8	39,2
Naděje dožití při narození (průměr let 2003 - 2004)									
muži	roky	72,29	74,07	71,98	72,79	72,27	71,30	70,17	72,35
ženy	roky	78,77	79,59	78,37	79,06	78,62	77,49	77,23	78,30
Na 1 000 obyvatel									
živě narození	‰	9,6	9,5	9,9	9,5	9,2	9,6	10,5	10,1
zemřelí	‰	10,5	11,0	11,1	10,3	10,9	9,9	10,9	10,2
přistěhovalí	‰	5,2	24,7	21,6	9,3	10,2	14,0	10,5	10,4
vystěhovalí	‰	3,4	18,9	13,2	8,2	9,3	12,5	8,6	10,7
celkový přírůstek	‰	0,9	4,3	7,3	0,3	-0,9	1,1	1,5	-0,4
sňatky	‰	5,0	5,8	5,1	4,8	5,1	5,6	5,4	5,3
rozvody	‰	3,2	3,4	3,4	2,9	3,3	3,8	4,1	3,4
potraty	‰	4,0	3,9	4,1	3,9	4,9	5,3	5,7	4,9
Kojenecká úmrtnost ¹⁾	‰	3,7	3,1	3,6	2,4	4,4	5,9	5,2	3,2
Bydlení									
Dokončené byty		32 268	5 924	6 127	2 193	2 032	503	888	1 316
na 1 000 obyvatel		3,2	5,1	5,4	3,5	3,7	1,7	1,1	3,1
Zaměstnanost a mzdy									
Zaměstnaní (VŠPS)	tis. osob	4 706,6	601,3	547,2	296,6	263,3	142,8	358,1	204,3
primární sektor	%	4,3	0,4	4,7	6,1	4,4	2,9	2,2	3,3
sekundární sektor	%	39,2	20,6	37,0	41,7	43,0	43,1	38,4	51,7
terciární sektor	%	56,5	79,0	58,3	52,2	52,7	54,0	59,3	44,8
Průměrná hrubá měsíční mzda zaměstnance ²⁾	Kč	18 035	22 437	17 704	15 771	16 831	15 414	16 320	16 231
zemědělství, lesnictví, rybolov	Kč	13 171	14 056	13 919	12 795	13 378	13 279	12 409	12 003
průmysl	Kč	17 503	22 344	19 309	16 591	17 667	15 628	17 642	16 801
stavebnictví	Kč	18 071	24 176	16 473	16 203	16 718	15 504	15 991	16 747

v tom kraje							Měřicí jednotka	
Králové- hradecký	Pardu- bický	Vysočina	Jiho- moravský	Olo- moucký	Zlínský	Moravsko slezský		
475 824	451 860	692 555	706 674	515 892	396 377	553 506	ha	Území, osídlení (k 31. 12.)
58,8	60,6	60,6	60,2	53,5	49,4	51,4	%	Výměra půdy celkem
69,2	73,4	77,4	83,6	75,4	64,4	62,7	%	v tom: zemědělská půda
41,2	39,4	39,4	39,8	46,5	50,6	48,6	%	z toho orná
75,0	74,6	77,2	69,8	74,7	78,3	72,9	%	nezemědělská půda
448	452	729	647	394	304	302		z toho lesní pozemky
43	32	33	47	26	30	40		Počet obcí celkem
68,0	61,2	57,6	63,2	57,6	61,2	76,7	%	se statutem města
1 072	995	1 443	871	755	438	636		Podíl městského obyvatelstva
115,0	111,8	74,7	158,9	123,1	149,0	227,2	osoby/km ²	Počet částí obcí
								Hustota obyvatelstva
546 995	505 193	517 282	1 122 391	635 449	591 287	1 258 588	osoby	Obyvatelstvo
280 833	257 969	261 660	578 255	326 347	303 189	644 024		Střední stav obyvatelstva celkem
547 296	505 285	517 153	1 123 201	635 126	590 706	1 257 554	osoby	z toho ženy
280 778	257 854	261 563	578 323	326 201	303 031	643 223		Počet obyvatel (k 31. 12.) celkem
								z toho ženy
15,1	15,6	15,8	14,7	15,1	15,0	15,5	%	Podíl obyvatel ve věku (k 31. 12.)
70,1	70,0	70,0	70,7	70,9	70,7	71,6	%	0 - 14 let
14,7	14,4	14,3	14,6	14,0	14,3	12,9	%	15 - 64 let
40,1	39,6	39,3	40,0	39,6	39,6	39,1	roky	65 a více let
								Průměrný věk (k 31. 12.)
73,13	72,90	73,26	72,92	72,62	71,80	70,88	roky	Naděje dožití při narození
79,18	78,76	79,43	79,61	79,13	79,54	78,17	roky	(průměr let 2003 - 2004)
								muži
								ženy
9,5	9,5	9,3	9,5	9,3	8,8	9,4	‰	Na 1 000 obyvatel
10,5	10,3	9,8	10,3	10,0	10,1	10,4	‰	živě narození
9,7	9,2	8,4	9,5	6,7	6,7	4,6	‰	zemřelí
9,2	8,8	8,6	8,1	7,9	7,4	5,8	‰	přistěhovalí
-0,5	-0,4	-0,7	0,6	-1,9	-2,0	-2,2	‰	vystěhovalí
4,8	4,6	4,7	5,0	4,6	4,6	4,7	‰	celkový přírůstek
3,3	2,9	2,4	2,9	3,1	2,6	3,5	‰	sňatky
4,2	3,4	3,3	3,5	3,3	3,3	3,9	‰	rozvody
5,4	3,7	2,5	2,3	4,9	3,3	4,2	‰	potraty
								Kojenecká úmrtnost ¹⁾
1 322	1 580	1 581	3 842	1 462	1 494	2 004		Bydlení
2,4	3,1	3,1	3,4	2,3	2,5	1,6		Dokončené byty
								na 1 000 obyvatel
251,0	230,0	237,9	509,1	275,0	267,3	522,7	tis. osob	Zaměstnanost a mzdy
6,1	6,2	10,4	5,1	7,0	4,0	3,0	%	Zaměstnaní (VŠPS)
39,5	45,6	44,4	38,5	41,2	46,3	44,8	%	primární sektor
54,4	48,3	45,3	56,4	51,7	49,7	52,1	%	sekundární sektor
								terciární sektor
15 732	15 579	15 562	16 226	15 448	15 629	16 909	Kč	Průměrná hrubá měsíční mzda
14 351	13 100	12 790	12 614	12 964	13 400	12 501	Kč	zaměstnance ²⁾
15 747	15 750	16 330	16 026	15 468	15 949	18 524	Kč	zemědělství, lesnictví,
15 707	15 164	15 098	16 991	18 062	16 355	15 506	Kč	rybolov
								průmysl
								stavebnictví

Tab. 3. Vybrané ukazatele podle krajů v roce 2004

	Měřicí jednotka	Česká republika	v tom kraje						
			Hlavní město Praha	Středo-český	Jiho-český	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký
Nezaměstnanost (k 31. 12.) ³⁾									
Uchazeči o zaměstnání	osoby	541 675	26 727	44 012	23 021	21 051	18 726	73 493	20 299
ženy		276 254	14 042	23 727	12 487	11 144	8 812	36 995	10 650
absolventi škol a mladiství		47 260	2 069	3 882	2 210	1 840	1 479	5 215	1 632
se zdravotním postižením		74 672	3 100	6 001	3 239	3 023	1 935	9 000	3 042
dosažitelní uchazeči		509 510	24 415	41 657	21 281	19 645	18 064	69 428	18 854
Volná pracovní místa	místa	51 203	14 598	6 475	3 239	4 416	1 196	2 948	2 547
Míra registrované nezaměstnanosti (nová metodika)	%	9,47	3,58	6,85	6,59	6,74	10,75	15,85	8,22
Školství									
Mateřské školy		4 776	307	614	296	258	138	323	208
děti	osoby	280 487	27 646	31 063	18 694	14 876	8 197	22 072	12 327
Základní školy		3 785	219	471	239	207	102	247	181
žáci celkem	osoby	917 738	85 584	101 540	57 819	47 641	27 819	76 504	39 819
Gymnázia		345	58	33	24	14	9	24	13
žáci denního studia	osoby	142 374	23 295	12 771	9 059	6 490	3 362	8 884	4 858
Střední odborné školy		812	100	75	59	33	24	73	41
žáci denního studia	osoby	208 929	30 323	17 408	13 399	10 493	5 805	16 621	7 967
Střední odborná učiliště		514	46	54	39	27	19	45	19
žáci denního studia	osoby	175 975	16 752	14 839	11 863	9 325	5 476	15 040	8 085
Vyšší odborné školy		174	36	18	15	5	2	11	8
žáci denního studia	osoby	25 033	5 605	2 045	2 254	959	233	1 336	734
Vysoké školy - počet škol		62	29	3	3	2	1	2	1
studenti v prezenčním studiu (s českým státním občanstvím)	osoby	216 226	81 760	568	7 761	14 280	1 799	5 976	5 802
Kultura									
Divadla		271	84	25	14	14	11	16	9
Stálá kina		626	34	57	54	33	26	62	25
Muzea (včetně poboček)		841	74	117	68	44	28	52	35
Veřejné knihovny (vč. poboček)		6 523	84	904	634	556	145	355	244
Zdravotnictví									
Lékaři celkem	přep. osoby	40 371	7 930	3 405	2 226	2 341	1 103	2 715	1 437
z toho v nestátních zařízeních		32 409	4 242	3 288	2 184	1 632	1 068	2 649	1 424
na 1 000 obyvatel		4,0	6,8	3,0	3,6	4,3	3,6	3,3	3,4
Obyvatelé na 1 lékaře	osoby	253	147	334	281	235	275	302	297
Střední zdravotničtí pracovníci	přep. osoby	105 077	18 829	8 786	5 824	6 052	3 125	7 797	3 858
Nemocnice		197	25	25	10	11	5	20	9
lůžka		65 488	10 327	5 715	3 798	3 581	1 734	5 644	2 637
na 1 000 obyvatel		6,4	8,9	5,0	6,1	6,5	5,7	6,9	6,2
lékaři (lůžková část)	přep. osoby	8 867	1 677	717	512	489	197	651	373
Odborné léčebné ústavy		166	16	24	9	5	4	12	7
lůžka		23 189	2 585	2 847	973	1 883	393	1 452	507
z toho léčebny pro dlouhodobě nemocné		73	6	13	4	2	4	5	2
lůžka		7 272	953	1 069	438	340	393	418	126
Lékaři v ambulantní péči	přep. osoby	29 230	5 816	2 430	1 620	1 716	728	1 949	1 011
obyvatelé na 1 lékaře	osoby	349	200	468	386	320	417	421	423

v tom kraje							Měřicí jednotka	
Králové- hradecký	Pardu- bický	Vysočina	Jiho- moravský	Olo- moucký	Zlínský	Moravsko slezský		
22 526	24 399	24 531	66 207	39 591	31 606	105 486	osoby	Nezaměstnanost (k 31. 12.)³⁾
11 488	12 414	13 116	33 441	19 717	16 125	52 096		Uchazeči o zaměstnání
2 188	2 359	2 581	6 397	3 412	3 092	8 904		ženy
3 422	3 951	3 535	9 787	5 518	4 981	14 138		absolventi škol a mladiství
21 277	22 987	23 404	62 369	37 300	29 097	99 732		se zdravotním postižením
2 075	2 039	1 273	3 448	2 513	1 762	2 674	místa	dosažitelní uchazeči
7,67	8,94	8,85	10,69	11,73	9,53	15,66	%	Volná pracovní místa
								Míra registrované nezaměstnanosti (nová metodika)
								Školství
298	312	286	614	353	306	463		Mateřské školy
15 695	15 120	15 216	30 624	18 583	16 693	33 681	osoby	děti
256	232	257	440	279	233	422		Základní školy
50 253	47 244	50 965	100 060	57 455	55 046	119 989	osoby	žáci celkem
18	20	18	40	20	15	39		Gymnázia
7 530	7 268	6 813	18 174	9 695	7 726	16 449	osoby	žáci denního studia
51	43	38	85	48	52	90		Střední odborné školy
11 421	10 862	10 425	22 496	12 271	13 606	25 832	osoby	žáci denního studia
35	30	29	45	41	32	53		Střední odborná učiliště
9 271	8 253	9 588	21 473	11 681	11 575	22 754	osoby	žáci denního studia
11	10	12	16	7	11	12		Vyšší odborné školy
1 147	1 435	1 873	3 108	1 064	1 151	2 089	osoby	žáci denního studia
1	2	1	9	2	2	4		Vysoké školy - počet škol
6 810	5 473	59	47 439	10 986	4 565	22 948		studenti v prezenčním studiu (s českým státním občanstvím)
								Kultura
20	16	6	16	8	9	23		Divadla
48	40	47	56	47	35	62		Stálá kina
62	54	52	80	45	52	78		Muzea (včetně poboček)
498	423	610	732	520	405	413		Veřejné knihovny (včetně poboček)
								Zdravotnictví
2 151	1 686	1 629	4 785	2 541	1 919	4 502	přep. osoby	Lékaři celkem
1 642	1 644	1 556	3 315	1 958	1 853	3 954		z toho v nestátních zařízeních
3,9	3,3	3,1	4,3	4,0	3,2	3,6		na 1 000 obyvatel
254	300	318	235	250	308	280	osoby	Obyvatelé na 1 lékaře
5 738	4 344	4 737	12 201	6 412	5 215	12 158	přep. osoby	Střední zdravotničtí pracovníci
12	10	6	23	10	11	20		Nemocnice
3 728	2 702	2 925	8 028	3 667	3 377	7 625		lůžka
6,8	5,3	5,7	7,2	5,8	5,7	6,1		na 1 000 obyvatel
441	320	359	1 191	565	358	1 015	přep. osoby	lékaři (lůžková část)
15	7	11	11	13	10	22		Odborné léčebné ústavy
1 072	1 254	2 200	1 465	1 784	1 625	3 149		lůžka
5	3	4	3	5	4	13		z toho léčebny pro dlouhodobě nemocné
459	252	373	423	526	388	1 114		lůžka
1 615	1 274	1 142	3 428	1 818	1 437	3 246	přep. osoby	Lékaři v ambulantní péči
339	397	453	327	350	411	388	osoby	obyvatelé na 1 lékaře

Tab. 3. Vybrané ukazatele podle krajů v roce 2004

	Měřicí jednotka	Česká republika	v tom kraje						
			Hlavní město Praha	Středo-český	Jiho-český	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký
Samostatné ordinace praktického lékaře									
pro dospělé		4 460	518	473	288	241	118	321	186
pro děti a dorost		2 107	240	240	137	104	64	159	96
stomatologa		5 419	847	492	328	315	140	375	215
Lékárny a výdejny		2 302	312	214	150	134	80	185	104
Místa v jeslích		1 616	325	96	90	76	-	298	-
Pracovní neschopnost									
Průměrný počet nemocensky pojištěných	osoby	4 389 251	863 895	434 613	254 733	230 214	111 108	288 969	164 459
Průměrná pracovní neschopnost	%	5,857	4,605	5,405	6,027	6,021	5,685	5,884	6,489
pro nemoc	%	5,256	4,271	4,834	5,338	5,280	5,117	5,334	5,869
pro pracovní úrazy	%	0,222	0,131	0,218	0,283	0,315	0,211	0,230	0,235
pro ostatní úrazy	%	0,379	0,203	0,352	0,406	0,426	0,357	0,320	0,386
Sociální zabezpečení									
Zařízení sociální péče celkem ⁴⁾		1 073	45	113	58	54	40	105	43
místa ⁴⁾		79 074	4 718	7 975	4 356	4 369	2 631	8 560	2 699
Příjemci důchodů celkem	osoby	2 625 685	293 364	292 670	156 986	142 551	70 806	203 710	106 522
starobních plných	osoby	1 371 420	170 204	148 655	80 655	76 048	39 066	102 964	54 080
Průměrný měsíční důchod	Kč	7 118	7 601	7 120	7 035	7 127	7 045	7 057	7 032
starobní plný	Kč	7 270	7 778	7 269	7 162	7 231	7 190	7 262	7 202
Kriminalita, nehody									
Zjištěné trestné činy		351 090	97 302	37 776	16 396	16 815	10 349	32 348	15 352
na 1 000 obyvatel		34,4	83,5	33,2	26,2	30,6	34,1	39,4	35,9
Dopravní nehody		196 484	29 598	26 161	13 707	12 308	6 610	14 533	8 757
na 1 000 obyvatel		19,3	25,4	23,0	21,9	22,4	21,8	17,7	20,5
usmrcení	osoby	1 215	56	191	103	75	37	110	38
těžce zranění	osoby	4 878	428	812	335	189	171	391	182
způsobené hmotné škody	mil. Kč	9 687	1 799	1 537	652	622	294	600	379
Makroekonomické ukazatele									
Hrubý domácí produkt v tržních cenách	mil. Kč	2 767 717	637 704	288 888	150 970	137 911	65 798	188 041	94 451
na 1 obyvatele	Kč	271 161	547 096	253 912	241 389	251 106	216 639	229 146	220 991
průměr ČR = 100	%	100,0	201,8	93,6	89,0	92,6	79,9	84,5	81,5
Podíl na hrubé přidané hodnotě									
primární sektor	%	3,3	0,1	4,2	6,2	4,3	2,5	1,9	2,0
sekundární sektor	%	37,9	18,0	44,1	41,1	42,1	42,9	50,0	48,6
terciární sektor	%	58,8	81,9	51,7	52,7	53,6	54,6	48,1	49,4
Tvorba hrubého fixního kapitálu	mil. Kč	743 807	214 631	76 184	45 337	37 491	20 544	46 381	28 586
na 1 obyvatele	Kč	72 873	184 135	66 960	72 491	68 263	67 642	56 519	66 885
průměr ČR = 100	%	100,0	252,7	91,9	99,5	93,7	92,8	77,6	91,8
Organizační struktura (k 31. 12.)									
Počet registrovaných subjektů		2 352 601	417 123	262 821	142 796	125 065	74 580	163 874	108 207
z toho:									
obchodní společnosti celkem		244 537	84 717	19 979	11 123	10 018	5 388	13 403	8 656
družstva		13 334	5 372	951	701	417	134	412	372
státní podniky		803	211	88	40	24	28	66	38
soukromí podnikatelé		1 674 595	269 424	194 328	102 538	89 028	54 542	118 656	82 020
zemědělské podnikatelé a samostatně hospodařící rolníci		99 669	1 347	11 829	8 473	5 232	1 834	6 724	4 235

v tom kraje							Měřicí jednotka	
Králové- hradecký	Pardu- bický	Vysočina	Jiho- moravský	Olo- moucký	Zlínský	Moravsko- slezský		
								Samostatné ordinace praktického lékaře
239	219	220	525	296	287	529		pro dospělé
121	102	104	228	143	120	249		pro děti a dorost
300	247	246	605	353	334	622		stomatologa
141	110	107	251	132	122	260		Lékárny a výdejny
148	48	65	110	100	130	130		Místa v jeslích
								Pracovní neschopnost
								Průměrný počet
222 950	203 411	198 512	488 910	222 843	233 801	470 833	osoby	nemocensky pojištěných
6,033	6,099	6,103	6,161	6,399	6,883	6,824	%	Průměrná pracovní neschopnost
5,374	5,449	5,349	5,617	5,695	6,116	5,974	%	pro nemoc
0,272	0,247	0,303	0,207	0,224	0,227	0,250	%	pro pracovní úrazy
0,387	0,403	0,451	0,337	0,480	0,540	0,600	%	pro ostatní úrazy
								Sociální zabezpečení
67	48	52	123	79	93	153		Zařízení sociální péče celkem ⁴⁾
4 388	4 133	3 690	9 033	6 277	6 179	10 066		místa ⁴⁾
146 737	132 372	134 413	301 175	163 584	156 443	324 352	osoby	Příjemci důchodů celkem
75 963	69 939	70 911	155 365	86 104	79 937	161 529	osoby	starobních plných
7 069	7 012	7 015	7 004	6 980	6 969	7 156	Kč	Průměrný měsíční důchod
7 162	7 096	7 060	7 189	7 081	7 094	7 344	Kč	starobní plný
								Kriminalita, nehody
12 572	10 519	8 526	32 008	15 352	10 619	35 156		Zjištěné trestné činy
23,0	20,8	16,5	28,5	24,2	18,0	27,9		na 1 000 obyvatel
10 180	8 563	8 911	18 911	9 949	8 324	19 972		Dopravní nehody
18,6	16,9	17,2	16,8	15,7	14,1	15,9		na 1 000 obyvatel
76	67	66	122	84	62	128	osoby	usmrcení
354	331	253	415	321	244	452	osoby	těžce zranění
456	353	545	851	449	365	785	mil. Kč	způsobené hmotné škody
								Makroekonomické ukazatele
								Hrubý domácí produkt
133 767	116 639	121 318	285 855	134 376	131 789	280 210	mil. Kč	v tržních cenách
244 549	230 880	234 530	254 684	211 467	222 885	222 638	Kč	na 1 obyvatele
90,2	85,1	86,5	93,9	78,0	82,2	82,1	%	průměr ČR = 100
								Podíl na hrubé přidané hodnotě
5,3	5,9	9,7	3,9	5,9	3,9	2,1	%	primární sektor
41,8	44,4	46,9	36,1	39,5	48,1	47,9	%	sekundární sektor
52,9	49,7	43,4	60,0	54,6	48,0	50,0	%	terciární sektor
28 303	21 601	27 083	78 668	30 405	29 041	59 552	mil. Kč	Tvorba hrubého fixního kapitálu
51 743	42 758	52 356	70 090	47 848	49 115	47 316	Kč	na 1 obyvatele
71,0	58,7	71,8	96,2	65,7	67,4	64,9	%	průměr ČR = 100
								Organizační struktura
122 313	102 319	95 816	252 506	129 075	128 679	227 427		Počet registrovaných subjektů (k 31. 12.)
								z toho:
9 574	7 669	6 073	30 406	8 386	11 178	17 967		obchodní společnosti celkem
578	382	552	1 492	491	299	1 181		družstva
39	31	19	90	39	20	70		státní podniky
88 077	72 955	66 500	175 285	96 748	93 317	171 177		soukromí podnikatelé
								zemědělské podnikatelé a
7 889	5 916	7 796	13 552	7 567	8 728	8 547		samostatně hospodařící rolníci

Tab. 3. Vybrané ukazatele podle krajů v roce 2004

	Měřicí jednotka	Česká republika	v tom kraje						
			Hlavní město Praha	Středo-český	Jiho-český	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký
Zemědělství									
Osevní plochy (k 31. 5.)	ha	2 665 713	8 915	505 506	284 375	216 650	42 270	152 524	43 457
z toho: obiloviny celkem	ha	1 607 251	5 605	311 917	171 272	128 166	25 694	107 110	25 950
brambory celkem	ha	35 973	17	7 538	5 219	1 635	263	948	441
řepka	ha	259 460	1 217	51 215	34 523	24 607	5 645	3 878	5 203
Sklizeň vybraných plodin									
obiloviny celkem	t	8 783 801	33 966	1 757 895	873 063	669 427	131 519	608 443	132 325
brambory celkem	t	861 798	398	176 918	130 134	39 747	6 405	21 073	10 718
řepka	t	934 674	4 886	191 173	117 304	85 706	19 272	14 687	18 491
Hektarové výnosy vybraných plodin:									
obiloviny celkem	t	5,46	6,06	5,63	5,11	5,23	5,12	5,68	5,11
brambory celkem	t	23,96	23,41	23,47	24,93	24,31	24,45	22,21	24,30
řepka	t	3,60	4,01	3,73	3,40	3,48	3,41	3,79	3,55
Hospodářská zvířata (k 1. 4. 2005)									
skot celkem	kusy	1 397 308	154 934		211 413	155 285	34 689	39 652	38 051
prasata celkem	kusy	2 876 834	415 646		348 209	212 974	42 349	116 604	43 166
drůbež celkem	kusy	25 372 333	4 907 240		4 647 242	1 869 222	249 401	1 530 870	112 016
ovce a berani	kusy	140 197	12 247		21 244	14 547	13 276	10 379	7 529
Intenzita chovu skotu ⁵⁾	ks/100 ha	38,5	26,1		48,4	48,0	32,3	18,4	38,0
praset ⁶⁾	ks/100 ha	105,8	78,2		121,5	94,9	88,5	73,9	95,3
Průmysl⁷⁾									
Počet podniků		8 184	741	838	547	512	268	538	428
Průměrný evidenční počet zaměstnanců	fyz. osoby mil. Kč b. c.	1 129 615	103 309	120 519	69 351	72 377	34 759	80 488	61 925
Tržby z průmyslové činnosti		2 371 494	262 396	406 060	117 453	137 217	43 707	216 540	105 257
Stavebnictví⁷⁾									
Počet podniků		2 404	341	202	164	142	60	217	82
Průměrný evidenční počet zaměstnanců	fyz. osoby mil. Kč b. c.	157 982	36 643	10 811	9 157	7 883	2 929	11 551	4 049
Stavební práce podle dodavatelských smluv		278 207	100 377	16 560	13 558	11 805	3 941	15 107	8 089
Stavební povolení									
Vydaná stavební povolení		153 622	13 106	27 647	10 739	10 421	4 192	8 170	6 233
Předpokládaná hodnota staveb	mil. Kč b. c.	315 072	51 222	40 790	14 729	15 788	8 181	14 420	7 473
Cestovní ruch									
Hromadná ubytovací zařízení		7 640	598	560	1 007	426	423	402	926
lůžka		433 214	68 913	30 112	51 685	21 810	26 609	20 036	39 964
Hosté v hromadných ubytovacích zařízeních	osoby	12 219 689	3 863 989	854 987	1 068 596	519 024	564 543	355 225	752 473
z toho cizinci	osoby	6 061 225	3 470 279	268 155	317 742	170 586	386 971	148 441	250 575
Podíl chráněných území na rozloze	%	15,9	5,3	9,0	21,0	10,6	18,9	26,9	32,5
Měrné emise (REZZO 1 - 3)⁸⁾									
oxid siřičitý SO ₂	t/km ²	2,86	3,81	2,37	1,13	1,53	4,83	13,60	1,42
oxidy dusíku NO _x	t/km ²	2,06	6,18	1,65	0,47	0,66	2,55	11,80	0,66
oxid uhelnatý CO	t/km ²	3,46	6,13	2,46	1,19	1,49	1,31	3,11	2,24

¹⁾ zemřelí do 1 roku na 1 000 živě narozených

²⁾ bez menších podniků, podle sídla podniku

³⁾ evidovaná nezaměstnanost podle údajů úřadů práce

⁴⁾ předběžné údaje

⁵⁾ vztaženo k zemědělské půdě

⁶⁾ vztaženo k orné půdě

⁷⁾ podniky s 20 a více zaměstnanci, sídlo v kraji

⁸⁾ údaje roku 2003

v tom kraje							Měřicí jednotka	
Králové- hradecký	Pardu- bický	Vysočina	Jiho- moravský	Olo- moucký	Zlínský	Moravsko slezský		
174 018	190 480	296 971	322 395	186 054	103 901	138198	ha	Zemědělství
95 216	101 274	164 004	216 799	111 605	61 495	81145	ha	Osevní plochy (k 31. 5.)
1 318	1 826	11 890	2 610	781	526	961	ha	z toho: obiloviny celkem
20 250	22 833	32 585	16 806	16 768	7 536	16394	ha	brambory celkem
								řepka
								Sklizeň vybraných plodin
537 018	551 488	819 729	1 245 082	647 795	347 939	428 112	t	obiloviny celkem
30 914	43 285	293 284	56 047	18 424	12 356	22 095	t	brambory celkem
76 771	82 874	110 572	60 754	64 278	28 467	59 439	t	řepka
								Hektarové výnosy vybraných plodin:
5,64	5,44	5,00	5,68	5,80	5,64	5,27	t	obiloviny celkem
23,46	23,70	24,67	21,47	23,59	23,49	22,97	t	brambory celkem
3,79	3,63	3,39	3,62	3,83	3,78	3,63	t	řepka
								Hospodářská zvířata (k 1. 4. 2005)
109 527	121 379	218 625	75 511	96 851	60 730	80 661	kusy	skot celkem
209 737	193 783	391 482	433 761	215 185	104 796	149 142	kusy	prasata celkem
1 519 845	1 559 590	1 231 383	4 303 093	613 279	1 184 033	1 645 119	kusy	drůbež celkem
8 863	8 678	7 655	4 104	5 517	14 321	11 837	kusy	ovce a berani
46,0	49,9	57,1	20,5	40,2	38,0	36,1	ks/100 ha	Intenzita chovu skotu ⁵⁾
118,9	100,8	131,3	133,0	115,2	99,4	106,1	ks/100 ha	prasat ⁶⁾
								Průmysl⁷⁾
505	485	467	964	518	656	717		Počet podniků
							fyz.	Průměrný evidenční
67 722	64 223	64 203	108 445	67 112	71 203	143 979	osoby	počet zaměstnanců
101 149	160 836	106 268	162 544	105 767	128 324	317 978	mil. Kč b. c.	Tržby z průmyslové činnosti
								Stavebnictví⁷⁾
125	134	115	298	122	144	259		Počet podniků
							fyz.	Průměrný evidenční
5 990	7 755	7 004	20 127	8 894	8 604	16 584	osoby	počet zaměstnanců
							mil. Kč	Stavební práce
7 929	9 708	7 863	35 568	14 597	11 786	21 320	b. c.	podle dodavatelských smluv
								Stavební povolení
8 540	6 419	8 196	20 344	8 488	7 021	12 789		Vydaná stavební povolení
							mil. Kč	Předpokládaná
13 315	12 387	11 725	28 468	13 124	12 562	24 115	b. c.	hodnota staveb
								Cestovní ruch
966	281	357	490	344	370	490		Hromadná ubytovací zařízení
43 985	15 006	18 544	30 168	18 614	21 415	26 353		lůžka
								Hosté v hromadných
951 492	338 687	399 005	1 014 514	417 663	522 355	597 136	osoby	ubytovacích zařízeních
298 128	53 018	64 194	345 930	97 405	81 608	108 193	osoby	z toho cizinci
								Podíl chráněných území
22,6	9,8	9,6	7,0	11,9	30,6	18,0	%	na rozloze
								Měrné emise (REZZO 1 - 3) ⁸⁾
1,79	4,73	0,61	0,55	1,22	1,95	5,35	t/km ²	oxid siřičitý SO ₂
0,70	3,30	0,40	0,65	0,80	0,93	4,38	t/km ²	oxidy dusíku NO _x
2,26	2,24	1,42	0,85	1,33	1,33	25,82	t/km ²	oxid uhelnatý CO

Tab. 4. Vybrané ukazatele podle okresů v roce 2004

	Měřicí jednotka	Kraj Vysočina	v tom okresy	
			Havlíčkův Brod	Jihlava
Území, osídlení (k 31. 12.)				
Výměra půdy celkem	ha	692 555	126 493	118 011
v tom: zemědělská půda	%	60,6	63,1	59,2
z toho orná	%	77,4	75,0	75,1
nezemědělská půda	%	39,4	36,9	40,8
z toho lesní pozemky	%	77,2	77,0	76,3
Počet obcí celkem		729	120	121
se statutem města		33	8	5
Podíl městského obyvatelstva	%	57,6	61,0	65,1
Hustota obyvatelstva	osoby/km ²	74,7	74,9	91,8
Obyvatelstvo				
Střední stav obyvatelstva celkem	osoby	517 282	94 834	108 264
z toho ženy	osoby	261 660	47 903	54 963
Počet obyvatel (k 31. 12.) celkem	osoby	517 153	94 777	108 292
z toho ženy	osoby	261 563	47 879	54 964
Obyvatelé ve věku (k 31. 12.)				
0 - 14	osoby	81 670	14 392	16 726
z toho ženy	osoby	39 658	6 997	8 017
15 - 64	osoby	361 751	66 421	76 311
z toho ženy	osoby	177 602	32 459	37 622
65 a více	osoby	73 732	13 964	15 255
z toho ženy	osoby	44 303	8 423	9 325
Průměrný věk obyvatel celkem	roky	39,3	39,7	39,4
Na 1 000 obyvatel				
živě narození	‰	9,3	8,8	9,6
zemřelí	‰	9,8	10,3	9,2
přistěhovalí	‰	8,4	12,2	10,7
vystěhovalí	‰	8,6	12,0	11,5
přirozený přírůstek	‰	-0,5	-1,6	0,4
přírůstek stěhováním	‰	-0,2	0,2	-0,8
celkový přírůstek	‰	-0,7	-0,4	-0,4
sňatky	‰	4,7	4,7	4,9
rozvody	‰	2,4	2,4	2,5
potraty	‰	3,3	3,6	3,4
Kojenecká úmrtnost ¹⁾	‰	2,5	2,4	2,9
Novorozenecká úmrtnost ²⁾	‰	2,3	2,4	2,9
Potratovost ³⁾	‰	353,9	413,2	348,7
Bydlení				
Dokončené byty		1 581	262	640
na 1 000 obyvatel		3,1	2,8	5,9
Zaměstnanost a mzdy ⁴⁾		517 282,0	94 834,0	108 264,0
Průměrný evidenční počet zaměstnanců	fyz. osoby	130 868	23 513	36 943
Průměrná hrubá měsíční mzda zaměstnance	Kč	16 025	15 190	18 030
Nezaměstnanost (k 31. 12.) ⁵⁾				
Uchazeči o zaměstnání	osoby	24 531	3 604	4 639
z toho ženy	osoby	13 116	2 028	2 424
Volná pracovní místa	místa	1 273	150	56
Míra registrované nezaměstnanosti (nová metodika)	%	8,85	6,97	7,47

v tom okresy			Měřicí jednotka	
Pelhřimov	Třebíč	Žďár nad Sázavou		
				Území, osídlení (k 31. 12.)
128 990	151 880	167 181	ha	Výměra půdy celkem
61,4	64,1	55,9	%	v tom: zemědělská půda
76,2	87,3	71,7	%	z toho orná
38,6	35,9	44,1	%	nezemědělská půda
77,8	75,6	78,5	%	z toho lesní pozemky
120	173	195		Počet obcí celkem
8	6	6		se statutem města
63,7	53,2	49,3	%	Podíl městského obyvatelstva
56,0	76,9	74,7	osoby/km ²	Hustota obyvatelstva
				Obyvatelstvo
72 323	116 922	124 939	osoby	Střední stav obyvatelstva celkem
36 569	59 314	62 911	osoby	z toho ženy
72 277	116 840	124 967	osoby	Počet obyvatel (k 31. 12.) celkem
36 545	59 249	62 926	osoby	z toho ženy
				Obyvatelé ve věku (k 31. 12.)
11 011	18 738	20 803	osoby	0 - 14
5 328	9 156	10 160	osoby	z toho ženy
50 080	81 784	87 155	osoby	15 - 64
24 487	40 317	42 717	osoby	z toho ženy
11 186	16 318	17 009	osoby	65 a více
6 730	9 776	10 049	osoby	z toho ženy
40,2	38,9	38,5	roky	Průměrný věk obyvatel celkem
				Na 1 000 obyvatel
9,0	8,9	10,0	‰	živě narození
11,6	9,5	9,2	‰	zemřelí
11,6	9,1	7,7	‰	přistěhovalí
12,6	8,6	7,9	‰	vystěhovalí
-2,6	-0,7	0,9	‰	přirozený přírůstek
-0,9	0,5	-0,2	‰	přírůstek stěhováním
-3,5	-0,1	0,6	‰	celkový přírůstek
4,4	4,7	4,7	‰	sňatky
2,2	2,5	2,2	‰	rozvody
3,9	3,0	2,9	‰	potraty
3,1	2,9	1,6	‰	Kojenecká úmrtnost ¹⁾
1,5	2,9	1,6	‰	Novorozenecká úmrtnost ²⁾
435,6	335,2	292,0	‰	Potratovost ³⁾
				Bydlení
187	267	225		Dokončené byty
2,6	3,1	2,8		na 1 000 obyvatel
72 323	116 922	124 939		Zaměstnanost a mzdy⁴⁾
			fyz.	Průměrný evidenční
18 914	22 903	28 595	osoby	počet zaměstnanců
15 327	14 847	15 525	Kč	Průměrná hrubá měsíční mzda zaměstnance
				Nezaměstnanost (k 31. 12.)⁵⁾
2 211	8 374	5 703	osoby	Uchazeči o zaměstnání
1 162	4 495	3 007	osoby	z toho ženy
490	358	219	místa	Volná pracovní místa
5,59	13,76	8,87	%	Míra registrované nezaměstnanosti (nová metocika)

Tab. 4. Vybrané ukazatele podle okresů v roce 2004

	Měřicí jednotka	Kraj Vysočina	v tom okresy	
			Havlíčkův Brod	Jihlava
Školství				
Mateřské školy		286	47	41
děti	osoby	15 216	2 617	2 925
Základní školy		257	47	44
žáci celkem	osoby	50 965	8 958	10 269
Gymnázia		18	4	3
žáci denního studia	osoby	6 813	1 352	1 386
Střední odborné školy		38	5	15
žáci denního studia	osoby	10 425	1 361	3 496
Střední odborná učiliště		29	4	7
žáci denního studia	osoby	10 604	1 912	2 514
Vyšší odborné školy		12	3	4
žáci denního studia	osoby	1 873	314	1 114
Vysoké školy (počet škol)		1	-	-
Kultura				
Divadla		6	-	2
Stálá kina a multikina		47	10	10
Muzea (včetně poboček)		52	7	9
Veřejné knihovny (vč. poboček)		610	136	98
Zdravotnictví				
Lékaři celkem	přep. osoby	1 629	325	393
z toho v nestátních zařízeních	přep. osoby	1 556	280	369
na 1 000 obyvatel		3	3	4
Obyvatelé na 1 lékaře	osoby	318	292	275
Nemocnice		6	1	1
Odborné léčebné ústavy		11	3	1
z toho léčebny pro dlouhodobě nemocné		4	1	-
Lékaři v ambulantní péči	přep. osoby	1 142	200	245
obyvatelé na 1 lékaře	osoby	453	475	442
Samostatné ordinace praktického lékaře				
pro dospělé		220	38	47
pro děti a dorost		104	17	23
stomatologa		246	45	57
Lékárny a výdejny		107	18	25
Místa v jeslích		65	15	30
Pracovní neschopnost				
Průměrný počet nemocensky pojištěných	osoby	198 512	34 492	52 056
Průměrná pracovní neschopnost	%	6,103	5,969	5,562
pro nemoc	%	5,349	5,297	4,791
pro pracovní úrazy	%	0,303	0,329	0,306
pro ostatní úrazy	%	0,451	0,344	0,465
Sociální zabezpečení				
Zařízení sociální péče celkem ⁶⁾		52	9	6
místa ⁶⁾		3 690	586	418
Příjemci důchodů celkem	osoby	134 413	24 799	27 291
starobních plných	osoby	70 911	13 168	15 246
Průměrný měsíční důchod celkem	Kč	7 015	7 043	6 979
starobní plný	Kč	7 060	7 076	6 996

v tom okresy			Měřicí jednotka	
Pelhřimov	Třebíč	Žďár nad Sázavou		
				Školství
42	74	82		Mateřské školy
2 362	3 351	3 961	osoby	děti
28	63	75		Základní školy
6 784	11 768	13 186	osoby	žáci celkem
3	3	5		Gymnázia
964	1 200	1 911	osoby	žáci denního studia
4	7	7		Střední odborné školy
1 207	2 193	2 168	osoby	žáci denního studia
5	6	7		Střední odborná učiliště
1 365	2 405	2 408	osoby	žáci denního studia
1	1	3		Vyšší odborné školy
18	126	301	osoby	žáci denního studia
-	1	-		Vysoké školy (počet škol)
				Kultura
2	-	2		Divadla
9	11	7		Stálá kina a multikina
16	11	9		Muzea (včetně poboček)
89	161	126		Veřejné knihovny (včetně poboček)
				Zdravotnictví
218	324	369	přep. osoby	Lékaři celkem
218	323	366	přep. osoby	z toho v nestátních zařízeních
3	3	3		na 1 000 obyvatel
332	361	339	osoby	Obyvatelé na 1 lékaře
1	1	2		Nemocnice
3	1	3		Odborné léčebné ústavy
1	1	1		z toho léčebny pro dlouhodobě nemocné
159	248	291	přep. osoby	Lékaři v ambulantní péči
455	472	430	osoby	obyvatelé na 1 lékaře
				Samostatné ordinace
				praktického lékaře
32	52	51		pro dospělé
15	25	24		pro děti a dorost
32	57	55		stomatologa
19	23	22		Lékárny a výdejny
-	20	-		Místa v jeslích
				Pracovní neschopnost
27 873	39 735	44 356	osoby	Průměrný počet nemocensky pojištěných
6,386	5,927	6,823	%	Průměrná pracovní neschopnost
5,623	5,252	5,961	%	pro nemoc
0,356	0,267	0,278	%	pro pracovní úrazy
0,406	0,408	0,584	%	pro ostatní úrazy
				Sociální zabezpečení
10	16	11		Zařízení sociální péče celkem ⁶⁾
826	1 154	706		místa ⁶⁾
19 816	28 967	33 540	osoby	Příjemci důchodů celkem
10 647	15 890	15 960	osoby	starobních plných
7 051	6 947	7 061	Kč	Průměrný měsíční důchod celkem
7 077	6 970	7 184	Kč	starobní plný

Tab. 4. Vybrané ukazatele podle okresů v roce 2004

	Měřicí jednotka	Kraj Vysočina	v tom okresy	
			Havlíčkův Brod	Jihlava
Kriminalita, nehody				
Zjištěné trestné činy		8 526	1 445	2 365
na 1 000 obyvatel		16,0	15,0	22,0
Dopravní nehody		8 911	1 835	2 091
usmrcení	osoby	66	13	16
těžce zranění	osoby	253	51	52
lehce zranění	osoby	1 823	442	263
způsobené hmotné škody	mil. Kč	545 269,0	144 927,0	100 470,0
Organizační struktura				
Počet registrovaných subjektů (k 31. 12.)		95 816	16 997	20 036
z toho:				
obchodní společnosti celkem		6 073	1 146	1 450
družstva		552	170	103
státní podniky		19	1	6
soukromí podnikatelé		66 500	11 775	14 126
zemědělské podnikatelé a samostatně hospodařící rolníci		7 796	1 342	941
Stavebnictví⁷⁾				
Počet podniků		115	23	31
Průměrný evidenční počet zaměstnanců	fyz. osoby	61	50	62
Stavební práce podle dodavatelských smluv	mil. Kč b. c.	7 863	1 057	2 446
Stavební povolení				
Vydaná stavební povolení		8 196	1 435	1 966
Předpokládaná hodnota staveb	mil. Kč b. c.	11 725	2 137	4 044
Cestovní ruch				
Hromadná ubytovací zařízení		357	48	56
lůžka		18 544	2 168	2 591
Životní prostředí				
Měrné emise (REZZO 1 - 3) ⁸⁾				
oxid siřičitý SO ₂	t/km ²	0,60	0,70	0,50
oxidy dusíku NO _x	t/km ²	0,40	0,40	0,70
oxid uhelnatý CO	t/km ²	1,40	1,70	1,40

¹⁾ zemřelí do 1 roku na 1 000 živě narozených

²⁾ zemřelí do 28 dnů na 1 000 živě narozených

³⁾ potraty na 1 000 narozených celkem

⁴⁾ bez menších podniků, podle sídla podniku

⁵⁾ evidovaná nezaměstnanost podle údajů úřadů práce

⁶⁾ předběžné údaje

⁷⁾ stavební podniky s 20 a více zaměstnanci, sídlo v okrese

⁸⁾ údaje za rok 2003

v tom okresy			Měřicí jednotka	
Pelhřimov	Třebíč	Žďár nad Sázavou		
				Kriminalita, nehody
1 275	1 569	1 872		Zjištěné trestné činy
18,0	13,0	15,0		na 1 000 obyvatel
1 568	1 304	2 113		Dopravní nehody
11	10	16	osoby	usmrcení
47	52	51	osoby	těžce zranění
355	277	486	osoby	lehce zranění
118 792,0	57 168,0	123 913,0	mil. Kč	způsobené hmotné škody
				Organizační struktura
14 638	21 837	22 308		Počet registrovaných subjektů (k 31. 12.)
				z toho:
824	1 369	1 284		obchodní společnosti celkem
81	94	104		družstva
5	3	4		státní podniky
10 291	14 812	15 496		soukromí podnikatelé
				zemědělníci podnikatelé a
1 211	2 227	2 075		samostatně hospodařící rolníci
				Stavebnictví⁷⁾
12	26	23		Počet podniků
			fyz.	
74	67	56	osoby	Průměrný evidenční počet zaměstnanců
			mil. Kč	Stavební práce
997	1 764	1 598	b. c.	podle dodavatelských smluv
				Stavební povolení
968	1 875	1 952		Vydaná stavební povolení
			mil. Kč	Předpokládaná
1 065	2 581	1 898	b. c.	hodnota staveb
				Cestovní ruch
71	60	122		Hromadná ubytovací zařízení
3 741	2 865	7 179		lůžka
				Životní prostředí
				Měrné emise (REZZO 1 - 3) ⁸⁾
0,60	0,40	0,80	t/km ²	oxid siřičitý SO ₂
0,40	0,20	0,30	t/km ²	oxidy dusíku NO _x
1,40	1,00	1,60	t/km ²	oxid uhelnatý CO

Tab. 5. Vybrané údaje o správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2004

(údaje k 31. 12.)

	Počet					Rozloha v ha	Podíl v %		
	obcí	částí obcí	katastrů	obyva- tel	jednotek v RES		zemědělské půdy	lesních pozemků	zastavě- ných ploch
Kraj Vysočina	729	1 444	1 302	517 153	95 816	692 556	52,8	26,3	1,1
v tom správní obvody:									
Bystřice n. Pernštejnem	46	106	106	24 115	3 946	39 617	56,9	33,4	1,0
Havlíčkův Brod	56	139	126	51 609	9 290	63 186	66,8	24,3	1,4
Humpolec	25	66	52	16 814	3 435	22 792	57,9	31,5	1,3
Chotěboř	31	102	76	22 380	3 843	32 901	62,4	29,6	1,3
Jihlava	79	145	148	96 550	17 853	92 198	59,5	30,9	1,3
Moravské Budějovice	47	60	61	24 391	4 096	41 393	68,4	34,4	1,2
Náměšť nad Oslavou	28	33	33	13 876	2 422	22 107	55,1	33,2	1,3
Nové Město n. Moravě	30	59	55	19 526	3 302	29 286	55,9	35,9	1,0
Pacov	24	64	45	10 068	1 879	23 458	61,6	30,5	1,1
Pelhřimov	71	192	160	45 395	9 324	82 741	62,3	29,5	1,1
Světlá nad Sázavou	32	89	76	20 406	3 812	29 021	55,8	36,1	1,4
Telč	45	59	55	13 581	2 470	29 137	59,6	31,2	1,1
Třebíč	93	133	131	76 230	14 943	83 766	64,6	26,7	1,3
Velké Meziříčí	74	121	113	38 337	6 997	54 518	61,9	28,2	1,3
Žďár nad Sázavou	48	76	65	43 875	8 204	46 436	50,2	40,6	1,1

Tab. 6 Bydlení a bytová výstavba podle správních obvodů obcí s rozšířenou působností

	Byty celkem	v tom		Nebydlené byty užívané k rekreaci	Dokončené byty		Zrušené byty
		trvale obydlené	neobydlené		celkem	na 1 000 obyvatel	
		SLDB k 1. 3. 2001				v roce 2004	
kraj Vysočina	212 687	179 784	32 903	14 657	1 581	3,1	71
v tom správní obvody:							
Bystřice n. Pernštejnem	10 154	8 233	1 921	999	52	2,2	2
Havlíčkův Brod	21 293	18 063	3 230	1 475	156	3,0	3
Humpolec	7 375	6 013	1 362	701	56	3,3	1
Chotěboř	9 532	7 731	1 801	996	53	2,4	
Jihlava	38 802	34 528	4 274	1 373	560	5,8	28
Moravské Budějovice	9 806	8 146	1 660	625	27	1,1	4
Náměšť nad Oslavou	5 802	4 799	1 003	489	14	1,0	2
Nové Město n. Moravě	8 227	6 496	1 731	972	48	2,5	15
Pacov	4 679	3 648	1 031	555	19	1,9	1
Pelhřimov	19 850	16 266	3 584	2 009	112	2,5	4
Světlá nad Sázavou	8 745	7 217	1 528	835	53	2,6	6
Telč	5 742	4 671	1 071	437	82	6,0	
Třebíč	30 417	26 539	3 878	1 353	222	2,9	3
Velké Meziříčí	14 978	12 372	2 606	998	79	2,1	2
Žďár nad Sázavou	17 285	15 062	2 223	840	48	1,1	

Tab. 7. Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2004

	Sňatky	Rozvody	Živě narození	Potraty	Zemřelí	Přirozený přírůstek	Přírůstek stěhováním	Celkový přírůstek
Kraj Vysočina	2 435	1 216	4 819	1 710	5 074	-255	-103	-358
v tom správní obvody:								
Bystřice n. Pernštejnem	112	42	195	57	278	-83	51	-32
Havlíčkův Brod	244	129	498	226	533	-35	38	3
Humpolec	89	44	136	52	211	-75	15	-60
Chotěboř	111	57	171	66	235	-64	43	-21
Jihlava	485	255	943	332	871	72	-45	27
Moravské Budějovice	109	47	206	71	252	-46	91	45
Náměšť nad Oslavou	64	27	113	27	152	-39	-25	-64
Nové Město n. Moravě	94	36	215	55	166	49	-58	-9
Pacov	33	18	91	36	117	-26	-1	-27
Pelhřimov	196	97	424	196	509	-85	-82	-167
Světlá nad Sázavou	90	36	161	51	210	-49	-60	-109
Telč	58	21	113	35	138	-25	-51	-76
Třebíč	371	210	701	249	691	10	-17	-7
Velké Meziříčí	158	73	382	104	380	2	90	92
Žďár nad Sázavou	221	124	470	153	331	139	-92	47
Relativní údaje (na 1000 obyvatel středního stavu)								
Kraj Vysočina	4,7	2,4	9,3	3,3	9,8	-0,5	-0,2	-0,7
v tom správní obvody:								
Bystřice n. Pernštejnem	4,6	1,7	8,1	2,4	11,5	-3,4	2,1	-1,3
Havlíčkův Brod	4,7	2,5	9,7	4,4	10,3	-0,7	0,7	0,1
Humpolec	5,3	2,6	8,1	3,1	12,5	-4,5	0,9	-3,6
Chotěboř	5,0	2,5	7,6	2,9	10,5	-2,9	1,9	-0,9
Jihlava	5,0	2,6	9,8	3,4	9,0	0,7	-0,5	0,3
Moravské Budějovice	4,5	1,9	8,4	2,9	10,3	-1,9	3,7	1,8
Náměšť nad Oslavou	4,6	1,9	8,1	1,9	10,9	-2,8	-1,8	-4,6
Nové Město n. Moravě	4,8	1,8	11,0	2,8	8,5	2,5	-3,0	-0,5
Pacov	3,3	1,8	9,0	3,6	11,6	-2,6	-0,1	-2,7
Pelhřimov	4,3	2,1	9,3	4,3	11,2	-1,9	-1,8	-3,7
Světlá nad Sázavou	4,4	1,8	7,9	2,5	10,2	-2,4	-2,9	-5,3
Telč	4,3	1,5	8,3	2,6	10,1	-1,8	-3,8	-5,6
Třebíč	4,9	2,8	9,2	3,3	9,1	0,1	-0,2	-0,1
Velké Meziříčí	4,1	1,9	10,0	2,7	9,9	0,1	2,4	2,4
Žďár nad Sázavou	5,0	2,8	10,7	3,5	7,6	3,2	-2,1	1,1

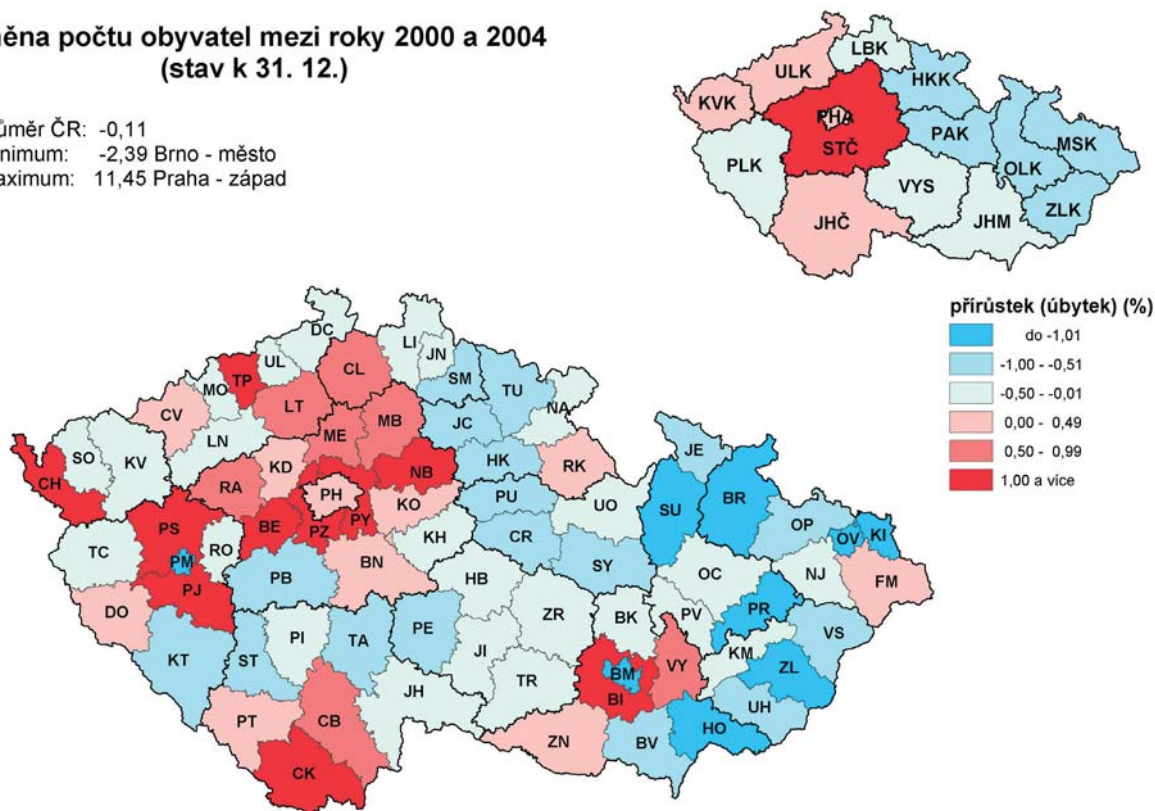
Tab. 8 Nezaměstnanost podle správních obvodů obcí s rozšířenou působností k 31. 12. 2004

	Registrovaní uchazeči o zaměstnání						Míra nezaměstnanosti (%) ¹⁾	
	celkem	z toho podíl (v %)						
		ženy	ve věku		délka evidence			
			do 24 let	50 a více	6 - 12 měs.	1 rok a více	celkem	ženy
Vysočina	24 531	53,5	22,8	20,9	15,6	35,1	9,56	11,62
v tom správní obvody								
Bystřice nad Pernštejnem	1 534	50,5	21,1	20,0	17,3	39,8	13,65	15,79
Havlíčkův Brod	1 939	54,2	23,9	23,9	14,7	31,9	7,56	9,19
Humpolec	516	58,5	19,6	27,7	16,7	21,5	6,30	8,53
Chotěboř	854	56,4	21,3	21,1	16,5	39,9	7,94	10,48
Jihlava	3 897	52,6	22,3	21,4	16,2	33,6	7,78	9,14
Moravské Budějovice	1 846	51,5	21,5	21,4	12,7	42,6	15,91	18,99
Náměšť nad Oslavou	989	56,2	21,2	23,6	15,9	40,2	14,88	19,12
Nové Město na Moravě	953	50,7	26,1	15,1	15,2	42,0	10,56	12,11
Pacov	255	54,9	20,0	19,6	18,0	24,3	5,01	6,43
Pelhřimov	1 440	50,0	20,3	23,9	16,9	16,3	6,20	7,01
Světlá nad Sázavou	793	61,7	25,6	22,2	18,2	31,8	7,61	10,88
Telč	815	51,2	17,4	18,8	13,6	32,3	12,39	14,73
Třebíč	5 433	53,9	24,0	20,8	14,6	40,8	14,16	17,19
Velké Meziříčí	1 609	54,2	21,6	19,8	15,6	31,0	8,87	11,15
Žďár nad Sázavou	1 658	54,5	27,1	15,8	18,1	30,6	7,66	9,52

¹⁾ počet registrovaných uchazečů o zaměstnání vztažený k ekonomicky aktivním ze SLDB 2001

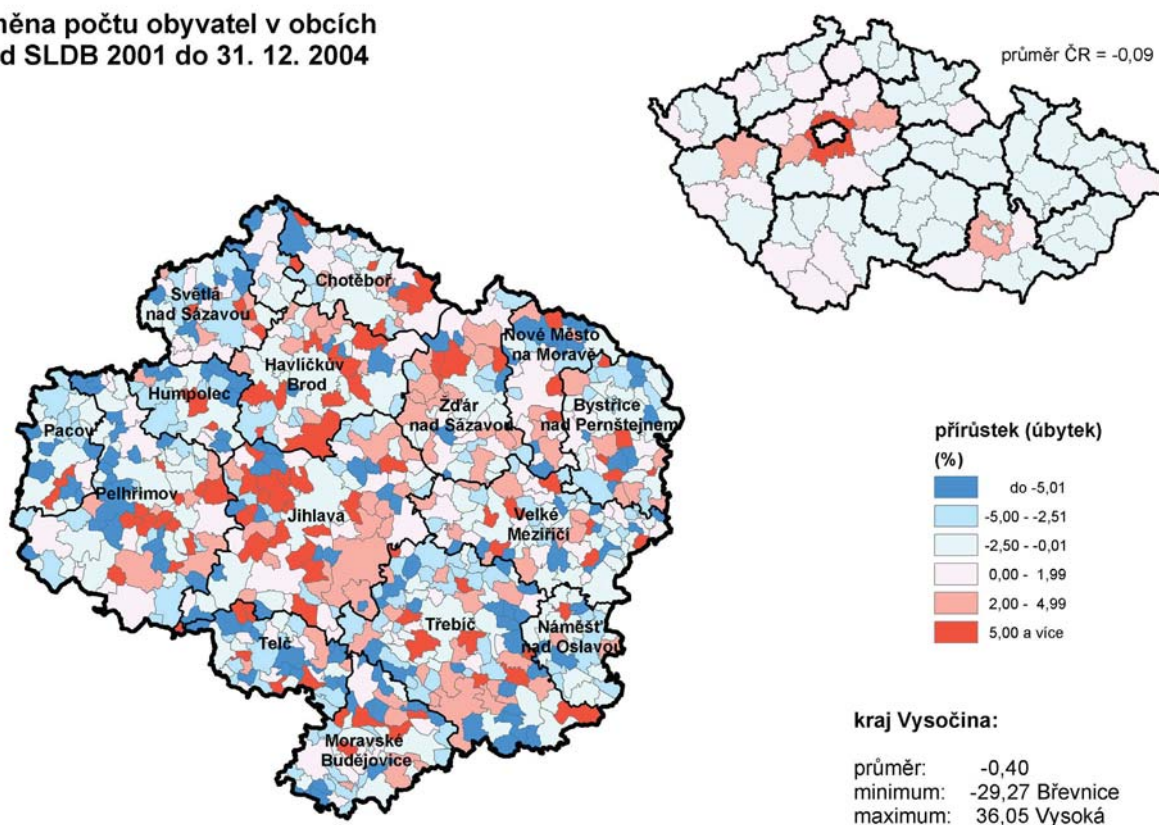
Změna počtu obyvatel mezi roky 2000 a 2004 (stav k 31. 12.)

průměr ČR: -0,11
minimum: -2,39 Brno - město
maximum: 11,45 Praha - západ

Změna počtu obyvatel v obcích od SLDB 2001 do 31. 12. 2004

průměr ČR = -0,09

Index stáří a průměrný věk obyvatel (stav k 31.12.2004)

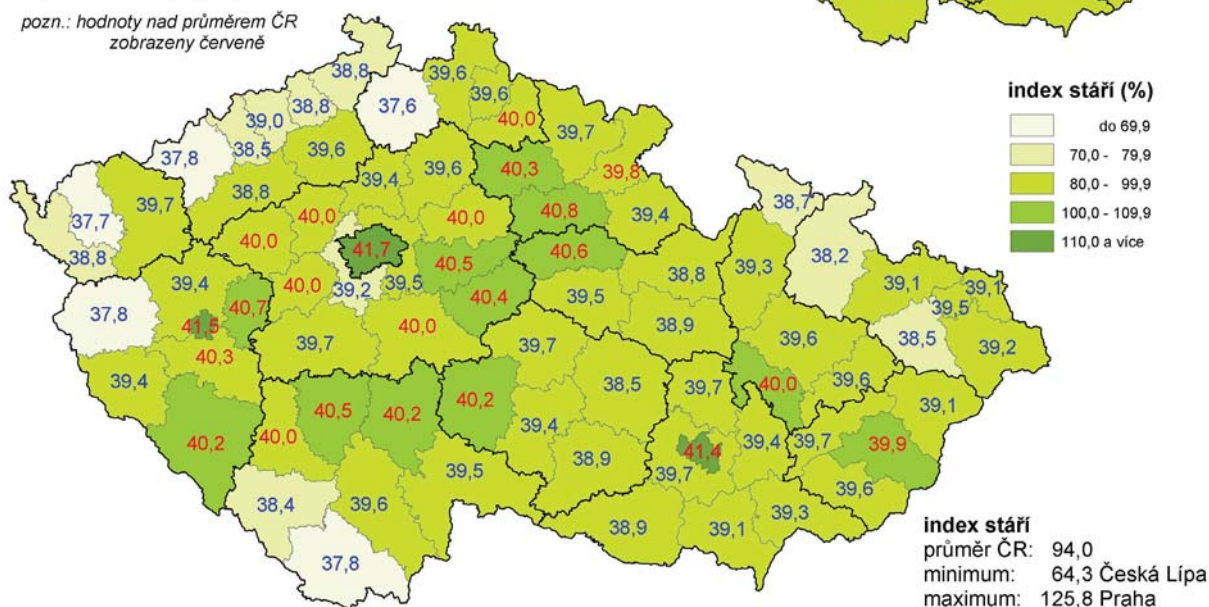
průměrný věk

průměr ČR: 39,8

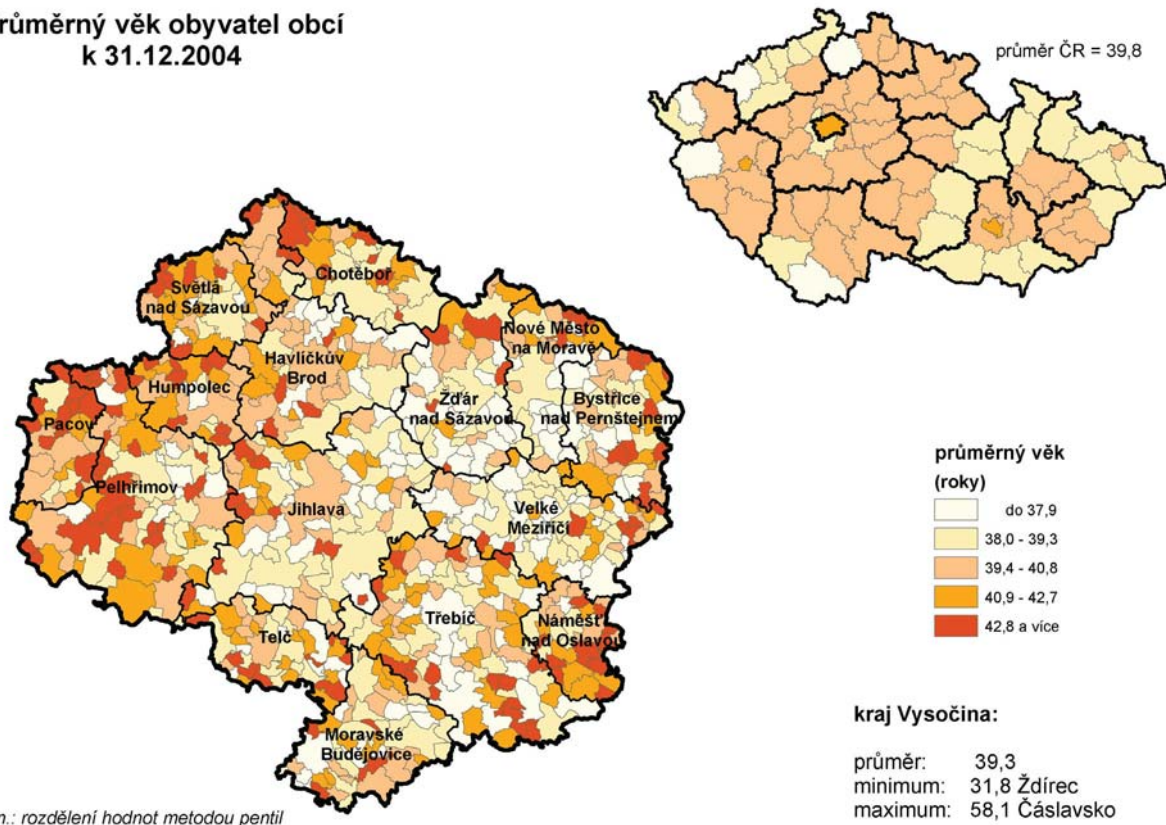
minimum: 37,6 Česká Lípa

maximum: 41,7 Praha

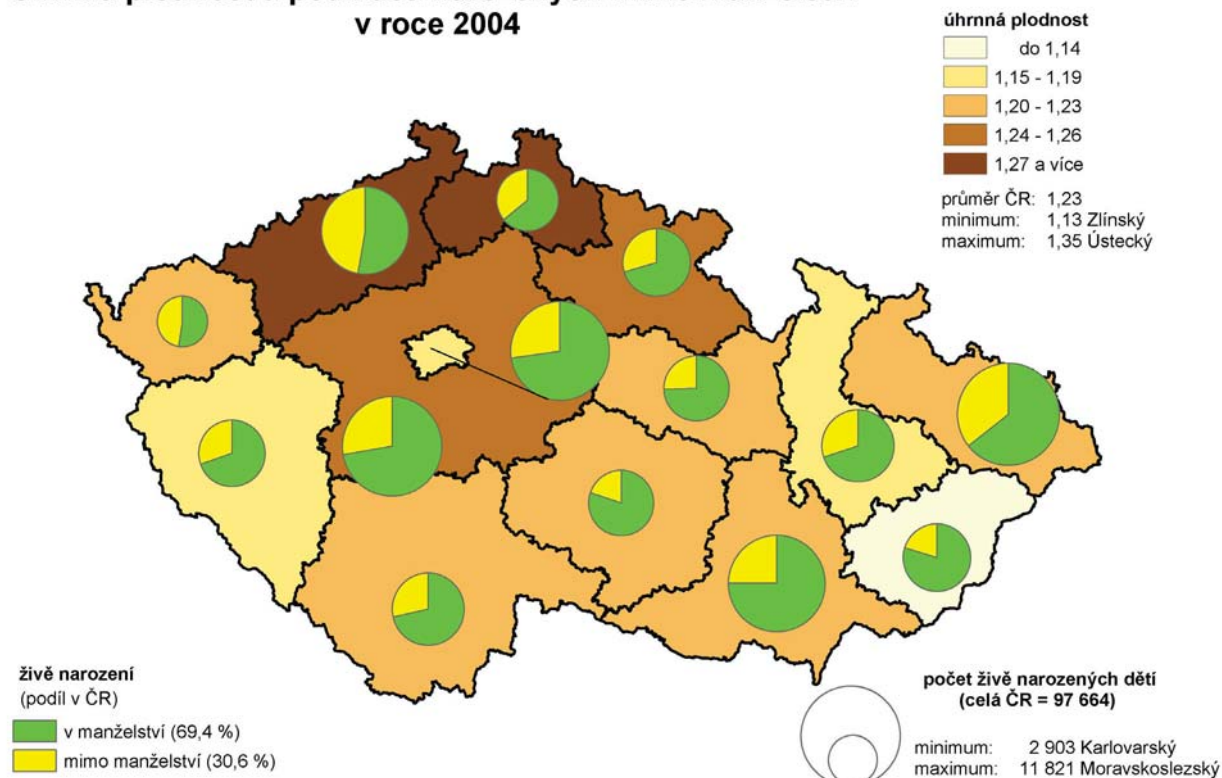
pozn.: hodnoty nad průměrem ČR
zobrazeny červeně

Průměrný věk obyvatel obcí k 31.12.2004

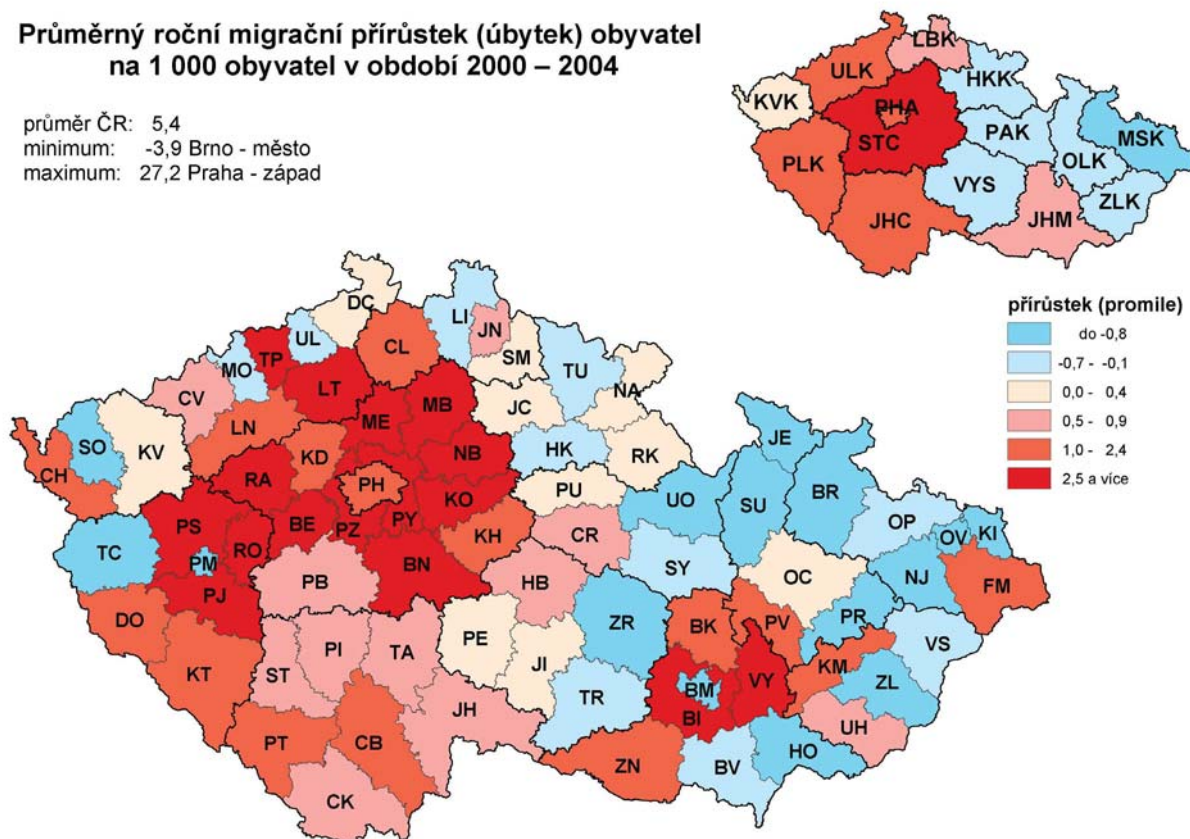

Úhrnná plodnost a podíl dětí narozených mimo manželství v roce 2004

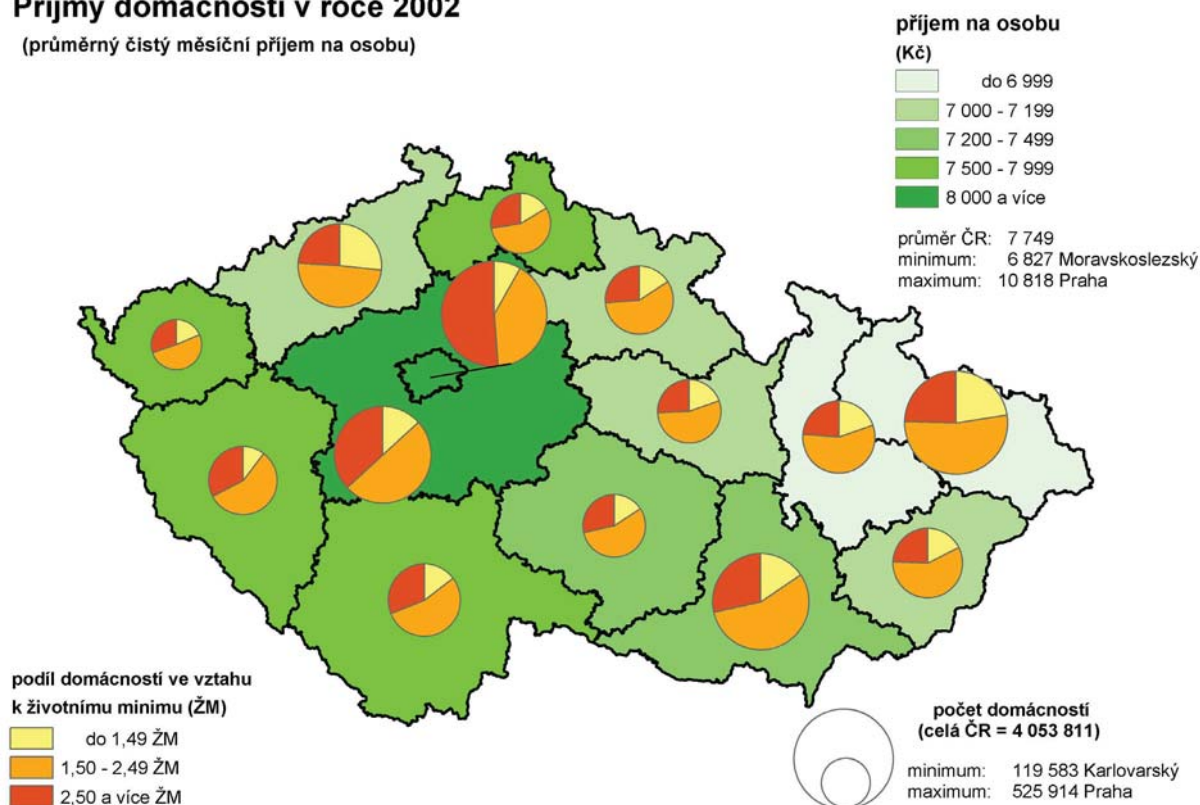
Průměrný roční migrační přírůstek (úbytek) obyvatel na 1 000 obyvatel v období 2000 – 2004

průměr ČR: 5,4
minimum: -3,9 Brno - město
maximum: 27,2 Praha - západ

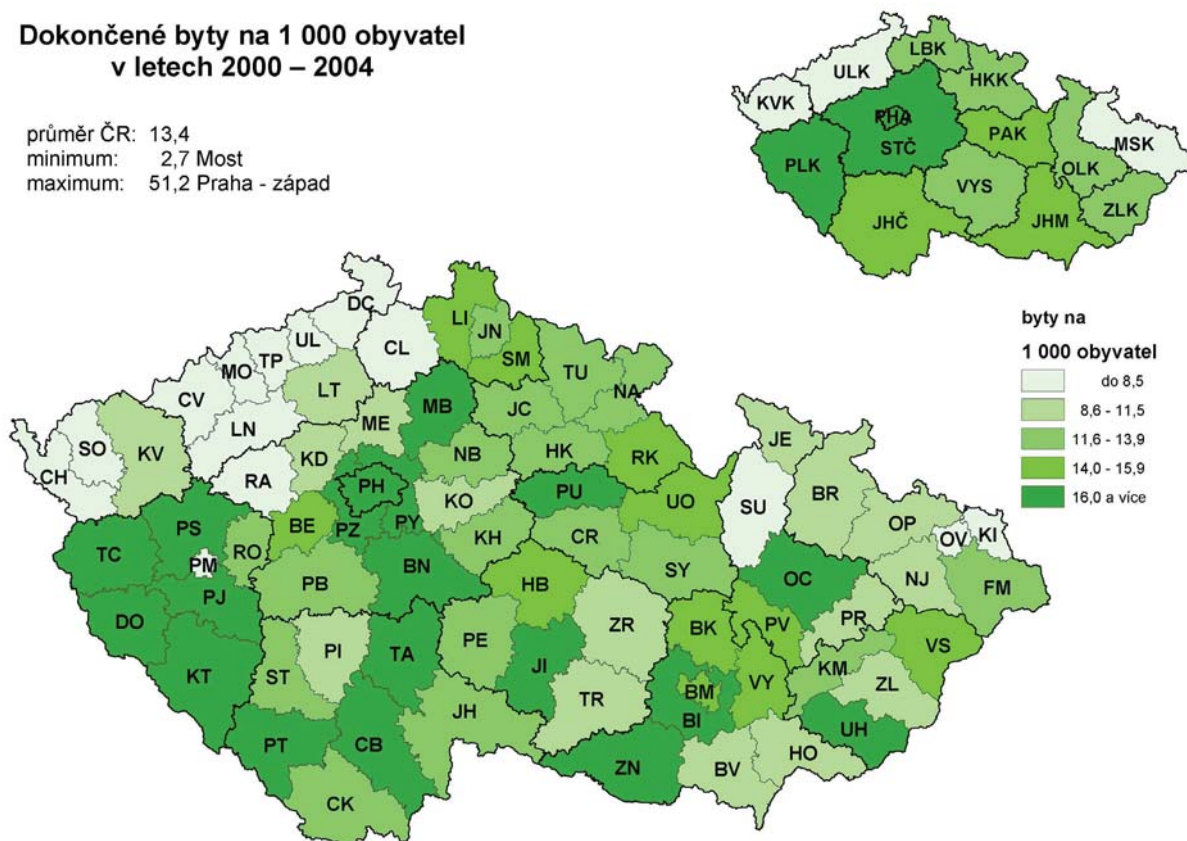
Příjmy domácností v roce 2002

(průměrný čistý měsíční příjem na osobu)

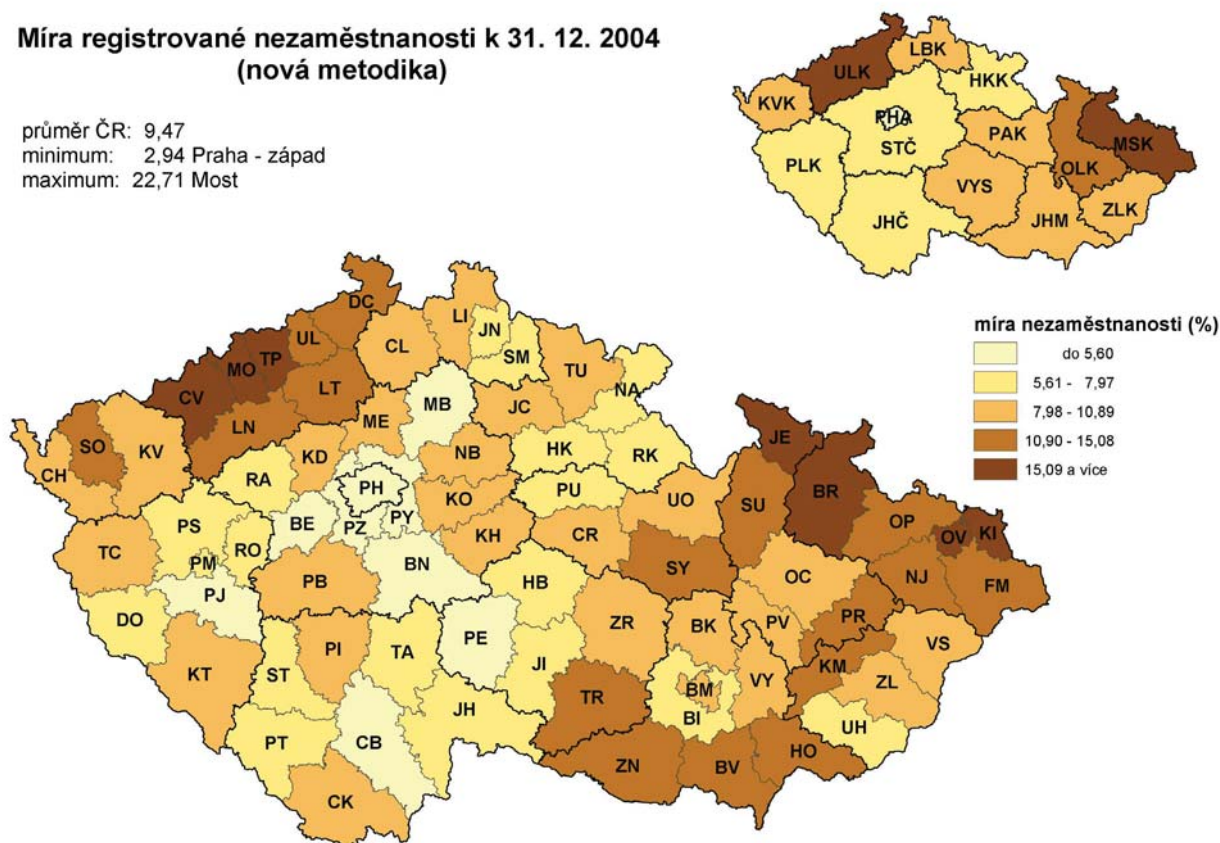
Dokončené byty na 1 000 obyvatel v letech 2000 – 2004

průměr ČR: 13,4
minimum: 2,7 Most
maximum: 51,2 Praha - západ

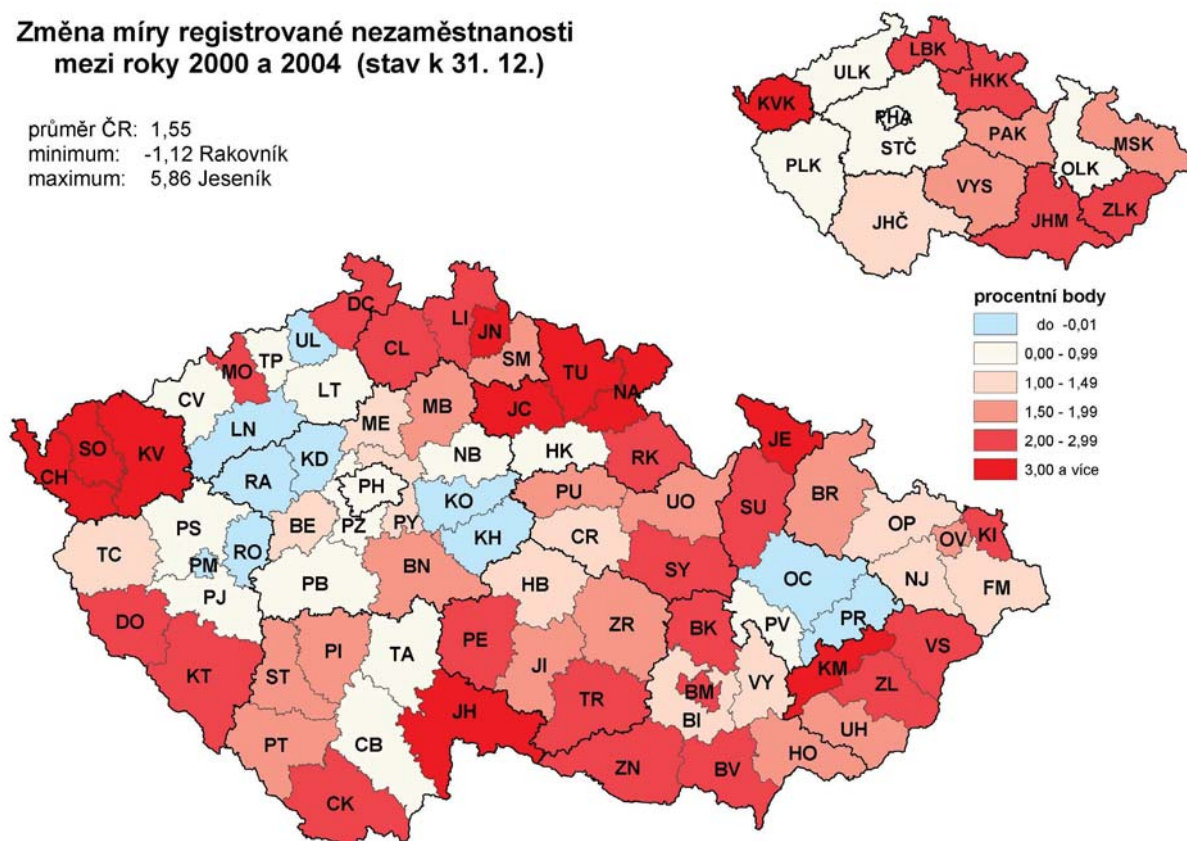
Míra registrované nezaměstnanosti k 31. 12. 2004 (nová metodika)

průměr ČR: 9,47
minimum: 2,94 Praha - západ
maximum: 22,71 Most

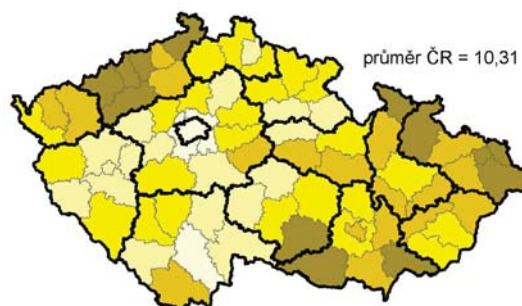
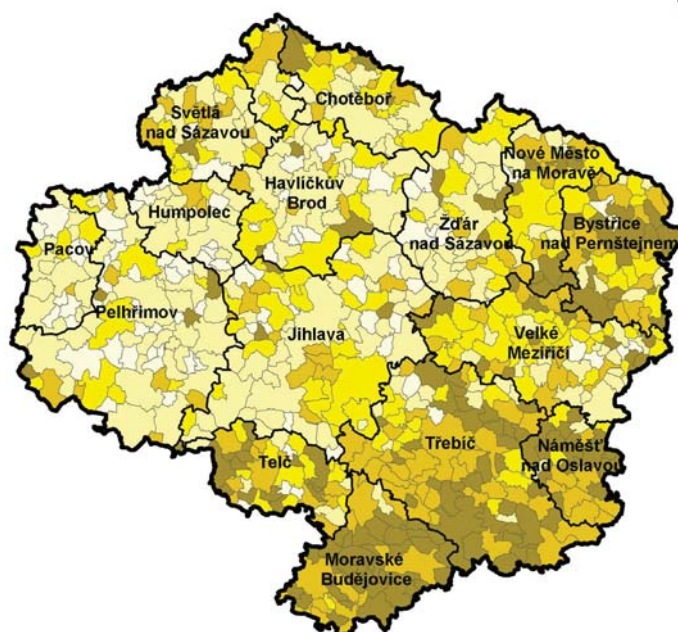

Změna míry registrované nezaměstnanosti mezi roky 2000 a 2004 (stav k 31. 12.)

průměr ČR: 1,55
minimum: -1,12 Rakovník
maximum: 5,86 Jeseník

Míra nezaměstnanosti v obcích k 31.12.2004
(registrovaní uchazeči k ekonomicky aktivním
ze SLDB 2001)

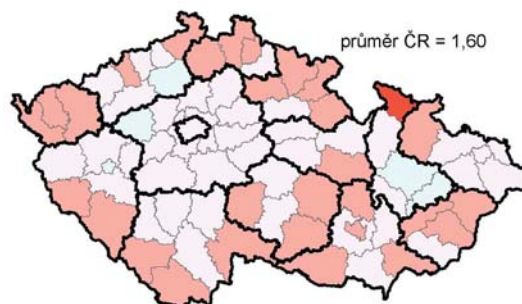
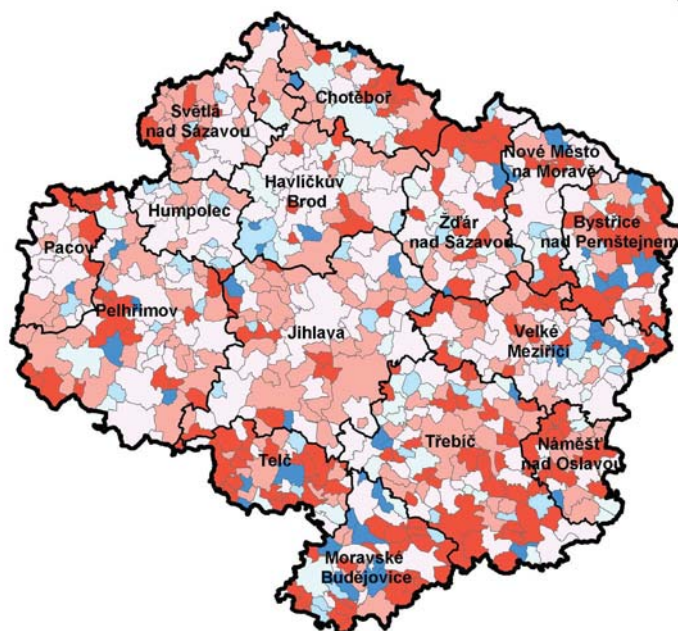
průměr ČR = 10,31

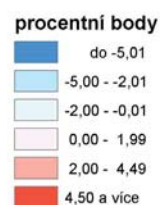
kraj Vysočina:

průměr: 9,56
minimum: 0,00 13 obcí
maximum: 42,50 Rousměrov

**Změna míry nezaměstnanosti v obcích
mezi roky 2000 a 2004**
(stav k 31. 12.)

průměr ČR = 1,60

kraj Vysočina:

průměr: 2,00
minimum: -17,02 Meziříčko
maximum: 22,58 Nimpšov

průměr ČR: 6,42
minimum: 0,00 Plzeň - sever
maximum: 14,41 Plzeň - město

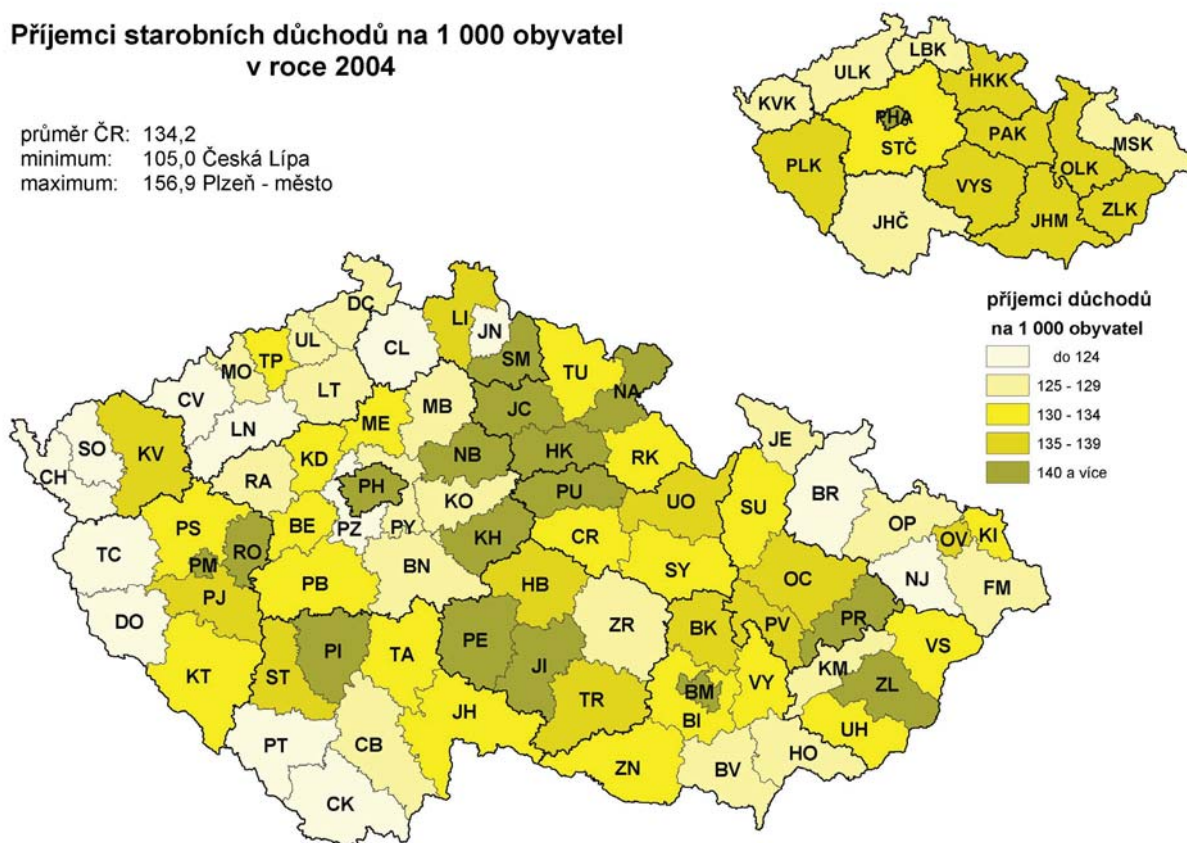

Průměrné procento pracovní neschopnosti v roce 2004

Příjemci starobních důchodů na 1 000 obyvatel v roce 2004

průměr ČR: 134,2
minimum: 105,0 Česká Lípa
maximum: 156,9 Plzeň - město

Hrubý domácí produkt (HDP) a hrubá přidaná hodnota (HPH) v roce 2004

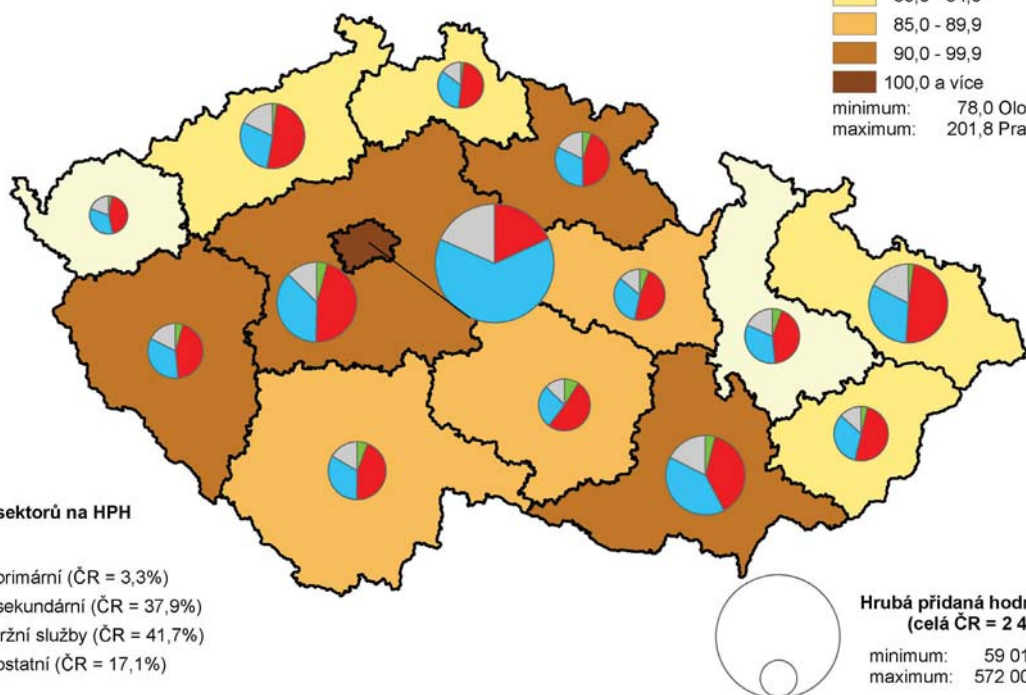
HDP na obyvatele
(ČR = 100%)

- do 79,9
- 80,0 - 84,9
- 85,0 - 89,9
- 90,0 - 99,9
- 100,0 a více

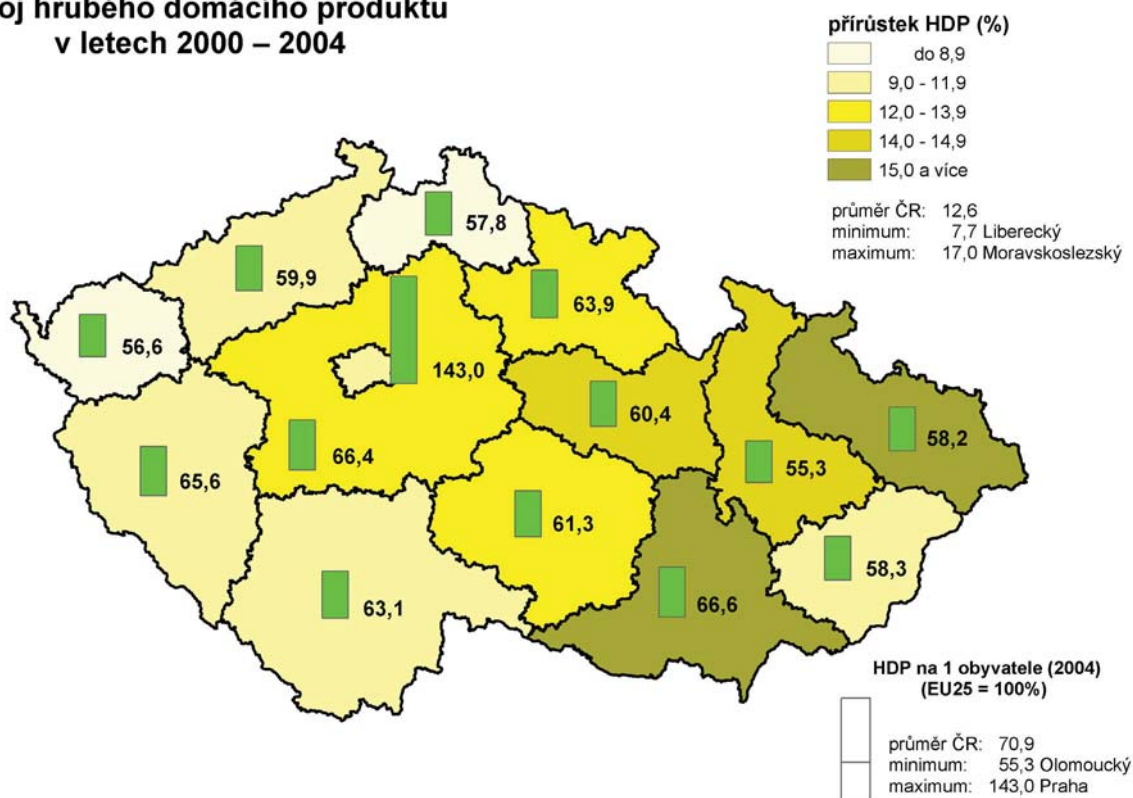
minimum: 78,0 Olomoucký
maximum: 201,8 Praha

podíl sektorů na HPH
(%)

- primární (ČR = 3,3%)
- sekundární (ČR = 37,9%)
- tržní služby (ČR = 41,7%)
- ostatní (ČR = 17,1%)

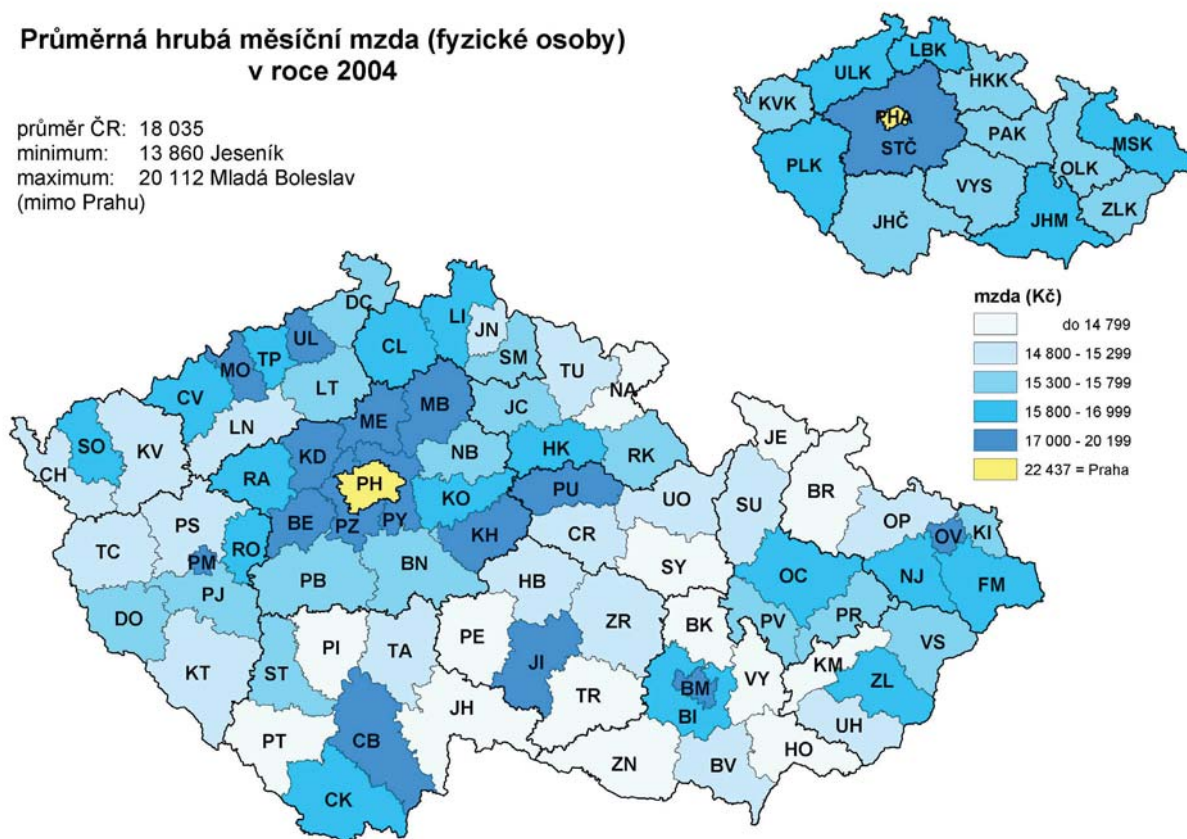

Vývoj hrubého domácího produktu v letech 2000 – 2004

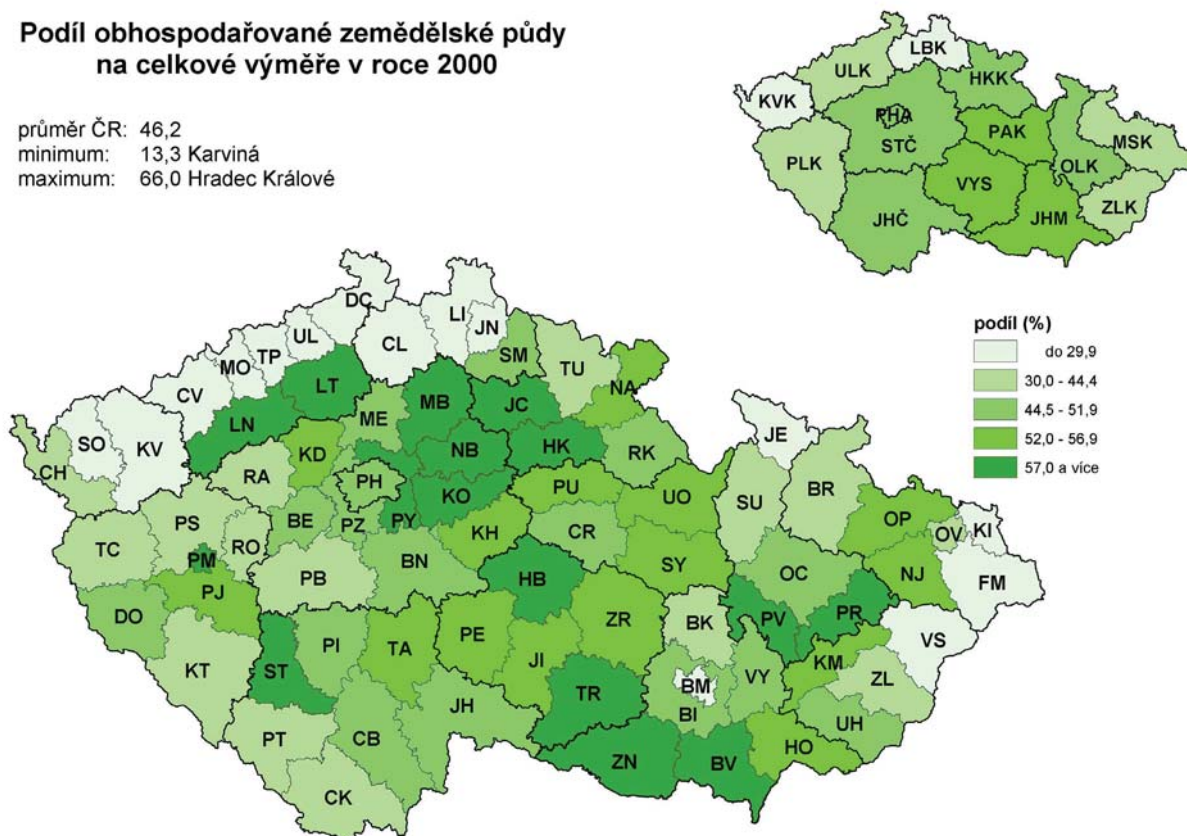
Průměrná hrubá měsíční mzda (fyzické osoby) v roce 2004

průměr ČR: 18 035
minimum: 13 860 Jeseník
maximum: 20 112 Mladá Boleslav
(mimo Prahu)

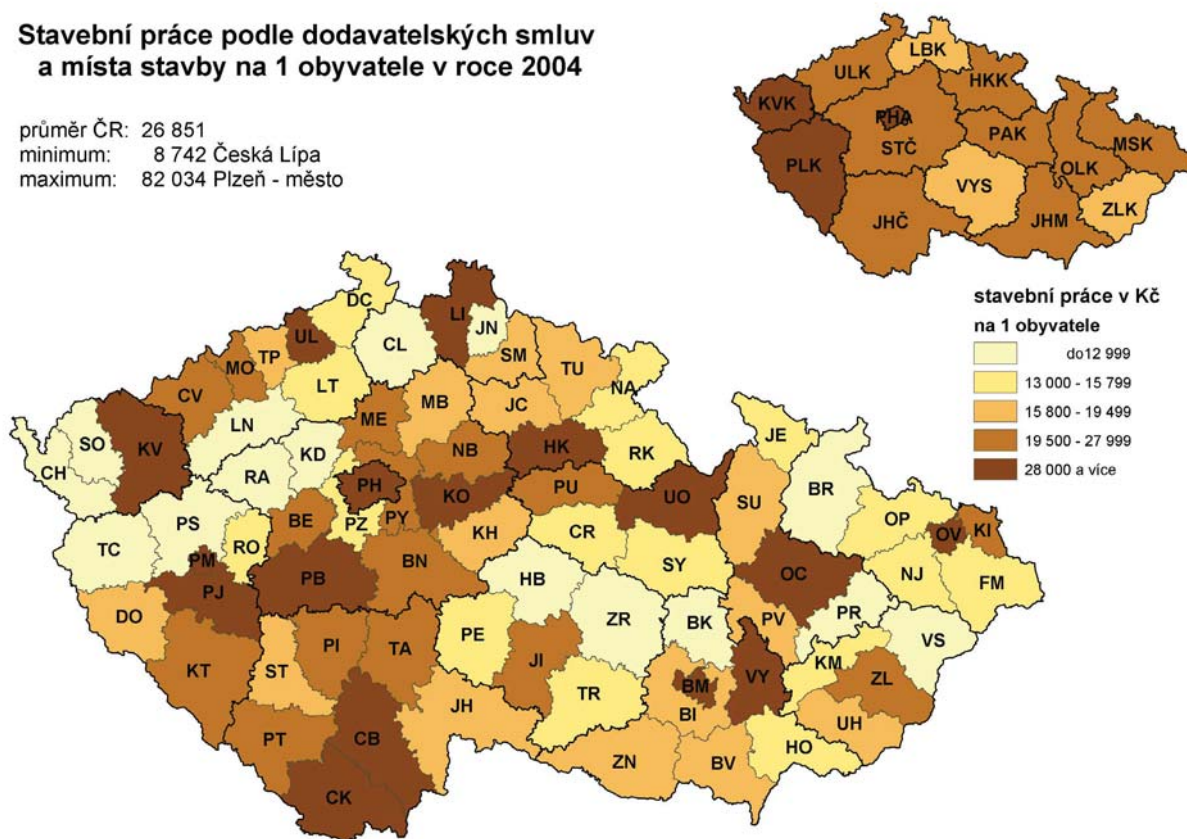
Podíl obhospodařované zemědělské půdy na celkové výměře v roce 2000

průměr ČR: 46,2
minimum: 13,3 Karviná
maximum: 66,0 Hradec Králové

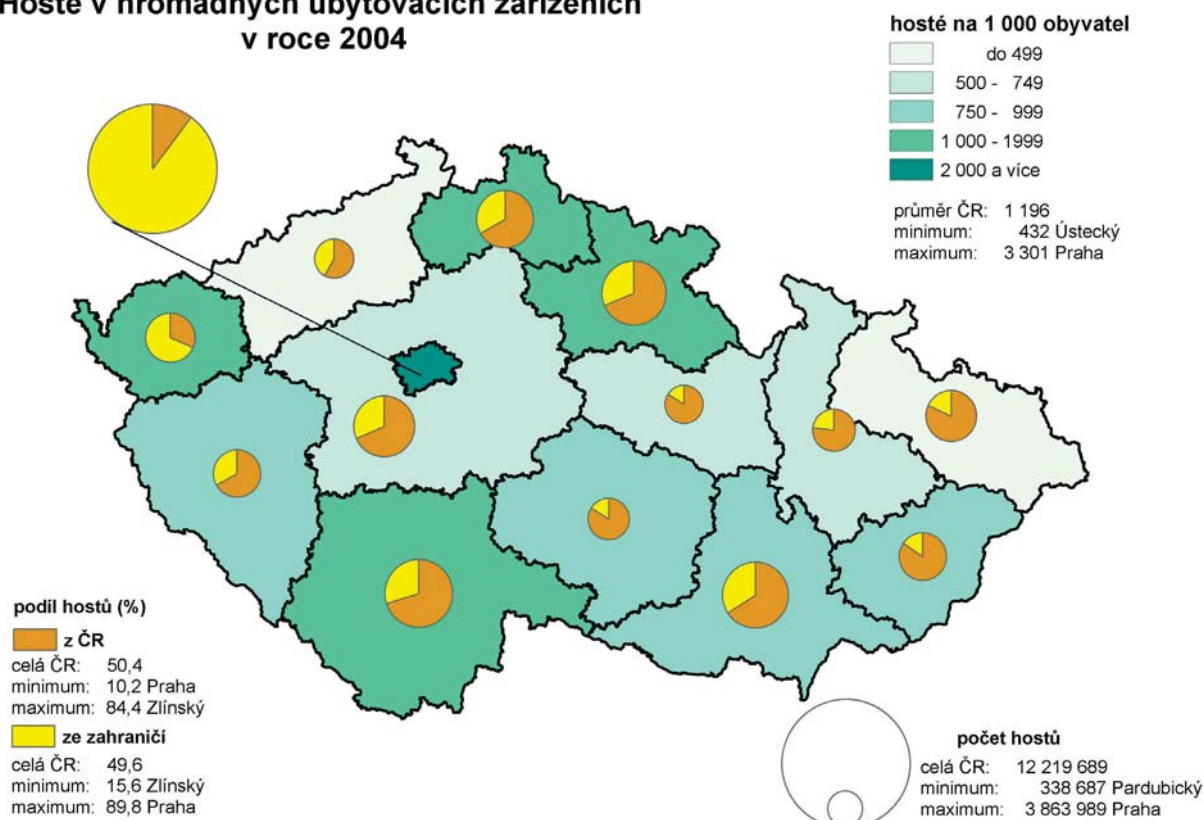

Stavební práce podle dodavatelských smluv a místa stavby na 1 obyvatele v roce 2004

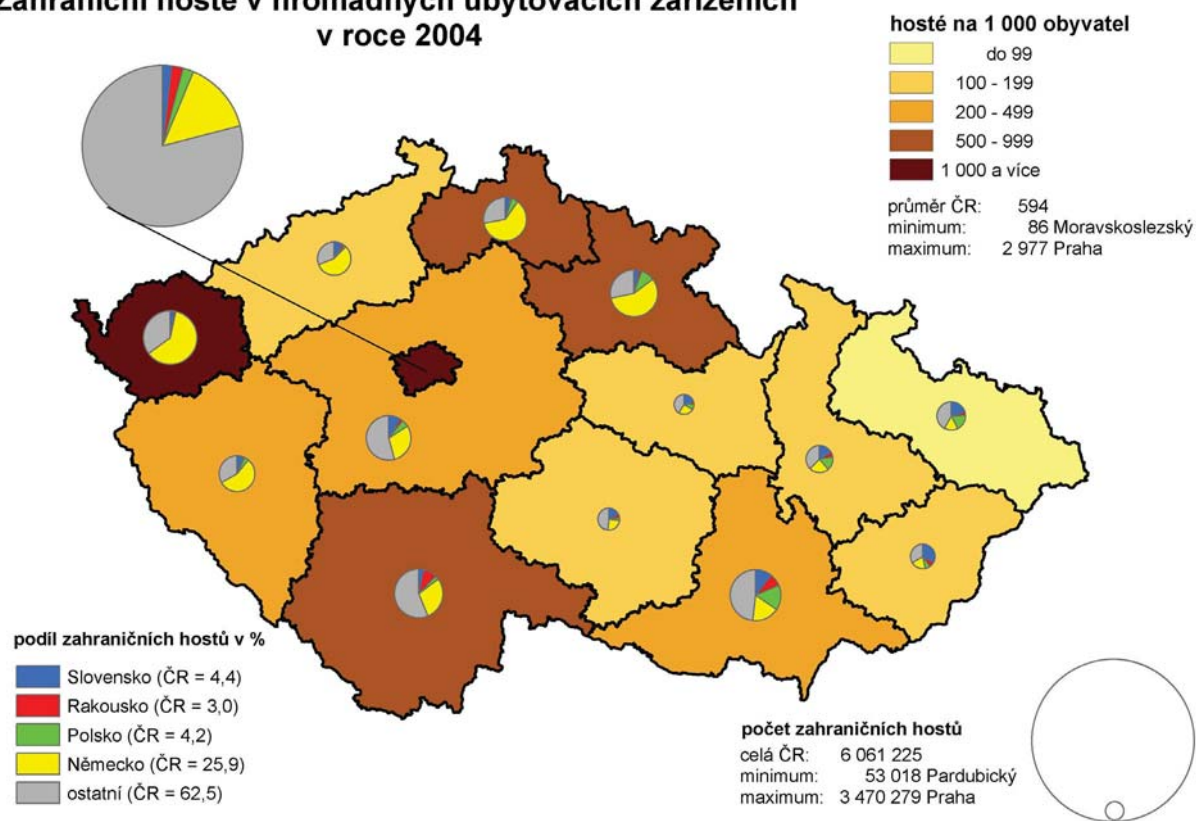
průměr ČR: 26 851
minimum: 8 742 Česká Lípa
maximum: 82 034 Plzeň - město

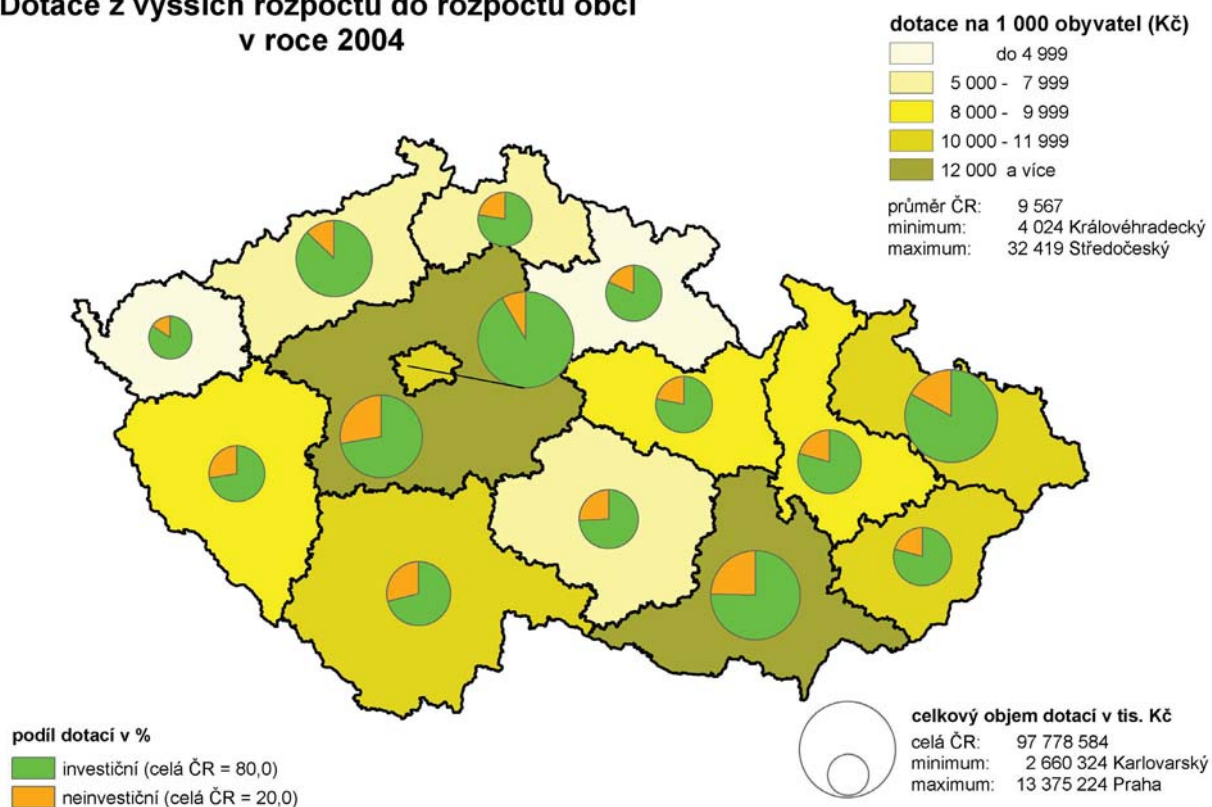
Hosté v hromadných ubytovacích zařízeních v roce 2004

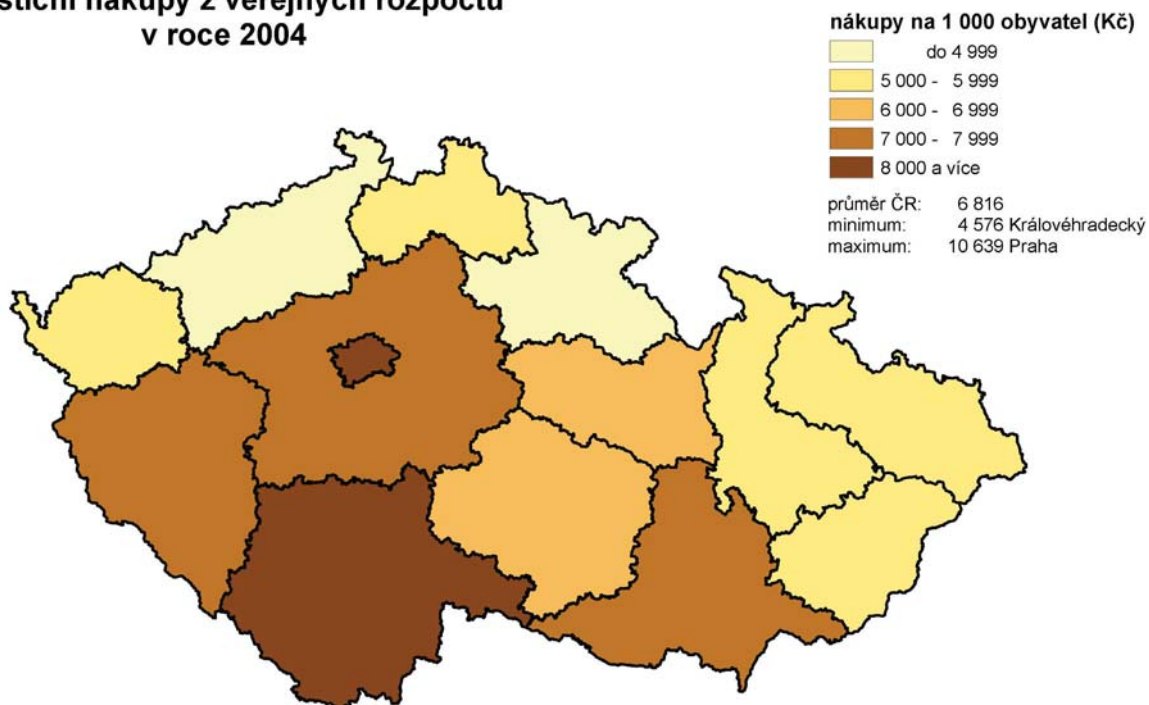
Zahraníční hosté v hromadných ubytovacích zařízeních v roce 2004

Dotace z vyšších rozpočtů do rozpočtů obcí v roce 2004

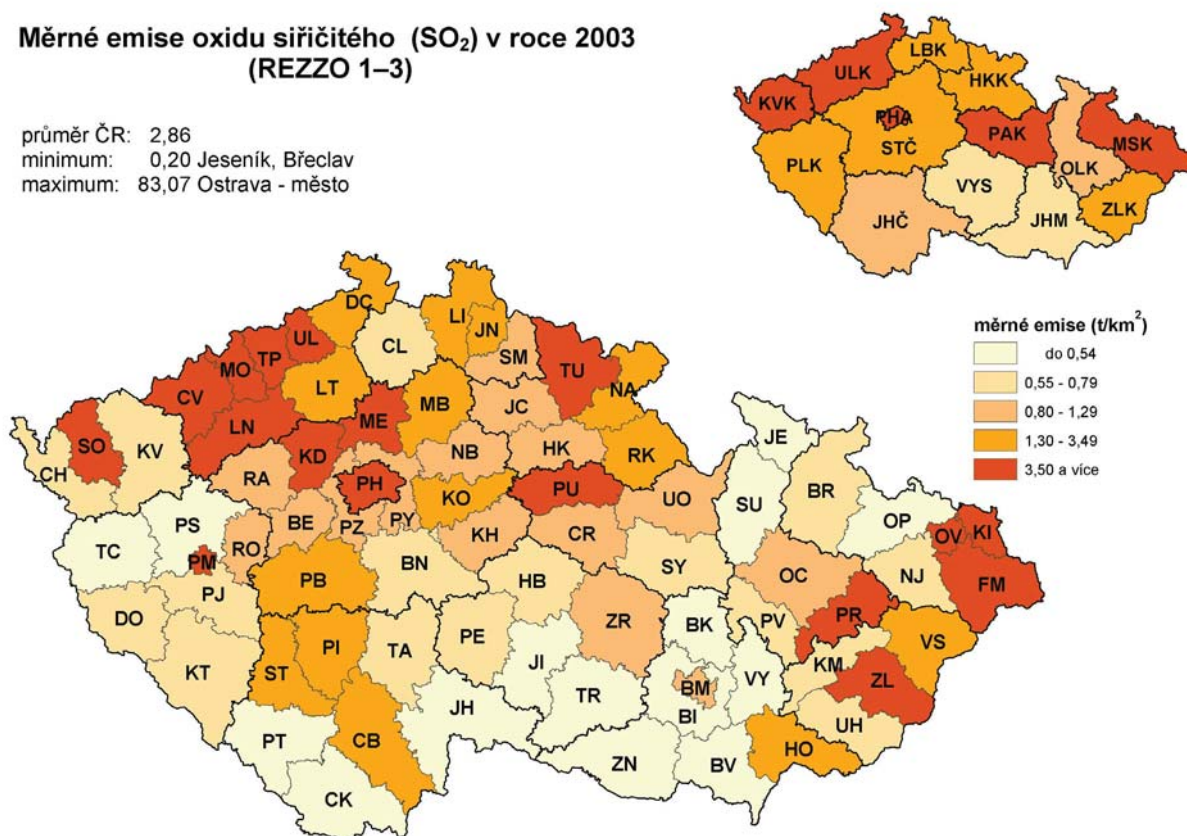

Investiční nákupy z veřejných rozpočtů v roce 2004

Měrné emise oxidu siřičitého (SO₂) v roce 2003 (REZZO 1–3)

průměr ČR: 2,86
minimum: 0,20 Jeseník, Břeclav
maximum: 83,07 Ostrava - město

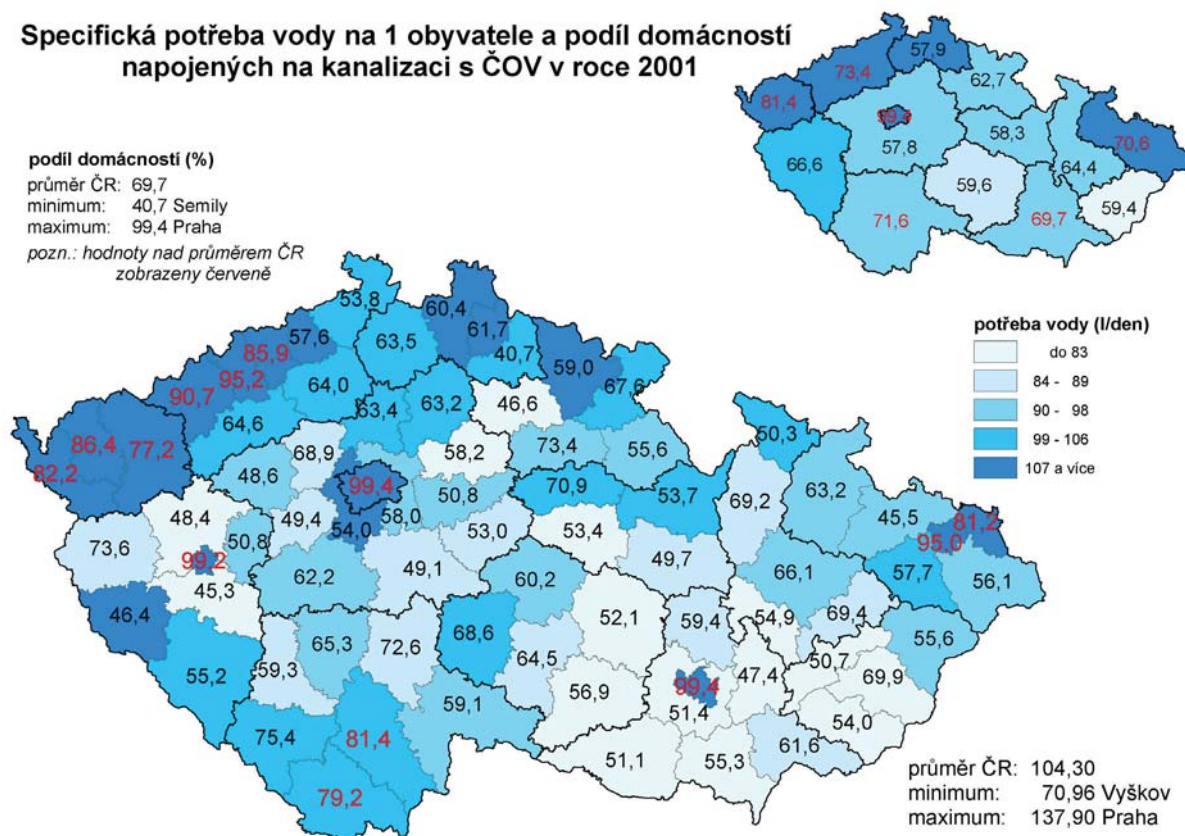

Specifická potřeba vody na 1 obyvatele a podíl domácností napojených na kanalizaci s ČOV v roce 2001

podíl domácností (%)

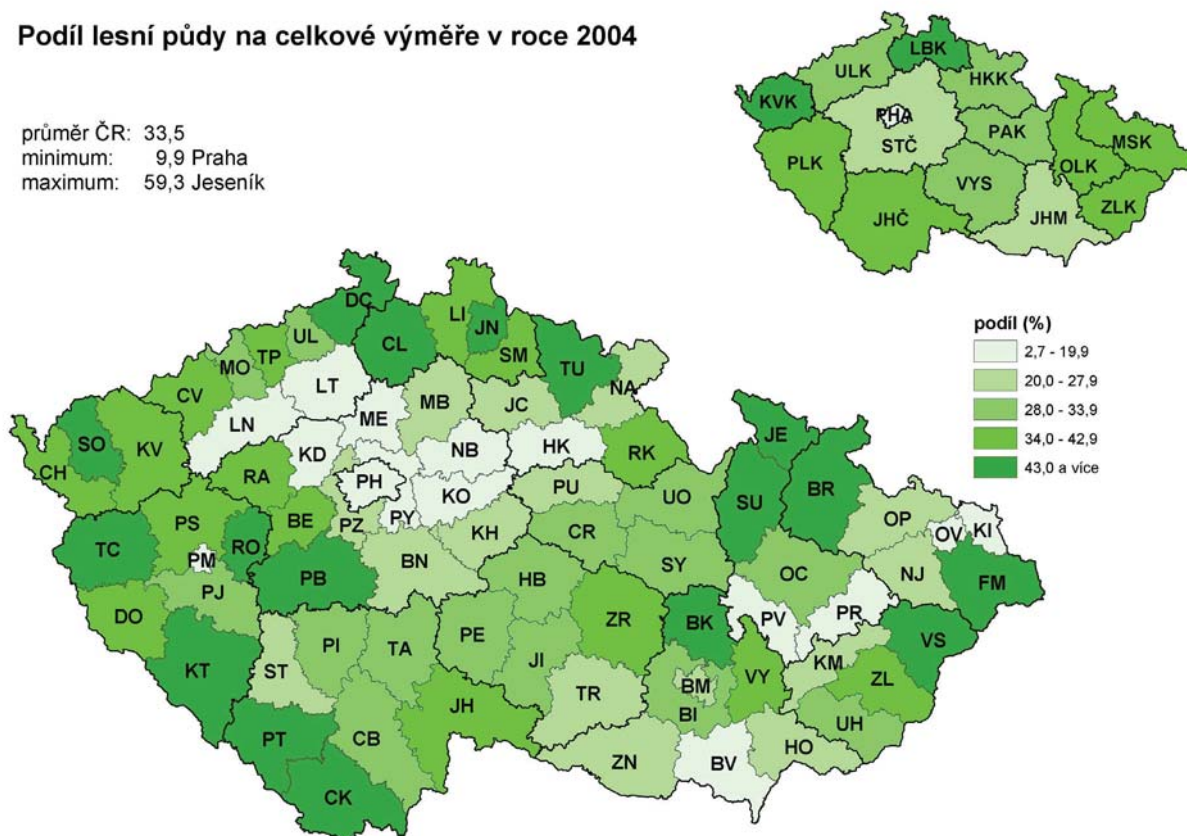
průměr ČR: 69,7
minimum: 40,7 Semily
maximum: 99,4 Praha

pozn.: hodnoty nad průměrem ČR
zobrazeny červeně

Podíl lesní půdy na celkové výměře v roce 2004

průměr ČR: 33,5
 minimum: 9,9 Praha
 maximum: 59,3 Jeseník

Pořízené investice na ochranu životního prostředí na 1 000 obyvatel v roce 2003

průměr ČR: 1 900
 minimum: 335 Blansko
 maximum: 6 801 Brno - město

